

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԵՆ

ՀԻՄՆՈՐՀՆԵՔ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ ՀԱՄԱԼԻՐԻ

— 0 — 0 — 0 — 0 — 0 —

Հիմ. - Շուրջ մէկ տարի վերջ՝ Նիւի
այ համայնքը պիտի ունենայ իր համա-
լը կրօնա - մշակութային՝ Ս. Աստ-
ածածին եկեղեցիին կից, 281, պուլ-
լը լա Մալլէի վրայ:

Ս. Աստածածին եկեղեցիին հիմնադը-
րութեան 59-րդ տարեկարծին առթիւ,
հիշելու նաեւ ուխտաւորի սեղանը իր
լը կրօնա հաւաքելու աւելի քան 900
լը կրօնա պատասխարուած էին ամառ-
ային կիզի արեւէն՝ ամառայիններու
շուրջի:

Այս պատմական առիթով, պաշտօնա-
պա Մարտիկէն հրաւիրուած էր Յակոբ
կաթիկ՝ Վարդապետի, հովանաւորելու
համար հանդիսութիւնները:

Առաջին քարի գետեղումը տեղի ունեցաւ
Ներկայութեան մեծապարզ Պ. Փելի-
պէի անձնական քարտուղարը նախա-
նախ, Պ. Ժողէ Բաղդադի, զիտաւոր
կրօնապետ, որ կը ներկայացնէր քա-
ղապական ժող. Մեղրաւն... և բարձր
կրօնապետ և հայ անձնաւորութիւնները:
Ամբողջ համայնքը իր մէջ պիտի բո-
լանդակէ իր դասարաններ՝ մօտիկ ա-
պաղային ամենօրեայ մանկապարտէզին,
առաջին յարկի վրայ, և մեծ սրահ մը
30 քառակուսի մեթր, իր առջեւ ունե-
կալով նոյնքան մեծութեամբ պարտէզ
և փարքին:

Նախք, Օգոս. 16, եկեղեցւոյ բակին
մէջ ամէն ինչ պատրաստ էր. նուիրեալ
անձինք ևս հոն էին, աւելի կանուխ քան
յոս սովորութեան, պատրաստելու
համար մատաղը: Ամբողջ օրը՝ ժրջան
կապը կատարեցին իրենց ուխտը, այ-
րալ կրակին եռացող կաթնային մէջ, ըստ
Նիւի նախնայ սովորութեան, մատաղը
պատրաստելով: Հոգեւորական թէ թա-
ղական, երեսասարդութիւններ թէ տղայք՝
վարժար ու կամովին, օրեր շարունակ
կան աշխատելու, որպէսզի անհախճա-
յալ թորել սոյն հանդիսութեանց, որ
կարգաւ էլ կը դառնայ այս համայնքի
Պատրան պատմութեան:

Վերապի, Օգոս. 17, առաւօտեան, Աստ-
ածածին վերափոխման տօնական զան-
գեղները աւետիւր կու տային բացառիկ
բուս մը:
Մարտիկէն հրաւիրուած էր Գուսան
կրօնապետը, որ տեղին Ժիլիէթ Եր-
եւանի ղեկավարութեան ներքեւ՝ պա-
տաւորի երկեղեցւոյ ձախէյ հա-
ւայն հաստատեցան: Ֆրանսացի հիւ-
րի մէջ մեծ յախաշուկութեամբ հետեւե-
լան՝ առանց դոյզն ձանձրութի: Իսկ Յա-

կոր եպիսկ. իր քարտուղի ջանաց մեկնել ու
բացատրել իմաստն օրուան տօնին:

Յաւարտ պատարագի, տեղի ունեցաւ
նաեւ աւանդական խաղողօրհնէքի արա-
բոյութիւնը: Այս տարի շուրջ 100 անտուկ
խաղող նուիրուած էր...:

Եկեղեցւոյ զանգակները կրկին սկսան
հնչել, անվերջանալի կերպով: 1927 թուի
Օգոստոսի 17-ին կատարուած է հիմնօրհ-
նէքը Ս. Աստածածին եկեղեցւոյ. այ-
սօր, հիմքերը պիտի օրհնուին համալի-
րին, 59 տարիներ ետք:

Թափօրը սկիզբ կ'առնէ եկեղեցիէն,
միանցին Պուլլառ տը լա Մալլէն և
կ'ուտք կը դործէ նոր հողամասին դռնէն:
Հատուցեալներ կը հետեւէին...: Շա-
րականներու երգակցութեամբ՝ մեծ ու-
շաղրութիւնը կը կեդրոնանայ երկարա-
ձրուող թափօրին՝ նոյնիսկ չընկալալի
Փրանսացի բնակչութեան, որ տարիներէ
ի վեր, - ըստ իրենց իսկ վկայութեան -
սոյն թաղամասին մէջ էին տեսած նը-
մանը:

Պարսամեան համալիրի հիւսիսային
անկեան հիմքը փորուած էր օր առաջ
և՛ հիմնաքարը պատրաստ...: Յակոբ
կաթիկ, իր երկու առնթներակիր սարկա-
ւաղներով, կը դրուէր կեդրոնական մա-
սը: Պետական և բարձրատեսիւն անձ-
նաւորութիւններ մէկ կողմէն, իսկ Պար-
սամեան ընտանիքը՝ վարչութիւնն ու այլ
բարեբարները միւս կողմէ՝ կը շրջապա-
տէին կաթիկապետը:

Կրօնական արարողութեամբ հիմնօրհ-
նէքը կատարուելէ ետք, Բաղապետի
ներկայացուցիչ Պ. Ժողէ Բաղդադ կը հը-
րաւիրուի՝ գետեղելու համար առաջին
սրտատաշ քարը հիմքին մէջ: Պատեծ ըլ-
լալու համար մեր նախնայ գեղեցիկ ա-
ւանդական սովորութիւնը, կը հրաւիր-
ուին նաեւ եկեղեցւոյ երկու աւագ սար-
կաւաղները՝ Թորոս և Թաղէս, իրենց
կարգին փորուած հիմքին մէջ դնելու սըր-
ւակ մը միւսին և նշխար մը՝ փոքրիկ
տուփերու մէջ պարփակուած: Ապա, հան-
դիսավար Տարօն ծաղր. վրդ. ձէնէ-
հան կ'ընթերցու ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆ մը և
կը հրաւիրէ Օր. Սիւզան - Գոհարիկ Պար-
սամեանը՝ դայն ևս գետեղելու համար
հիմքին մէջ:

Այսպէս, մեր հերոս նախնայ ոգին կը
կենդանանայ անդամ մը ևս և կու դայ
զօրացնելու մեզ՝ հայ միայն մեր վրձ-
նակներու մէջ:

Ապա, կը հրաւիրուի նախնայապետի
ներկայացուցիչ՝ Պ. Փելիպէ և մեր մեծ
բարեբար Պ. Պարսամեան՝ միասին փա-
կելու և ծննդի ու ծննդի, ծափա-
հարութիւններու տեղատարափի ներքեւ:

Պօսք կ'առնեն Տարօն Ծ. Վրդ. ձէնէ-
հան՝ հոգեւոր հովիւ Նիւի հայ համայն-
քի, Պ. Գրիգոր Աժախիսեան առեւա-
պետ Կրօնական Ընկերակցութեան վար-
չութեան, Պ. Ժողէ Բաղդա և Պ. Փելիպէ:
Ամենաուրիշ պահն եղաւ, երբ Տիկին
Լիւսի Պարսամեան, վանդակին մէջէն
մէկ առ մէկ, աղաւ արձակեց երեք սպի-
տակ աղանձներ՝ որպէս խորհրդանիշ՝
համայնքի տարիներու երազին իրակա-
նացման:

Տեղական «Նիւ Մալլէ» օրաթերթը

- ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ -

ՊՈՒԼՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ պետական ԱԹՍ հե-
ռատեսիլի կայանէն Օգոս. 4-ին, պատկե-
րափառուած է տեղւոյն հայ գաղութին
մասին ժապաւէն մը՝ «Յոյսի դռները»:
Ներկայացուած է հայ ժողովրդի ծագու-
մը, Հայաստանի աշխարհագրական դեր-
քը և այլն: Մասնաւոր բաժին մը յատ-
կացուած է ջարդերուն և ցեղասպանու-
թեան: Արժանիքին հայ գաղութի կազ-
մաւորման պատմութիւնը կատարած ա-
տեն յիշատակուած է առաջին հայո՝ Հ.
Ֆրանսիսքօ տէ Արմենիայի մուտքը 1555-
ին: Զրոյցներ եղած են ջարդերէն վերապ-
րոյններու հետ: Ուրեքն Մոզեսն խօսած է
հայերէն լեզուի ու մշակոյթի մասին Նեյի-
տա Պուրդուհեան անդադարած է հայ
գաղութի կազմութեան պատմութեան:
Ակուսիւն Գաւիթեան ներկայացուցած է
օտար երկրի մէջ Հայ ըլլալու և Հայ
միայն տաղանդը, արմատներուն կառ-
չելու խորունկ զգացումը: Ալիսիա Թերզ-
եան խօսած է հայ երաժշտութեան մա-
սին. հանդէս եկած է Հ.Օ.Մ.ի «Նայիրի»
պարախումբը:

×

ՊՈՒԼՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Արմենիո - Արխե-
թիմա պետական վարժարանին մէջ Օ-
դոստոնէն սկսեալ կ'ուսուցցուի հայերէն
լեզուն, օտար աշակերտներուն: Վարժա-
րանը կառուցուած է 1968-ին, նուիրաւոր-
ութեամբ ողբացեալ Պօղոս Արզումանեան-
նի և իր քրոջ՝ Հայկերէն դասընթացին
պիւտմէն կը հոգայ «Պօղոս Արզուման-
եան» հիմնադրութիւնը, որուն տնօրէնու-
հին է Տիկին Սիրանոյշ Արզումանեան -
Մեծատուրեան, իսկ փոխ - տնօրէնը՝
Արմէն Մեծատուրեան:

×

ԷՆՃԸԼԸՍ ՖՈՐԷՍԻՍ (Քալիֆորնիա)
վերտուկօ ճամբարին մէջ, Յուլիս 27-էն

Օգոս. 3, տեղի ունեցած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի
միջ - մասնաճիւղային բանակումը, ո-
րուն մասնակցած են Հովիտի, Լուս Անճը-
լլայի, Փաստարկայի, Մոնթեպելլի և
Սան Տիէկոյի մասնաճիւղերէն 200 արի-
ներ, արեւոյշներ, դայիկներ և մըջիկ-
ներ: Վերջին օրը տեղի ունեցած է հանդի-
սոյն: Բանակումի օրերուն տեղի ու-
նեցած են արշաւներ, տրուած են դասա-
խօսութիւններ՝ ազգային և սկաւտական
նիւթերու շուրջ:

×

ՊՈՒԼՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ «Արմենիա» թա-
տերաբան մէջ, Օգոս. 1-ին, տեղի ու-
նեցած է հայ հերոսներու և քաղաքա-
կան բանասիրական նուիրուած ձեռ-
նարկ մը, կազմակերպութեամբ Հ.Յ.Դ.
Արմենիա Երիտ. Միութեան և Աղբալեան
Ուսանողական Միութեան: Ներկայ ե-
ղած են 250 հոգի: Յայտագիրը վարած է
Ա.Յ. Հաճեան: Բանասիրած են Սուրբ Գար-
լոս Թաճարեան և Կրտսէլա Այնաճ-
եան: Յուցարկներու են լուսապատկեր-
ներ՝ անցեալի ու ներկայի հայ Ֆէտայի-
ներու կեանքէն:

×

ՄՈՆԹԵՊԵԼԼՈՅԻ «Բաղրամեան» սրա-
հին մէջ, Օգոս. 1-ին, տեղի ունեցած է
Շաքէ Գաղանճեանի երգահանդէսը, կազ-
մակերպութեամբ Համազգայինի: Բացու-
մը կատարելով Հեղինէ Հարպոյեան ներ-
կայացուցած է երգչուհին և դաշնակա-
նարուհին, նոյն ատեն շնչելով հայ եր-
գին ու երաժշտութեան դերը մեր կեան-
քին մէջ: Շաքէ Գաղանճեան մեկնաբանած
է Կոտիկեանէն, Կանաչեանէն, Կոմիտա-
սէն, Տիգրանեանէն, Ալեմշահէն, Մանգա-
կունեանէն և այլ հայ երգահաններէ դոր-
ծեր, որոնց դաշնակով ընկերացած է
Կլորիա Միքայէլեան:

ՄԱՐՏԻ 100ԱՄԵԱԿ

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

ԹՈՐՈՍ ԱԶԱՏԵԱՆ

Միսաք Տօրեղոր (Պօղոս) տղան, Գրի-
գոր Մեծատուրեան ընդհ. պատերազմէն
առաջ Մարաշի մէջ եւրոպական առեւ-
որդական տան մը ներկայացուցիչն էր. և
պիտիկ եղբորը վարդապետի հետ կարեւոր
վրդի տէր: Նաեւ իր մեծ հայրը (ժօրը
կողմէ) Գասպար Աւագեան, Տօրեղորայ-
նի Յովհ. Աւագեանի, ունեցած է բե-
րուն անցեալ մը: Բնկեանի մէջ տէր
էր ձօն թաղարանի մը և գեղեցիկ նը-
կարներու հարուստ հաւաքածոյի մը, ու-
րանգով կը ջանար իր գաւազներուն, ու-
րանգով գեղադրական ճաշակ ու ներ-
շնչում տալ: Հին դարու նոր մարդը:
1950 - 60-ական թուականներուն հրատա-
րուած է յանգաւոր գիրք մը՝ Սաստ Մո-
րեանի անունով և թղած՝ անտիպ
գիրք:

×

Միսաք Մեծատուրեան կը ծնի Բինկ-

(Տ. Պետրոս Ա. քահն.) վերջապէս կը
հարկաւորուին ծնողքին յայտարարել Մի-
սաքի ծոյլ, անընդմեջ ու հետզհետէ ա-
պուշ աշակերտ մը դառնալը: Միսաք
կարծես դասերը պատրաստելէ աւելի հա-
ճոյք կը զգայ ու կը նախընտրէ կատա-
րել տրուած գրաւոր ծանր պատիժները
իր ծուլութեան համար: Այդ անհատնում
ընդօրինակութիւնները պահանջուած ժա-
մանակին հասցնելու գերազոյն ճիշդ,
տառապանքէ աւելի քան մը կ'ըլլայ իրեն
համար: Առող ակամայ իր երկու տար-
ուան դպրոցական շրջանին հետ կը մը-
նայ ընկերական ազատ խաղերէ ու խմ-
րական գուարճութիւններէ:

Տունի և դուրսի կեանքը ոչ նուազ
մտահոգ է: Մանկական շարժանքի-
թիւններ անհաշտ կը մնան իր զգացում-
ներուն հետ: Դիւրագրած է ու դժուարա-
հաճ: Երբեմն խոստումներէ ետք կը հա-
մակերպի ճաշել կամ խմել. իսկ փոքր ըս-
տիպում մը պատճառ կ'ըլլայ զինքը վըշ-
տացնելու և նոյնիսկ ցացնելու: Մակահին
իր տարիքին հետ կ'աւելնան հետզհետէ
նախասիրութիւններն ալ: Կը փորձէ քիչ
քիչ մերթ առանձին, մերթ ժօրը հետ
կամ ընկերակի հետանայ մերձակայ պար-
տէզներու և պուրակներու զոյր, մին-
չեւ իսկ անպնաս սարակներու զապաթը,
ըրբուն եղբորը, զրօններու համար: Սա-
ղանքները զինք գոմարաւ կը բաժնն
տունէն: Անոնց հետ Միսաք ծուլ կու

գայ ուրիշներու շուրջն տակ, աղբիւրնե-
րու մօտիկ, երբեմն «Թեղանիքին հան-
դրեմած», ցեխերուն մէջ կազմելու «Թա-
թաւուն» լճակներ, ջուրին վաղը արգի-
լելու համար: Անոր օրուան պտոյտի
շրջանակը հեռու չըլլար իրենց տան սահ-
մաններէն, երբեմն մինչեւ Փարենց Աղ-
բիւրը, Թորոյն Երզնգով միասին:

Միսաք ուժ իրականին, դարձան թէ
ամբան, առտու իրիկուն, կը կենայ ճամ-
րաներուն եղբորը այլեւս համարձակ
գիտելու երթն ու դարձը մշակին, նա-
խիրին, «այծհօրանի անդէնորդին», որ իր
սրինգով «մէզին մէջէն երգ մը կը ծա-
գեցնէ»: Այդ անշունչ դործիքը լսելու և
դայն ունենալու բազմաթիւ կ'իրականա-
նայ քանի մը տարի ցետոյ Սվալի մէջ,
ուր ինքն ալ վաթս քննազար մը շըթ-
ներուն վրայ կը կենդանացնէ հօտաղին
սրտահունչ երգերը: Այդ եղանակներուն
մէջ ամէնէն աւելի կը սիրէ նուազել այն՝
որով հովիւը ոչխարին հօտը գետափ կ'ի-
ջեցնէ և անկէ կը դարձնէ ետ ծաբաւ,
յուղիչ թրթռացումի մը ազդեցութեան
տակ:

Ֆիզիքապէս առողջ կ'ըլլայ Միսաք տը-
ղայութեան տուն: Կայտառ ու քաջ պա-
տանի մը, դանդաղակ, զուարթ ու տղա-
ւորիչ արտաքինով: Տեւական կարմրու-
թիւն մը այտերուն վրայ, գոր կը պահէ
մինչեւ վերջ:

(Շաք. 2)

Fonds A.R.A.M

(Շաբ. Ա. էջ 6)

ԱՆ - ԹԵԹԵՆ
Ս. ԳԻՐԳՈՐ ԼՈՒՍԱՆՈՐԻՉ

Հաստատում է, որ իրենք իրարմ, իրարմ, Պուրա:

Պուրա իրենք, Երկրաշարժի թեթև, ցնցումներ, առաջին անգամ են առաջին օր, բառական յուզում յառաջ բերելով, թեև զուգահեյ: Ուրիշներ, աստիճանադիվ, վրայ 6-ի հասած է (առաջին օր): Ցնցումները զգալի եղած են նաև Պուրա, Կրա, Սոփիա և Մոսկով:

Ֆիզիկոս (այսինքն՝ Հերսան) առաջինը եղավ Լիպյեի հետ Լիոնի «մրցումին» մէջ: Արդարեւ երկու օրաթերթերն ալ որոշած էին Լիոնի յատուկ յաւելալ հրատարակութիւններ ապահովել: Հերսան արդէն իսկ կրցաւ ընել, մինչ ժիւղի դալ շարժու միայն կը սկսի (Սեպտեմբեր 8-ին): «Ֆիզիկոս» իր ազդային հրատարակութիւնն մէջ, 32 տեղական էջ կ'աւելցրնէ, Լիպյե ճիշդ հակառակը կ'ընէ:

«ԲԼԱՍԹ, ԲԼԱՍԹ, ՆԱԽԱԳԱՆ ԲԼԱՍԹ», արդէն իսկ բոլորը թեկնածու են Լիպյեի աթոռին, ալ՝ ծախս բացառանքներով թէ թեկնածու չեն: Գաղափարային, բնական, երկուշարժի օր, բոլորովին տարբեր արդիւնքներու կարելի էր հանդիպել, ըստ կարգացում թերթին: Իժնի - լր Բուլիի համաձայն Միթերան կը յաղթէ ընդդէմ Շիրաքի կամ Պառի, եթէ հիմա ընտրութիւն կատարուի և բառական հանգիստ մեծամասնութեամբ մը (81% ըստ, քանի շուրջ 55%-ի կը հասնի Շիրաքի դէմ): Ֆիզիկոս - Սոփիա, նոյն օրը - Սեպտեմբեր 1 - կը գտնէ որ ծախսը կը կորսնցնէ Լիպյե (Ֆիզիկոս-ի խորագիրն իսկ է): 43%-ը Ֆրանսացիներուն համոզւած են որ մեծամասնութեան թեկնածուն կը յաղթէ:

Ֆ. ԼԵՈՒՍՐ, հանրապետական կուսակցութեան ամբան համալսարանէն (Ռոյան) ետք, Երոստ Մէկ կայանէն մեծ խան - դաժանութեամբ արտայայտուեցաւ: 1988-ի համար յաղթանակի ճամբան ապահով կը տեսնէ, մինչ ալ իր-ՏԼԻ-ԷՅԻ-ի ժողովրդավար համագումար մը կ'ուզէ և հոգ ալ նախագահ կը տեսնէ ինքնինքը:

Սեպտեմբեր 7, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10:30-ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի պատարագ:

Կը պատարագէ և կը քարոզէ՝
ՉԱՏԻ ԱՖԵՂԱՅ ԱԼԵՏԻՔԵԱՆ

« Յ Ա Ռ Ա Ջ » ի
ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՍԱԿԱԳԻՆԸ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ

Մահադդ	350	(415,10)
Հոգեհանգիստ	250	(296,50)
Շնորհակալիք	250	(296,50)
Հարսնիք, նշանուիք	300	(355,80)
Մուսնիք	300	(355,80)

Բոլոր ազգերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% ԹԵՎԷՄ. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը): Այս զինքը կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազգերու, մինչև մէկ քառորդ սլանակ (25 տող) մահազգերու պարագային և 1/8րդ (12-13 տող) մնացելին: Առեւտրական և ալ ծանուցումներու համար, զիմեյ թերթին վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
56-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Մարտ 1-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2:30-ին:

Սալ Տը Լա Շիմի

Վ Ե Ր Ա Մ Ո Ւ Տ

ԼԻՈՆԻ ԱԶԳ. ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ
ՄԻՈՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1986 / 87 տարեկըմանի վերամուտը 20-րեքաքի Սեպ. 10, առաւօտեան ժամը 9-ին:

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան 20րեքաքի օրերը, առաւօտեան ժամը 9-էն 12, կէսօրէ վերջ 14-էն 16 և Շաբաթ օրերը ժամը 14-էն 16:30:

Փախաբողները կ'ունան օգտուիլ երթևեկի ապաստարկութեան և 20րեքաքի կէսօրուան ճաշին:

Յաւելալ տեղեկութեանց և արձանագրութեանց համար վերամուտի թուականն առաջ, զիմեյ Ազգային Տան դրամահալը / ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԴԻՒԱՆԱՏՈՒՆԸ / Հասցէ՝

40, ռիւ մ'Արմէնի - Հեռ. 78 - 60 - 47 - 18

×

- Հ. Բ. Ը. Մ. -

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻՉ

Դ Պ Ր Ո Յ Ա Վ Ա Ն Վ Ե Ր Ա Մ Ո Ւ Տ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբը կը ծանուցանէ թէ իր կազմակերպած 5-էն 14 տարեկան մանուկներու և պատանիներու յատուկ 20-րեքաքի օրուան հայերէն լեզուի և երգի դասընթացները կը վերսկսին:

20րեքաքի, Սեպտեմբեր 10-ին Այլը Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնին մէջ՝

118, Rue de Courcelles - 75017 Paris
Արձանագրութեանց և յաւելալ տեղեկութիւններու համար հեռաձայնէ՝

45 - 20 - 03 - 18 քիմի
Երկուշաբթիէն Ուրբաթ, ժամը 10-էն 17:

ՄԱՐՍԷՅԻ

ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ
ՄԻՈՐԵԱՅ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵՋՈՒԻ ԴՊՐՈՅԻ
ԲԱՅՈՒՄ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 10

Մարտիլի Սրբոյ Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ հայերէն լեզուի միօրեայ դպրոցը 1986 / 87 տարեկըմանի դասընթացները կը վերսկսին Սեպտեմբեր 10-ին, 20րեքաքի օր:

Նոր աշակերտներ կ'ընդունուին 5 տարեկանէն սկսեալ:

Այս տարեկ դպրոցի դասերը կը բաղկանան հետեւեալ նիւթերէն.

1. - Հայոց լեզու
2. - Հայոց Պատմութիւն
3. - Կրօնիք
4. - Հայկական երաժշտութիւն
5. - Մանկանց երգչախումբ. պատարագի երգեցողութիւն, ղեկավարութեան, խաչիկ եղևմանի:

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան Եկեղեցւոյ մշակութային տան մէջ, առաջին 20րեքաքի ժամը 10 - 12, և 14 - 17-ի միջև:

Օթոբարի ապաստարկութիւն և կէսօրուան ճաշի կարելիութիւնները ստեղծուած են:

Հին և նոր աշակերտներու արձանագրութիւնները կարելի է կատարել դպրոցի տեսուչ՝ Գարեգին վրդ. ՊԵՔՃԵԱՆ-ի մօտ, ամէն օր:

Հասցէ. -

EGLISE ARMENIENNE APOSTOLIQUE
339, ave. du Prado - Tél. 91 - 77 - 84 - 70
13008 MARSEILLE - FRANCE

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐԱՆԵԿԱՆ ՇՐԱԷՐ, ԹՈՒՌԻՑԻԿ,
ՏՈՍՍ ԿԱՍ ԱՌԵՏԻՍԿԱՆ
ՉԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԵՐ
(ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԵ,
ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵԻԱՅԵՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS,
PROSPECTUS,
DIVERS TRAVAUX DE VILLE
(TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES,
ENVELOPPES, ETC.)

« Յ Ա Ռ Ա Ջ — HARATCH »

83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI,
DE 14 à 18 h. 30
SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ,
ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30
ԲԱՅԻ ՀԱՐԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

2 CONCERTS
EXCEPTIONNELS

organisés par la Fondation
ARAM KHATCHATOURIAN

CHŒUR ACADEMIQUE D'ARMENIE
(90 Choristes)

ORCHESTRE DE CANNES PROVENCE - COTE D'AZUR

Direction

OHANES TCHEKIDJIAN

Vendredi 26 Septembre à 21 h.

Chœur et Orchestre

Au programme :

G L O R I A VIVALDI
FANTASIE POUR PIANO - CHŒUR ET ORCHESTRE BEETHOVEN
Soliste : Myriam BIRGER
EXTRAITS DE « N A B U C C O » VERDI
PROLOGUE DE L'OPERA « A N O U C H E » DIKRANIAN

Dimanche 28 Septembre à 15 h.

A CAPELLA

Au programme :

KOMITAS - YEGMALIAN - DIKRANIAN -
GANATCHIAN - AROUTIOUNIAN - TCHEKIDJIAN
NOVIKOV - VERDI - ROSSINI - GOUNOD - GERSHWIN

LOCATION :

du lundi 1er au vendredi 19 Septembre, de 9h à 12h au Centre Culturel de l'Eglise Arménienne - 339, ave. du Prado, 13008 Marseille - Tél. : 91 - 77 - 84 - 70

du samedi 20 au samedi 27 Septembre à l'OPERA de MARSEILLE.

PRIX DES PLACES. Concert du 26 Septembre : de 130 francs à 40 francs

Concert du 28 Septembre : de 90 francs à 30 francs

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Արհուրիլի վարագոյ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ մատակարարութիւնը՝ Սեպ. 28-ին:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրան - Լիվրի Կոտ-Կանի մասնաճիւղին պարահանդէսը՝
ՆՈՅՆՄԵՐ 15-ին:

×

Կապոյտ Խաչի Պուրիար Օտտոյի (Մարտիլի) մասնաճիւղը կը ներկայացնէ հայաստ ֆիլմ մը՝ «Արիւնապարտ»՝ Սեպտեմբեր 28-ին, Կիրակի, ժամը 15-ին, Մարտիլի Հայ Մշակութի Տունը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի, մեծ պարահանդէսը, ի նպատակ հայ վարժարաններուն:

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7-ԻՆ

Ն Կ Ա Տ Ի Ո Ւ Ն Ե Ն Ա Լ

Հ.Բ.Ը.Մ. - ՎԱԼԱՆՍ

80-ամեակի տոնակատարութիւն

Հոկ. 11 և 12

մասնակցութեամբ Մարտիլի
« Գ Ա Ր Ո Ւ Ն »
մանկական երգչախումբին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ

Հայկական շարժապատկերի ցուցադրութիւն, նախաձեռնութեամբ՝
Կապոյտ Խաչի Պուրիարի մասնակցով
Կ Տ Ո Ր Մ Ը Ե Ր Կ Ի Ն Ք
(գումարը)
Կիրակի, Հոկտեմբեր 5, ժամը 15-ին,
Պոմոնի Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:
Տոնակարգի համար գիմելի Պոմոնի կապոյտ խաչուիներուն:

Ն Ե Ր Ս Ի Ա Չ Ք Ը

ԱԼՊՈՄ ՀԱԼԷՊԻ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ
ՀԻԻՂԱԽԱՆԻՆ 1922 - 1936

Հրատ. Վիլիսյո Նեպեմեան Գրադարանի,
92 էջ
Հատիկ, 1986

Գրէջ՝ ԳՐ. ՊԸԼՏԵԱՆ

Ինչպէս խորագիրը կը թերադրէ, հաս-
տորը լուսանկարներու աշպոմ մըն է, որ
կը խմբէ 80 վերաապտութիւն: Նիւթը՝
Հայէպի գաղթականներու հիւրասիր: Ա-
րարեւելն, անդերելն, հայեկերի իր ներա-
ծական էջին մէջ՝ տղթ. Ռ. ձեպեհնա-
երկու բառով կը խօսի լուսանկարչին
մասին՝ Վարդան Տէրունեանի, որ 1922էն
1936 լուսանկարած է Հիւզաստին կեան-
քը, «կորստաւէ փրկելով իր ժողովուր-
դին մէկ շրջանի ողբերգական պատմու-
թիւնը»: Անշուշտ պիտի ուզէինք աւելին
գիտաթղ լուսանկարչէն, որ Հայէպին
մեկնած է 1947-ին, կ'ենթադրեմ ներգաղ-
թած է Հայաստան, իր հաւաքածոն ձը-
գելով իր յաջորդին: Ահա այս հաւաքա-
ծոն է, որ կը կազմէ այսօրմին բովան-
դակութիւնը: Լուսանկարները բաժնուած
են վեց խումբեր. քնանկարներ, խմբանը-
կարներ, առանին կեանք, աշխատանք,
գաղութ. եկեղեցի, վերաշինութիւն: Ա-
նոնց կ'ընկերանան հակիրճ տեղեկութիւն-
ներ կամ ողեկոչական տողեր: Հաստորին
կարեւորութեան մասին խօսելէ առաջ՝
հարկ կը գտնւի ընդդէմով վերաապտու-
թիւններուն եւ ապագայութեան թեքիքին
բաւական անխնամ տրակը, որ ո'չ մէկ նը-
պաստ կը բերէ այս հին լուսանկարներու
վերաբաւորութեան, զժախտաբար: Այ-
սուհեմեմ՝ հաստորը չի գաղբիր ըլլալէ ե-
զակէ եւ իր արտաքինապէս համեմատ կազ-
մին մէջ՝ մեծաբոժէք գործ մը:

Աղբարեւեւ
Կը յիշե՞ք արդեօք, գիտե՞ք, եթէ չէք
ընդնշմարած ձեր հայրերուն կամ ազգա-
կաններուն հարեանցի ակնարկութիւն-
ներէն, գոյոյթիւնը հիւզաւաններուն, որ
չարագիրները հիմնեցին նախ՝ Հայկա-
«Սիւլէյմանիէ թաղամասի անընակ տո-
բածութիւններուն վրայ», ապա՝ քիչ
մը ամէն աեղ՝ Տրիպոլիս, Պէյրութ, Սալ-
տա, Սուր, Եաֆա, մինչեւ. Յունաստան:
Հաւանաբար՝ ուրիշ տեղեր ալ կային
անոնք: Թերեւս ձեր տան մէջ խօսուած
է այդ մասին, զուտ բնականկան վէպի
վերածուած, ու մոռցած էք: Կրնաք տար-
տամօրէն որբանոց մը յիշել, խաբխուլ
զարդը մը կամ տունը փայտէ, թիթեղէ
էլ աւելի ոչինչ նիւթերէ: Կրնա՞ք, եթէ
ուզէք, բանալ հայ հին մամուլին էջերը
լրարդալ հրդեհ մը հոս, սպանութիւն մը
հոն, բայց ցաւով կը նկատէք, որ ո՛չ մէկ
խմբադիր պարզ զաղափարն ունեցած է
երթալ տաններու, դիտելու, նկարագրե-
լաւ: Հայէպէ հիւզաւանը, Պէյրութի Գա-
րաթիմանն իրենց ցեխին ու փոշին մէջ,
պայթումին կամ ոճիրին մէջ՝ չէ հարցու-
փորձած բնակիչը, հոն իր գոյութիւնը
քաշքշող մարդը: Ի վերջոյ ի՞նչպէս կրնար
մամուլը դարգիլ նման ճշգի՛ր՝ ու գետնա-
քարը թաղմութիւններով: Ի զուր կը փն-
տառէք զբաղէտը, վրայասանը, որ ո՛չ թէ
հոն ապրած ըլլար, այլ համած ըլլար աշ-
քը պտըտցնել իր ժողովուրդի թափթը-
փութներուն վրայ, ասոնց առօրեային,
հոգեւուն, ուրախութիւններուն, թէեւ
անզարար խմբադիր՝ զբաղէտը ճառած
է այդ ժողովուրդէն ու տարազգրութիւնէն՝
խմբազրականներն ք մար:

Այլո, կրնան դադիթախանները գոյու-
թիւն ունեցած չըլլալ: Զէ եղած ներսէն
գիտող աչքը, որ պատկերացնէր դա-
ններ, անապատէն ու սպանդէն Հագիւ-
րուրս երած ասորիխակ մամռոխին ինք-
նապատկերացումը տար, ուր մենք այ-
սօր մեր պատմութիւնը ճանաչալիք եւ
չըլլալիք յուշագործի: Կ'սպասանք, որ
այնքան միջոյնապատեմամբ զբաղան եր-
կերէ իրականութեամբ չափող մարդիկ,
անտեսած ըլլան զայն այնքան հետեւո-
ղական կերպով: Թերեւս իրարելի չէր,
թերեւս իրականութիւնը կարելի չէր
եւ այնքան իրականութենէ կը խօսէինք,
որքան... զայն չուէինք: Հոն ենք հի-
մա, որ ալպոմին նախաբանը կը թելադ-
րէ: Ճորտ սերունդը Հագիւ թէ յիշէ հիւ-
նախանդին տխուր կեանքն ու ասոր-
եան...»: Բայց

Իսկական հրաշքով մը աչք մը եղած է .

«Տհիլիզաւանին մեզի համար չօգտիւիլի ո՛ւնէ՛կ հետք պիտի մնար պատմութեան յանձնելու, եթէ աղբ օրերուն չլլալը ազգային մը, յանձին հարկահաճայ ծանօթ լուսանկարիչ Վարդան Տէրունեանին: Նոյն փին կանչէ մը մշտուած, հնաժենի խոշոր տպարատը ուսին, ան վաղ քսանական թուականներուն, տունէ տուն պտըտելով Տհիլիզաւանի անհրաժեշտ լծադամները, տմենայն հաւատարմութեամբ պատկերահանած է տարբարաւոր իր ազգակիցներուն տխուր ոտօրեային մէջ մի դրուակը»:

Դժուար է գիտնալ ստուգապես թէ ի՞նչ էր այս ներքին կանչը, ի՞նչ բան կը մղէր լուսանկարիչը Այնթապէն, Մարաշէն, Բիւլթանէն, քիչ մը ամբողջ Կիլիկիայէն արտաքսուած տաւելի քան 100-000 տարագիրներ հաւաքող հիւզաւան մը առնելու իր ռապիեակին տակ։ Լուսանկարիչը ունէն էր բաժնէ, լաւ՝ է։ Լուսանկարները սակայն արձանագրած կը պահէն գրեթէ զեղեարդ բոլոր։ Ուզուածը լուսանկարին մէջ կալ եւ ոչ ուրիշ տեղ։

Լուսանկարիչը փորձած է բռնել, ըսել կ'ուզեմ՝ տեսնել, լուր բռնել, պարզել այն որ կը յայտնուի հիւզաւանին մէջ, իբրեւ հիւզաւան: Կը հաւատայ ապահովարար իր այնքանի նախնական դործիքի կարողութեան եւ կը կարծէ որ հիւզաւանին մէջ պարզուողը լուսանկարելի է: Եթէ հաւատարմ առոր, ի հարկէ այսօր այս աշխարհը պիտի չունենայինք: Կը գուշակէ, կ'ենթադրեմ, որ հիւզաւանին մէջ պարզուողը կրնայ այլեւս չպարզուիլ, չհրելիլ, կրնայ մթնադնիլ: Կը խորհի թե՛րեւս այ, որ եթէ հիւզաւանին մէջ պտուտող, բնակող, զայն կարելի դարձնող կեանքը եւ կեանքին հերքումը, հեռք ու շէշան անհրելոյթ դէպքի մը, լուսանկարելին չէ անդամ, հարկ է լուսանկարել զայն իբրեւ ոչ-լուսանկարելի:

լուսանկարումը ունի անկասկած վա-
հերազրական անդիոնարիների արժեք,
ինչպէս կ'ըստի: Սակայն Վ. Տէրունեան
րարերախառարար հասարակ լուսանկարիչ
մը չէ, որ վաղելը սոսկական վկայութեան
տեսէն: Բազմաթիւ լուսանկարներ կա-
րելի է սեպել գեղարուեստական գործեր
իմէ՛ գեղարուեստը իմաստ մը ունի տա-
կաւին այստեղ: Որովհետեւ լուսանկարիչ
աչքը մտահոգ կը թուի ըլլալ կառուցու-
մով, յօտի - ստուերի բաշխումով, շըր-
ջանակումով: Աւելին՝ կը ձգտի արտա-
հանել տրպականը, յատկանշականը, եւ
ոչ անպայման նկարչականը: Ոչ մէկ
«փիթօրեւքի» փնտռութիւն: Առօրեայ ի-
րեր, գէմքեր, պահեր որոնք իմաստ
կ'առնեն միայն շրջանակումով, աւելի
ճիշդ՝ երբ անոնք իրենք գիրենք կը
ստանան նայումաճիւ պչ հեռու մօտու-
կութեան: Արդարեւ՝ այս ներքին աչքը,
որ կը բացուի հեղաշարին մէջ, անոր
ընտանութեան, շնչին, լրաց էական բըր-
նտութեամբ մը, կը հեռանայ իր տեսա-
ձգին, որպէ՛սզի դայն դարձնէ լուսանկ-
արիութիւն: Այդ բրնտութեամբ այսուհետեւ
խորութիւն մը կու տայ պատկերին, ու-
րիշ եզր մը, որով այլեւս անկարելի
թշուառութիւնը կընայ մտնել թեքիթի
կազմածին մէջ: Հետաքրքրական է նկա-
տել, որ գրեթէ բոլոր գէմքերը, նայ-
ումաճեքները կ'ուզուին լուսանկարչական
գործիքին: Կը խորհիմ, որ ասոր ժայլո-
քումը, անդադունապահ մօտաքը հեղա-
շարին ներս, դարմանքի, հարցումի առիթ
եղած ըլլայ: ամէն պարագայի՝ անով՝
խորեան մէջ, լուսանկարելին, այս կեցո-
թեան լուսանկարելիութիւնն է որ մօտաք
կը գործէ:

Պրտի չփորձուիմ նկարագրել լմ կարգիս լուսանկարները: Գրելը ունի տարրեր պաշտօն: Թերևս կարելի ըլլայ թուել տեսարաններ, պահեր, զգմքեր, տանիքները տուններուն՝ գրելթ խառաքարթ, լաթեր որ կառոյցներ կը ծածկան, փոռած լուսոցք, աւերակներ, ու քաղաք ուր մարդիկ կը բնակին, թիկնել ու փայտ, բակերն ու փողոցները չունա-

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄՆՁՈՒՐԻՒՆ ԳՆԱԼԸՆ

Միջոց որ առաջ Գարսևաստանէն ժա-
մանած բանաստեղծ Գալուստ Քանկեյի
հետ երբ կը խօսակցէինք, յանկարծ հար-
ցուց քաղաքին տեսարժան վայրերուն մա-
սին: Բազմամիթի անուններ տուի: Յետոյ
հարցուցի.

— Գնալի՛ր կղզի՛ դացէ՛ք անդամ՝ մը: Բնաւ
դացա՞ծ է՞ք աւելի՛ առաջ:

Իսկոյն պատասխանեց :
— Այո՛, նախորդ անգամ : Մհնուրի
կղզին չէ՞ այդ : Քաջած էի Մհնուրին տես-
նելու :

— Այո, Միստրիին կղզին է, կրկնեցի :
Եւ նոյն պահուն մտածեցի թէ այսօր

որոգ բայ կոչուղին, ոչխար մը, չնիկ մը, առարկաներ՝ սամեր, գոլլեր, ջրամաններ, լետոյ՝ մարդիկ՝ աշխատանքի պահուն, տուն չինած պահուն, ձանձրոյթի պահուն, եւ դորժիքներ նախադարեան, վերջապէս նախածքը՝ պարտպու լեցուն, անոնք որոնք զիտեն տարապրութիւնը, եւ այնքան զժուարթութեամբ ալլեւ կրնան հատել՝ անցնել փողոցի կոչուղին: Չկարճէր, որ լուսանկարորէր կախորժի թշուառութեան արտաքին նշանները ցոյց տալով. քանի որ այս մարդիկը մեծ բան չունին, որ ցոյց տրուի: Առարկաներուն, հաղուսաներուն ներկայութիւնը կը խօսի անոնց բացառկայութենէն, անոնց կարեւորութենէն: Այլ հարց՝ որ այդ բոլորը, ներառեալ զիբարեկ, թուղթի նման, միայաբի կամ երկյարկ տուները նեւտուած են ընդոտ բնութեան մը մէջ, չնիւրոյ արեւու մը տակ եւ կը թուին հաղուս արտօնուած զոյութեան մը նշանները:

Ինչ որ կը գտնեմ յատկանշական, լուսանկարիչին յանդգնութիւնն է, պարզապէս պահէր որոպաւուն մէջ, կամ որո, «Ֆիւմուր» գործածելուն մէջ. տարաշխարհիկ շեռաման մը տանիքի մը վրայ, արեւուն, մինչ վարը կայ լուրջ կեանք՝ ոքայող մը, հանող մը, չհնոր մը, տղայ: Նոյն տունն ինչ ամօթխածունքին՝ երբ կը մտնէ մարդոց մտերմութենէն ներս, կը բռնէ Զէյթունցի դուլպայ հիսող մայրը, ինքն իրեն ժպտացող, մինչ չորս գաւաիները կը նային մեզի. լեռնէն ինկեր են դաշտի քարայրը: Աստիճան կեանքի պատկերները, աշխատանքի պահերը կը յօրինեն մեր երեստրկյութեան համար ամբողջ աշխարհ մը անապատ Նորիդով և չաւ մօտիկ սարսափի մը չափէն:

Առօրեայ, ստվորական կեանք մը, եւս յոր այն որ կրնանք գտնել մերօրեայ աքսորականներու քեմբերուն մէջ, ծայրագոյն Արեւելք թէ Արիւրիկէ կամ Կեդրոնական Ամերիկա: Բայց այս անգամ՝ նոսւ մերը, բացարձակ մերկութիւնը, սննդացումը եւ ստոր մէջ՝ կառօցելու, որհնչելու, ըլլալու տեղը մը, գերիւթեր որեւէ «պէտք է»է: Առօրեային մէջ՝ դաժան, անիրական բրտութիւնը, ուր սպրբեր են, անոնք որոնք այլեւս կրնան մոռնալ զայն: Առօրեան, մանաւանդ այս առօրեան, զիտէք, ո՛րքան կը պակսի յորականութեան «մեր» անդրադարձումներուն մէջ: Նկարիչը, որ իմաստներ չի հարածեր, ցոյց կու տայ մեզի, առանց մեկնարարանութեան, այն որ է:

Բայց եւ հարիւրներով պատմուածք, վկայ ու առանաւոր չեմ փոխեր հիւղաւանէն փրցուած, հոս զեանդուած որոշ տեսարաններու հետ, ուր լաթ ու լուացք, դարաններու վրայ դասաւորուած ու իրիք կարդացող տղաք, բուրդ գցող ու մանող կիներ, հաւմանդամ ասեղնադործող մայրեր, կողք ջրկիրներ կը յայտնուին ու կը թերաղբեն իմ ասկանջիս լուրենց չպատմուած կեանքը:

Լուսանկարիչը, ինչ ալ ըլլայ անոր ու-
պընեակին սահմանափակութիւնը, ին-
ալ ըլլայ անմշակութիւնը անոր տեսողու-
թեան, ներսէն զիտող մեր աչքն է, մեր
կեանքի ամէնէն փնրուն, անցողակի,
ժամանակաւոր ու վճռական պահուն,
երբ հրաշաւանին հաւաքական նիստ ու
կայք, կեցողութիւնը տակաւին կծկուած
ինքն իր վրայ չի գտնիր բառ ու խօսք,
որ զայն արծակէ դուրս:

Գնալուրի մէջ ամառուան հաճոյքը ցմրուր
բամբոյ մէկը հաղարարուր հայրենակից-
ներդէն ինչպիսի ջախջախիչ սեփականա-
նութիւն մը կուշտ ու կուշտ պիտի ինքզին-
էթէ լաճի թէ իրենց կզգի Միճմարիի կըզ-
գիւն կը կուշէ ինք մեկնը:

Եւ սակաւ յ մեզի՝ զբաւանութեան մարդոց համար, անհամար վայրեր կան, բռնք այս կամ այն նշանաւոր զբոլիկ զբոշմբ կը կրեն, կը նոյնանան, ալի գորովին անուան ու յիշատակին հետ: Միլիոն մը մարդու համար ալ վայրերը տարբեր նշանակութիւն եւ արժէք կրնան ունենալ, մեր հոգը չէ: Անոնք մեր մէջ միշտ նոյն զգացական ապրումը արժաման կ'անցընեն: Հանդիպում մը կը յիշենք, իստակցութիւն մը կ'արձագանգէ մեր ականջներուն մէջ: Վայրը եւ անոր նոյնացած էն մեզի համար, չենք կրնար զանոնք անջատել իրարմէ:

Միայն Գնալը կղզի^ն է որ մտքին մեկ
Մնձորին կը վերակենդանացնէ : Վերջին
քսան տարինեկու ընթացքին չէ պատահած
որ Պէշիկթաշ անունը լսեմ առանց լինե-
լու : Մեր աննման լուսասնդի գրչի ընկե-
րը : Արմատնի երգիչը ինչ յախճատու-
թեամբ պատմած էր Պէշիկթաշի մէջ
պարծառ իր պնդուխտի օրերը : Այդ Զ-
ճերը կարգին վերջ մենք կրնայինք այ-
լուս Պէշիկթաշը անճատել Մնձորին :

Անկարելի է որ Թաքսիմի Ս. Յարու-
թիւն եկեղեցիին րաւէն անցնիմ, մկրտու-
թեան արարողութեան մը ներկայ գտ-
նուելու համար, առանց դարձեալ լինե-
լու Մնձորին: Իր զրկանքի օրերը մա-
սամբ թեթեւցած էին, երբ իրեն զործ
մը յարմարցուած էր այդ եկեղեցիին բան-
հային մէջ: Եւ հոն էր որ եւ Պէլլութա-
նայ գրադէտ Գրիգոր Եւսէնեան լուսա-
նրկարած էի Մնձորիին հետ:

— Զիս Մնձուրիին տար, ըսած էր Շուհինեան Պոլիս դարէ անմիջապէս վերջ:

Եւ Միճուրբին պզտիկ աղու մը չափ
յուզուամէ էր, գրեթէ լացած էր, երբ լուսած
էր որ Պէյրութէն երթաւսապող գրաւ
դէտ մը եկած էր զինքը տեսնելու: Յի-
տոյ սկսած էր խօսիլ խեղդուելու չափ
արագ, պատմելով ու պատմելով իր Ար-
մըտանը, փոխանցելով իր մտածումնե-
րը զբարեկեցութեան մասին, քաջաբերկրի
կարգը, որդեկները: Երբ կը խօսէր, կրնայիք
հարգելն որ կուլայ: Եւ հեծկկտայ: Եւ
այդպէս ալ կ'ընէր թրեհես, ո՛ր զիսէ:
Կրնայիք⁹նք վատահ՛լլլալ թէ ներքնագի-
շէր լար երբ կը խօսէր իր անցեալին ն
իր զիւզին մասին: Բայց նոյնիսկ եթէ
հեծկկտար, երջանիկ հեծկկտուք մըն էր
այդ: Երբեք տխուր: Ոգբեգութիւնը
երբեք ուրբեգութիւն չէր, երբ կը պա-
տուէր Միճուրբին կողմէ: Կարօտը կարօտ
մէր, պանդխտութիւնը պանդխտութիւն
չէր, չքաւորութիւնը չքաւորութիւն չէր:

Տարիներ ատալ, երբ Միսուրին ողջ էր
տակաւին, զրապէտ Բաֆֆի Գէպապճեան
Գնալըր գացած էր վարպետը տեսնելու:
Համար եւ երբ կը փնտռէր անոր տունը,
ընդգլած էր տեսնելով որ ոչ ոք չկաւ
Միսուրիին տունը: Ոչ միայն չէին զե-
տեղ տունը, այլ նաեւ այդ անունն ան-
գամ չէին լսած իրենց կեանքին մէջ:

Ես խնդալացած էի իր այդ ընդգլուսման վրայ: Մենք զբնի մարդիկն փարժում ենք ալպիսի անհեթեթություններու: Գիտէիք որ Գնալքէն այնքան հեռու Հայաստանի մէջ տառնեակ հազարաւորներ կը ճանչնային կղզիի եր զբայիներուն իսկ անմահութեանց մասացած Միմարին: Եւ փառէիք նաեւ որ շատ երկար ժամանակի մը Համար Գնալքի «Լար Զիւլէլ» փոփոցը Միմարին պիտի նշանակէր ոմանց Համար, նոյնիսկ եթէ այսօր այդ փոփոցին բնակիչներէն մէկ հոգի իսկ չլիւննայ թէ ով է Միմարին:

Ոստենցը դեսպ Գեալը կզղի: Ոստեր
ներ բերած էր Հայաստանի Գրողներու
Համագումարէն: Ուրիշ գրողներու եւ
գրասէրներու հետ ժամագրուեցաւ Գեա-
լի մէջ: Զրուեց զրաւանութեան մա-
սին:

Այդ բներու տառն չիմ գիտեր թէ Մըն-
ձուրին ալ իշխե՞ց անդամ մը: Բայց նոյ,
նրիս իթէ չմէջեց, Մընձուրին չուն էր,
անտեսանելի անկիւն մը նստած, ժպտ-
տուն, երջանիկ: Կը պատմէր իր Ամբը-
տանքը:

p. 4.

ԵՐԱԿԻ ԿԱՌՈՅՑ

(Երևանի ԿԱՌՈՅՑ ԿԱՌԱՐԱՐՈՒՄԻ ԵՎ ԵՐԱԿԻ ԿԱՌԱՐԱՐՈՒՄԻ)

Հ ա ռ ի ձ

ՀԱՅԿ ԽԱՉԱՏՐԻԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԳՉՈՒ ՀԻ

ՍՈՒՍԱՆՆԱ ՄԱՐԿՈՍԻԱՆՆԵՐԸ

ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երևանի օպերայի մենեջեր Սուսաննա Մարկոսյանը, յաջողությամբ ապրանքային երկամեկ փորձերից հետո Սուսաննայի մեջ, վերադարձած է Հայաստան։ Երևանում ապրող երգչուհի, կատարելագործելով իր մասնագիտությունը, մեկնարկում է հանդես գալու Երևանի օպերայի ներկայացումներում մեջ և գոհացրելով իր ունեցողներին։ Ծանոթ է, որ փորձերից հետո ապրանքային երկամեկ փորձերից հետո Սուսաննա Մարկոսյանը մասնակցեցաւ երգչուհի «Վերականգնող» մրցումին (*), որ տեղի ունեցաւ Պուշկին փողոցի մեջ, Վերականգնողի մրցումին մասնակցեցան մօտ 150 վախճաններ, որոնք կը ներկայացնէին աւելի քան 20 երկերներու երաժշտական զանազան կազմակերպութիւններ։ Մրցումը գլուխը կը ունենար ժամանակի կարծութեան համար, այլևս այն հինգ մենեջերներու պատճառաւ, զորս մասնակցողներ պէտք է մեկնարկէին դատակարար ընտրութեամբ։ Հայ արուեստագիտութեան փայլեցաւ իր թաւանայ ստիքներով։ Տաղ օրուն մէջ ան յաջողութեամբ հանդես եկաւ չորս հանգրուաններուն, անկէ ետք ալ երգեց սէնթոնիք նուագախումբի ընկերակցութեամբ։ Սուսաննա Մարկոսյանը շահեցաւ Գ. մրցանակը։

Երևանի Կոմիտաս Երաժշտանոցի շրջանաւարտ Սուսաննա Մարկոսյանն աւանդաբար է թաւանայ Շահնազարեանի։ Իր արուեստը կատարելագործած է Տաթևիկ Սաղանդարեանի ղեկավարութեամբ։ 1977-ին, աւարտելով ուսումը,

մուտ եղրակացութեան, ունի աղբյուրի հազարաւոր տուններ։

Երգչուհի կը պատրաստեն և կը գետնեցեն չէր ծանօթ «Ռիէկէր - Քլոս» ձեռնարկութեան մասնագէտները։

Մօտ տասնէն Զեռնույցի փողոցը կը հարստանայ երաժշտական օճախով մը ևս, որուն անհրաժեշտութիւնը վաղուց կը զգացուէր։ Քաղաքին ընկերները և հիւրերը կարելիութիւն կ'ունենան հիւանդուն ոչ միայն երգչուհի ճարտարապետութեամբ, այլև երգչուհի երաժշտութեան դերին հնչուններով։ Անկախ, անկասկած, թարմութիւն կը բերէ մշակութային հին աւանդութիւններ ունեցող քաղաքին իմացական կեանքին։

ԼԵՒ ԶԱՆԴԱՆՍԿԻ

Սորս. Միտիան հարաւ - արեւմուտ-ը, կարգաւորելու ոչ հեռու, լեռնային լեռնաշղթայի երկու ամբարձու կը գտնուի։ Երևանի հին քաղաք Զեռնույցին՝ յաջողութեամբ Պուշկինայի վարչական կարգաւորումը։ Այստեղ հարաւային գիւղերը ներկայումս կը քաղաքի դարձնուին։ Հոնկէ, քաղաքը և Պուշկինայի Սեւ ծով երկարող անապատը ճամբաները։

Զեռնույցին իր քաղաքապետարանը և արտադրութիւնը ուրուագծելով, եկեղեցիներու առատութեամբ կը յիշեցնէ յիշատակը քաղաքները։

Պատմութիւնը լինութիւններու առատութիւնն ու աշխարհային լինելը կը բացատրէ քաղաքին ընտելութեան բազմազան կազմով։ Պատմութեան տարրերը հանգրուաններուն, բացի Ուկրաինայից, հոս հաստատուած են Գերմանացիներ, լեհեր, Ռումինացիներ, Հայեր, Եթովպացիներ... Անոնք ալ, ահա, ստեղծած են իրենց ընդհանուր և պաշտամունքի կոտորները։

Քաղաքին ճարտարապետական ինքնատիւ լինելը սկսաւ ձևաւորուիլ անցեալ դարի երկրորդ կեսին երևանակալին։ Զաւաւոր կառուցներէն են պուշկինայի պատկերներու նախաձեռքը, մայր տաճարը, քաղաքային թատրոնը, երկաթուղային կայարանը, ինչպէս նաեւ հայկական կաթոլիկ եկեղեցին՝ քաղաքին իրենց։

Հայ համայնքին կողմէ ապսպրուած Ս. Քրիստոս Լուսաւորիչ եկեղեցին կառուցուած է 1869 - 75 թվականներուն, իր դիտութիւններու բանաւորութեան, իր հարկաւոր ակադեմիայի, Պրանսկի թէքէի հիմնարկի հիմնադիր և նախագահ ճարտարապետ Իոսիֆ Գլաւկայի նախաձեռնով։

Սեր զարու 20-ական թուականներու ընկած թաղաւորական Ռումանիան, որ կազմին մէջ Աւստրիական արքայական կայսրութեան անկումէն ետք մօտա Պուշկինայ, սկսաւ բացառաւոր ազգայնամոլ քաղաքականութիւն մը։ Չորրորդի ոչ մէկ միջոց, ան հռչակեց «ամէն բան պէտք է պատկանի Ռումանացիներուն»։ Երկրորդը։ Ստեղծուեցաւ այնպիսի կայսրութիւն մը, որ Հայերը սկսան լքել քաղաքը։ Այդպէս քաղաքային հայ համայնքը։ Հայ Կաթոլիկ եկեղեցին արձաւ պաշտամունքի չգործող կոթող։ Հայկական աւանդական ոճով կառուցուած եկեղեցին եղակի է իր ճարտարապետութեամբ։ Ընդդէմ է, կառուցման ընթացքին եղած է որոշ չեղում մը, որ պայմանաւորուած էր առարկայական պատճառներով։ Հարցը այն էր, որ եկեղեցին կը կառուցուէր այնպիսի մայր տաճարի վրայ, որ գործնական անկարելի էր ձեռք բերել տաճարը, որով Հայաստանի մէջ իր կառուցանէին եկեղեցիները։ Իոսիֆ

Հին Հայաստանի բոլոր կաղնիներուն կաղնի կ'ըսէին, իսկ սրբազան կաղնիին՝ հառիճ։ Մարդիկ կը կարծէին, թէ երկարակութիւն հառիճի սուղարթը աստուածային օթեւան է։ Եւ կը ջանային այդպիսի սրբազան ծառեր անկել քաղաքներու ու գիւղերու կողքին, որպէսզի աստուածները հովանի ըլլան իրենց։ Յետոյ այդպիսի ընտելութեան կոչուեցան Հառիճ, Առինճ, Առինճ կամ Առինճ։ Կեանքի մէջ դարձանալի շատ բաներ կ'ըլլային։ Բայց ամէնէն դարձանալի յաճախ կը պատահէր բառերու հետ։ Սկզբին՝ հառիճը սրբազան կաղնի կը նշանակէր։ Յետոյ սկսաւ հառիճ կոչուիլ նաեւ գիւղը։ Մեր հիները հառիճարար այդպէս կը մտածէին՝ գիւղը յաւերժ կեանք կ'ունենայ, եթէ կողքին սրբազան կաղնի դնուի։ Միտմամբ անկ հոն՝ ուր կար սրբազան կաղնի, կողքին գիւղ պէտք էր կառուցանել։

Առինճ անունով գիւղ մը մօտ է Երևան քաղաքին շրջակային մէջ։ Այդ գիւղին շրջակայքը հիմա կաղնի չկայ։ Մի կասկած չի, հիշէն եղած է, յետոյ կրաքեր են։ Եթէ հոս կաղնի չըլլար՝ գիւղը ամենեւին Առինճ չէր կոչուեր։ Հառիճ անունով գիւղ կայ Արթիկի շրջանը, Արազաճի արեւմտեան լանջին։

Սրբազան կաղնի կամ կաղնուտներ ունեցած են հին հայկական Բագահառիճ, Գուհահառիճ, Լուսաթառիճ, Խոկառիճ, Զիթառիճ, Մկնառիճ, Տիրառիճ, Կիթառիճ, Փթառիճ, Առնառիճ գիւղերը։

Գլաւկայի առաջարկով որպէս շինա - նիւթ կ'օգտագործուի տեղւոյն աղիւսը, որ լիովին կ'արգարացնէ ինքզինքը։

Հայկական եկեղեցին ճարտարապետական եզակի յուշարձան է և կը հովանաւորուի Ուկրաինայի Պատմութեան և մշակութային յուշարձաններու պահպանութեան և օգտագործման» օրէնքով։

Վերջերս սկսած է եկեղեցւոյ վերահաստատման աշխատանքը, զոր կ'իրականացնեն Ուկրաինայի պետական շինարարութեան կոմիտէն - Պոդոլսկի միջերկրամասի յատուկ գիտական վերահաստատման արհեստագիտները։

Եկեղեցի կ'ապահովուի ջեռուցմամբ, ջուրով, ելեքտրութեամբ։

Վերականգնուեցան ետք հոն կը բացուի երգչուհի երաժշտութեան սրահ մը, որ, ըստ մոտկուացի մասնագէտներու միահա-

նեք կը քաղէ իր ծիանուտ քանցքին համար։

Բայց պահը անցաւ, ու ևս ձիւ խթանելով կը յառաջանամ։

Կը քաղէ՞մ, կը քաղէ՞մ, կը քաղէ՞մ և ահա մօտեցայ ու կը բարձրանամ. գիւղիս փողոցներն են, սարարկուած միտքով փողոցները...։

Տարիներ ետք այդ վերջիւմը տեսիլի մը պէս կու գայ իրեն. բայց երազի տեղ խանդավառութիւն մը զինք կ'ողբերէ ու կը յարէ. «Վախ, տեսիլք փախեր է, բայց իրականութիւնը հոն է, իմ շնչին, ծաղիկ ու ծափ գիւղս»։

×

1894-ին Միտք իր ծնողքին հետ, նիւթական լաւ պայմաններու մէջ կը հեռանայ ծննդավայրէն Սվազ, ուր մեծ եղբայրը Գեորգ արդէն հաստատուած էր։ Անոնք կը բնակին Հայոց թաղը, ուրտեղի Սրապա։ Այդտեղ մօտամը կը ջնջուի այն թիւր ու կանխակալ համոզումը թէ ան «անընդունակ» է. ընդհանրապէս որոշ չափով ի յայտ կու գայ անոր վրայ լաւագոյն ընդունակութեան մը նշանները։

1896-ի կոտորածէն անմիջապէս յետոյ Մեծատուրներէն շատեր կը հաստատուին Սվազ։ Այն տունը Միտք 10-11 տարու էր տակաւին, երբ որոշուեցաւ

ան յաջողութեամբ հանդէս եկած է Անդրկովկասի մրցումին, նուաճելով Ա. մրցանակը։ 1984-ին ալ Թուրքիոյ տեղի ունեցած միջազգային մրցումին՝ մասնակցելով շահած էր Բ. մրցանակը։ Տարի մը ետք երիտասարդ երգչուհին մասնակցելով Իտալիոյ Փալիա քաղաքի մրցումին արժանացած էր Բ. մրցանակին։ Նոր շրջանին, Երևանի երաժշտաւէր հասարակութիւնը ակնատես կ'ըլլայ Սուսաննա Մարկոսյանին արուեստին, մարմնաւորած գերերու մէջ։

(*) «Յառաջ» օրին հաղորդեց երգչուհիին յաջողութիւնը։

×

ՆԿԱՐԻՉ

ՌԱՅԱՅԷԼ ԱՌՈՅԵԱՆԻ

ՆԵՐՇՆՉՈՒՄԻ ԱՂԲԻՒՐԸ

Նկարիչ Ռաֆայէլ Աթոյեան արուեստագէտներու միջին սերունդի ներկայացուցիչներէն է։ Իր գործերը՝ իր ընկալումներու ընտրուած մարքութեան ու անկեղծութեան վիպութիւնն են։ Ռաֆայէլ Աթոյեան ծնած է 1931-ին՝ Լենինական։ 1959-ին աւարտած է Երևանի գեղարուեստական - թատերական հիմնարկը և մասնակցած ցուցահանդէսներու։ Նկարած է զանազան նիւթերով կտաւներ, բնանկարներ, որմանկարներ։ Նախապէս գոյներն են գեղին ու բաց կանաչը։ Այստեղ երգը և հայրենի բնայարաճի գեղեցկութիւնը միաձոյլ են Աթոյեանի գործերուն մէջ։ Մարդուն չորս ընտելութիւնը իրեն համար կը դառնայ աւելի գեղեցիկ, իսկ մարդը՝ անոր գեղեցկագոյն արարածը։ Գիւղական մոթիֆները իր կտաւներուն մէջ կ'ունենան քիչ մը հովերգական հնչողութիւն։ Անոնք անխոսով, խաղաղ զրաւութեամբ լեցուն գաւառ են, խաղաղ այգիներ, մարգագետիններ՝ հանդարտ արածող կենդանիներով։ Աթոյեանի արուեստին մէջ մեծ տեղ կը զբաղեն կանանց կերպարները, որոնք իր մօտ կը գտնան գիւղական կեանքի ու աւանդութիւններու ենթակայ անձեր։ Անոնք հացահատիկ կը չորցնեն տանիքի վրայ, լաւալ կը թխեն, կուծելով ջուր կը բերեն, խաղող կը հաւաքեն և քաղհան կ'ընեն արտը, ինչպէս կ'աւանդուած է հին ժամանակներ։ 1983-ի ամառը Մարտիրոս Սարգսեան թանգարանին մէջ ցուցուեցաւ Ռաֆայէլ Աթոյեանի ջրաներկ գործերուն ցուցահանդէսը, որ բացառապէս նկարիչին տաղանդին մէկ նոր երեսը։ Ի տարբերութիւն իրաներկ գործերու, ուր ան կը ստեղծէ հարթ, հաստաբարձակ ծածկուող մակերեսովներ, ջրաներկ աշխատանքներուն մէջ գոյները կը փոխանցուին իրարու։ Անոր ջրաներկ գործերուն մէջ յատկ կերպով կը լսուին տերեւներու սօսափունք, ջուրին կարկաչը, արեւուն տակ կը փայլի ջուրի շիթերն ու քարերը։

ՄԱՆԱՆ 100ԱՄԵԱԿ

ՄԻՍԱԿ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

ՌՈՐՈՍ ԱԶԱՏԵԱՆ

Իր ծննդավայրի յիշատակներու վերապրումին մէջ լսենք զինքը։

... Հեծած աշխատ դամբիկիս վրայ կանգնեմ այդեանաներու մէջէն, ուր խաղաղ զգացումներ, գիւղի շուկայի քաղաքի, ու ցերեկուան արեւին եղի շուրջին կը բարձրանան։

Կանգնեմ, կ'անցնեմ անվերջ այդեանաներուն մէջէն, ուր անտես գետի մը միջին ալիքը կը ծփծփայ։ Գիւղ կը դառնա անտես անտես կը շոյեմ ճայիկիս վրայ։ Ան սուրբով կ'անցնի գեղնո-րակ ճամբաներէն փոշիէ ուրուանկարներ լրբելով։ Կանտես անտես անտես կը քաշուի, ու կը կենայ։ Շրջանկարը կը գիւղանկարէ։ Գիւղականը մանուկներու պէս նստեր են բլրակներու ծոռէկին, լրբելով։ Գիւղականը, կամ գետինը քաղաքին մօտ։ Գիւղականը, իմ սիրականս, իմ արեւմտեանս՝ որ ըստինքն արծաթ թռչն-

(Շար. 3)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր Է. Տիկին Լեւոն Մաղազաճեան,
Տէր Է. Տիկին Գրիգոր Մաղազաճեան,
Օր. Վեռնիկ Մաղազաճեան,
Ծերունեան ընտանիքներ (Յունաստան),
Պամեաճիւ ընտանիքներ

(Յունաստան),

Գարրիկեան ընտանիքներ (Նիւ),
Հաղթեան, Գարրիկեան, Պոզոսեան
ընտանիքներ,

Գարազաճեան ընտանիք,
Սթաթեան ընտանիքներ,
Մանուկեան ընտանիք,
Սոլաքեան ընտանիք (Քալիֆորնիա),
Ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարա-
զաները, խոր ցաւով կը ծանուցանեն ի-
րենց սիրեցեալ մօր, մեծ - մօր, հօրաքը-
րոջ Է. մօրաքրոջ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՆՈՒԱՐԴ ՄԱՂԱԶԱՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Ծերունեան)

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 27-ին:
Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի
Հինգշաբթի, Սեպտեմբեր 4, ժամը 14-ին,
Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկե-
ղեցին, ուրիշ մարմինը կը փոխադրուի
Պանէէօ - Քոմիւնալի զերեզմանոցներ:

Մահադէ չստացողներէն կը խնդրուի
ներկայ իրրեւ այդ նկատել:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՍԱԿԻ

Բիւզանդ Խոտիկեանի մահուան առ-
թիւ, Տիկին Արսինէ Սարգեան փոխան
ծաղիկի 300 ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի
բարգաւաճման:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Երկու հայ նկարիչներ՝

Վ. ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

Ա. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

իրենց գործերը կը ներկայացնեն -

Սեպտեմբեր 1-էն 15

Hôtel d'Escoville,

CAEN (Calvados)

ԱԷՆ - ԹԷԹԻԷՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱԿՈՐԻՑ

Սեպտեմբեր 7, Կիւրակի, առաւօտեան
ժամը 10:30-ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ
Եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի պատա-
րագ:

Կը պատարագէ Է. կը քարոզէ՝

ԶԱՏԻԿ ԱՅԵՂԱՅ ԱՆԵՏԻՔԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱԶ-Ի Լիւնի մասնաճիւղի վար-
չութիւնը Սեպտեմբեր 6, Շաբաթ օր,
ժամը 15-ին, անդամական ընդհանուր ժո-
ղով կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերակիցնե-
րը, Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ յարակից Ազ-
գային Տան սրահին մէջ:

Կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ Է. ճշ-
դպարճ ըլլալ:

Voyages en Arménie
Ճանապարհորդութիւններ
TRINSTOURS **UCFAF**

PROCHAIN VOYAGES

PARIS

2 Octobre - 16 Octobre
Paris - Moscou - Erevan
6170 + Visa

TRINSTOURS
25, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. : 42. 61. 58. 28

Permanence pour Inscriptions et Renseignements
Les Lundi - Mercredi - Vendredi - Samedi, de
16h à 18h30 auprès de - Mme. AGHAVNI KAR-
NIGUIAN, parlant arménien et français.

ՇԱՐՉԱԿԱԼԻՑ

Սէն - Ժէնովի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ
Եկեղեցւոյ թաղականութիւնը ստացած է
հետեւեալ նուիրատուութիւնները -

Յովհաննէս Միքայէլեանի մահուան առ-
թիւ - Տէր Է. Տիկին Ժիրայր Մալխաս-
եան 200 ֆ., Պարթիւր տը Քիւրի Էթուալ
500 ֆ., Ասատուրեան ընտանիք 100 ֆ.,
Պ. Միսաք Աւոյեան 50 ֆ.:

Վարդուի Յարութիւնեանի մահուան
առթիւ - Արփինէ Քօրպալեօղեան, Յա-
րութիւնեան - Թէրզեան 200-ական ֆ.
գարրիկ, Մատթէոս Սիմօնեան, Տէր Է.
Տիկին Գրիգոր Դաւիթեան 100-ական ֆ.,
Տէր Է. Տիկին Վարդգէս Տէր - Մինասեան
50 ֆ. Է. 50 ֆ. գարրիկ, Պ. Տարօլ 50 ֆ.
Է. 50 ֆ. գարրիկ, Տէր Է. Տիկին Կիրա-
կոս Սիմօնեան 50 ֆ. Է. 50 ֆ. գարրի-
կին:

Ներսէս Սիրունեանի մահուան առթիւ -
Միշէլ Ժան Բօլ Սարգիսեան 200 ֆ., Այ-
րի Տիկին Սիրունեան Է. զաւակները 100,
Պ. Միսաք Աւոյեան 50 ֆ.:

Ն Կ Ա Տ Ի Ո Ւ Ն Ե Ն Ա Լ

Հ. Բ. Ը. Մ. - ՓԱՐԻՑ

80-ԱՄԵԱԿԻ

ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ուրբաթ, Նոյեմբեր 21
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵՎԱՆԻ
Շաբաթ, Նոյեմբեր 22
ՀԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԻՍ

ՆԱՍԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապույտ խաչի Պուլվար Օտտոյի (Մար-
տէլ) մասնաճիւղը կը ներկայացնէ հա-
յախօս ֆիլմ մը՝ «Արիւնապարտը» Սեպ-
տեմբեր 28-ին, Կիրակի, ժամը 15-ին,
Մարտէլի Հայ Մշակոյթի Տունը:

COURS D'ARMENIEN A BEAUMONT

(31, rue de Calais, Marseille)

I/ — POUR LES ENFANTS :
Le mercredi matin (10h. — 12h)
(début des cours le mercredi 17 Septembre)
Inscriptions sur place

II/ — POUR LES JEUNES ET LES ADULTES
(Cours du soir, à partir de la mi-septembre.
Jour et heure fixés avec les intéressés)

TROIS NIVEAUX :
Niveau I — Débutants
Niveau II — Ceux qui savent déjà lire et parlent déjà
moyennement l'arménien
Niveau III — Pour ceux qui ont déjà une bonne pratique
de la langue, mais veulent s'améliorer.

S'adresser au Pasteur J. D. Sahagian, 31, rue de Calais-13012 Marseille
— Tél. : 91 - 93 - 41 - 22 —

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՅԻ

— ՊՕՄՈՆ —

Ֆրանսերէն սորվիլ ուզող հայ երիտասարդներուն համար
շաբթուան երեկոյ մը:
Դիմել Վեր. Դանիէլ Սահակեանի
(Հասցէն Է. հեռագրային վերը տես.)

Վ ե ռ ա մ ո շ

Լիւնի ԱԶԳ. ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ
ՄԻՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1986 / 87 տարեշրջանի վերամուտը Զո-
րեքշաբթի Սեպ. 10, առաւօտեան ժամը
9-ին:
Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան
Զորեքշաբթի օրերը, առաւօտեան ժամը
9-էն 12, Կէսօրէ վերջ 14-էն 16 Է. Շա-
բաթ օրերը ժամը 14-էն 16:30:
Փափաքողները կրնան օգտուիլ երթե-
ւեկի սպասարկութենէն Է. Զորեքշաբթի
կէսօրուան ճաշէն:
Յաւելեալ տեղեկութեանց Է. արձա-
նագրութեանց համար վերամուտի թուա-
կանէն առաջ, դիմել Ազգային Տան գրա-
սենեակը / ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԴԻՒՍԱՍՏՈՒՆԸ /
Հասցէ՝
40, ռիւ. տ'Արմէնի - Հեռ. 78 - 60 - 47 - 18
X
- Հ. Բ. Ը. Մ. -
Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՓԱՐԻՑ

Դ Պ Ր Ո Յ Ա Կ Ա Ն Վ Ե Ր Ա Մ Ո Ւ Տ

Հ. Բ. Ը. Միւթեան Փարիզի Տիկնանց
Յանձնախումբը կը ծանուցանէ թէ իր
կազմակերպած 5-էն 14 տարեկան մա-
նուկներու Է. պատանիներու յատուկ Զո-
րեքշաբթի օրուան հայերէն լեզուի Է. եւ
երգի դասընթացները կը վերսկսին՝
Զորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 10-ին
Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրո-
նին մէջ՝
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris
Արձանագրութեանց Է. յաւելեալ տեղե-
կութիւններու համար հեռագրային՝
45 - 20 - 03 - 18 թիւին
Երկուշաբթիէն Ուրբաթ, ժամը 10-էն 17:

ՍԱՐՍԷՅԼ

ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ
ՄԻՕՐԵԱՅ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴՊՐՈՑԻ
ԲԱՅՈՒՄ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 10

Մարտէլի Սրբոյ Թարգմանչաց Մալ
Եկեղեցւոյ ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ հայերէն լե-
զուի միօրեայ դպրոցի 1986 / 87 տա-
րեշրջանի դասընթացները կը վերսկսին
Սեպտեմբեր 10-ին, Զորեքշաբթի օր:

Նոր աշակերտներ կ'ընդունուին 5 տա-
րեկանէն սկսեալ:

Այս տարեկ դպրոցի դասերը կը բաղա-
նան հետեւեալ նիւթերէն. -

1. - Հայոց լեզու
2. - Հայոց Պատմութիւն
3. - Կրօն
4. - Հայկական երաժշտութիւն
5. - Մանկանց երգչախումբ - պատար-
գի երգեցողութիւն, դիմապատկերա-
նկարի եւ ԼՍԱԶԵԱՆԻ:

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան
Եկեղեցւոյ մշակութային տան մէջ, ա-
մէն Զորեքշաբթի ժամը 10 - 12, Է. 14 -
17-ի միջեւ:

Օթոգարի սպասարկութիւն Է. կէսօր-
ուան ճաշի կարելիութիւնները ստեղծ-
ւած են:

Հին Է. նոր աշակերտներու արձանագը-
րութիւնները կարելի է կատարել դպրոցի
տեսուչ՝ Գարեգին Վրդ. ՊԵՔՃԵԱՆԻ
մօտ, ամէն օր:

Հասցէ -
EGLISE ARMENIENNE APOSTOLIQUE
339, av. du Prado - Tél. 91 - 77 - 84 - 70
13008 MARSEILLE - FRANCE

GRANDE SOIRÉE
DE GALA

— ALFORTVILLE —

Vendredi 3 Octobre

ANIMATION
EXCEPTIONNELLE
DE
PIERRE DOUGLAS

et la participation de très nombreux
artistes

M.C.A — C.B.A.F. — U.J.A.

Ն Կ Ա Տ Ի Ո Ւ Ն Ե Ն Ա Լ

Հ. Բ. Ը. Մ. - ՎԱԼԱՆՍ

80-ամեակի տօնակատարութիւն

Հոկ. 11 Է. 12

մասնակցութեամբ Մարտէլի
« Գ Ա Ր Ո Ւ Ն »

մանկական երգչախումբին

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԳԻՐԻԳՐՈՒ ՀԵՏ

ԴԵՊՈ ԷՋԱՄԻԱՆԻՆ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՆ

«ԳՐԻԳՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻՆ
ԵՒ ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ
5 - 15ՐԴ ԴԴ.»

Հեղինակ՝ ՆԻԿՈԳՈՍ ԹԱՀՄԻԶԵԱՆ

ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐԻ
ՇՐՋԱՊՏՈՑԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆՆ
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ

X

Տակաւին դպրոցական աշակերտ, շատ կանուխէն արդէն իսկ լսած էի Նուպարեան Մատենադարանին մասին: Սկիզբը՝ միայն անունն էր որ մտքիս մէջ կը պատկերանար որպէս հայկական կարեւոր հաստատութիւն մը, բայց հետզհետէ պատկերը աւելի յստակացաւ երբ ժամանակի ընթացքին տեսայ թէ հայրս իւրաքանչիւր Փարիզ այցելութեան կը հանդիպէր Նուպարեան Մատենադարանի, եւ Պէյրութ վերադարձին դժուարեութեամբ ցոյց կուտար շատ մը կարեւոր ձեռագիրներու կամ անգամանիի դիրքերու պատճէններ, որոնք յետագային կ'օգտագործուէին «Նայիրի» խումբազորութեան մէջ: Ուրեմն Նուպարեանը ոչ միայն կարեւոր, այլեւ հետաքրքրական եւ օգտակար հաստատութիւն մըն էր, հետեւաբար ամէն անգամ որ Փարիզ գտնուէրու առիթ ունեցած եմ, փափաքած եմ այցելել Մատենադարանը եւ մօտէն ճանչնալ հոն գտնուող գանձերը, բայց միշտ ալ զուգարկւած է ամառուան արձակուրդներուն երբ մատենադարանը փակ կը մնայ ինչպէս Փարիզի շատ մը կարեւոր հաստատութիւնները:

Քանի մը ամիս առաջ պատահութիւնը ունեցայ ծրագրելու իրադրութիւնը եւ յատուկ ժամադրութիւն մը խնդրելով Մատենադարանի վարիչէն, դացի որոշուած օրը: Տակաւին ներս չմտած, պահ մը դանդաղեցայ չնքնի առջեւ. վայրը հրաշալի էր, իսկապէս որ լուսագոյն անկիւններ ընտրուած էր Փրանսական մայրաքաղաքին տասնութեկերորդ թաղամասին մէջ որ առհասարակ ծանօթ է իր խաղաղ եւ լուսկեաց կենցաղով. խոշաղական մթնոլորտ մը բոլոր մատուցողականութեան, ուսանողներուն եւ զբաղներուն համար. կատարեալ հանգարտութիւն ամփոփուելու եւ ուսումնասիրութիւններ ընելու համար:

Դանդաղ քայլերով բարձրացայ առաջին յարկի եւ մուտքին արդէն զիս դիմաւորեց Պ. Արտաշէս Քարապետեան: Ընթացիկ, քաղաքավարական խօսքերէ յետոյ, անմիջապէս խօսակցութիւնը կեդրոնացաւ Մատենադարանին շուրջ եւ իմ բոլոր հարցումներս կարգով լուսարանւեցան տնօրէնին կողմէ: Առաջին վայրէջանէին իսկ արդէն զգացի թէ խօսակցիս չափազանց հմուտ եւ իր ասպարէզին քով ծանօթ անձ մըն է: Հակառակ իր յառաջացած տարիքին, կը մերժէր որեւէ մանրամասնութիւն զանց ընել. ամենայն հանգարտութեամբ կը յիշէր պատմական թուականներ եւ անուններ, իսկ եթէ պատահէր որ զոյգն աստատուած ունենար տունալ զէպքի մը կամ զէմքի մը մասին, անդիմադ կերպով կը յամառէր մինչեւ որ ճշգրիտ բնորոշումը գտնուէր:

Անկասկած որ տարիներու ընթացքին, Պ. Քարապետեան բազմիցս առիթը ունեցած էր աշխարհի բոլոր կողմերէն եկող այցելուները լուսարանելու, բայց կարծէք թէ Նուպարեանին պատմականը ընեալ իրեն համար ոչ միայն հեռու էր պատկալի կրկնութիւն մը ըլլալէ, այլեւ երեւութապէս հաճելի եւ նոյնիսկ շատ մտերիմ վերապրումներ ունենալու առիթ մը:

Քիչ ետք զիս հրաւիրեց աշխատասենեակէն դուրս, առաջնորդելու համար զէպի հաստատութեան գանձանքն անհակները: Մինչ նեղիկ նրբանցքներէն կը յատանայինք, կանգ առնելով իւրաքանչիւր կարեւոր հատորի առջեւ, այլեւս գրեթէ մոռցած էի թէ ընկերակցիս քաղաքով բայց յառաջացաւ տարիքով եւ յոգնատանջ անձնաւորութիւն մըն է, եւ ամբողջովին տարուած անոր աշխոյժ եւ նոյնիսկ քիչ մը հրամայական ոճէն, յափշտակութեամբ կը լսէի իր բացատրութիւնները: Որոշ հատորներու հետ այնքան սերտ էին իր կապերը որ կարծէք ինքն ալ մէկ անբաժան մասնիկը ըլլար հարկւարմեայ մատենաներուն:

Անկախաձէս աւելի շուտ աւարտեցաւ թափններու այցելութիւնը եւ պէտք է

խոստովանիմ թէ որոշ յուսահատութիւն մը կրեցի ի տես այդ պատկառելի եւ հաղուազիւ հատորներուն որոնք զբոսարկողներու գաղափարաւորութեան հետ համարժեցանք: Տեղի չգոյութեան պատճառով, շատ անգամ նոյնիսկ հարկ եղած էր մեծ թիւով գրական հանդէսներ տեղաւորել նեղ դարակներու մէջ, ահամայ զանց ընելով կարգ մը մատենագիտական կանոններ:

Մինչ Պ. Քարապետեան տարուած էր իր «սրտի հատորներուն» կենսագրականները թուելով, եւ կ'ունենայի այն ճնշող սպառնալիքներ որ մարդ կը զգայ տուն մը մտնելով ու տեսնելով որ միակ սենեակի մը մէջ բազմանդամ ընտանիք մըն է որ կ'ապրի: Այնտեղ տիրող նեղութիւնը եւ խճողումը կարծես կ'արգիլէին որ մարդս ուղէ տեսնել նաեւ ընտանիքներուն զէմքերը...

Վախճան տարի առաջ, վատահօրէն կոկիկ մատենադարանի մը յարմարութիւնները ունէր այս յարկաբաժինը, բայց հիմա, այնքան հարստանալէ եւ ճոխանալէ ետք, բացայայտորէն նեղ կուգայ:

Այսուհանդերձ, հակառակ անձկալի այդ հոգեկոծակիս, կըցայ իմանալ, որ յաւելա ինտելիկ Պօղոս Նուպարեանը 1925-ին կը հիւանդանայ Փարիզի մէջ եւ եղբորորդի Ֆուստ թաղաւորը իր արարողակարգը կը զրկէ հիւանդանոցի որ կը յայտարարէ. - «Տէրս կ'արգիլէ ձեզ անհոգեմէն ելլել եւ ինք պիտի գայ այցելութեան»: - Այդ չըմանին է որ Պօղոս Նուպար կը զնէ եւ ողջութեանը կը կահաւորէ այս յարկաբաժինը որպէս մատենադարան: Իր անձնական գրադարանը եւ հօրը զէրքերը միջնակցով հիմը կը զնէ Մատենադարանին, որուն վրայ յետագային աւելցած են Մարգարիտ Օրմանեանի, տոքթ. Վահրամ Թորգոմեանի եւ ուրիշներու գրադարանները ու այսպէս ժամանակի ընթացքին իրադրութեան է այս պատկառելի հաստատութիւնը, որմէ կ'օգտուին այսօր հայ մատուցողական եւ մատենադարան Սորբոնի Համալսարանէն հայագիտական բաժնին ուսանողները, իրենց պատրաստած քէզերուն համար:

Եւ ահա անխուսափելի բազմապատկան ծայր տուաւ մտքիս մէջ եւ պահ մը փոխադրուեցայ Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանի շէնք մատենադարանը ուր ուսանողութեան տարիներուս օրեր շատուած եմ գանձաւոր նիւթերու շուրջ: Որպէս Համալսարանին մէկ անդամը որքան հպարտ էի «մեր գրադարանով», զիտնալով հանդերձ թէ Եւրոպայի կամ Ամերիկայի մէջ շատ աւելի հակները կան, բայց եւ այնպէս բազմապարկ չէնք մըն էր, արդիական մատենադարաններու բոլոր գիւրութիւններով օժտուած, ունէր կարեւոր թիւով օրակառ պաշտօնէութիւն, եւ մենք ուսանողներս իրաւունք ունէինք այս բոլոր առաւելութիւններէն օգտուելու, սակայն հիմա Նուպարեան Մատենադարան այցելութեանս վերջ կ'անդադրուած թէ իսկական մեր մատենադարանը այս է եւ ոչ թէ օտար լեզուի հատորներով այնքան հարուստ Ամերիկեան Համալսարանի նը...

Պ. Քարապետեան իր բազմամեայ ծառայութեամբ պարզ մատենադարանապետ մը չէ եւ ոչ ալ արժէքաւոր գիրքերու պահակ մը, այլ իրեն յանձնը - ամ գանձարանին նուիրել մը, որ նոյն ատեն հմուտ ուսումնասիրող մըն է, հեղինակ մէկէ աւելի լուրջ աշխատակցութիւններու, տպուած կամ անտպ, որոնց մէկ կ'արժէ լիչել մեծարժէք գիրքը - «Պատմութիւն Եղեղոսեայ Գաղութիւն»:

Ծանօթ պատմագիր Արշակ Ալաջանեանի մահէն ետք, Պ. Քարապետեան կը մնայ միակը արժանաւորապէս անոր գործը շարունակող:

Երբ դուրս կուգայի Մատենադարանէն,

Հայկական ՍԱՀ ԳԱ հրատարակչական տունը, 1985-ին լոյս է ընծայել հայ անւանի երաժշտադէտ՝ Նիկողոս Թահմիզեանի «Գրիգոր Նարեկացին եւ հայ երաժշտութիւնը 5 - 15 Դ. Դ.» ուսումնասիրութիւնը:

Այս մեծածաւալ եւ կարեւոր աշխատանքը, որը տարիներ լուրջ եւ յարատեւ պրպտումների արդիւնքն է, իր այլ արժէքաւոր աշխատասիրութիւնների՝ «Մովսէս Խորենացին եւ հայ հին ու վաղ միջնադարեան երգարուեստը» (Էջմիածին, 1979), «Քննական տեսութիւն Հայոց հին եւ միջնադարեան երաժշտութեան պատմութեան» («Լրաբեր», 1970 - 10, 1971 1, 5, 9), «Ներսէս Շնորհալին երգահան եւ երաժիշտ» (Երեւան, 1973), «Երաժշտութիւնը հին եւ միջնադարեան Հայաստանում» (Երեւան, 1982), եւ այլ տառնակ ուսումնասիրութիւնների հետ, նոր էջ է բացում հայ երաժշտագիտական բնագոյնում:

Հայ միջնադարեան երգարուեստի կարեւորութեան վերաբերեալ հետեւեալն է գրում իր՝ «Քննական տեսութիւն Հայոց հին եւ միջնադարեան երաժշտութեան պատմութեան» («Լրաբեր» 1970, 10) 13-րդ էջում:

«Հայոց հին եւ միջնադարեան երաժշտութեան պատմութիւնը անկապելի մասն է հայկական ազգային հոգեւոր մշակութիւնը բազմադարեան հարուստ պատմութեան: Որպէս ազգային, այն՝ արժէքաւոր եւ շատ կողմերով ինքնատիպ ու անհրկնելի էջերից մէկն է նաեւ մերձարեւելեան երգ ու նուագի, արեւելեան - քրքրատնական երգարուեստի, Խորհրդային Միութեան Ժողովուրդների երաժշտութեան, եւ վերջապէս, համաշխարհային երաժշտական մշակոյթի մեծ պատմութեան»:

«Գրիգոր Նարեկացին եւ հայ երաժշտութիւնը 5 - 15 Դ. Դ.» երկը, ոչ միայն կարեւոր է երաժշտագէտների, պատմա - բանասիրի եւ առհասարակ հայագէտների համար, այլեւ ամբողջ է կարգում այն հայ երգահանների, որոնց ստեղծագործական ակունքը հայ երաժշտութիւնն է: Կոմիտասի ստեղծագործութիւններից բացի, ընդհանրապէս հայ երգահանների յօրինումների մէջ պակասում է արտայայտչական եւ ոճարանական խորքը: Հայ երաժիշտների համար մութ են մնում մեր երաժշտութեան վերաբերող մի շարք խնդիրներ, որովհետեւ մեր մօտ գեղարվեստի արուեստը ամբողջապէս հայ միջնադարեան երաժշտական արուեստի ուսումնա - սիրութեանը, մինչդեռ արեւմտեան Եւրոպայում մանրագիտի աշխատանքների շնորհիվ վեր են հանուել իրենց նոյն ժամանակաշրջանի երաժշտական առանձնաշատկութիւնները, հոյովոյթը եւ ի վերջոյ երաժշտութիւնը:

Մեր երաժշտութեան դոյնը եւ խորքը տարբեր է արեւմտեան երաժշտութիւնից: Այս գանձաւորութիւնը աւելի խոր կերպով ընկալելու համար անհրաժեշտ են երաժշտագիտական աղբիւրներ, որոնք պիտի գրաւեն հարեւանցի ծանօթութիւնների տեղը, որովհետեւ վերջինները մեր երաժշտութեան վերջինները:

Մեր երաժշտութեան դոյնը եւ խորքը տարբեր է արեւմտեան երաժշտութիւնից: Այս գանձաւորութիւնը աւելի խոր կերպով ընկալելու համար անհրաժեշտ են երաժշտագիտական աղբիւրներ, որոնք պիտի գրաւեն հարեւանցի ծանօթութիւնների տեղը, որովհետեւ վերջինները մեր երաժշտութեան վերջինները:

Մեր երաժշտութեան դոյնը եւ խորքը տարբեր է արեւմտեան երաժշտութիւնից: Այս գանձաւորութիւնը աւելի խոր կերպով ընկալելու համար անհրաժեշտ են երաժշտագիտական աղբիւրներ, որոնք պիտի գրաւեն հարեւանցի ծանօթութիւնների տեղը, որովհետեւ վերջինները մեր երաժշտութեան վերջինները:

ՆԱՅԻՐԻ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ
Փարիզ, Օգոստոս

Ժողովուրդի Հայոց Պատրիարք Շնորհալի Պատրիարք, ընկերակցութեամբ Մեսրոպ Ծ. վրդ. Մուրադեանի, Օգոստոս 20-ին սկսած է շրջապատ մը Զուիցերլանդ, Քանադա, Միացեալ Նահանգներ, հուսկ՝ Էջմիածին, ուր կը մասնակցի Հայոց Եկեղեցւոյ կանոնադրութեան Զանգարատի ժողովին, որուն նախագահն է:

Շնորհալի Պատրիարք Օգոստոս 20-ի իրիկունը

Ժողովուրդի Հայոց Պատրիարք Շնորհալի Պատրիարք, ընկերակցութեամբ Մեսրոպ Ծ. վրդ. Մուրադեանի, Օգոստոս 20-ին սկսած է շրջապատ մը Զուիցերլանդ, Քանադա, Միացեալ Նահանգներ, հուսկ՝ Էջմիածին, ուր կը մասնակցի Հայոց Եկեղեցւոյ կանոնադրութեան Զանգարատի ժողովին, որուն նախագահն է:

Մեր երաժշտութեան դոյնը եւ խորքը տարբեր է արեւմտեան երաժշտութիւնից: Այս գանձաւորութիւնը աւելի խոր կերպով ընկալելու համար անհրաժեշտ են երաժշտագիտական աղբիւրներ, որոնք պիտի գրաւեն հարեւանցի ծանօթութիւնների տեղը, որովհետեւ վերջինները մեր երաժշտութեան վերջինները:

Մեր երաժշտութեան դոյնը եւ խորքը տարբեր է արեւմտեան երաժշտութիւնից: Այս գանձաւորութիւնը աւելի խոր կերպով ընկալելու համար անհրաժեշտ են երաժշտագիտական աղբիւրներ, որոնք պիտի գրաւեն հարեւանցի ծանօթութիւնների տեղը, որովհետեւ վերջինները մեր երաժշտութեան վերջինները:

Մեր երաժշտութեան դոյնը եւ խորքը տարբեր է արեւմտեան երաժշտութիւնից: Այս գանձաւորութիւնը աւելի խոր կերպով ընկալելու համար անհրաժեշտ են երաժշտագիտական աղբիւրներ, որոնք պիտի գրաւեն հարեւանցի ծանօթութիւնների տեղը, որովհետեւ վերջինները մեր երաժշտութեան վերջինները:

Մեր երաժշտութեան դոյնը եւ խորքը տարբեր է արեւմտեան երաժշտութիւնից: Այս գանձաւորութիւնը աւելի խոր կերպով ընկալելու համար անհրաժեշտ են երաժշտագիտական աղբիւրներ, որոնք պիտի գրաւեն հարեւանցի ծանօթութիւնների տեղը, որովհետեւ վերջինները մեր երաժշտութեան վերջինները:

Մեր երաժշտութեան դոյնը եւ խորքը տարբեր է արեւմտեան երաժշտութիւնից: Այս գանձաւորութիւնը աւելի խոր կերպով ընկալելու համար անհրաժեշտ են երաժշտագիտական աղբիւրներ, որոնք պիտի գրաւեն հարեւանցի ծանօթութիւնների տեղը, որովհետեւ վերջինները մեր երաժշտութեան վերջինները:

Մեր երաժշտութեան դոյնը եւ խորքը տարբեր է արեւմտեան երաժշտութիւնից: Այս գանձաւորութիւնը աւելի խոր կերպով ընկալելու համար անհրաժեշտ են երաժշտագիտական աղբիւրներ, որոնք պիտի գրաւեն հարեւանցի ծանօթութիւնների տեղը, որովհետեւ վերջինները մեր երաժշտութեան վերջինները:

Մեր երաժշտութեան դոյնը եւ խորքը տարբեր է արեւմտեան երաժշտութիւնից: Այս գանձաւորութիւնը աւելի խոր կերպով ընկալելու համար անհրաժեշտ են երաժշտագիտական աղբիւրներ, որոնք պիտի գրաւեն հարեւանցի ծանօթութիւնների տեղը, որովհետեւ վերջինները մեր երաժշտութեան վերջինները:

Մեր երաժշտութեան դոյնը եւ խորքը տարբեր է արեւմտեան երաժշտութիւնից: Այս գանձաւորութիւնը աւելի խոր կերպով ընկալելու համար անհրաժեշտ են երաժշտագիտական աղբիւրներ, որոնք պիտի գրաւեն հարեւանցի ծանօթութիւնների տեղը, որովհետեւ վերջինները մեր երաժշտութեան վերջինները:

Մեր երաժշտութեան դոյնը եւ խորքը տարբեր է արեւմտեան երաժշտութիւնից: Այս գանձաւորութիւնը աւելի խոր կերպով ընկալելու համար անհրաժեշտ են երաժշտագիտական աղբիւրներ, որոնք պիտի գրաւեն հարեւանցի ծանօթութիւնների տեղը, որովհետեւ վերջինները մեր երաժշտութեան վերջինները:

Ի Ր Ա Ք Ա Հ Ա Յ Լ ՈՒՐ ԵՐ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԹԻՒ 6 - 1986

ՀԻՄՆԱՐԿԵՔ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

Սոյն տարւոյ Օգոստոս 10-ը Բարեկենդանին Ս. Աստուածածնի Պահոյց, յիշատակելի օր մը հանդիսացաւ իրաքահայութեան ընդհանրապէս, եւ ի մասնաւորի Պաշտօնատի հայութեան համար: Ըստ նախօրօք եղած յայտարարութեան եւ կարգադրութեան, ինչպէս նաեւ Առաջնորդարանի կողմէ տրամադրուած փոխադրական գիւրդութեանց, հազարէ աւելի հաւատացեալներ հաւաքուած էին նոր գերեզմանատան հողաչերտին վրայ մատակցելու եկեղեցւոյ հիմնարկէքի արարողութեան:

Արարողութիւնը սկսաւ Առաջնորդ Սրբազան Հօր՝ Գերաշնորհ Տ. Ասազ Եպիսկոպոսի ղեկավարութեամբ: Սրբազան Հօր ղեկավարութեամբ իրաքահայութեան ղեկավարութեան ղեկավարութեամբ, որուն մաս կը կազմէին քահանայից դասը, դպրաց եւ սարկաւաքաց դասերը, նաեւ մեր քոյր եկեղեցիներէն՝ Ասորի Օրթոտոքս համայնքապետը՝ յանձին Սէվէրիտա Համա Արք. թափօրին կը հետեւէին 16 կնքահայրեր որոնք հրապարակուած էին Առաջնորդարանի կողմէ ընտրուած համայնքի մէջ գործող միութիւններու ներկայացուցիչներէն եւ գաղութի երախտաւոր ազգայիններէն: Կնքահայրերէն մին էր նաեւ Ազգ. Կեդրոնական Վարչութեան ներկայացուցիչ եւ փոխ - ատենապետ Պ. Տիրան Ն. Օհանեան:

Սոյն հողաչերտը արարողութեան ընթացքին Առաջնորդ Սրբազան Հայրը, ըստ Մաշտոցի, օծեց կնքահայրերու ձեռքին եղած վէմ քարերը, անուամբ 12 առաքելներու, չորս աւետարանիչներու, Պօղոս Առաքելի եւ մեր Եկեղեցւոյ Լուսաւորի՝ Գրիգոր Պարթեւ Հայրապետի, ընդամենը 16 վէմ քարեր: Սուրբ գրական ընթերցումներէ յետոյ Առաջնորդ Սրբազան Հայրը խնկարկելով օծուած վէմ քարերը՝ կնքահայրերու աշխատութեամբ գանձեց գերեզման կառուցուելիք եկեղեցւոյ սիւներու հիմքերուն ներքոյ:

Յաւարտ արարողութեանց Առաջնորդ Սրբազան Հայրը իր քարոզին մէջ հաստատեց. -

«Եկեղեցւոյն իմաստը նուիրական արարած մըն է կրօնական եւ թէ ազգային իմաստով, քանզի Հայոցս համար որեւէ եկեղեցւոյ չէր մը ընդմիշտ եղած է ու կը մնայ որպէս տուն Աստուծոյ եւ տուն ազգի:

Քրիստոսի պատգամը հարկաւոր է մըշտապէս կենսին վրէժ եւ ըստ այնմ ապրել մեր իսկ բարի իրադրութեանը ձեռնադրածով: Ահաւասիկ շինարարութիւն մը որպէս քրիստոնէական առաքելութիւն, կը հանդիսանայ այն իրադրութեանը մէջ որոնք կը կատարուածով մարդ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ԽՆՁՈՐԻ ԱՅԳԻՆ» ԺԱՊԱՒԷՆԸ
ՅՈՒՅԱՆԴՐՈՒՄԻ
«ՄՈՒՇ» ԾԱՌԱՅԱՐԱՐԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՁ

Մարտունիի «Մուշ» շաբաթականի արահին մէջ տեղի ունեցած է «Հայֆիմ» արուեստանոցի արտադրած «Խնձորի այգին» շաբաթականի բեմադրին եւ դերասաններուն հետ հանդիպում մը: Բացումը կատարած է Մարտունիի կուսակցութեան Ա. քարտուղար Ա. Գեւորգեան: Ժապահին պատրաստութեան մասին խօսած են բեմադիր Գ. Մելիք - Աւագեան, նկարիչ - բեմադրող Ռ. Բարսեղեան եւ նկարահանող Գ. Աւագեան: Ներկայ եղած են զլիարար դերասաններ՝ Սոս Սարգսեան, Ազատ Շերենց եւ Ալլա Թումանեան: Հանդիպումի աւարտին ցուցադրուած է «Խնձորի այգին» ժապահներ:

×

ԱՆՎԵՐԴԻ ԵՐԳՁԱՌՈՒՄԻՆ
ԳՆԱՆԱՆԱՄԵՆԻՆ

Անվերդի երգչախումբին Աժմեակը նշուած է յորեկեանի երեկոյնով մը: Երգչախումբը իր երգացանկին վրայ ունի Կոմիտասի, Եկմալեանի, Ռոմանոս Մելիքեանի, Արմէն Տիգրանեանի զործերը: Ան համերգներ տուած է Հայաստանի եւ Սօվետ Միութեան զանազան քաղաքներու մէջ: Երգչախումբը արժանացած է Ժողովրդական կուսակցութեան կողմից վերջապահութեան ցուցադրուած է երգչախումբի զործունեութեան նուիրում շաբաթականի մը:

Հակը կը կիրառէ Արարչին կողմէ իր մէջ գետեղուած ստեղծագործական հանձնարը:

Այս հողաչերտին վրայ կառուցուելիք եկեղեցւոյ հիմնարկէքի սոյն հողեղէն արարողութիւնը մեր մէջ անգամ մը եւս կը հաստատէ այն իրավիճակը թէ Հայ Ժողովուրդը երկնաւոր վարդապետի պատգամներուն կը հետեւի շինելու եւ շէնցելու տիրահաստատ կոչման ընդմէջէն:

Քարոզի աւարտին Սրբազան Հայրը յանուն իրաքահայութեան երախտագրութեան խօսք ուղղեց իրաքի տիրանաւոր Պետութեան ուր նուիրատուն եղած էր սոյն 100.000 քառակուսի մեթր տարածութեամբ հողաչերտին օգտագործելու համար իրեն գերեզմանատուն պատրաստահայութեան: Բացի մեր համայնքէն, այլ 12 քրիստոնէայ համայնքներու եւս հողաչերտեր տրամադրուած է Պետութիւնը նոյն նպատակին համար:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՀԱՅՈՑ
ԻՐԱՔԻ

«Ս. Փ.»

միսի օգտակարութիւնը

Միսը (ոչխարի, կովի, խոզի, նապաստակի, հաւի, ձուկի եւ այլն) անհրաժեշտ տարրերէն մէկն է մեր անհրաժեշտութեան: Աւելի քան կանանչեղէններու միւսն է, որ մեր մարմնին կը մատակարարէ անուսի ստատարող նիւթերը: Միսին պարունակած ալպիւմինն է դարձեալ, որ առանց դժուարութեան կը վերակազմուի մեր մարմնի պարունակող գործարաններուն մէջ եւ կը բռնէ տեղը՝ աշխատանքի հետեւանքով հիւսկէներուն եւ մկաններուն այլապէս ընտանալիքին: Միսը կողմէ քանցառելի չէ ընտանալիքին պարունակած կենսաէներգիականը: Մանուսանգ ոչխարի վամ կովի կարգ մը ներքին գործարանները, ինչպէս օրինակ լեարդը կամ ուղեղը, կենսաէներգիականը պաշարով կրնան մրցիլ շատ մը պատուէներու եւ քանակաբեղէններու հետ:

Տաք կամ սառն՝ միսը կը ներկայացնէ անհրաժեշտ նոյն արժէքը, սակայն անոր կենսատու հարստութեանէն առաւելագոյն չափով օգտուելու համար՝ պէտք է ուսել դաս կարելի եղածին չափ թափ միւս - կով: Մէկը՝ պահածոյ միսներու տուիքները, որոնք աղքատ են կենսաէներգիականով պաշարով եւ հարուստ մեղմալ ընթացքով: Չգոյշ նոյնպէս՝ շատ տապալուած եւ համեմատած միսերէ, որոնք զփուսարմարս են եւ «կը թունաւորեն մարմինը» ինչպէս կ'ըսէ Ժողովուրդը: Չափազանց օգտակար է հոմ միսը, պայմանաւ որ զերծ ըլլայ կարգ մը մակարոններէ, որոնք կրնան ոչ միայն փորձարարութիւն, ազիւներու բարդ եւ ծանր հիւսնաբանութիւններ պատճառել:

Կերակուրներու հետ եփուած, կամ քիչ մը կրակին բռնուած արիւնտ ու բուրդ միսը՝ լաւագոյն է ճաշակելու համար: Նախընտրելի է միշտ, որ ճարպոտ չըլլայ, մանուսանգ եղողի տկարութիւն ունեցողներուն համար:

Միսը այնքան հարուստ եւ բազմաբեղէն անհրաժեշտ մըն է, որ կարգ մը Ժողովուրդներ, ինչպէս Էսքիմոսները, միմիայն մսեղէնով (բովի միսով) կը սնանին, եւ կ'ապրին շատ ալ առողջ:

Ամէն ամս, օրական 100 կրամ միսը պէտք ունի, նուազագոյն պարագային: Միսանային կամ միսային ծանր աշխատանք տանողները, հիւսնաբանութեան ապաքինող - ներքին պէտք ունին շատ աւելին: Այս վերջիններուն՝ արդանալ, այսինքն միսը շուրջ, աւելի օգտակար ու դիւրամարտելի կ'ըլլայ: Մարդիկներ կան, որոնք օրական 1000 կրամ, նոյնիսկ աւելի միս կ'ուտեն:

Անոց մանուկները, արեւունքի շրջանը ապրող պատանիները, յղի կիները պէտք չէ զրկուին միսէն, իսկ ծերերը միսի չուրէն:

Միս ուտել կարելի եղածին չափ պէտք է խուսափին լեղուցի կամ միզամանի քաւրէ տառապանքները եւ աւիտ խրիմ ունեցողները միայն:

բանաստեղծական երկեր ու կը փորձէ թարգմանութիւններ ընել: Իր լուրջ ու կանոնաւոր աշխատանքներուն զործէն կուգայ որ ուշագրաւ կը դառնայ Կեդրոնականի մէջ:

Միսը Պոլիս դալէ առաջ Փրանսերէն ընտելեց գիտելու. բայց իր յամառ աշխատանքներուն մէջ առաջին կ'ըլլայ: Ան հասարակ կարող մէկն դառնաւ իսկ յաջողագոյնը Հայերէնի մէջ: Շարադրութեան առաջին փորձերուն մէջ արդէն կը տեսնուի գրական յայտնի ընդունակութիւն մը: Աւելի կը նախընտրէ գրել ոտանաւոր, քան արձակ. ու կը դրամատուրի իր ուսուցչէն, Հրանդ Ասատուրի կողմէ:

Վարժարանէն դուրս անտարբեր չէ արտաքին կենսին հանդէպ: Կը սիրէ փոխապցելութիւններ տալ ազգականներուն. տոնական, կիտանքի, հարսնիքի օրերուն կը մասնակցի սիրով իր հայրենակիցներու ուրախութեան: Շուտով ան կը հասկնայ տարբերութիւնը Պոլսոյ անհարկ իրականութեան: Կարծես քաղցի այդ ներհակ կենսաբանականը հետաքրքրութիւնը ու կը թելադրէ զինք անդադաւնալու միշտ իր ծննդավայրի սովորուածութիւններուն եւ աւանդութիւններուն:

(Շար. 4)

Fonds A.R.A.M

ԻՐԱՔԻ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

ԹՈՐՈՍ ԱԶԱՏԵԱՆ

1902-ին Սվազի մէջ կը յայտնուի արաբները անորոշ հիւսնաբանութեան հետեւալ զէպիւն հետեւանքով: Իր ազգականներէն Վահան Մեծատուրեան՝ կովի մը կ'ունենայ թուրք մատակարարութեան անոց հետ. ասոնք ոխ կը պահեն ու նմանութեամբ կը յարձակին Միսաքի վրայ. զայն սատակ կը ծեծեն ու կը իրաւունք թելը գտնելով: Միսաք արաբապետ, քանի մը օր յետոյ արին իր վրէժը: Անմիջապէս բռնկական խնամքի կը յանձնուի: Տոբ. Յարութիւն Շիրանի խորհուրդով քանի մը ամիս յետոյ օգտախոսութեան կ'երթայ Ս. Յակոբի վանքը: Լսենք իր մտերիմը Վ. Ասլանեան. «Տարիներ ետք՝ պանդուխտի տանը ծնւելուն, երկրորդ հանգիստան իր Մեծատուրեան վրայ. ան դաւաճան տարի ընդէ մը վերադարձ, ու եւ քանի մը օրուան հիւր Գոլէճի մեկնութեան մէջ

մտադրաւ: Ան Գոլէճէն եկած էր կիտաւարտ, եւ կը պատրաստուէր հոն մեկնելու: Ու Գոլէճ եղած ատեն, իր նամակները, ինծի ուղղուած եւ փոխադրուած - բար, սիրտի կապերը աւելի սեղմեցին, աւելի ուժեղացուցին եւ երբ Սվազ վերադարձայ արձակուրդի համար, ալ անբաժան էինք իրարմէ գիշեր ու ցերեկ հասարակապէս: Միսաքի կողմէնք Մանգիւնի քերթուածները:

«Պէտք է քոռմին վարդն ու լիլան.
«Ունայնաւորեան խորհուրդին տակ,
«Հոգիները յաւիտ կուլան»:

Լիալուսին գիշերներ, անտառին մէջ, Ս. Նշանի պարիսպներու քամակին, կամ Հողգորի փոշոտ ճամբաներու բարձունքին, եւ կամ իր տան պատշգամբին վրայ, խոսակցութիւն ու երգանքներ:

«Սիրտս կրակ ունի արցունք իմ
հոգիս,
«Որ կը միայն սեւ սուգին պէս
մայրիկիս»:

Օր մըն ալ գինքը ճամբու գրինք զէպի Պոլիս, կ'երթար համբուրելու իր հայրը

ՀՈԳԵՆԱՆԳԻՍՏ

Պ. Աշոտ Սերճանեան, Պ. Յովհ. Սերճանեան, Տէր Եւ Տիկին Վահագն Սերճանեան եւ զաւակները, Տէր Եւ Տիկին Բաթթի Սերճանեան եւ զաւակը կը ծա- նուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Սեպտեմբեր 7, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Եկեղեցին, իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ - մօր՝ Վիթթորիա Սերճանեանի (Մնեալ՝ Խաղաղեան) մահուան քառասունքին առթիւ։ Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Ս. ՅՈՒՆԱՆԷՍ-ՄԱՐԻՉ ՓԱՐԻՉ

Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 8, տօն է Ծննդեան Սուրբ Կուսին Մարիամու Յաննայէ։ Ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Սուրբ Թովադեանի յիշատակին Տիկին Արմենուհի Գեւորեան 100 ֆ. կը նուիրէ Ետեան Բարեկամական Միութեան (ըստանալ «Յառաջ»-ին)։

ՓՈՒՄԱՆ ԾԱՆԿԵՊԱԿԻ

Լիովնէն - Տէր Եւ Տիկին Գառնիկ Տիւր- մէճեան 300 ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»-ի բարոյաւսման, փոխան ծաղիկի Նիկողոս Նիկողոսեանի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱՎԱԿԻ

Իսիկ Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է 500 Փրանք Վ. Մոտիլեան ընտանիքէն Բիւ - զանդ Խոսիկեանի մահուան առթիւ։

×

ՍԷՆ - ԹԵՔԻԷՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Սեպտեմբեր 7, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10-30-ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի պատարագ։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ԶԱՏԻԿ ԱՅԵՂԱՅ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

U.G.A.B. PARIS RENTRÉE SCOLAIRE

Le Comité des Dames de l'U.G.A.B. de Paris informe les parents intéressés que les cours de langue et de chants arméniens qu'il organise les mercredis après-midi à l'intention des enfants et adolescents âgés de 5 à 14 ans reprennent

le Mercredi 10 Septembre

au Centre Culturel Alex Manoogian 118, rue de Courcelles - Paris 17ème

Pour tous renseignements complémentaires ou inscriptions téléphoner au 45 20 03 18 du lundi au vendredi de 10 à 17h.

Ն Կ Ա Տ Ի Ո Ւ Ն Ե Ն Ա Լ
Հ. Բ. Ը. Մ. - ՎԱՂԱՆՍ
80-ամեակի տօնակատարութիւն
Հոկ. 11 եւ 12
մասնակցութեամբ Մարտիկէն
« Գ Ա Ռ Ո Ւ Ն »
մանկական երգչախումբին

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան կեդրոնական վարչական Ժողովը կը հրաւիրէ Միութեան բոլոր անդամները ներկայ գտնուելու 73-րդ Ընդհանուր Ժողովին, որ պիտի գումարուի Փարիզի մէջ, Ֆրանսա, 1986, Շաբաթ, Նոյեմբեր 22, առաւօտեան ժամը 9-ին։ Ժողովի վայր. - Hôtel Intercontinental 3, rue Castiglione, 75001 Paris, France

Ներկայ 73-րդ Ընդհանուր Ժողովին համար արուած միակ հրաւիրագիրն է։ Կը խնդրենք հետեւաբար Միութեան յարգոյ իրաւասու անդամներէն, որ անձնապէս ժողովին ներկայ ըլլան վերոյիշեալ թուականին եւ կամ ամէնէն ուշ մինչեւ Հոկտեմբեր 22, իրենց փոխանորդազինքը յանձնեն Հ. Բ. Ը. Միութեան ընդհանուր տնօրէնին կամ զանոնք զրկեն հետեւեալ հասցէին. - Armenian General Benevolent Union Central Board of Directors 585 Saddle River Road Saddle Brook, NJ 07662, U. S. A.

ՕՐԱԿԱՐԳ

- 1.- Ներկայացում եւ վաւերացում 1985 տարեշրջանի ընդհանուր տեղեկագրի։
 - 2.- Ներկայացում եւ վաւերացում 1985 տարեշրջանի ընդհանուր հաշուետուութեան։
 - 3.- Մասնակի ընտրութիւն Կեդրոնական վարչական Ժողովի։
 - 4.- Մասնակի ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի։
 - 5.- Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ։
 - 6.- Գնահատանքի բանաձեւեր։
- Ի ԴԻՄՍՅ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎԻ
Պ. ՍԵԴՐԱԿԵԱՆ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Ատենադպիր Ատենապետ
1986, Մայիս 8
Սեպ Պրուֆ, Ն. Ճ.
ԾԱՆՕԹ. - Կը խնդրուի իրաւասու այն անդամներէն, որոնք չեն կրնար անձնապէս ներկայ ըլլալ Ընդհանուր Ժողովին, իրենց փոխանորդ նշանակել ուրիշ իրաւասու անդամներ։

Վ Ե Ր Ա Մ Ո Ն Տ

ԼԻՈՆԻ ԱԶԳ. ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՄԻՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1986 / 87 տարեշրջանի վերամուտը 20-րեքաբքի Սեպ. 10, առաւօտեան ժամը 9-ին։

Դասուանդութիւնները տեղի կ'ունենան Զորեքշաբթի օրերը, առաւօտեան ժամը 9-էն 12, կէսօրէ վերջ 14-էն 16 եւ Շաբաթ օրերը ժամը 14-էն 16-30։

Փափաքողները կրնան օգտուիլ երթուելի սպասարկութենէն եւ Զորեքշաբթի կէսօրուան ճաշէն։

Յաւելեալ տեղեկութեանց եւ արձանագրութեանց համար վերամուտի թուականէն առաջ, գիմել Ազգային Տան գրասենեակը / ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԴԻՒԱՆՏՈՒՆԻ /

Հասցէ՝

40, ռիւ տ'Արմէնի - Հեռ. 78 - 60 - 47 - 18

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ

ՄԻՕՐԵԱՅ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴՊՐՈՑԻ ԲԱՅՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 10

Մարտիկ Սրբոյ Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ հայերէն լեզուի միօրեայ դպրոցի 1986 / 87 տարեշրջանի դասընթացները կը վերականգնուին 10ին, Զորեքշաբթի օր։

Նոր աշակերտներ կ'ընդունուին 5 տարեկանէն սկսեալ։

Այս տարի դպրոցի դասերը կը բաղկանան հետեւեալ նիւթերէն. -

1. - Հայոց լեզու
2. - Հայոց Պատմութիւն
3. - Կրօնք
4. - Հայկական երաժշտութիւն
5. - Մանկանց երգչախումբ. պատարագի երգեցողութիւն, ղեկավարութեամբ՝ Խաչիկ ԵՂԼՄԱԶԵԱՆԻ։

Դասուանդութիւնները տեղի կ'ունենան Եկեղեցւոյ մշակութային տան մէջ, ամէն Զորեքշաբթի ժամը 10 - 12, եւ 14 - 17 ժամը։

Օթոբարի սպասարկութիւն եւ կէսօրուան ճաշի կարելիութիւնները ստեղծուած են։

Հին եւ նոր աշակերտներու արձանագրութիւնները կարելի է կատարել դպրոցի տեսուչ՝ Գարեգին վրդ. ՊԵՔՅԵԱՆԻ մօտ, ամէն օր։

Հասցէ. -

EGLISE ARMENIENNE APOSTOLIQUE 339, ave. du Prado - Tél. 91 - 77 - 84 - 70 13008 MARSEILLE - FRANCE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ

Հայկական շարժապատկերի ցուցադրութիւն,

նախաձեռնութեամբ՝

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղին

Կ Տ Ո Ր Մ Ը Ե Ր Կ Ի Ն Ք (գումարը)

Կիրակի, Հոկտեմբեր 5, ժամը 15-ին, Պոմոնի Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։ Տոմսերուն համար դիմել Պոմոնի կապոյտ խաչուիներուն։

Կ Ե Դ Ր Ո Ն Ա Կ Ա Ն Ի
Հ Ա Ր Ի Ի Ր Ա Մ Ե Ա Կ Ի
Մ Ե Շ Կ Ա Լ Ա
Դ Ե Կ Տ Ե Մ Բ Ե Ր 7
THEATRE DE PARIS

« Յ Ա Ռ Ա Ջ » Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԳԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆԸ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ

Մահադդ	350	(415,10)
Հոգեհանգիստ	250	(296,50)
Շնորհակալիք	250	(296,50)
Հարսնիք, նշանտուֆ	300	(355,80)
Մնումը	300	(355,80)

Բոլոր ազգերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% ԹԷՎԷԱ. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը)։

Այս գինները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազգերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազոյնքու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, գիմել թերթին վարչութեան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի, մեծ պարահանդէսը, ի նպաստ հայ վարժարաններուն՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7-ԻՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire : No 55935

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի Օտտոյի (Մարտիկ) մասնաճիւղը կը ներկայացնէ հայախօս Ֆիլմ մը՝ «Արիւնապարտը»՝ Սեպտեմբեր 28-ին, Կիրակի, ժամը 15-ին, Մարտիկ Հայ Մշակոյթի Տունը։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 56-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՑԹԸ

Կիրակի, Մարտ 1-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2-30-ին։

Սալ Տը Լա Շիմի

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian

Z.I. Vitrolles tél. 42. 89. 27. 47 à 20km de Marseille.

« Բացառիկ զեղք «Յառաջ»-ի բաժանորդներուն »

ՆԱԽԱՏԵՍԵԼ,
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵԼ
ԵՒ ԳՈՐԾԵԼ

ՕՐՈՒՄՆ
ԴԵՊՓԵՐԸ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ
ԵՐԵՎԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՕԳՈՍՏՈՍ 18 / 27)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ
ՔԵՐԹՈՂ ՈՒ ԵՐԳՈՂ

Տասնամյակի մը լի վեր, Սփիւռքի մէջ, ինչ ազգային կեանքը կ'արձանագրէ նորանոր ցնցումներ, տեղաշարժներ, դժուարութիւններ, հարցեր որոնք կուգան մեզ անկի կնճռոտել հայութեան հաւատարման ճակատագրին արդէն բարդ հանգիստները:

Լիբանանի քաղաքացիական միջոգումը անորապէս տակաւ առ տակաւ արեւմտաւոր Միջին - Արեւելքի այս ոտտաւոր կը պարփակէ վերջին քսան - երեսնամեայ տարիներուն ազգային - եկեղեցական, մշակութային, կրթական, քաղաքական գետնի վրայ ամէնէն առողջ եւ անձնաւոր հայ զաւորները:

Իրանական յեղափոխութիւնը, Իրանի մէջ քաղաքականէն անդին իրեն հետ բեկումնային ամբողջ յեղաշրջում մը կ'առնուի փոխելով երկրին եւ բնակչութեան կեանքի եղանակները: Հայկական ետեւ զաւորութիւնները կեանքը կրեց փոփոխութիւններ: Տարիներու ընթացքին իր հաստատած ու զարգացուցած ազգային, եկեղեցական, կրթական, մշակութային կառույցները ցնցուեցան ու ենթարկեցան նոր վարչաձեւին օրէնքներուն:

Թուրքիոյ մէջ, հակահայ քաղաքացիական կը շարունակուի, կ'ընդարձակուի: Իրանահայ մտաւորականութեան լոյսի պրոյեկտի կեդրոն Պոլսին կը մնայ միայն արաւական մը, հակառակ ազգային եկեղեցական իշխանութիւններու անգնահատելի ջանքերուն, որոնք կը թիափարեն անցնել լի վեր: Հայ փոքրամասնութիւնը կ'ենթարկուի կեղեքումներու, հոգեւոր թէ ֆիզիքական ճնշումներու, անարդիւնքներու եւ իր թիւը հետզհետէ քիչ նուազի հակառակ դաւաններէն եկող անգնահատներուն:

Այս երեւոյթներուն վրայ կը շարունակուի անկողնային Հայաստանէն արտագաղթողներու տեղափոխումը, նոյնիսկ եթէ այս վերջին տարիներուն ընթացքը նուազեցաւ:

Այդ, այս եւ այլ կացութիւններէն հետեւող զանգուածներու անխուսափելի տեղաշարժները հայկական Սփիւռքի աշխարհագրութիւնը եւ հետեւաբար դիմաւորելու փոխելու վրայ են: Սակայն, այս փոփոխութեան ընթացքը չի բաւեր: Անհրաժեշտ է հակազդել ստեղծուած, կամ ստեղծուելիք, նոր կացութիւններուն. դիմաւորելու եւ ոչ թէ կրելու համար: Եւ անկախ առանց ուշացումի, որովհետեւ անհրաժեշտ է, այս պարագային, ուշացումը անգամ կարելի չէ փոխարինել: Սփիւռքը իր իսկ զէնքերով պէտք է կազմակերպէ իր պաշտպանողականութիւնը: Փրանսիային Բանտառ եւ երկու Ամերիկաները պարագայով զանգուածներու ընդունելութիւնը եւ տեղաւորումը պէտք է հետեւի նախապէս ճշգրտած քաղաքականութեան մը: Հաստատել յատուկ կառույցներ պէտք է, ուղղելու, գիւրացնելու համար համարկումը անոնց՝ որոնք կը ծառան ապաստան եւ սոցալոգիական օգնութիւններ:

Այսօրու, վերոյիշեալ եւ այլ միջազգային դէպքերը, որոնց զեկը մեր ձեռքը չէ, պիտի ճշգրտեն հայկական Սփիւռքի զաւորանքները: Կեդրոնական ղեկավարութեան մը փոխարինում, կամ աւելի ճիշդ չգործող, ղեկավարները՝ ազգային, քաղաքական թէ եկեղեցական պարտականութիւն ունին, պատմութեան առջեւ, անխուսափելի, կազմակերպելու եւ գործելու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՐԱՆՍԱՅԻ ԱՐՏԱՔԻՆ նախարարը, որ շատ «Բէ Կորսէ» մտայնութեան տէր մէկն է, այսինքն վարչակազմին ունի բաներ մը բռնելու՝ բան մը չբռնելու համար, Հինգշաբթի առտու ալ, Ֆրանսա - Էնթէնէն անդադրադադարով պատանդներուն նորութիւններ չառնաւ: Հաստատեց թէ խօսակցութիւններ կան, որոնց ընթացքը բնականօրէն է: Երկու Իրաքիները Փրանսական վիզա ունին եւ կրնան դալ, երբ որ ուզեն, հասնաւոր համարադրական վերամուտին: Ներկայիս բանտը չեն Իրաքի մէջ, ինչպէս ոմանք կ'ըսեն:

ՓՐԱՆՍԱՅԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ նոր օրինագիծ մը պատրաստած է Փրանսական քաղաքացիութեան պայմաններու վերաբերեալ: Ըստ նախատեսուած կանոնադրերին, ով որ Փրանսա ծնած է, ինքնաբերաբար Փրանսացի պիտի չլլայ, երբ ծնողքը օտար է: 40 տարի առաջ ալ նոյն էր պարագան, բայց 40 տարի է, չափահասութեան, Փրանսա ծնած օտարականը կրնար Փրանսացի դառնալ, առանց դիմումի: Ասիկա եղած էր մասամբ նպաստելու համար Փրանսայի ազգագրութեան: Նոր սեղմումներու կարգին, նաեւ ամուսնական պարագան: Այլ խօսքով, Փրանսացի մը հետ ամուսնանալով, կարելի պիտի չլլայ ինքնաբերաբար Փրանսացի դառնալ: Ներկայիս, ուզելը կը բաւեր: Նոր կանոնադրին համաձայն, հարկ է դիմում ընել, բայց 5 տարի Փրանսա ապրած ըլլալը պայման չէ, ամուսնութեան օրն իսկ, կարելի է դիմում կատարել:

ՍՈՒՐԻ (Լիբանան) մէջ է, որ երկու Փրանսացի զինուորներ մեռած են, Չորեքշաբթի իրիկուն, զոհ հետապարսուած էր մը: Անգամ մը եւս խնդրոյ առարկայ է Փրանսական մասնակցութիւնը Ֆիւնիս-Լին, այսինքն՝ ՄԱԿ-ի ուժերուն:

ԻՍՐԱԷԼ նոր տարին (հէճիբ) կը տօնէ Ուրբաթ օր: Այս թուականը կը դուրս գալի Մոսամէտի մեկնումին Մեքքէն Մեկրին: Հէճիբ, որ զաւրթ կը նշանակէ, սկիզբն է մահմետական տարին (1407): Ներկայիս չորս 850 միլիոն մահմետական կայ աշխարհի մէջ:

ՍԱՆՄԱՐՈՎ նամակ գրեց Կորբալովի (Փետրուար 16-ին) ուր ընդհ. ներքին կ'ուզէ բոլոր քաղաքական բանտարկեալներուն համար, որոնք հասարակ ոճրագործներու կարգին են:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ մէջ, թեթեւ երկրաշարժ մը պատահած է 5-էն 6 աստիճան Ռիկթէրի աստիճանաչափով (9): Ըստ ԹԱՍ-ի րազմաթիւ չէնքեր քարուքանդ եղած են:

ԺԱՔ ԼԱՆԿ, պարբերէր չի վճարել ըստ Հարիւս հարցախոյզի հիմնարկին, որ հարիւս հարցաք. Թ. անհեղինակ նախկին նախարարէն: Մշակոյթի նախկին նախարարը տեղեակ ըլլալու համար թէ ինչ է Փրանսացիներուն կարծիքը իր մասին, երկու հարցախոյզ պարբերէր է, զորս չէ վճարել: Հիմա ալ կ'ըսէ թէ լուր չունի:

Փրանսական զինուորի զիմած է եւ պաշտպան փաստաբան ընտրած՝ մէթր Փաթրիք Տէվէճեան, որու համար սակայն՝ «տարւան հարցը չէ, նոյնիսկ եթէ կարեւոր է»:

ՓՐԱՆՍԱՅԻ ճամբաներուն վրայ 1048 հողի մեռած է Յուլիան, այսինքն 49% նուազ քան՝ 1985-ին: Մէկ ամսուան վրայ բարելաւում մը, նոյն համեմատութիւնը կրնայ չպահել, սակայն, ամբողջ տարւան վրայ:

Պուլկարիոյ Մոսկուայի ղեկավարը՝ Դիմիտր Ժուրի, երեք օրով այցելած է Հայաստան, ուր կուսակցական եւ պետական ղեկավար ղէմքերու հետ հանդիպումի ընթացքին ծանօթացած է երկրի տնտեսական եւ թէքնիք մարզերէ ներս արձանագրուած յաջողութիւններուն: Դեպքանք հետաքրքրուած է ընկերային - ապրելակերպի հարցերով: Նշուած է, թէ Հայաստանի մէջ զլիսուոր շինարարութեան համար յատկացուած է 500 միլիոն ուրլի, ինչ որ կրնայ իրագործել աւելի քան մէկ միլիոն քառակուսի մեթր բնակելի տարածութիւն մը: Կը կառուցուին կարեւոր բնակավայրեր մարզական շէնքեր, մըսուր - մանկապարտէզներ: Դեպքանք ըսած է, թէ ինք երբորդ անգամն է, որ կ'այցելէ Հայաստան եւ ամէն այցելութեան աչքառու եղած է տնտեսական ու մշակութային շինարարութեան մարզերու մէջ հայ ժողովուրդի ձեռք ձգած նուաճումները: Պուլկարիա ապրող Հայերը մեծ նպաստ կը բերեն երկրի տնտեսական, գիտական ու մշակութային զարգացման: Տարուէ տարի կ'ընդլայնին Պուլկարիոյ կապերը Հայաստանի հետ:

×

ՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆ ՌՈՒԲԼԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՄԵՆԱԿՈՅԹԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱՆՈՐՈՎՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Այս տարի Հայաստանի կառավարութիւնը մօտ 5 միլիոն ուրլի յատկացուցած է պատմութեան եւ մշակոյթի յուշարձաններու վերանորոգման եւ վերահաստատման աշխատանքներուն: Առաջին անգամն է, որ այդ նպատակներու համար այսքան մեծ գումար կը տրամադրուի: Հայ շինարարներն ու նկարիչները բոլոր ժամանակներուն խնամքով պահպանած են իրենց երկրի ճարտարապետութեան եւ կերպարուեստի ժողովրդական աւանդութիւնները, ինքնատարրութիւնը եւ վառ արտայայտուած բնոյթը: Հայաստանի քաղաքային կոչումն է թանգարան բաց երկրի տակ: Հոն պահպանուած են յուշարձաններ՝ որոնք արժէքաւոր են համաշխարհային ճարտարապետութեան զարգացումը ուսումնասիրող պատմաբաններու համար: Կան հին ճարտարապետութեան աւելի քան 10 հազար կոթողներ, որոնք պատմական մեծ արժէք կը ներկայացնեն: Անոնք բոլորն ալ առնուած են Պետութեան պահպանութեան տակ: Այսօրու, ճարտարապետներու մտահոգութիւնն է նախնական տեսքը վերադարձնել մինչեւ մեր օրերը հասած պատմական շատ մը յուշարձաններու: Այդ նպատակով ալ կազմակերպուած է Ուրհ. Միւլթեան մէջ առաջին պետական հիմնարկութիւնը, որ կոչուած է մասնաւորաբար ներգաշնակելու վերանորոգման բոլոր աշխատանքները: Պատմութեան եւ մշակոյթի յուշարձաններու պահպանման եւ օգտագործման գլխաւոր Վարչութիւնն է այն, որ ունի գիտական եւ արտագրական արուեստանոցներ: Այս օրերուն Հայաստան վերածուած է շինարարական հակա ճարտարակ մը. վերանորոգութեան եւ վերահաստատման ընթացքի մէջ են յիսունէ աւելի պատմական յուշարձաններ: Կը վերանորոգուին Սեւեան լիճի աւազանի տարածքին ճարտարապետներու կերտած կոթողները, Արարատի եւ Եղեգնաձորի շէնքերու տա-

Միշտ կ'ըսուի, կ'ըսեմք թէ երգ է բանաստեղծութիւնը. արուեստի աշխարհին մէջ գուցաեւ դիքքերու վրայ են երգողն ու բերքողը: Երեկ, երբ ամենցմէ մէկը կը գրէր օրինակ, մեր կորսուած գիւղերուն մասին, միւսը «Երկիր դրախտաւ» վայր» կ'երգէր ու «Կիլիկիա». կամ երբ մէկը «Հացին երգը» կ'երկէր, միւսը «Հոռովել» կ'եղանակաւորէր:

Այս գուցաեւոր սակայն քիչ մը տաղտկալի ըլլալ սկսած է նոր օրերու մեր կարգ մը «արուեստագետ»ներուն ու որոշած են բաներ մը փոխել: Երեկ բերքողը կը գրէր.

«Ես երգելով կ'ուզեմ մեռնիլ», այսօր մեր երգիչները կ'աղաղակեն.

«Ես երգելով կ'ուզեմ մեռնիլ»... ԱՐՓԻ

×

ՄԻՍԿՈՒՆԻ ՏՐԱՔԸ

Դասպարով - Գարբով փոխ - վրէժի հանդիպումին Բ. մասը, որ պիտի սկսուի Զորեքշաբթի օր, Լենինգրադ, յետաձգուեցաւ Ուրբաթի: Արդարեւ, Գարբով բժշկական վիճակը մը զրկած էր, որ կը հաստատէր թէ շնչառութեան հարցեր ունի եւ չի կրնար խաղալ:

Խաղին առաջին մասը վերջ գտած էր Լոնտոն, անցեալ շաբթու: Ներկայիս Գասպարով կը յաղթէ 6-ուկէս կէսով 5-ուկէսի դէմ:

×

ԼԻԲԱՆԱՆԱՅ ՏՐԱՔԸ ՊԷՅՐՈՒԹ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՆ

Կապույտ խաչի Շրջ. Վարչութիւնը կը հաջորդէ որ իրանահայ մանուկները, որոնք ամիս մը անցուցին Կապույտ խաչի Պեթրոնիթէի կայանը եւ քանի մը օր ալ Փարիզ, Սեպտեմբեր 2-ին Պէյրութ վերադարձան եւ նոյն օրը ողջ - առողջ հասան:

×

ՆՈՐ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ ՄԸ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻ

Մոսկուայի հեռատեսիլի պատուէրով «Հաֆիլ» արուեստանոցին մէջ կը նկարահանուի նոր ժապաւէն մը՝ «Թիթի օղի» անունով: Բեմանքիի հեղինակն է շարժարուեստի համամիութենական հիմնարկի շրջանաւարտ Կարիմէ Վերդեան, որուն առաջին դերին է այս: Շարժանկարը կը խօսի ծնողներու եւ երախտներու փոխ - յարաբերութիւններու, մանուկի աշխարհահայեացքի ձեւաւորման համար՝ երէցներու պատասխանատուութեան մասին: Ժապաւէնին մէջ հանդէս կուգան ծանօթ դերասաններ:

ԳԵՂԱՄ ՏԻՐ

ԳԵՂԱՄ ՏԻՐ

20-ԱՄԻՆ

ՓԶԱԿԸ

ՋԵՌԱԳՐԱՏՈՒՆ

ՀԱՅԿ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

— — — — —

1170 թուականին սելջուկ հրոսակազոր-
քը Երևանի մոտից գլխավորությամբ
պաշարեց Ողջի գետի ձախ ափին գտնա-
վող Բաղարեղ ամրոցը։ Թշնամին մեծա-
թիւ էր, պաշտպանները չէին դիմանար
և ուր որ է բերդը կը կործանէր։

Միայն մէկը կրնար ազատել։ Ահա ին-
չուրի վրայ պարան մը կապուած էր։
Հայ զօրականներէն մէկը ամրոցը պահ-
ող ձեռագիր մատենաներէն մէկ քանին
կապեց մէջքին, անշտեց պարանին ամ-
րոցակողմի ծայրը եւ պարանէն կախ-
ուած սրացաւ կիրճի միւս կողմը։ Թշնա-
միները տեսան թռչող մարդը բայց չկը-
ցան նետեր արձակել։

Ամրոցը կործանեցաւ, սուրի քաջերն
ողջ մնացած պաշտպանները։ Աւարուե-
ցաւ տաւր հազար հայերէն մագաղաթեայ
մատենան։

Մագաղաթեայ զօրականը, որու ձախտը
քերծուած էր ու արեւն կը հոսէր, խո-
րացաւ Խոստուփ լեռան լանջի թաւուտ
անտառին մէջ։

Զօրականը կը գզար թէ արեւմտա-
կիւլայ։ Իսկ չալակի թանկարժէք բեռը
չառ ծանր էր։ Կանգ առաւ ու յենեցաւ
ծառարունի մը։ Ոտնաձայն լսեց։ Մարդ
էր, թէ եղնիկ ուտնեց։ Անոր հայեացքը
կանգ առաւ կողքի հակա կաշնի փշա-
կին։ Առանց յապաղելու ան ձեռագիր
մատենաները տեղափոխեց փշակին մէջ
եւ սրբելով ձախտի արեւը, շարունա-
կեց յառաջանալ։ Ոտնաձայնը կրկնուե-
ցաւ, բայց անոր մշուշուած հայեացքը
ոչինչ կը տեսնէր։ Հաւանաբար սելջուկ
զօրական է, կ'ըսէր մտքով։ Սելջուկը ե-
րեւի կը կարծէ թէ այս զօրականը ամրո-
ցի ոսկին չալակը առած կը փախցնէ ան-
տառ խորքը։ Կարեւորն այն է, որ փշ-
ալիւր աչքին չգարնէ, կը մտածէ հայ
զօրականը, ինքը՝ ոչինչ, ինքը արեւմա-
քաւ է, արդէն չալակի։

Իրիկնադէմին զօրականը մեռաւ։

Անցաւ 700 տարի։ Ծառի փշակը դար-
ձաւ ձեռագրատուն։ 1870 թուականին
Բեկի գիւղացի մարդ մը գտաւ այդ ձե-
ռագրատունը, ուր պահուած էր 12 հա-
րոյր մատենան։

Հայոց ծառերը այդպէս որեւէ ձեռով
չեն սօսափիր։ Անոնցմէ շատերը ժողովր-
դական մասունքները պաշտպանող ամ-
րոցներ են դարձած։ Հայկական փշակա-
ւոր ծառերը յաճախ փոքրիկ մատենա-
դարաններ են եղած։ Անոնք մի կողմից
տուած են։ Բայց ոչ բոլորը։ Եթէ մար-
դիկ որոնեն՝ շատ ձեռագրատուն - փր-
ջակներ կը գտնեն Հայկական լեռնաշ-
խարհին մէջ։

Կազմաւորելու։ Այդ շրջանին (1901 - 3)
անտիպ ձեռագիրներէն յետ մահու լոյս
կը տեսնեն Մաքի (ուր մանուկներ կը խո-
սակցին) «Աղջակ»-ի, Ալման Ծով (որ իբր
անտիպ նախ լոյս կը տեսնէ «Հայերէնի
Քնար»-ի մէջ 1908-ին), Ալման Ծովիկներ,
Բուռն եւ Եկաթ «Նաւասարդ»-ի, եւ Չօն
«Սուրհանդակ»-ի մէջ։

Նոյնպէս այդ շրջանի արտագրութիւն-
ներէն՝ մենք ունինք այսօր քերթուած իկ-
ներու փունջ մը, թերեւս առաջին հունձ-
քը իր սղու գագաթներուն, նուիրուած
իր ուսուցչին Հ. Ասատուրի։ Ձեռագիրը
«Բարախոյումներ» անունը կը կրէ ու կը
բողկանայ՝ Մարմին վերք - Սրտի վերք,
Արեւազալ (1901), Դեղին վարդեր, Յի-
շատակ, Նոր Տարին Յիշատակը, Աստ-
ղերը (1902), եւ Գիշերին երգանքը,
Փունջեր, Տեղատարափ, Անգար, Կեան-
քի երգը, Հիւանդի Հոգեր (Յայերեղ)
(1903) տաղիկներէն, մեծ մասով՝ ան-
տիպ։

Իր տխրակի ոտանաւորներէն ամէնէն
առաջ լոյս կը տեսնէ Փունջերը (Գ. Շա-
հինեանի յիշատակին), «Հանրագիտակ»-
ի մէջ։

Յետոյ՝ Օր. Սիրանոյշ Պերպերեան
ծածկանունով երկու բանաստեղծութիւն՝
Թրքաւմներ եւ Դեղին վարդեր։

Մեծարեց այս անորոգութեան կը
գիմէ անոր համար, որ օրուայ զրական

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԱԶՈՒՆԻԻԻ (Լիբանան) մէջ, Օգոստոս
11-ին, անարդ Դճիրի մը դոճ գացած է
Հայ Ազգային Բուժարանի վարիչ քար-
տուղարը՝ Գարրիէլ Միքայէլեան։ Թա-
ղումը կատարուած է Ազունիէ, Օգոստոս
13-ին։ Ներկայ եղած են Խնամակալու-
թեան ատենապետ տղթ. Միսաք Արզու-
մանեան, չըջանի գիւղերու, կուսակցու-
թիւններու, զինուորական եւ կրօնական
ներկայացուցիչները։ Արարողութիւնը
կատարած եւ դամբանական մը խօսած է
Սեպուհ Վրդ. Սարգիսեան։ Խօսք առած
են Դոմի կուսակցութեան չըջանի ներ-
կայացուցիչը, ոգրացեալին եղբայրը եւ
ընկերակցական յառաջդիմական կու-
սակցութեան ներկայացուցիչը, դատա-
պարտելով արարքը։ Յանուն խնամակա-
լութեան խօսք առնելով տղթ. Արզու-
մանեան դատապարտած է Դճիրը եւ խոս-
տացած շարունակել Բուժարանի գործը,
այնքան առեւ, որ չըջանի ժողովուրդն
ու պատասխանատուները յանձնառու
կ'ըլլան բուժարանին ու անոր պաշտո-
նէութեան ապահովութեան ու կ'աջակ-
ցին անոնց։

×

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնի համադրոյ-
թի հոգաւարին Սարգիս Օգոստոս 17-ին,
տեղի ունեցած է Ա- Աստուածածին Եկե-
ղեցւոյ հոգրահէքի արարողութիւնը։
Ներկայ եղած են հազար հոգի։ Պատա-
րագած եւ քարոզած է թեմին առաջնոր-
դը (Կիրիլեան) Մեսրոպ Արք. Աշտեան։
Հայաստանի բերուած եօթը բուժ հոգ
ցանուած է փորուած եօթը սիններու
փոսերուն մէջ։ Իրիկունը, Հայ Կեդրոնի
սրահին մէջ տեղի ունեցած է հանդիսա-
կութեան ճաշը, 800 Հայերու մասնակ-
ցութեամբ։ Հանդիսութիւնը վարած է
Վաղդէն Թէրզեան։ Խօսք առած են Յա-
րուսթիմ Երիւնյան եւ Բաֆֆի Տէր - Պո-
ղոսեան, յանուն Թորոնթոյի Հայ գաղու-
թին Արզար Միքայէլեան, Մոնթրէալէն
Խաչիկ Յակոբեան, Խաչիկ Ծ. Վրդ. -
Յակոբեան եւ Առաջնորդը։ Ստեղծուած
խանդավառ մթնոլորտի մէջ հանգանակ-
ուած է 500 հազար տղար, ի նպաստ եկե-
ղեցւոյ շինութեան։

×

ԱՆԹՈՒՆԻԱՍԻ Կաթողիկոսութեան Պի-
ֆայայի Դպրեւանքին մէջ, Յուլիս 26-ին,
տեղի ունեցած է Հայաստանեայց Եկեղեց-
ւոյ Համալսարանական Ուսանողներու
Միութեան (ՀԵՀՈՄ) 1985 - 1986 տարե-
շրջանի եղբայրակից հաւաքոյթը։ Ծուր
75 ուսանողներ մասնակցած են երեկոյ -
եան ժամերգութեան, որու աւարտին

խօսք առնելով Գարեգին Բ. Կաթողիկոս՝
ի մէջ ալրոյ նշած է. - «Կիրակոսեանը
փառաբանանքն է լոյսին։ Մարդուն մէջ
կայ անոր գոյութեան պահանջը,
կարօտը։ Ի՞նչ իմաստ ունին գոյութիւն-
ներն ու իրերը աշխարհի վրայ առանց
լոյսի։ Լոյսը մարդու մէջ եւ իր անձին
առջեւ կեանքին ուղղութիւնը, իմաստը
եւ իր գոյութեան նպատակը ցոյց կու-
տայ։ Ապա, սրահին մէջ տեղի ունեցած
է հաւաքոյթը, որուն բացումը կատարած
է Միւսոն Վրդ. Ազնիկեան։ Երջանա-
ւարտներու անունով ուղերձ մը կարդա-
ցած է Սադո Կիրիլեան։ Յայտագիրը
վարած է Արծի Տէր - Խաչատուրեան։
Գեղարուեստական բաժնի աւարտին խօսք
առած է Գարեգին Բ. ու շեղած. - «Այ-
սօր կ'ուզեմ՝ հաւատարմութեան դադա-
վարը չըջտել։ Որովհետեւ, կարելի չէ
յարատեւել առանց երեք սկզբունքնե-
րու, - հաւատքի, տեսիլի եւ հաւատար-
մութեան։ Հաւատք՝ որ մեր մէջէն մեզ
կը մղէ, տեսիլ՝ որ մեզ կը քաշէ, հա-
ւատքին ու տեսիլին միջեւ կամուրջ ե-
ղող հաւատարմութիւն՝ որ այս բոլորին
իմաստ կուտայ։ Այս Հայրապետը
անդրադառնալով մեր կեանքին մէջ պա-
տասխանատու անձերու պակասին նշած
է. - «Մեր ազգային, ընկերային, մշա-
կութային, կրթական հաստատութիւննե-
րը վարիչ, պատասխանատու անձերու
պակասին կը տուապին։ Ծառեր կամաւոր
ծառայութեան մարզի մէջ կը մնան մի-
այն, եւ ոչ գործադիր, գործնական պա-
տասխանատու ծառայութեան մէջ։ Օրի-
նակ, հիմա ծերանոց կը շինենք, ահադին
գումարներ կը ծախսուին։ Բայց ո՞վ պի-
տի ըլլայ տնօրէնը, ո՞վ պիտի ըլլայ ծե-
րանոցը դարձնողը, վարողը։ Որովհետեւ
տի ըլլան մեր ազգային հաստատութիւն-
ները, կրթական, մշակութային հաս-
տատութիւնները վարել գիտցողները։
Մեր ժողովուրդի տնտեսական կացու-
թիւնը բարելաւուցաւ. փառք Աստուծոյ
եւ պատիւ մեր ազգին։ Բայց մեր ժողո-
վուրդին մտաւորական, ազգային, կըր-
թական, մշակութային կեանքը տեղա-
տուութեան մէջ է։ Այսօր կը պակսին մե-
զի մարդուժը, անցեալի նման տիտան-
եան զէմքեր չունինք»։

ԿԱՐԴԱՅԷՔ

« Յ Ա Ռ Ա Ջ » Ը

ՏԱՐԱԾԵՅԷՔ

ԳԵՂԱՄ 100ԱՄԵԱԿ

ԳԵՂԱՄ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

ԹՈՐՈՍ ԱԶԱՏԵԱՆ

Քննելով ներքինն ոչ նուազ իր հայրե-
նակիցները, ամէնէն աւելի մայրը՝ տա-
լով անոր շնորհած մանրամասնութիւնը
գիւղական կեանքին որով ան կը վե-
րադրէ ու կը վերաբերէ մշակին «ան-
բոյն աշխատանք» ու «աղջիկն չէր» այ-
դեաններու արշիւն տակ։

Միսաք իր յայտնութիւնը կ'ընէ 1908ին,
բայց դրական սկզբնաւորութիւնը մեզ կը
տալի զէպի եւ Սվազ, ուր 1901-ին կը
թաղուի անոր անդամիկ տղաները՝
Մարմին վերք - Սրտի վերք եւ Արեւա-
զալ, առաջինը զեռ անտիպ, ինչպէս պի-
տի տեսնենք, երկրորդը՝ տպուած «Հան-
րագիտակ»-ի մէջ։ 1902-ին գրուած են՝
Դեղին վարդեր (Թ. Զարգարեանին), Փո-
ղիկ եւ Ծովիկ Բառեակ (Մեծոբ)։ Նոյն
թուականը կը կրէ նաեւ ուրիշ քերթուած
է՛լ իրիկուն Դեմ։

Մեր զրականութեան մէջ մինչեւ իր
ժամանակը՝ Մեծարեց կը բոլորէ անտիպ
ժողով մը, ուր կը մարդուի իր տաղանդը

րէն ետք, կը դադրէ «Հանրագիտակ»-
ի աշխատակցելէ։ Այդ օրերուն մասնակցե-
լով «Մասիս»-ի գրական մրցումին, իր
Բաժնուած Սրտի բանաստեղծութիւնով
Ե. մրցանակը կը շահի քառասուն դրոյդ-
ներու մէջ։ Առաջնութիւնը շահող մրցա-
կիցներն էին՝ Գ. Խանձեան, Հ. Մաք, Ա.
Զարգարեան եւ Մ. Պարսամեան։ Ժիւ-
ռին, բաղկացած Մ. Աճէմեանէ, Ա. Փա-
նոսեանէ եւ Թ. Թէրզեանէ, իր (1903)
Մայիս 17 տեղեկագրին մէջ կը յիշատա-
կէր նաեւ անունը Ծիւածանի (Մեծարեց),
որ «սեղմ տողերու մէջ հնչուն ու սիրուն
յանդերով արուեստի ճարտարութիւն մը
կը յայտնէր»։

Մեծարեց անկէ ետք կը սկսի կանոնա-
ւոր աշխատակցել «Մասիս»-ի, մինչեւ
1907։ Ձինքը իր քաջարեան Տ. Ար-
փիւրեան եւ Ա. Անտոնեան։

×

Պոլսոյ մէջ իր առաջին տարին ինքնամ-
փով գրեթէ առանձին կեանք մը կ'անցընէ
Միսաք։ Դպրոցի աշխատութիւններէն
զուրա կ'օգնէր հօրը տան մէջ։ Իր առօր-
եայ գրադրումներուն մաս կը կազմէին
գնումներ ընել շուկայէն, կերակուր ե-
փել, յետոյ լուսլ աճանքներ։

(Շար. 5)

ՈՐԹԻՆ ՏԵՐԵԻԸ

ՋՐԻՆ ԾԱՌԸ

ՀԻՒՂԸ

Դաշտի համբու մը վերան,
կամ ըստորոտը լեռան,
ուղեւորին ժամանակ
ըստառող հիւրը ըլլալի:
Ու գգուսն էր կանչէր
ես համբուրդներն անժաման,
ու համբուրդ վրայ մեհաւոր,
ու համբուրդ վրայ ոսկեման,
եկտրոններն գիւմաւոր,
ծըլսանիս ծուխն ամպէի:

Ու գրգռման կանչէր
ուղեւորներն պարտաւոր,
ու բարեւի մը փոխան
հազար բարիք եւ տալի:
Հազար բարիք եւ տալի,
գոյր կրակին հարմարուն,
կոյրք բերրի դաշտերուն,
բոլոր միջոցներն աշունի,
ու մեղր ու կար ու գինի...

Ու լըսէի եւ ցայգուն,
հովը կրակին հարմարուն,
երգն իրիկուն եկտրին,
ու ջամբէի եւ ցայգուն
երգներով պատարուն
նիւն՝ իրիկուն եկտրին:
Ու լըսէի եւ այգուն,
սրտապատար ու արժանի
գովմն իրիկուն եկտրին,
ու գիտէի եւ այգուն,
ու խոկալի օրն ի բուն
երբն իրիկուն եկտրին...

Ու ձմեռներն ալ համբուն,
հրաւիրակ գրաբարուն,
կանգնէի հովը համբուն,
ու ձմեռապատ եւ մարդուն
ես հայրօրէն, լայնաբաց
երկու թեւք պարզէի.
միշտ քաղցրազին, միւրապատ
Հըրաւէ՛րն եւ ըլլալի:

Ա՛հ, ըլլալի՛, ըլլալի՛,
դաշտի համբու մը վերան,
կամ ըստորոտը լեռան,
ուղեւորին ժամանակ
ըստառող հիւրը ըլլալի:

գամ էր ամբողջ աւա խաղողի ալիւս-
տան մը, ու պարտէզի մըն ալ ծառեր
հետը տարած:

Ի՞նչ մնաց այդ բոլորէն... Հարմար
վերջ երբ յորդումները դադարեցան, ու
գետը դարձաւ ինք իր մէջ ամփոփուելու,
ստաղի ու սիւի անկողինները միմեկ-
րայց չէ. առջի օրերը անհշտար, լեռն-
վերջ մը նշանակելի, լեռնային քիչ մըն ալ ա-
ւելի, ծառի խելակ մը ծանծաղ ջուրերուն
մէջէն իր երկու թուխ դաստակները
գուրս կը ցցէր: Քանի մը օր վերջը, երբ
ջուրերը ամբողջովին վերադարձան իրենց
անկողինը, այդ ծառը արմատացաւ,
բարձրացաւ, մնաց հոն, ու պաղատա-
կին՝ կարեկից բան մը կար, շարժուե-
լին մէջ. եւ երբ ամառ իրիկուններու
քաղցր ու տարածուն՝ բուրմունքաւ
զաշտակութիւնը թաշափափուկ կը շու-
փէր յոգնած գաղթած գեղջուկներուն
զաղարած հոգին, երբ յոգնած մարմինն
գետին մէջ երթալ թաղելու, ջուրը ծե-
լու, գովմանալու, ապրելու՝ անքննելի
պէտք մը կը զգային, կարծես «Զրին ծա-
ռը», ինչպէս կը կոչէին զինքը, աւելի
կը ցցուէր իր ինքնութեան մէջ, իր պա-
գատանքին մէջ, իր կարեկից շարժումին
մէջ: Օր մըն ալ, լուսնակայ գիշեր մը,
քանի մը մարդեր գացին ծառին տակ լը-
սանք առնելու, եւ երբ հանուած ջուրը
պիտի նետուէին, չուկ մը կառնեցաւ
իրենց ահանջին, կարծես ծառը կը խ-
սէր, խօսեցաւ. բայց բո՛ւհ, ծառը կը
խօսի՝ միթէ, ու բլրած նետուեցան ջուրն
մէջ. ջուրին տակ գացին ու ալ չեկան:

Հիմա գիւղացին կը հասկնայ ծառին
լեզուն, կը հասկնայ լեզուն այն երկնից
ծառին՝ որ թեւաբաց կայինք է ծանծա-
ղունքին մէջ, եւ լողանքի գաղտնիքուն,
մի՛ի պէս ցոյց կուտայ իր առջեւ սրնա-
ցող պտուղները:
Ու երբ իրիկունն արեւին, կամ լուսնի
լոյսին մէջ, իր սրտէն կը գծադրուի
ջուրերուն վրայ՝ ինքն ալ խեղդող մը կը
թուի ըլլալ, բազումները միայն ջուրէն
գուրս մնացած:

Իրիկունները գալիս տերեւի մը պէս հողմավար անցեր է.
բացասականին մէջ գիշերը թեւաբաց կ'ընկողմանի, գաղջ, բուրմուն-
նացան, նազելի գիշերը: Աշխատ դամբիկս նիւսը կը թօթիլ ու քիչքա-
լով կ'անցնի ալիւստանին մէջէն, ուր խաղողին գլխիւն բոյրը, գի-
նիին նախերգանքը, ու ցերեկուան արեւին եղկ չոգոյլին կը քարծ-
րանան:

Հեռաստանին մէջ հարսերի, գեղանի լեռն նստեր է տարվաւան-
չիկ շարժուածներով, մշուշի տարածութիւն յոգնաթոյր քցալի մը ուն
ի վար կ'իջնէ. դոյզ մը ծառեր թխլիկ դաստակներու պէս արեւակէզ
իրանին կ'երկարեն, եւ իրենց տերեւուտը կը բացուի. լեռան դա-
լար ամին է ան ուր անա՛ լիւրաւսինը կը գետեզուի, շառագոյն, նըր-
բարուստ հողմահարի մը պէս՝ որ հետզհետէ կ'ըրթնեցիւն՝ ոսկե-
թոյր, խնկաթոյր, քրքում ու արծաթ:

Կ'անցնի, կ'անցնի անվերջ ալիւստաններուն մէջէն, ուր ան-
տես գետի մը մէկնիկ ալիւրը կը ծփծփալ. ու պտղաւոր լիւրերբի
հոգին արդաւանդ ծոցը կ'ուռի, գոյութեան եթերածին երակ մը ան-
դադրում կը բարախէ. ա՛հ, վայրկեանին քաղցրութիւնը:

Գիւղ կը դառնամ. ատեն ատեն կը չոյնեմ ճաշիկիս բաշը՝ որ
լուսնի ծիածանումին մէջ կը փաթկի. ան սուրալով կ'անցնի գեղնո-
րակ ճամբաներէն փոշիէ ուրուանկարներ յորինելով. ատեն ատեն
սանձը կը քաշեմ, ու կը կենայ, պահին գեղեցկութիւնը շարժումի
զաղափարը կը մոռցնէ, ու տիեզերքի սրտին մէջ բարախող բոպէ-
ներուն ու վայրկեաններուն զարկը ալ չզգացուիր. ամէն ինչ իր
սքանչացումին մէջ կ'արձանանայ. հովը, ծաղիկը, տերեւը, մարդը,
օ՛հ, վայրկեանին երանութիւնը:

Շրջանակարը կը գիտեմ անկաւում. գիւղակները մանուկներու պէս
նստեր են բլրակներու ծոռնիկն, հովիտներու գոգը, կամ գետին քը-
ղանցքին մօտ. գաւառներ՝ զոր արդաւանք ամոլ մը ցանցներ է հոս
հոն: Ա՛հ, հեռուներէն ալիւստակ իրան մը կը ցցուի, կ'ուռի. գե՛տը,
իմ սիրականս, իմ տարփուհիս՝ որ լուսնիէն արծաթ թուաններ կը
քաշէ իր ծիածանաւ քաղցրէն համար:

Բայց պահ մը անցաւ, ու ես ձիւ խթանելով կը յառաջանամ, վայր-
կեանին արձանիկ դադարէն վերջ, ուր յաւիտանականութիւնը կը
մղուէր, կը խառնար, հիմակ աշխոյժով կը լսեմ դարձեալ իրերուն
ձայնը, կեանքին աղաղակը, բոպէներուն ուժգին զարկը:

×

Դեռ հասայ. տափաստանը ա՛յնքան ընդարձակ է, որ դաւադա-
նի չափ երեւցող ճամբան, առաձիգ, քմահաճ, ուրուստ արկղի պէս
հետզհետէ կը քակուի, կ'երկնայ: Ծամբուն վրայ ալիւստակներու, ըն-
կուցներին պատիկ կայաններ կան, շուրջն ալիւստակներ, անվերջ ալ-
գիւններ. որթի տերեւներ ամէն կողմ. գետինն վրայ ու կապտորակ
օդին մէջ ալ, որթի խնկադոյն տերեւներ. գիւմացս, ետիս, գլխուս
վրայ, շուրջն, ամէն գիւ, անընդհատ թիթեռնիկներու պէս պարանցիկ
կը գառնան. ի՞նչ երազի մէջ եմ: Ու այս տերեւի բոյրերուն մէջ,
հեռուէն, հա՛տ մը, գեղեցիկ, հակադաս, լուսաչոյ, չեւա կը նը-
կարուի, իր դրասանդներուն շուրջը բլի երկը մը կը պտուտի. ու իր
երակները, մեղրամոմի պէս աժգոյն, իր դալար ծոցին մէջ կը խա-
ղան. տեղ տեղ հրանիւթ կայծեր, ոսկի աչքեր կը քթեն. կոթու-
նը փոշեդոյն, պիտի կը չեւոտի. ես ալ տերեւին եւ ալ տեսիլքին
կ'երթամ գրկաբաց. ու ինքն ալ ժպտուն, խանդաղատ, ինձի կը սպա-
սէ, գի՛ւս կը կանչէ կարծես, ա՛հ, ի՞նչ երազի մէջ եմ:

Կը քաշեմ, կը քաշեմ, կը քաշեմ եւ ահա մոռեցայ ու կը բարձ-
րանամ, փոշեդոյն կոթունն ի վեր, կաթողին, սրտապէղ. եւ ահա կո-
թունին ալ ծալին եմ արգէն, ու պիտի սուգիմ դալարին մէջ:

- Բարեւ, անաչէն:

- Բարին արեւի՛ք, կ'ըսեմ ու տեսիլքը հալեր փախեր է արգէն,
մոմագոյն երակները սակայն, դեռ կը խաղան քիչ մըն ալ ու կ'ալ-
լափոխուին յանկարծ. գիւղիս փողոցներն են. սալաքիւղած միափայլ
փողոցները. ու կոթունն ալ գոր մաղցեցայ, գիւղիս ճամբան էր,
տերեւաձեւ գիւղիս ճամբան:

Վա՛ր, տեսիլքը փախեր է, բայց իրականութիւնը հոն է. իմ
մէկնիկ, ծաղիկ ու ծափ գիւղս հոն է. երազը գնաց, բայց խանդա-
ղատանքը դեռ կը մնայ...

ԱՌՆՉՈՒԹԻՒՆ

Այսօր կաթվաղդ երազէ մը արթնցայ,
գիրկս անսահման գրգռմանքով է
բացուե-
այսօր, Հոգի՛ս, պիտի բերեմ քեզ ընծայ՝
նոր տարփանքիս թիթեռնիկին հիւր
թուեր:

Այսօր իզով իմ հոգիս է կաթնգներ.
ու վարդի պէս կը բացուի սիրտս իբր
ընծայ
այն լուստոգ պատարագին սրբաւորէր՝
գոր ծափեցին իմ երազներս ծննդայ:

Երէկ գիշեր իմ հոգիս էր ինկած, ա՛հ,
բաւիշին մէջ կախօրանին ոսկեղնայ՝
գոր ֆոնեցին միւնչեւ տառա,

միւնչեւ Յո՛յս,
բոգնաւորներն իմ Տեհնալիս նախընծայ:

Այսօր լոյսի ծովի մը մէջ արթնցայ,

գիրկս անհամար գգուսնեքով է
բացուե-
այսօր, Հոգի՛ս, պիտի բերեմ քեզ ընծայ՝
մանուկ բոյրեր եւ ալիւստակ պէս հոգի:
բացուե-
երանութիւն, լոյս բոպէին մէջ
եկա՛ր...

Մանուկ բոյրեր, եւ աղջկան պէս
հովի՛ր՝
որոնց շուրթերն էի փնտրել ընդերկար,
ու գրկանքին խանդաղատ գիրկս է
բացուե-
երանութիւն, լոյս բոպէին մէջ
եկա՛ր...

Եկա՛ր, անցնիմ ծառաստանէն այս
կոյսին,
ու բացաւ Գոյնիկն, Ջեւիկն ու Բոյրիկն,
եկա՛ր, Հոգի՛ս, եկա՛ր երբեք միմեկին,
միմեկին երբեք աստուածամայն, միմեկին
կի՛ւն...

Տարի մը, կ'ըսեն, գետը դարձան ա-
տեն, անաճահաճ տարածուած էր. ամառի
զաշտակութիւններէն անցած պահուն, յան-
կարծ իր կայքէն դուրս նետուած, եւ իր
ափունքէն շատ անգին, բոլոր դալար
թուփերուն, քումայթ ու թուխ հոգերուն
իր բազումներն երկարած, աննցմէ բուռ
բուռ խլած՝ առած փախած էր: Եւ որով-
հետեւ գետը անաճահաճ քումայթեր ունի,
պէտքն էր նոյնպէս մը դաւաճած՝ այդ
ժամուն էր խնայած նոյնիսկ իր գրացի
ալիւստակներուն ժանտաթուղներուն, ու բո-
լոր այն բաններուն՝ որոնց իր անցքին մէջ
ցանկութեամբ նայած էր այնքան ատեն,
ու գրկած տարած էր զանոնք ամէն ալ,
ու խեղած էր իր ընթացքին մէջ գտնը-
ւող խաղիկներ, պարեկները, կղզեակները,
ամէն բան. որովհետեւ գետը անաճահաճ
քումայթեր ունի:

Բայց իր ցանկութիւնը էջը յազեկար
տակաւին, եւ յալարատ, իր կուրծքին վը-
րայ երկարած ծառերուն փաթկէ վերջ,
գետ կ'ըզմար, ժայռերու բարձունքին վը-
րայ թառած տուններու տանիքներէն ալ-
լահար ու հետաքրքիր գիւղեր գիտող
մարդերուն ալ կ'ըզմար: Կ'ուզէր զանոնք
ալ իր թեւերուն մէջ ունենալ, հոգ չէ թէ
անկեղան, անհոգի՛: Եւ այս մոլեկան
բազմաթիւ չէ՛ր որ արգէն, պարտէզ գա-
ցող կնոջ մը քրանցքին փակաւ ու քաշեց
իր վիճէ սրտին մէջ, եւ այս խօլ տեն -
չանքէն չէ՛ր՝ որ իր ափունքին վրայ
խաղցող զոյգ մը կալտառ մանուկներ ալ
տառա տարաւ, առաւ տարա՛ւ այն պղծ-
տիկները՝ որոնք իր կարմրորակ ջուրին
մէջ ձեռքերն լուսաւ, եւ իր վայրի գե-
ղեցկութիւնը ըմպելու եկեր էին. եւ այս
անպարտապաշտ, ծամբուն քումայթ չէ՛ր վեր-
ջապէս՝ որ նոյն գետը, անձայր ցանկու-
թեան վայրկեանին մը մէջ, կամուրջն ալ
տուր վար էր իջեր, անոր վրայ քանի մը
մարդիկ գտնելու յոյսով:

Անպաղ արշաւը դեռ կը տեսէր սակայն,
դեռեղբրէի աղբիւրներն ալ խեղդեր թա-
ղեր էր իր ծոցին մէջ. ջաղացքին գուռը
սիւս առած՝ ջրանիւները խորտակած էր,
եւ առուէն նախանձուտ, վազած էր ծո-
րն ի վեր, իրեն անձանթ վարդերուն
բոյրը ծծելու, ու նշնիի ծաղիկներէն
քանի մը շափրակ խելու իզով, ու ոռո-

ԻՆՉ ԱՐԲԵՑՈՒԹԵԱՄԲ...

Վեղամ Բարսեղեան
բարեկամին

Երբ արթնցուք ետք, ծառեր, լուսին մէջ,
հոգեւոր ծառեր, ծառեր երկնաւորէ,
ու ծառեր մատաղ՝ ծովածովի կամանէ
ընդհին ցոյցին գոգն ինկած շուարուն՝
մէկն ալ կեանքին կ'ըմպեն յորդ

Բաճանջ:
Երբ արթնցուք ետք խոտն որ հողէն վեր
կայէ, զգայուն՝ կը բանայ լուսին՝
կայսրեան մը պարզ իր ցօղէ աչքեր:
Երբ արթնցուք ետք ծաղիկներ շաղին,
ծաղիկներ լուսին, մրտերիմ ձեռքին,
բարեկամներուն մէջ կը նրաւորին:

Երբ արթնցուք ետք արեւուն արեւուն
մէկն ալ կ'ըմպեն իր կամանէ ֆակտին
կ'ըմպէ երկնած ծաղիկէ մարտ:
Երբ արթնցուք ետք զաշտերէն խորուն,
բարեկամներուն մէջ կ'ըմպեն իր կամանէ
կ'ըմպէ արեւուն իր դարձին կարօտ:
Երբ արթնցուք ետք սարեակներն,
արթուն,
բարեկամներուն մէջ կ'ըմպեն իր կամանէ
կ'ըմպէ արեւուն իր կամանէ ֆակտին:
Երբ արթնցուք ետք ծաղիկներ շաղին,
ծաղիկներ լուսին, մրտերիմ ձեռքին,
բարեկամներուն մէջ կ'ըմպեն իր կամանէ
կ'ըմպէ արեւուն իր դարձին կարօտ:
Երբ արթնցուք ետք սարեակներն,
արթուն,
բարեկամներուն մէջ կ'ըմպեն իր կամանէ
կ'ըմպէ արեւուն իր կամանէ ֆակտին:

ՏԺԿՈՐԻՆ ԵՐԿԸ

Իրիկնալոյսին ծիրանի ծովուն մէջ
կ'ըմպէ արեւուն իր կամանէ ֆակտին:
Երբ արթնցուք ետք ծաղիկներ շաղին,
ծաղիկներ լուսին, մրտերիմ ձեռքին,
բարեկամներուն մէջ կ'ըմպեն իր կամանէ
կ'ըմպէ արեւուն իր դարձին կարօտ:
Երբ արթնցուք ետք սարեակներն,
արթուն,
բարեկամներուն մէջ կ'ըմպեն իր կամանէ
կ'ըմպէ արեւուն իր կամանէ ֆակտին:

Ն Ա Մ Ա Կ Տ. Վարդան Բնկ. Արշակունի ուղղում

Ձիւտաւ
«Ծիածան»ի առթիւ գրած նամակիդ անդամ մըն ալ կը կարգամ
զգածուելով. «Ինչո՞ւ Տիեզերքի հոգին հետ չես խօսակցիր», կը գը-
րէք. բայց զիտեղի է որ իմ գրեթէ բոլոր քերթումներս այդ մեծ
խօսակցութեան կը նկատին, որքան ալ իմինս չըլլայ Աստուծոյ հետ
զէմ յանդիման խօսակցութիւն. բայց ո՞չ ապաքէն Աստուծո՞ւ ամէն
տեղ է. «Ձմարն պարզ գիշերուան մէջ» հոգեւոր արթնացում արեւին
ուղղած պաշտօնանքս իրեններուն, հետեւաբար եւ իրեն համար էր,
ի՞նչ երջանկութիւն, տեղեւի մը խաղալիքին մէջէն տեսնել տիեզե-
րական զօրութեան դադանքը, ու այդ փոքրիկ մասնաւորէն մեկնել
զէպի անհունը. «Իրերը անհունութեան վրայ լացուած պատուհան-
ներ են իմաստասէր աչքին համար» (Քարլայլ) ու զարմանալի չէ որ
Էմբրան«Ժամագրութեան ըլլայ Աստուծոյ հետ» մաքառի մը ծոցին մէջ:
Ուրախ եմ որ երկրորդ հատորիս մէջ աւելի յայտնէն տեղ տուած
եմ այս գաղափարիս. հունաւորը կը բարձրանայ, կ'երկարաճողի
զէպի անհուն, ինչպէս արահետ մը՝ որ լեռան կողմն ի վեր մինչեւ
կատարը կը հասնի. ինչո՞ւ սպասել ստորոտը ու կատարին գոլթը
կարգալ, փոխանակ յանձնուելու արահետին որ պիտի բարձրանար:
Գիւղի տեսարանները իմ մեծագոյն ներշնչանքն են իմ բանաստեղծու-
թեանս մէջ. այն ատեն աւելի ինքնատիւ ու ապրող կ'ըլլայի: Սնշի-
ջանքի բաղձանքս եղած է վերստին տեսնել ու ապրիլ գիւղիս ծոցը՝
նորոգուել իր տեսարաններուն ու գեղեցկութեանց աւելում:

Սեպ. 14, 1907

ներ, ակամջ գրէք իմ երգիս, ուրիշներու
չուքին տակ, հովիտին խորը:
Ահա ծիծեռնակներու պարը, եթերէն
վար իջող ստուերի փերթերուն հետ,
ծիծեռնակները՝ իրենք ալ թանձրացած
մարմնացած ստուերներ՝ խուսափական
լոյսերուն հետ գրկուած կը պարեն իրենց
իրիկնալոյսի պարը. կը դառնան, կը դառ-
նան, եւ իրենց ջրջըմբռնի մէջ երբեմն
ա՛յնքան վրէժաբան, կը հպարտին իմ
կուրծքիս, ա՛յնքան, ա՛յնքան որ՝ նոր
անձանթ յորձանք մը իմ երգս կ'ալեկո-
ծէ, եւ անոնց թռիչքին երգը, պլլուած
իմ նուազիս, իրիկնալոյսի աղօթիս փայ-
լալուն զաշտակութեան հետ, վիտակ վի-
տակ կը դժգոծուի ամապուն միջոցին
մէջ, որ հետզհետէ կ'ամպարծաղի:
Ես պիտի թրթռամ, տեղեւներուն հետ,
թռչուններուն հետ, հովին հետ, բո-
լոր ձայներուն, բոլոր երանգներուն,
բոլոր բուրբուքներուն հետ, ես տակա-
ւին պիտի սարսափմ հոս իմ երգս, ուրի-
շներու չուքին տակ, դարբաստուէր հո-
վիտին ծոցը:
Դարձէ՛ք ձեր օրուան աշխատութեան,
դարձէ՛ք, բարի մշակներ. գիշեր, կի-
սպուստիս ոսկեգոծ. ձեր միջապատ տու-
ներուն ծիրանեղջիւր լիւրերը կը փթթին
լուսինի ծաղիկներէն. ձե՛ր կը կանչեն, դար-
ձէ՛ք, դարձէ՛ք, եւ ահա տանիքներու վը-
րայ ձերինները կը պարեն, ձեռքերնին ի-

րենց ձախտին քիւ ըրած, հորիզոնին լու-
սալիւն անդորրին մէջ երազուն ձեր սի-
լուէթներուն ետեւէն թափառելով. ամ-
բողջ տունը թեւաբաց կը սպասէ ձեզի,
դարձէ՛ք, դարձէ՛ք: Երգիքին ետին,
արուեստի մշտած ծաղիկը կը թարթափի,
հետաւոր, պայծառ ու լուսարձակ ինչ-
պէս ձեր խղճին ձայնը՝ որ ձեր աշխա-
տանքին արեւոտ տիւնէ վերջ, ձեր դո-
հունակ հոգիներուն զոյգաւոր երջանիկ
գիշերին մէջ կը ճառագայթէ: Օ՛հ, դար-
ձէ՛ք ձեր օրուան աշխատութեան, դար-
ձէ՛ք: Տունը դեռ գրկաբաց կը սպասէ ձե-
զի: Տունը՝ որ գիտէ ձեր յոյնութիւննե-
րը, ամբողջ օրուան մը ձեր չարքաչու-
թիւնները, ձեր բովանդակ հոգերն ու
հոգին. եւ ի՞նչպէս գիտէ ժպտիլ, ամո-
քել, սիրել: Դարձէ՛ք, դարձէ՛ք, ու երբ
տանիքներու վրայ փոռած ձեր անկողին-
ներուն մէջ, լուսաւորներուն անխիթ անձ-
րեւումին տակ անդորրաւէտ քնանաք,
կիսալուսինի ոսկեղոյս համայնիս ալ պի-
տի առկալուի, միայն հոն՝ ձեր երգիք-
ներուն վրայ: Օ՛հ, դարձէ՛ք ձեր օր-
ուան աշխատութեան, դարձէ՛ք: Որով-
հետեւ իմ երգս ալ ահա գիշերուան մէջ
կը հալի, կը հասնի, որովհետեւ չեմ
ուզեր ա՛լ փթթուել երջանիկ լուսինի
ներուն ծաղիկ ցայտեղը՝ որ թո՛ւ կը
բացուի հովիտին խորը, ուրիշներու չու-
քին տակ:

ՄԻՍԱԿ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

ՄԻՍԱԿ ՄԵԾԱՐԵՆՑ
ԹՈՐՈՍ ԱՋԱՏԵԱՆ

Ամէնէն լաւ մերձեցումներս միշտ այդ
զանքներն են ինչպիսիք՝ ըսած է բարեկամ
Երբ արթնցուք ետք ծաղիկներ շաղին,
ծաղիկներ լուսին, մրտերիմ ձեռքին,
բարեկամներուն մէջ կ'ըմպեն իր կամանէ
կ'ըմպէ արեւուն իր դարձին կարօտ:
Երբ արթնցուք ետք սարեակներն,
արթուն,
բարեկամներուն մէջ կ'ըմպեն իր կամանէ
կ'ըմպէ արեւուն իր կամանէ ֆակտին:

«Փուշեր միտեցան օրէ օր սրտիս
«Ու հոն հեծեծամք մը բերին հովեր,
«Բայց սիրոյ յոյս մը կ'արեւէ
հոգիս»:
Մեծարեց կ'այցելէ Պ. Գուրեանի շի-
րիմին: Անոր յիշատակին նուիրած իր
քերթումը յետոյ լոյս տեսաւ «Մասի-
ս»ի մէջ, ուր տպուածը սակայն չի համա-
պատասխաներ անոր՝ ձեռագրին իր «Մար-
մարակիտ» բառին փոփոխութեամբ եւ
սա վերջին տողերով:
... «Իսկ մենք՝ ապրելով՝ յաւիտ
կը մեռնինք»
«Ոգորումներէն, յայտերէն մոլոր
«Ու մոռացումն է գոր հետ
կը տանինք»:
Գրաքննութիւնն ու խմբագրութիւնները
իմաստի այս տեսակ փոփոխութիւններ
կը մտցնեն նաեւ ուրիշ քերթումնե-
րու մէջ:
X
Հազիւ տարի մը Սկիւտարը վայելած,
Միսակ իր ծնողքին հետ կուգար բնակիլ
Եւնի - Գարու, ծովահայտեց տուն մը:
Այդ տունը հորը գործերը ձախող կ'երթա-
յին եւ զայն անձկութեան մասնած էին:
1905-ի ամառնամուտին զժախտութիւնը
կը կրկնուէր վերահաս տկարութիւնով
Միսակին, որ հեռանալ կը ստիպուէր
վարձարանէն: Ան Գ. զատարանը դեռ չա-

ւարտած, կը թողէր Կեդրոնականը:
Միշտէն իր հիւանդութեան յայտնուելը,
Միսակը քանի մը ամիս եղբորը քով առու-
տուով կը պարապի: Անկէ ետք տունը կը
միայն բժիշկներու յանձնարարութեան վը-
րայ: Յոյն բժիշկ մը անոր պատուիրած էր
«արեւը տեսնել, բայց ինչպիսիք անոր
չցուցնել»:
Միսակը համոզուելէ վերջ թէ թոքախ-
տը իր ներսիդին բոյն գրած է, իր խը-
նովը ուրիշէն զգացնելէ կը զգուշա-
նար: Բան մը՝ զոր միշտ անփոփոխ պա-
հեց իր էութեան մէջ: Ծնողքին քով ա-
ւելի զգուշանալ՝ կը կեղծէր իր ցաւը յա-
ջողութեամբ. ամէն ճիւղ կը մտածէր
կապած ու մտահոգութիւն չներշնչելու
համար անոնց:
Աշնան, զգալի կերպով տկարացած էր
Միսակը, երբ օր մը իրեն այցել եկաւ բա-
րեկամը Վահրամ թաթուր: Գուրե բա-
ցած պահուն տփոքն էր ան. խօսելու ան-
կարող վիճակ մը ունէր եւ կը մատնէր իր
արտակարգ յուզումը: Այդ օր, առաջին
անգամ ըլլալով, թերեւս ակամայ՝ ան
կ'արտայայտուէր իր հիւանդութեան մա-
սին: Մտաբոլիկ պահած մը՝ մէկ կողմէ ա-
կանջ գնելով որպէս զի մայրիկը չիմա-
նայ, կ'ըսէր. «Ի՞նչ պիտի մտածէիր ինձի
համար, եթէ քոֆալտէ վարակուած ըլ-
լայի»:
Խոստովանութիւնը անակնկալ էր, եւ
անհամարապատասխան իր կողմին, որով
անհամարապատասխան Միսակը առանց իր
պաղարկանութիւնը կորսնցնելու կը պար-

զէր՝ զժախտ մանրամասնութիւնը ակա-
տանիշին, որ յայտնուած էր տեղի մը
սաստկութեան մէջ: Առատ արիւն եկած
էր անոր բերնէն:
Ուրիշ օր մը, Պէշեթմալէն ազգական-
ներու այցելութեան մը զարմին, մայրն ալ
արեւան հետքեր կը նշմարէ լուսաբանին
քովերը: Միսակը ի դուր կը ջանայ իրո-
ղութիւնը ծածկել չփոթ ու խուսափուկ
բացատրութիւններով: Ախտանիշը կըրկ-
նուած էր ու տակաւին բան մը չէր բաժ-
նողքին:
Անկէ ետք արիւնքներով իրեն կը դադ-
րի երկար ատեն ու Միսակը կը գտնէ ինք-
զինքը, զեղբորով ու նախազգուշական մի-
ջոցներով: Առանձնութիւնը չէր նեղեր
զինքը: Նուիրուած էր ինքնաշխատու-
թեան: Մեծ գոհունակութիւն կը պատ-
ճառէր անոր, իր բարեկամներուն այցե-
լութիւնը: Ինքն ալ անոնց այցել կ'երթար:
Կը ճանչնար արդէն Տիգրան Գասպարա-
նը: Յետոյ կը ծանօթանայ անոր նշանա-
ծին՝ Տօքթ. Օֆելիա Ներկարարեանի, որ
նոր դարձած էր Ամերիկայէն, ու կը բը-
նակէր Գուրեպարտ: Ծառայող (այս անու-
նով կը ճանչցուէր) ունէր նաեւ երկու
զաղափարակից ընկերներ - միաժամանակ
իր հայրենակիցները - Ծառայող Միսակը
եւ Գեղամ Բարսեղեան. «... Զորս տարի
առաջ ճանչցայ զինքը: Օր մը Վահրամ
թաթուր բարեկամս հետք բերած էր
«Սուրհանդակ»ի խմբագրատան սենեակը:

(Շաբ. Ա. էջ 16)

Ֆրանսիացիներին անցնելով և թեքելով էջը մը կը կատարէր Քարաշի, երբ ապահովութեան ուժերու զգեստներով ծառայող օգահները խուժած են օգահներին վրայ, մինչ օգահները յաջողած է փախել: Ուրբաթ առտու կացութիւնը ծանր էր: Կրտսէր թէ մէկ մեռելու կար և չորս ճամբորդ վիրաւորուած են, բայց յստակ չէր մինչեւ ժամը 11, թէ ո՞վ են և ի՞նչ կ'ուզեն: Կիպրոս երթալու պահանջ մը դրած կ'ըլլան, բայց այդ ալ ստոյգ չէր, ինչպէս ճամբորդներու բուն թիւը, որ սկիզբը 293 կը կարծուէր, ապա 300-էն 400-ի խօսք կ'ըլլար:

Լիբանանի Մէք Ֆրանսացի երեք զինուոր սպաննուեցան առջի օր (սկիզբը՝ 2 կը կարծուէր միայն): Ֆրանսա Ապահովութեան խորհուրդին զիմեց և կրկին խնդրոյ առարկայ է Ֆրանսական ուժերու մասնակցութեան իմաստը ֆինիշիւն:

ԱՐԱՅԱԹ անակնկալ մը ըրած է Հառաբէ, ոչ - ուղեկից երկիրներու վեհաժողովին, յայտարարելով թէ ՊԱԿ-ը կողմնակից է միջազգային ժողովի մը զուամարմն, Ապահովութեան խորհուրդի հինգ անդամներուն և շահակից կողմերուն մասնակցութեամբ՝ «ՄԱԿ-ի և Ապահովութեան խորհուրդի բոլոր բանաձեւերու հիման վրայ, մէջն ըլլալով 242, 338 և 465 թիւ բանաձեւերը»: Առաջին անգամն է, որ Արաֆատ կը յիշատակէ 242 թիւ բանաձեւը, որ կը հաստատէ Իսրայէլի գոյութիւնը:

ՍՊԱՆԱՅԻ ԹԵՆՈՐԸ՝ Փլասիտո Տոմինիօ պիւներու դարուս բոլոր մրցանիշները կոտրած է, առջի իրիկուն Արեւմտեան - Պերլին, Օթելլոյի մէջ: Աշխարհահռչակ երգիչը 103 անգամ բեմ կանչուած է հանդիսատեսներուն կողմէ և ճարտաստ դաշնակ մը բերել տուած է բեմին վրայ և Նափոյիթէն երգ մը երգած: Պերլինի օփերան իր 25-ամեակի հանդիսութիւնները կը բանար Վեռտիի այս օփերա - բով:

ՔԵՆԻԱՅԻ մը խոստովանած է Նալրոպիի դատարանի մը առջեւ, որ սեռային յարաբերութիւններ ունեցած է կովու մը հետ, որովհետեւ կը վախնայ... ՍԻՏԱ-էն: Ենթակաւ բանար կը մնայ, առայժմ, դատարանը յետաձգած ըլլալով իր վճիռը սպաննելով կովուն քննութեան...:

×

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՆ ԵՒ ԱՐԱՐԱՏԻ ՀԻՒՍԻՍՆ ՈՒ ՀԱՐԱԻԸ...

Ամերիկացի աշխարհաւորը Հրաժարած է - առ այժմ - Արարատ բարձրանալէ, գտնելու համար Նոյեան Տապանի հետերը: Առանալի մէջ է, որ ամերիկեան զինուորական օգահաւ մը բարձրացած առեն, յայտարարած է թէ կը յոսար կրկին գալ և արածութիւն ըստանալ թրքական իշխանութիւններէն, որ հիւսիսային կողմէն բարձրանայ: Այդ արածութիւնը, ներկայիս, մեթուել է: Իրեն ըսեր են, որ հարաւէն ելլէ, մինչ ինք, օգահաւէ նկարներ հանելէ ետք, կը պնդէ որ Նոյեան Տապանը գտնելու համար հիւսիսէն պէտք է ելլել:

Արարատ, Արարատ, եթէ միայն լեզու ունենար, ինչե՞ր պիտի պատմէր Նոյէն սկսելով...:

ՅՈՒՇԱՏԵՏԻ

ԿՊ. ԽԱՅ-ի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը Սեպտեմբեր 6, Շաբաթ օր, ժամը 15-ին, անդամական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերակիցները, Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ յարակից Ազգային Տան սրահին մէջ:

Կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ և ճշգրտագին ըլլալ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 26, ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ-ը: Հանդիսութիւն՝ ի նպատակ իսկ Եկեղեցւոյ Միօրեայ վարժարանի:

Այրի Տիկին Հովիտիմէ Սվաճեան,
Տէր և Տիկին Փիէա Լէվէ
և զաւակները,
Տէր և Տիկին Ռեմի Փրելլի
և զաւակները,
ցառով կը դուժեն իրենց սմուսոյն, հօր
և մեծ - հօր՝
ՅՈՎՍԷՓ ՍՎԱՃԵԱՆԻ
մահը, որ պատահեցաւ Նիսի մէջ, Յուլիս 31-ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՆԿԵՊԱԿԻ

Իր սիրելի բարեկամուհիին՝ Սոնա Թովաթեանի մահուան առթիւ, Տիկին Ժիւլիէ Զարեմեան ցառակցութիւններ կը յայտնէ Մարգարեան ընտանիքին և փոխան ծաղիկի 100 ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

Ս. ՅՈՒՆԱՆՆԷՍ-ՄԱՐՏԻՅՔ ՓԱՐԻՋ

Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 8, տօն է Ծննդեան Սուրբ Կուսին Մարիամու Յանայէ:

Ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՇԱԽԻԼ

Շախիլի միօրեայ դպրոցի դասերը կը վերսկսին Զորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 10, սովորական վայրը, սովորական ժամուն:

×

ԳԱՐՈՒՆ ՄԱՆԿԱՆՅ ԵՐԳՁԱՍՈՒՄԲ

Մարտէլի Գարուն Մանկանց Երգչախումբի տնօրէնութիւնը կ'ընդունի երկսեռ մանուկներ (4 - 14) 1986 - 1987 տարեշրջանի համար, ականջի, ռիթմի և ձայնի պարզ քննութեամբ:

Այս տարի կը դառնան իրենց տեսական գիտելիքները:

Բ. - Սուֆէթ:
Գ. - Զայնամարդութիւն:
Դ. - Միլաճայի և բաղմամայի երգեր, և խորհրդներ:

Դասընթացներն ու փորձերը տեղի կ'ունենան ամէն Շաբաթ, ժամը՝ 16:30 - 18:30-ի միջեւ, Պոմպիէ «Սանթրը տ'Անի-մասիոն Սոնիալ»ի մէջ - Շաբլ Քատուղ:
Արձանագրութիւնները կարելի է կատարել ամէն օր, զիմեղով երգչախումբի տնօրէնութիւն՝ Տիկին Ժիւլիէ Երմազեանի:

11, rue Bousquetier, Bât. H
13012 Marseille
Tél. : 91 - 87 - 43 - 71

×

Ի Ս Ի

Իսիլ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնն ու Կրթական Մարմինը կը ծանուցանեն թէ կը վերսկսին հայերէն լեզուի դասընթացները, Զորեքշաբթի օրեր ժամը՝ 8:30-էն 12:30: Կը դառնան լեզու և խօսակցութիւն, կրօնք և պատմութիւն, երգ ու պար:

Կը հրաւիրուի շրջանի հայութիւնը արձանագրելու իրենց զաւակները 4-է 14 տարեկան:

Արձանագրութեանց և յաւելեալ տեղեկութիւններու համար զիմեղ եկեղեցւոյ քարտուղարութեան:

Հեռաձայն. - 46 - 44 - 28 - 52

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻ

ՃԱՃ - ՊԱՐԱՇՆԵՐԵՍԸ

ՆՈՅՆՄԵՐ 15-ԻՆ

— OPERA DE MARSEILLE —

2 CONCERTS EXCEPTIONNELS

organisés par la Fondation
ARAM KHATCHATOURIAN

CHŒUR ACADEMIQUE D'ARMENIE
(90 Choristes)

ORCHESTRE DE CANNES PROVENCE - COTE D'AZUR

Direction

OHANES TCHEKIDJIAN

Vendredi 26 Septembre à 21 h.

Chœur et Orchestre

Au programme :

G L O R I A VIVALDI
FANTASIE POUR PIANO - CHŒUR ET ORCHESTRE BEETHOVEN

Soliste : Myriam BIRGER

EXTRAITS DE « N A B U C C O » VERDI
PROLOGUE DE L'OPERA « A N O U C H E » DIKRANIAN

Dimanche 28 Septembre à 15 h.

A CAPELLA

Au programme :

KOMITAS - YEGMALIAN - DIKRANIAN -
GANATCHIAN - AROUTIOUNIAN - TCHEKIDJIAN
NOVIKOV - VERDI - ROSSINI - GOUNOD - GERSHWIN

LOCATION :

du lundi 1er au vendredi 19 Septembre, de 9h à 12h au Centre Culturel
de l'Eglise Arménienne - 339, ave. du Prado, 13008 Marseille -
Tél. : 91 - 77 - 84 - 70

du samedi 20 au samedi 27 Septembre à l'OPERA de MARSEILLE.
PRIX DES PLACES . Concert du 26 Septembre : de 130 francs à 40 francs
Concert du 28 Septembre . de 90 francs à 30 francs

EN EXCLUSIVITÉ

OPTIMA TOURS, spécialiste des voyages en ARMÉNIE depuis 17 ans

Vous propose

VOLS DIRECTS PARIS > EREVAN EREVAN > PARIS

Caractéristiques techniques :

Vols assurés par BOEING 727 de la Cie AIR CHARTER filiale
d'AIR FRANCE

Départs par aéroport CHARLES de GAULLE N° 2

Durée du vol : 5 heures 15

Douane à Erevan

Durée des séjours : 15 nuitées, 16 jours

Les prix par personne PARIS / PARIS comprennent le coût du visa
et l'assurance :

Du 2 au 17 Octobre

6.750 F

Du 16 au 29 Octobre

6.350 F

De E R E V A N, extensions possibles soit :

- Vers les Républiques de GEORGIE et d'AZERBAIDJAN
- Vers l'UKRAINE, la MOLDAVIE et ODESSA

(Brochure détaillée sur demande)

A PARIS	A MARSEILLE
SONIA COUMRYANTZ OPTIMA TOURS 12, rue Vignon 75009 - PARIS Tél. : (1) 47 42 10 35	M. ALEXANIAN 11, rue du Bassin 13012 MARSEILLE Tél. : 91 93 04 90 ou 42 83 31 55
A LYON	A SAINT CHAMOND
JEAN KRIKORIAN LATITUDE 3 3, place Roger Salengro 69190 SAINT FONS Tél. : 78 67 10 79	JEAN KRIKORIAN LATITUDE 3 55, rue de la République 42400 SAINT CHAMOND Tél. : 77 22 18 22

A PARIS, PERMANENCE TOUS LES SAMEDIS DE 10 H A MIDI

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍ

ԹԻԻ 108

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻԱԲԵԱՆ

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925

83, RUE d'HAUTEVILLE — 75010 PARIS

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEK : HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսիա : Տար. 600 ֆ. — Վեցամսեայ : 310 ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 ֆ. — Հատը : 4,00 ֆ.

61e ANNÉE — No 16.307

ԿԱՐԴԱԼՈՎ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

(ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ)

Մեծարենցի նման անուշուրբիները մէկ անգամ միայն կը ծնին ազգի մը մէջ, պիտի լսէք Հայկերէն լեզուի ուսուցչի աւելի անգամ որ խօսք ըլլար արեւմտահայ բանաստեղծութեան մասին, առհասարակ պիտի աւելցնէր՝ անպայման, - «Եթէ Մեծարենցի հոգին է, Գորիսան՝ դրօշակը, Վարուժան՝ նուաճումը, Մեծարենցի անուշուրբիները թուղթն է արեւմտահայ մեր բանաստեղծութեան»։ Անուշուրբիւն եւ անուշուրբեան թուղթ... Ուսուցչի լիակատար կողմէն որոշ հանգիստականութեամբ արձակուած այս երկու արեւմտահայերէն է որ կը խօսարեմ՝ ամէն անգամ որ կ'երեւանայ Մեծարենցի։ Զինք ալիւս չեմ կորցրել, քանի որ գրողստ չեմ եւ ոչ ալ գրականութեան ուսուցիչ՝ անհրաժեշտ անհրաժեշտութիւններ, որոշ իրրեւ թէ երբ քանի յայտնարեւելու համար։ Կարծես անհրաժեշտ երգելու պէս կը խօսեմ։ Հայերէնով հասած միւս աւանդութեան մէջ իր գործերէն ընտրած քերականութիւնները փունջ մը՝ դուր եմ թափարկող։ Եթէ ինքն իրաւացիութեամբ է եւ որ, իրրեւ անհրաժեշտ, զիս մեր տղանը կանչող, զիս ինքի մօտեցող ձայն մը մաս կը կազմէ ինքնութեան, լեզուի՝ որ գիտութեանէ աւելի զարեւն եկած զգայնութիւն մըն է։ Եթէ Մեծարենցի՝ բերածը... Այդ զգայնութեան ամէնէն հարազատը դուրսէն երբեք մէջ։ Տակաւին Կեդրոնական զբոսայգիներուն առջեւ երբ Կոստանթնուպոլիսի նմանութեամբ խորհրդապալատէն դուրս կը ստուգէ, օտարաւոր բայց անհրաժեշտ այդ քերականութեան աւելի հարազատութեան մըն է որ կը ձգտէր, ինչպէս, աւելի ուշ, պիտի նպատակադրէր «Երբեք ըլլալ»։ Եւ երբեք։ Եւ զինք իրինք մեր ինքնութեան թուղթը, մանաւանդ՝ հայերէն հոգը կործանող բայց երբեք պահած Սփիւռքի լեզու։

Եղակի լիութիւնն է տողին. համադրումը կախարդանքին ուր հասնելու համար հանձարէն աւելի անհրաժեշտ է այն գերանրացատրելին որ մեծէն աւելի՝ ենթաական կը բնորոշէ։ Ազգիւրը։ Սկիզբ՝ որ գիտէ սակայն թէ ո՛ր պիտի յանդի։ Ահա թէ ինչու հարազատութիւն է հեծուկը Գորիսանի իր պարագային մանաւանդ - չի նշանակեր անպայման անմիջականութիւն։ Աւելին, անմիջականը կը բերէ յաճախ՝ քան վաւերականը։ Ենթականական, անպայման, չի նշանակեր անակնկալ յայտնութիւն, պոթութիւն, եւ ենթականականութիւնը միայն ու միայն խորք է ու երբեք ցուցում, ազդու։ Որով սկիզբ՝ գտելէն ետք, գերազանցէն ետք։ Այսինքն՝ բանաստեղծութեան տողը. յանկարծ յայտնուած բայց ալիւս անհրաժեշտ, յամառող, հալածող ամանակը՝ որ ուրիշին քով, ուրիշին բացատրութեամբ «Մովսէսայեաց գերեզմանատունը» ծնու։ Ու ամբողջացուց։ Ստեղծ ալիւս իր իմաստին ուժով չէ որ կը գործէ, ալ անբացատրելի տպաւորութեամբ կը ներգործէ՝ միայն, կ'ուզողի մեր կեանքին եւ ոչ թէ մտքին՝ որ կրնայ ժխտել զայն, առարկել։ Քերթուածին ընթերցումը ալիւս ընկալում է միայն եւ ոչ թէ հարցադրում, լուծում։ Ալիւս կ'ըլլանք եւ ոչ թէ կը հասկնանք։

Ինչ որ կը պակասի՝ իրեն... միայն բաժինը, դուրսէ. մարմնին տիրութիւնը՝ որ պիտի երկնէր ու բերէր ցաւին յաճախանքը, փորձարկութիւնը։ Չեմ ըսեր փորձառութիւնը, որովհետեւ վերանորոգ, միշտ տարբեր ու ամբողջական բան մըն է ցաւը։ Անկրկնելի՝ իր մաքրութիւնը սակայն. ազու, ամօթիւր, տեսակ մը փափկութեամբ - վկայութիւններու հիման վրայ բնաստեղծութեան եւ ըմբռնելի - այդ տղան՝ ինքնահայեաց, ինքնամփոփ, ինքնաբաւ։ Ահա թէ ինչու՝ չինքնու, արուեստական բան մը իր քերթութեան մէջ եւ հոն՝ երբ կ'ուզէ ըլլալ ու երեւիլ ինչ որ չէ։ Տակաւին արեւմտեւ չորտրած պատանիի մը իր ձայնը, որով, երբ կը խօսի սիրոյ մասին։ Շքեւագիտ եմ ծարաւ միայն համարում։ Ինչ մը միայն, իր մարմնին ու հոգին ամբողջացնելու զուտ, վարագործութեամբ մղում մը։ Սիրոյ իր երգը հոս պէտք է վերջանալ՝ մինչ երկարած է, դժբախտաբար։ Մարմնով զգացում եւ որով ալիւս հեծուցած, կիրքէ եւ ուժականութեան զերծ, «հրեշտակային» է նաեւ մահուան իր երգը, զեղեցիկ՝ բայց ոչ խորունկ, հիւսնալի բայց անհասկնալի՝ մեղիւններուն համար։

Բանաստեղծ այդ տղուն քով լեզուին տիրացումը սակայն, իր իսկ անձին մէջ հեւիհեւ խորացումը, պեղումը. բնութեան, այսինքն՝ տուեալ գունեղ եւ այլապէս ապրող իրականութեան մը հետ ներքին տրոհութիւնը հասած հոն՝ ուր բացառութեան եղբեր իսկ ջնջուած են ալիւս, ուր ալիւս ամէն ինչ աւելին - դուրսէ՝ լաւագոյնին՝ մղում է միայն։ «Մերեք» է մինչեւ «Երբեք» ներքին արեւելութեամբ՝ կեանքին աւելի բան մը կայ, փորձառական հասունութիւն մը (ոչ մէկ մարմին կրնայ փոխարինել արուեստի ընկալումը) որ հրաշքի համագործունէ մըն է՝ բանաստեղծութեան պէս։ Այո՛, «Մերեք» է մինչեւ «Երբեք» արեւելութեան մէջ եւ հոն՝ երբ կ'ուզէ ըլլալ ու երեւիլ ինչ որ չէ։ Տակաւին արեւմտեւ չորտրած պատանիի մը իր ձայնը, որով, երբ կը խօսի սիրոյ մասին։ Շքեւագիտ եմ ծարաւ միայն համարում։ Ինչ մը միայն, իր մարմնին ու հոգին ամբողջացնելու զուտ, վարագործութեամբ մղում մը։ Սիրոյ իր երգը հոս պէտք է վերջանալ՝ մինչ երկարած է, դժբախտաբար։ Մարմնով զգացում եւ որով ալիւս հեծուցած, կիրքէ եւ ուժականութեան զերծ, «հրեշտակային» է նաեւ մահուան իր երգը, զեղեցիկ՝ բայց ոչ խորունկ, հիւսնալի բայց անհասկնալի՝ մեղիւններուն համար։

Զարեհ ԳԱՐՁԻ

Երբ բըլուրն ի վար աղբիւրէն դարձին, իր վարսի խորհին մէջը սողոսկի նուրբ մատիկն ոսկի արեւի լոյսին։ Իր սափորն ուսին երբ բըլուրն ի վար աղբիւրէն դարձին, մեղմով ծածուկի լալակն հողմովար՝ քեւով քոչումի։ ու ծիածանի քոչումով պսպրայ աչքն իր գեղանի։ Եւ երբոր ցնձայ հնչիւնը՝ ծննդայ զարդակիներուն։ տեղեւանով անհուն հոգիս պիտ' ըզձայ գանձը՝ զոր չունի։ Ծարաւ շիկին պէս պիտ' ըզձայ անի, երկու կաթիլ ջուր շուրթերուն իր կէզ։ Եւ իր ցակատին՝ գովացք ցրտին։ Գակատին կըրակ՝ գովացք ցրտին, կարմիր սափարի ջուրին ստոնարակ ցողովը բերի՝ կակաջ ձեռքերու... Ահ, այս իրիկուն սափորն իր ուսին աղբիւրէն դարձին՝ սիրոյ անհուն ցեղմ սպրտունքով կը դողայ սօսին...

ՄԵԾԱՐԵՆՑԵԱՆ ԱՌԵՂԾՈՒԱԾ

Որքան վերելուական գրութիւն, աշխարհութիւն կայ Մեծարենցի գրականութեան, բանաստեղծութեան մասին։ Իր կենսագրութիւնը, տողերը գրուած են խոշորացոյցի տակ, անոնցմէ դուրս բերելու, ստեղծելու համար Մեծարենցեան աշխարհը. յայտնարեւելու համար աւոր բանաստեղծութեան զլիաւոր լարերը։

Սորհրդապալատ բանաստեղծ է Մեծարենց։ Հոգեպաշտ, բնութենապաշտ, համայնապաշտ։ Իր մօտ չեղտուած են գիւղի ապրումները, անանձնական, ալիւս սիրական լարը։ Լոյսի - մութի բանաստեղծն է ան. լոյսին սպասող, սիրոյ, անհունի երգիչը։ Համայնական Զայնին մէկ արձագանգը։

Այս՝ Մեծարենցի բանաստեղծութիւնը։ Ու անոր լեզուն։ Կարծես Աստուած Մեծարենց հայ բանաստեղծը ստեղծած ըլլար ցոյց տալու համար, թէ ո՛ր, ի՛նչ մակարդակի կարելի էր հասցնել լեզուի մը գեղեցկութիւնը։

Ու տարիներով էջեր, հատորներ, նման բնութագրութեան, բացատրութեաններով լեզուն. ամէնէն տարիակէն, ամէնէն վարժապետականէն մինչեւ ամէնէն արդիական, ինքնատիպ մօտեցումները։

Մինչեւ հոս, այս բոլորով նիւթագնութիւնը Մեծարենցի։ Ինչ որ սորվեցուցին զարդական նստարաններու վրայ եւ գորս օր մըն ալ մենք փորձեցինք սորվեցնել։

Հապա բանաստեղծը։ Ո՛վ պիտի կարենայ ըսել, թէ ուղեղի ո՛ր բջիջներու ո՛ր կազմախօսական հոլովով, կամ հոգեկան, զգացական ի՛նչ խորումներով, փխրուն այդ տղեկը դարձաւ բանաստեղծութեան հակայ մը. մեր Մեծարենցը։ Ո՛վ պիտի կարենայ բացատրել այս էպիփոթիւնը. բացատրել այն՝ որուն համար բաւարար կամ անհրաժեշտ ոչ մէկ նախապայման գոյութիւն ունի, ու ո՛չ մէկ բանաձեւ կը գործէ։

Ո՛վ պիտի կարենար սահմանել բանաստեղծութիւնը, ու անով՝ Մեծարենցեան ստեղծութեանը։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

Քերթուածներու այդ փունջն է միայն որ կը հետաքրքրէ եւ անկէ մնացած ապրումներն է որ կրնամ արտայայտել, ինչպէս պիտի խօսէի հարազատի մը ու թէ կեանքի փուլերուն՝ այլ զայն սպիւն չափանիւլին մասին։ Այդ տարիքին, ալիւս տալով, ճանչցածներուն մէջ բանաստեղծական խօսքը կատարելագործած, ապաւն էր Ռէմպո միայն։ Հոն, 20 - 30-ի մօտ տողերու այդ փունջին մէջ բանաստեղծութիւնը իրապէս որ հաւաքուած, գտնուած, կարգաւորուած ամբողջութիւն մըն է։ զգացողութեան ետք բերեղացած բանաձեւումն է գեղեցիկին՝ որուն թեւալարած ընտրութեամբ միայն կարելի է արտայայտել անվիճելի արժէքներ։ Զինք բնորոշող հազար անգամ կրկնուած միւս բոլոր մակերեսները - զգայնութիւն, զիւտ աչք, դոյն, երեւակայնութիւն, երաժշտականութիւն, եւ այլն - կը դառնան երկրորդական եւ անտեղի թէ չըլլար, իր զարգացիլ ու քերթողութեան համար անհրաժեշտ, իրաւ բանաստեղծի կողքին արուեստագէտի՝ զգացողութիւնը եւ։ Հարցոյ՞ Մարմնէի, զոր լաւ կը ճանչնար, եւ պիտի պատասխանէ, - զգալ՝ բայց տիրել խօսքին։ Նախագգալ սպասող զուկին՝ որ քերթուածն է։ Ամբողջ կերպն ու արդիւնքը սիրոյն, գեղեցկութեան հետ հոգիի գոգաւորումին։ Յուշի փախող իրիկուն ծիրանի լոյսն է զարթոյն։ Ահաւասիկ լեզուն ներքոր, հալող առաքելութիւնը. մոգական տառապանքը՝ որ հարազատ, մաքուր փայլն ու

թեամբ» - ինչպէս, միւս օրինակով, «Մարտուններ» է մինչեւ «Հացին երգը» - աշխարհ մը կայ, բանաստեղծին յայտնարեւելու, պեղում ու կատարելագործած աշխարհը՝ որ քերթութեան չի հափուր, լոյսի արագութեամբ օրունքի տութեան նշած հեծուրութիւններն իսկ կարճ են՝ զծելու, սահմանելու համար հոգիի ուղին, զայն նուաճելու ժամանակը։ Ընթացիկ խօսքեր չեն ստեղծ եւ չեն կրնար ըսելի օրեւէ բանաստեղծի համար։

Որքան չորհրդալիւ եւ մանկութեան ուսուցչիներուն որոնք պոռոտախօս, հայր ցեղապատկերներն իսկ առաջ իր ցաւին մէջ արգէն իսկ խորացող, գամող, անհրաժեշտող Սիւսանիթի մը - այսինքն՝ իրրեւ թէ հայրենասիրական մեր բանաստեղծութեան - կողքին սորվեցուցին ինքի Մեծարենց արտասանել ու սիրելի։ Ո՛վ, ո՛ր հայկական նախալիթարանը աւարտողը, ի՛նչ տարիքի ալ հասնի, առաւօտ մը պիտի չարթննայ Մեծարենցին աղօթքի պէս անող տող մը, անկրկնելի քաղցրութիւն մը սրտին ու շրթներուն։ Այսօր ի՛նչ մնացած է, մեր ենթադրականութեան ու լեզուին մէջ որքանով ներկայ են միւս բոլորը, սերունդէ սերունդ, որոնք պարարտ՝ բայց կեղծ, չինքնու, անշունչ, ցամքած, փխտալիք ծաղիկներ, միայն աճեցուցին պարզապէս՝ աւելի գիւրին էր եւ վարուժան

նը կապկող հովով մը բարձր կը հնչէր որովհետեւ, կամ ալ, շատ շատ, Թէքէ-հանի օրինակով ցուրտ մտաւորականութիւն մը կը հոգէր։ Անուններ կ'ուզէր։ Արժանի չեն յիշուելու իսկ Յ. Օշականի քանիցս թուած եւ պախարակած բայց եւ այնպէս բոլոր դասագիրքերուն մէջ բազմած, փառաբանուած փանջունները մեր ոտանաւորին։ Ի՛նչ ի տարբերութիւն միւսներուն։ Ամբողջ կեանք մը, կեանքէն՝ գերեզման, մէկ մէջըրերումով՝ իրմէ՛ պարզ, կտրուկ, հասկնալի, -

վայրի՝ ծաղիկ անուղ ի՞նչ է...

Անունը։ Գիրք պէտք է բանալ՝ պարզօրէն Մեծարենց չըսելու համար։ Եւ գիրքերուն մէջ կը կարդանք. - Միայն Մեծարենցեան, որդի Կարապետի եւ Իսկուհիի, ծնած Բիւնկեան 1886-ին, 1908-ին Պոլիս մեռած։

Բայց ի՛նչ գեղեցիկ է կեանքը, ապրողներուն համար, իր տուած դասովը սերտուած։ Այդ դասը... մեզ եւս կանչող ձայնը։

Յետո՛յ... Յետոյ միւսը գիտէ արդէն եւ կրնայ, ձեռքերը զրպաններուն մէջ, փողոցէն անցնիլ եւ սուրբ անփոյթ՝

Օ՛ մահն անոյ՜ է այնքան...

ԶՈՒԼԱՆ ԳԱՅԱՆՅԵԱՆ
Fonds A.R.A.M

ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ Մ Ե Ծ Ա Ր Ե Ն Ց Ի

ՀԵՏ

(ԳՐԱԿԱՆ ՖԱՆԹԵԶԻ)

Դժուար չեղաւ Մեծարենցը ետ աշխարհ բերելու արտօնութիւնը առնելը — անդեմանական մէջն ալ անձանթ մնացեր էր, մարդոցմէ հեռու, անմիասն մէկը, չուր մը: Ոչ մէկ հիմնական հարցում հարցուցեր էր իր շուրջը, թէ ուր էր, ինչու հոն բերուեր էր: Ու մնացեր էր դո՛ւ, գրեթէ երջանիկ՝ իր աղիտութեամբ եւ աննշանութեամբ: «Մի մտահոգութիւն, կարեւոր մարդիկ կը ճանչնան զինքը, մինչեւ Նարեկի ճգնաւորը» ըսաւ ձայնը, «միայն թէ չուտ վերադարձէք»:

— Լաւ, ըսի, կէս ժամ Խալիս:

Քաղցրինք: Փողոցի կէտին Հայոց եկեղեցին էր, կոկիկ ու մաքուր, ինքնամփոփ, Մեծարենցի պատկերով:

— Աս ի՞նչ օտար վայր է, ո՞վ են սա մարդիկը, հարցուց յանկարծ, կանգ առնելով:

— Ասոնք Հայեր են, այս գեղեցիկ ու մեղաւոր քաղաքին Հայերը:

— Ինչո՞ւ ինծի այդքան անհաղորդ կը թուին: Եկեղեցիէն նոր կ'ելլեն սակայն չկայ անոնց դէմքերուն վրայ հայկական չունչը, գրաբարին, երգերուն, շարականներուն, մեր պատմութեան շառաւյլը:

— Ամէն տեղ ողբերգութիւն կը փնտրուես... Բայց ասիկա Ամերիկա է, անգլի, անսիրտ, անհոգի եւ հեթանոս կրկէս մը: Հոս ողբերգութիւնը՝ ողբերգութեան բացակայութիւնն է:

— Հայերուս համար մահ է ատիկա:

— Վայ անոր որ տկար է կամ աղքատ է կամ ծեր է կամ պարզապէս հիւանդ բանաստեղծ:

Մեծարենց գլուխը կը կախէ: Մայրենի մէջ ճերմակ ինկեր է արդէն, քսան տարեկանին: Նուրբ է գիմագիծը, աղջկան պէս բայց ցանկաւորի այդ հաստ, մոտո չլթունքները դէմքին վրայ երիտասարդի մը՝ որ միայն սէրը սիրած է, որ կեանքն ու կիրքը երազած է մթնոլթեան մէջէն՝ անվաւերական բան մը կու տան տեսնելին: Կը նայի իր կիսադէմին, այնքան իտցելի սա տղան, հիւշք էր որ մինչեւ քսան իսկ գիմացաւ: Բերան ուսի եւ բիրտ վայելքի վրայ կառուցուած այս ամեւրիկեան քաղաքակրթութեան մէջ ի՞նչ կրնար ընել իրեն նման մէկը:

— Պոլիս տարբեր էր, կ'ըսէ Մեծարենց, Բիսկան, Սկիւսար, ուր որ գտնուած եմ մարդկային ողբերգութիւնը մարդիկ գիտար մօտեցուցած է, վախէ՞ն, ցաւէ՞ն կամ պարզ ջերմութեան պահանջին, չեմ գիտեր, բայց կեանքիս մէջ ընտ առանձին չեմ եղած:

— Քերթուածներուդ մէջ սակայն շատ քիչ մարդկային էակ կայ:

— Գիտեմ:

— Ինչո՞ւ, կը փախէ՞ր մարդոցմէ... օրինակ այդ քու «Արդի Մարդուն Հայր Մերը» քերթուածը, ահաւոր բան է, կարծե՛լ թէ անանձնական, առարկայական, համատարած ուրախութեան մը կը մտածի արդի մարդը՝ լուծելու համար իր տաղանայնները: Մարդուն ցաւը շատ անելի խորունկ է: Իրականութեան մէջ, չես ճանչնար դուն մարդ էակը ոչ ալ անոր աշխարհը, կը փախիս մարդէն:

— Ձէ ճանրմ: Ես պարզապէս չէի տեսներ մարդիկ, չկային անոնք, բացի քանի մը ռոգիէն: Կարգացե՞ր ես Եղիշ Դուրեանի եւ Վահրամ Թաթուլի մասին գրածս:

— Հարկաւ: Դուրեանի աթիւ կը գրես «միտիք վերացումի» մը մասին: Դուրեանը «միտիք»: Կարելի բան չէ, կը չանանկ չես հասկնար ինչ է միտիք բառին իմաստը եւ կամ տարուած ես օրուան լեզուական ճաշակէն: Բայց հոյակապ է Նարեկացիին վրայ կատարած ուսումնասիրութիւնը:

— Հոն մէկըի դրած եմ միտիքական յատկանիւնը, զիս բանաստեղծն է որ կը շահագորդէ: Երեւակայութիւնը, մանաւանդ: Արդէն ուրիշ ի՞նչ ունի որ բանաստեղծը: Նայեցէ՛ք Նարեկացիին — ըսկիցէն մինչեւ վերջ՝ հրաշք երեւակայութիւն մըն է որ կը լեցնէ էջերը... ա՛մէն ինչը միտքով ապրուած ու չկայ ոչ մէկ իրական յուզում, ոչ մէկ իրական փորձութեան դէմ գտնուած է, ոչ մէկ մեղք դործած է, յանցանք ինչ է չի գիտեր:

Լուռ ենք երկուքս, կայնած փողոցին մէջընդը: Յանկարծ կը դառնայ ինծի:

— Կը կարծէք որ ես տարբեր բան մըն եմ...:

Գիտեմ որ ճիշդ կը խօսի: Նարեկացիի Ողբերէն գիծը կ'երթայ մինչեւ Արօլեանի Զանգուի Երգը ու հոնկէ Մեծարենց: Նոյն բացարձակ ենթակայութիւնը, նոյն հաճոյքը որ պատկերներու շառաւյլութիւնը կու տայ բանաստեղծին, լեզուն որ ալ չի հնազանդիր իր ներքին օրէնքին: Հսկայ հպարտութիւն մը լեցնելու է անոր նեղլիկ թոքերը, ընտրանիի մը պատկանելու գաղտնի հրճուանքը եւ ուսի աղբիւրը:

— Դուն գոնէ ընտելութիւն ունիս, կ'աւելցնեմ: Նարեկի ճգնաւորը միտ մինակ է:

— Ես ալ միտ մինակ եմ: Ձեմ դիտեր բայց նմարե՞ր ես թէ ես ոչ մէկ քերթուածի մէջ ընտելեան Ողին կը գգամ, ատոր գիտակցութիւնը կը բերեմ լեցնելու առանձնութիւնս: Հոգի, Ոգի, Խորհուրդ, Մեծ Գաղտնիք զիս չեն փորձեր: Իմ աշխարհս զգայարաններէն անդին հազիւ կ'անցնի: Լաւագոյն քերթուածներս «Անձրեւ» ու «Հովի» են, Նոր Տաղերու մէջ: Հոն է որ առանձին եմ ընտելեան հետ — անձրեւը «հեղուկ հրճուանք է» մինչ հովը՝ բնագանցական հրաւէր մըն է երթալու գէպի Բարձր Խորհուրդը: «Գերեզմաննոցի հովն ըլլայի ու ծծէի տակաւ գաղտնիքն ես Անգիլին»:

— Միտիքականութիւնը ուր՝ ա'ս ուր:

— Այո: Եւ վերջին հաշուով ընտելութիւն ալ չկայ գործիս մէջ:

— Ինչ մնաց...:

— Ես ու բառերս:

— Բայց ատկէ անդին ամբողջ աշխարհը կայ, թրքութիւնն ու իր հոգեկան բրոնտութիւնը, կայ մարդկութիւնը, քու ժամանակը, աղքատութիւնը որ չուրջ թափած է, մարդկային տառապանքը, հայկական տառապանքը ու յեղափոխականութիւնը հերոսական արարքները, հայ արիւնք ամէն կողմ, լեռները, կենդանիները, Աստուած ու Պատմութիւն, մարդկային մեծ իտէալները — ասոնք վրայ ի՞նչ ազդեցութիւն ունեցած են, ո՞ւր են գործերունը մէջ: Մեծ բանաստեղծ ես, այո, բայց...:

— Ձկայ ատանկ բան, ընդմիջեց ան, մեծ կամ պզտիկ բանաստեղծ չկայ, մարդ կամ բանաստեղծ է կամ ալ չէ:

— Բայց ո՞ւր ես գուն աշխատհի մէջ, չկաս, չկաս... Թերթ չե՞ս կարգար, քարափը կայնած նաւերուն վերթուղարձը չե՞ս գիտեր, հորիզոնին չե՞ս նայիր յորնա:

Լուռ ենք երկուքս ալ:

— Յետոյ, բառերէն անդին ոչ միայն միտիք ու կրօնական անջրպետը կայ այլ նաեւ իրականութեան պէս բան մը որ մեզ կը հարած ամէն վայրկեան. յետոյ կան քու բոլոր «քնկերներդ»՝ Տիգրան Չօկիւրեանը, Գեղամ Բարսեղեանը, Արամ Անտոնեանը, Եղուարդ Գոլանճեանը, Յակոբ Տէր Յակոբեանը, Միհրան Ուղուրեանը, Ռուբէն Սեւակը, Օն-

նիկը, Սուրէն Ասուրեանը ու տակաւին ուրիշներ, ինչ որ սերունդ կը կոչենք սովորաբար:

Շուարած ինծի կը նայի:

— Սերո՞ւնդ, ատ ինչ է, մենք ատանկ բաներ չունէինք, ատիկա սփռուեան յուզացք ըլլալու է:

— Բանաստեղծներուն մօտ սերունդի գիտակցութիւնը այնքան զօրաւոր չէ որքան արձակագիրներու մօտ, անոնք աւելի ինքնակամ, անկախ մարդիկ են, մէկ մէկ ծուռեր են:

— Արձակը ընտ չէ տպաւորած զիս, կ'աւելցնեմ: Քնարեղական մթնոլորտիդ ազդեցութիւնն է անկասկած: Արձակը տարածուն մակերես մըն է արամարանական օրէնքներով ամբացուած, բարձրունք կամ խորխորատ չունի: Դուն արձակին մէջ չես կրնար ապրիլ: Որքան երեւակայութեան ու զգայարաններուն համար վայելք է բանաստեղծութիւնը՝ այնքան մտածումին համար անհասկանալի է արձակը, մանաւանդ քննադատական էջերը:

— Ես օրուան ճաշակին կ'արձագանդէի:

— Առ Զօհրապի մասին գրածդ, օրինակի համար: Ինչպէ՞ս խաղի եկար, ինչպէս լուրջի առիթ անոր բանաստեղծութիւնները սրտը վերէն վար սուտ են, դո՛ւն, վաւերական բանաստեղծ:

— Սո՞ւտ:

— Հարկաւ: Արձակ կտորներ են ոտանուորի կաղապարին մէջ թափուած, ինչպէս քու արձակը հանդիպները, կապերը քակուած քերթուածներէ կը բաղկանայ: Չե՞ս կարծեր թէ բանաստեղծին կեանքը, հոգեւորականին կեանքին նման, իր կո-

Գրեց՝
ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

չումին կնիքին տակ պիտի ընթանայ մինչեւ ծայր: Բանաստեղծը ամէն վայրկեան բանաստեղծ է:

Ձի պատասխաններ: Պաղ հով մը ելած է ու ամէն ոք մաքրած պահած է հրապարակէն: Դող մը կը ցնցէ նիհար իրանը:

— Կը մտնիս:

— Ոչ, լաւ եմ:

— Յայտնի է որ կը խուսափի Ակումբի քաղմութեան շերմութեան, Ֆիդիքական մտերմութեան մէջ ապաստանել: Կը յիշեմ կեանքին վերջին քանի մը վայրկեանները երբ, զգալով իր վախճանը, ծերունի մայրն իսկ հեռացուց քովէն, առանձնութեան վերջին պահը վայելելու համար: Հիմա կը խօսի նորէն, ցած, զգոյշ թոնով մը, բառերը փնտրելով:

— Դուն չես գիտեր 1907-ին Զօհրապի քարիզման, ինչ հմայք ունէր բոլորիս վրայ — Տէ տարեկան, հասած իր փառքի դազաթնակէտին, փարլախ, տաղանդաւոր, գեղադէմ, մեծ համբաւի ու ժողովրդականութեան հասած, պերճախօս, վաղրի պէս կրկնելու կրկնելու միակ զրույիչը, ապրած ապրած՝ մինչեւ մրուրը քամած կեանքին հիւթն ու իմաստը, գաղտնիքն ու սպաննալիքը...:

— Քանի՞ փարա կ'արժէ այդ ամբողջը, Զօհրապ էֆէնտին ամաթէօր մըն էր, տաղանդաւոր տիւթեանի մը գրականութեան մէջ, քու սիրած Օսթաթ Ուսայլին մէկ տարբեր օրինակը, բայց իր գրագէտի ուրակ՝ տարբ հատ Զօհրապ կը փոխեմ մէկ հատ Մեծարենցի հետ:

— Բանաստեղծութիւնը ինծի համար ամէն բան է, կ'ըսէ յանկարծ, փոխելով ամբողջ փոսակցութեան ուղղութիւնը, կին, գաւակ, հայրենիք, մարդկու թիւն...:

— Բացի մէկ բանէ, կը համարձակեմ ըսելու:

— Սէրն է ատիկա, կը կանխէ ինձ Մեծարենց ու չիտակ աչքերուս նայելով կը շարունակէ «Նոր Տաղերու մէջ ամէն քերթուած սիրոյ ցանկութեամբ կը բարախէ — «Մառախուղ» սիրոյ կոյս գեղեցկութեան մասին է, «Անձրեւ» երազն է լուսեկան որ ամէն կողմ հրճուանքի պէս կը հեղու, «Սիրերգին» մէջ՝ սէրը իտէալին կերպարանքը կը ստանայ երեւակայութեան մէջ, «Ջրտուր» ուրիշ բան չէ եթէ ոչ մարդկային հաղորդակցութեան եւ մտերմութեան պահանջին մէկ սէնպոլիք ներկայացումը ուր ջուրը կը ստեղծէ կեանքի կապը, «Աստուածամա-

ր» փախուստ արն է մարմինն իշխանութեան դէպի ուս մը որ «գետէն անդին կը կանչէ զիս» ու ատիկա սէրն է նորէն, «Առնչութիւն»ը ամէն տողի սիրոյ ծարաւը կը շեշտէ, կինը նետած հեռու հեռուն զայն կոչելով «Եղեմն աստուածայն», «Մեռելոցը» կ'ողեկոչէ մեռած սէրերս, «Գարնան հիւզը» որ սիրոյ սէնպոլն է ինծի համար՝ պարապ է սէրէն... «Հիւզին Գարունը» կ'ըսէ թէ գարունը սիրտաւոր աղջիկ մըն է որ զիս կը կանչէ իր անկարելի համբոյրին: Աւելի ուշ կը յայտնեմ հատորին մէջ թէ Հիւզալը առանձնութեան խորհրդանշանն է նաեւ, ինչպէս եւ խորհրդանշանը հոգիին՝ սրուն ոչ ոք այցի կու գայ: Ամբողջ «Ըլլայի»ներու շարքը ապարդիւն սպասումի մը պատմութիւնն է, սպասումը սիրոյ որ սակայն չի գար...:

Յանկարծ լուռ է, բառերը սպասած: Բայց կը շողան աչքերը ու գունաթափ դէմքը աւելի նիհար կ'երեւի:

— Տխուր է բանաստեղծութիւնը, հակասակ լեզուական ու քնարական տաղանդիկ ստեղծած վայելքին, կ'ըսեմ:

Ձի պատասխաններ:

— Եւ մարդիկ այդ տխրութիւնը՝ հիւանդութեանդ, աղքատութեանդ ու մօտաւոր մահուանդ կը վերադրեն:

Կը շարունակէ նայիլ ինձմէ անդին, եկեղեցիին գմբէթին ուղղութեամբ: Արեւ թափեր է փողոցը ու հալուած շրջան կ'ընէր, մարդեր սկսեւ են դուրս գալ աւուրմէն: Հիմա անոնց կը նայինք երկուքս ալ:

— Աս խեղճերը ի՞նչ կը հասկնան իմ գրածներէս, հէ՛, կը հարցնէ Մեծարենց գրեթէ ինքզինքին: Ասոնք բոլորն ալ ինչնազոհ, ինքնաբաւ եւ զիրար կապկոց մարդիկ են: Բայց արդեօք ի՞նչ կը խորհին իմ մասին...:

Կէս — ուշադիր կը նայիմ մարդոց: Հսկայ, դանդաղ միջատներու կը նմանին ծառերուն տակ ու խոտերուն մէջ մոլորած: Յետոյ կը պատասխանեմ:

— Ասոնք բոլորն ալ կը խորհին թէ դուն ընտելեան գեղեցկութեան ու լեզուական ճոխութեան մեծագոյն բանաստեղծն ես:

— Ի՞նչ ընտելութիւն, ինչ բան... ես իմ տարւոյս կու լամ, իմ ցաւ...: Գրեթէ պոռթկում մըն էր ու բունցքը զարնելով կուրծքին կը շարունակէ. «Գիտե՞ս ինչ լուսն է այդքան խենթեցնող գեղեցկութեան մէջ, այդքան ճոխ գրգռներու եւ վայելքներու մէջ՝ կողիացած ըլլալու, հեղափոխելու ու հրապուրել սէր փրկելու շուրջը՝ ու ես միամբ բոլորովն անբաժին, զրկուած, պատժուած: «Սէնպոլը»՝ կեանքի խորոյկէն մնացած մոխիրն է լուսն ու ես այդ ունեցայ միայն, ասոր արժանի մնացի... մեղք իմ կարն կեանքիս»:

Բան մը ըսելու համար կը պատասխանեմ:

— Մեր օրերուն կ'ըսենք թէ մահը պատիժ է: Մանաւանդ այս երկրին, Սեւրիկայի մէջ:

— Իսկ մեր ժամանակներուն, Վահրամ մին ու ինձ նմաններուն համար, կեանքն է որ պատիժ էր: Մահը յաճախ փրկութիւն մը եղած է:

Ժամացոյցին կը նայիմ: Պէտք է վերադառնալ:

— Գիտե՞ս որ այս տարի ծննդեանդ 100-ամեակն է:

— Այո:

— Ինչն կ'ուզես ըսեմ 1986-ի Վայերուն, պատգամի պէս բան մը:

Լուռ է պահ մը, ուղիղ աչքերուս կը նայի: Փողոցը ամալացած է մերթ թէ ջր ու այն տպաւորութիւնը ունիմ թէ Մեծարենց ինքզինքը տիեզերքի կեդրոնը կը գգայ: Գրաւիչ, ողբերգական բան մը կայ դէմքին վրայ: Չուսպ է ձայնը:

— Իմ ամբողջ գործս պայքար մը եղած է այդ պատիժին դէմ, փորձ մը ցայն հերքելու, մերժելու անանձնական, դաժան, այդ վճիռը, հայ գիւղին ու ընտելեան հայ լեզուին բոլոր միջոցները գործածելով, ինչպէս Նարեկացիին ըրած էր: Ըսելով, ինչպէս Նարեկացիին ըրած էր՝ համակերպելու ար-Հայերուն որ պէտք չէ համակերպելու, ագեղութիւններուն, սիրոյ պակասին, առանձնութեան եւ յուսահատութեան հետ:

Կը սպասեմ իր վերջին բառերուն:

— Իմ գէնքս արուեստն էր, ըսաւ, ամէն Հայ իր պէնքը պէտք է ունենայ:

Անխօս ու դանդաղ՝ ետ կ'ուղեւորուիք:

Սամ Գրանսիս

Fonds A.R.A.M

Մ Ե Շ Ա Ր Ե Ն Ց
Ա Յ Ս Օ Ր

«ի՛նչ արթնցուք ետևի՛ք»...

իշխւորեցութեամբ վերստին ու վե-
րստին կը կարգադրէ, կ'ըմբոստնենք ա-
րար մէկը միւսէն հմայելէ շուշանաբոյր
տալերը, և տղու մը պէս՝ որ ելակահամ-
պեղանամ կամ նարնջահամ շաքարա-
տալերը կարելի չգտովի երկար վայելել-
լուցէ բերնին մէջ, մէկն ալ կը կրին ու
կոկին կը բերենք զանոնք մեր լեզուին
տեղ ու երկար երկար կը ներծծենք ա-
նոնք բանաստեղծական թովշութիւնը։
Այս տաղերը կը նմանին զարասկիւզիկ այն
վայելանքի, լուսադեղ, դունամառ ա-
նքերուն՝ Ար Նուվո պիտակին տակ դա-
նաբորած, որոնք ծաղիկները զրկելու
վայել ունին մի՛միայն անոնց բուրբուրին
վայել, այլ արագ, իրենք աւելի հրա-
շարին են քան որեւէ չնաշխարհիկ ծա-
ղիկ, եւ թէ՛ անթօշնելի, յաւերժական
գիթիկութեամբ։ Իսկ այս պարագային՝
բոլոր միշտ ներկայ է իմաստային ճոխու-
թեան եւ խորութեան ձեւով, ինչպէս ան-
գամ մը ձեռնած խոսնակին հոտը անբա-
րոք է իննպժանէն։

ինչ դժայլունքով կը գիտենե՞ք միմի-
նք քաններկու դարուններու մէջ պար-
ակուած սիրանքը, որ Մեծարեւոյցինն է
կրօն: Անհասարակելի մակարդակով ան-
թաղիտ արեւմտահայերէնէ մը դատ,
Վարդէն եւ Օսթրա Ուսյուէ լեւորգմանու-
նաբաններն չափ անգլոբէնի, Մայլար-
ի կարդալու, հասկնալու եւ չախորժելու
պի փրանսերէնի, եւ Նարեկն ու Նա-
թիկանի պաշտելու չափ դրաբարի տի-
նալ, միշտզոյցին թէ տահմիկ մշակու-
թանն եւ դեղատեւեստական հին ու նոր
գրեթէներու լայն պաշար մը իւրացնէն,
եւ իր կուրծքին մէջ լոյն դրած դժխեմ
պիւսղութեան դէմ պայքարելով հան-
արձ, անկապար ստեղծագործել, զե-
րային կառոյցով իրարմէ դեղեցիկ քեր-
ուաններով աշխատակցել իր շրջանի
անունին թաղմաթիւ հրատարակութիւն-
ներուն, նոյն 1907 տարուան մէջ իրարու
մէջ լոյս ընծայել երկու քերթոյցա-
լարքեր, որոնք ոսկիէ բեւեռներու պէս ի-
նչեղ հեղինակին անունը պիտի դամէին
անահութեան խորանին, եւ գիտակցե-
լով հանդերձ կեանքիւրօք վախճանին, իր
պիւսղի մահմէն իսկ սուր պրշապա-
թունը մղե՞լ զինքը եւ իր գերակշիռ
արեւատը անարգօրէն խորժողներուն
դէմ... եւ այս ամէնը ընել անյաւակնոտ
հաջողատահութեամբ եւ կատարելատիպ
թնոնութեամբ մը, որ ուղղակի դարձա-
նալ է: Բարձրագոյն տեղէ մը իրեն տըը-
ած առաքելութիւն մը դորձապարգէն նը-
նէն, ան կարծեք վաղուց գիտե՞ թէ ինչ
պիտի ընէ եւ ինչ պիտի ըլլայ, եւ իր ը-
րանքին լրժովթեանը խորապէս գիտակ'
թնոնէ՞ծ ծալը կը կատարէ իր պարտակա-
նութիւնը՝ նոյն վիսմ գիտակցութեամբ եւ
նոյն քարճարկութիւ ու անխոցելի արժա-
նապատուութեամբ:

Ինչ ավստանալով կ'անդրադառնա՞ր
 Բ՛այն հանձարեղ երկուսսարդին մահ-
 անի Ժիան 78 տարեկան վերջ, այսօր,
 իր արած, ստեղծագործած ու իր տա-
 ղանդին ինկելովը նուիրագործած չըմանա-
 լի մեծ անգամ — քացի երէց եւ միջին
 մարտնչին պատկանող սահմանափակ թի-
 ւով աներթ — ստուար մեծամասնութեան
 եւ նոյնիսկ ուսեակ ու զարդացած նը-
 փառաւոր դասակարգին համար՝ ան իր
 ինքնուրազ լեզուով ու քերթողական
 ներառլէք արուեստով՝ եթէ ոչ բոլոր-
 վին անանթ մը, բայց գէթ շատ հեռա-
 ւոր ժամանակներու մէջ մնացած սրբա-
 նուն մը կը թուի ըլլալ, ինչպէս Նարեկա-
 ղի մը, Շնորհալի մը, կամ միւս մեծ
 ժողովնապիւնները, որոնք մշտնջող անցեա-
 ւի մէջ թաղուած՝ մէկմէկ յուշապի-
 ւանք դարձած են ժողովուրդին համար,
 որ առաւել կամ նուազ աղօտ մտաւոր կը
 ինչ միայն լսած ըլլալ անոնց մասով կը
 բաց թէ ո՞վ են, ի՞նչ են, ի՞նչեք որած

են, կ'անդրոտանայ կամ մոռցած է զրեթէ :
Եւ ասոնք տակաւին այն «ընտրեալ»ներն
են, որոնք հպկական լիսէ մը աւարտելու
սաւաւելութիւնը ունեցած են, կամ ըստ
տոմանց կարօթիքին՝ «անբախտութիւն»ը ու-
նեցած են հպկական լիսէ մը յաճախե-
լու... Հապա զոտար վարժարաններէ
«փալտուն» սկսած յաւաններն առնողնէ՞ր...

Մինչդեռ Մեծարենցը մեզմէ բաժնուղ տարիներու թիւը անպարփակելի չէ մարդկային կեանքին համար։ Այսօր 85 տարեկան եղողներ նախակրթարանի սկըսած պիտի ըլլան անոր մահուան տարին որ կը զուգադիպի Օսմանեան Բ. Սահմանադրութեան (1908), ինչ որ շատեր կը յիշեն տակաւին։ Իսկ թէ ինք՝ Մեծարենցը քնակահոն կեանքի ընթացք մը ունեցած ըլլար, 1960ական թուականներու մահացած պիտի ըլլար 75 տարեկանին։ Ուրեմն ի՞նչ է որ զինքը կը բաժնէ մեզմէ, իրբեւ թէ միջնադարեան լուսաւորասկեալ դէմք մը ըլլար։ Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ մենք՝ զինքը սիրողներս, իր շարք մը քերթուածները դոյ արտասանողներս եւ իր մասին բան մը զրեւու ձեռնարկողներս, երբ փափաքինք թիչ մը տարածուիլ ու խորանալ իր գործերուն վրայ, ատեն ատեն կը ստիպուինք բառարանի դիմելու...։ Թէ մասամբ մեր տղիտութիւնն ու տկարութիւնն է անոր պատճառը, մեծ մասամբ՝ անոր ապէհցողիչ համութիւնն ու մեծութիւնն է։ Թէ մենք ծովափի պատահական ջրաղիյտներուն վրայ թուրթէ չնաակ ծփացնողներն ենք, ան անվշտ քառասուն տարոյն է ալ խորախոր

Գրեց՝
Ա. ՃԻՒՄՊԻՆՇԵԱՆ
(Զ. ԽՐԱԽՈՒՆԻ)

Հուրդ եւ հազարաւանձ ուղիւանին, որ
հայ լեզու կը կոչուի: Եւ այս՝ արդէն
սպան տառեկանին...

Ի՞նչպէս ուրեմն չկրկնել այն յանկեր-
գը, զոր բանաճեւած էինք անժամանակ
խամբած ուրիշ թանկագին կեանքի մը
համար, եւ որ նաեւ ի զօրութեան քորթ
տարաբախտօրէն կենազրկուած արժէք-
էնքուն համար :

Իսկ երբ բաներ մ'ունեցեր եմք եւ
անոնց յարգն ալ գիտցեր
Բարսկ ախտին կամ չար քախտին
Զոհ են զացեր վազաժամ
Ողբուկոծի նոյն եղանակն անոնց
Վրայ է դարձեր...

(«Կոմիտաս» ՏՅՆԱԿԱՐԳ՝ էջ 89)

Սաւակայն ո՛վէ։ Ողբուկոծը անկարողնե-
րուն եւ ծուլացողներուն բաժինն է, մա-
նաւանդ բոլորովին անյարիր է Մեծա-
րենցի նկարագրին եւ արի կեցուածքին՝
կեանքի ու մահուան զիմաց։ Այն թէ եւ
կարճատեւ անցք մը ունեցաւ այս աշ-
խարհէն, բայց խորունկ, անջնջելի եւ
լուսավորչիող աղօս մը թողոյց իր ե-
տին։ Այդ տկուր քեղեցուոր եղաւ իսկա-
պէս։ Մենքրենց ճամաշխարհային քա-
ղաքակրթական չափանիշով իր ժամանա-
կին ու իր սերունդին ներկայացուցիչը ե-
ղաւ, եւ քերթողութեան ու արուեստի նոր
արժէքները հայ մշակոյթի անդամատանին
մէջ ծաղկեցնողը։ Կր բաւէ թերթառել իր
երկու մատենաները, ունենալու ճամա-
այն տպաւորութիւնը թէ՛ նկարահանէ՞ս
մը կ'այցելէք, եւ այն՝ փօս տը փամի տը-
պաւորացալստներու թանգարանինը, ուր

la joie que me donna le poète

Cette joie que me donna Medzarentz, joie toute personnelle, intime, mais à la fois si intense.

A peine sortie de l'adolescence, un jour, je le découvris, comme on découvre une source intarissable, à laquelle on pourra toujours retourner les jours de grande disette.

Je ressentis le bonheur que peut donner la connaissance d'une langue, dès ma première rencontre avec le poète. Comme tout enfant de ce peuple déraciné, le hasard me fit naître ici, plutôt que là, c'est-à-dire dans cet occident, où il fallait peiner pour apprendre sa langue maternelle. Y sacrifier le congé hebdomadaire de l'écolier. L'arménien devenait alors notre pensum du jeudi. Nous ne cherchions pas tant, à réclamer notre droit à la différence, qu'à grogner contre l'injustice de cette différence, qui nous privait des jeux enfantins de nos congés d'alors.

Plus tard, quand Medzarentz vint me parler de l'eau, des arbres, de la brume, du vent, de la pluie, de la lumière, mais aussi des soirs, surtout des soirs, je compris à l'écoute des murmures de ce poète accompli, que ne serait-ce que pour le lire, lui seul, il valait la peine d'appréhender l'arménien.

Մանկներ, Մոնկներ, Սիսլեյներ, Ռեմոն-սրներ, Խիսարոներ կը տողանցեն՝ կախարդելով ձեր աչքերը։ Նոյն լոյսն է որ կը թրթռայ ու փերթ փերթ կ'իյնայ ամէն իրի վրայ, զոր արուեստագէտին աչքը վրձինով կամ գրիչով կ'ուզէ բռնել, նոյն գոյները՝ որ կը խայտան ու կը պարեն խելայեղօրէն, նոյն մատիտի կամ բանակի համարձակ այլ նրբին հարուածները՝ որոնք կը յօրինեն «թոյլ շրջիւնը» քղանցքին, «քայլերուն հետքը վարդ» եւ «ծովակն հոգւոյն որ կը փոթի մեղմաւոր»... Կարծէք թէ նկար ու քերթուած կը չփոխուին այստեղ իրարու հետ, եւ կը կենդանանան նոյն յատկանշական գոյնի խաղերով, պատկերներով, փոխարեւութիւններով ու խորհրդանշաններով։ Ո՞վ է տեսած – եթէ քիչ մը կը հետաքրքրուի արուեստի առարկաներով – կա պարախառն անթիմունէ շինուած այն կեղծ – արձանիկները, որոնք բնորոշ յիշատակներն են եւրոպական «Ալ Պիլ Էփօֆ»ին (1890 – 1910), եւ որոնք առհասարակ իրենց խորհրդանշած գաղափարը կը կրեն փոքրիկ մետաղեայ պիտակի մը վրայ արձանադրուած. օրինակ՝ «Հոփը»։ Եւ ահաւասիկ մեր բանաստեղծը որ կարծէք որ նկարագրէ անոնցմէ մէկը.

«Հն՝վը, գինով ազդիկ մըն է կարծես
հովը, ծխացիկ պարեգօտով հովը, գի-
շերուան դողահար ու բուրումնաւէ՛տ հո-
վը, որ ջութերուն վրայ խօյ ու տատանու-
տը պար մը կը դառնայ յուլօրէն, գիշերին
մէջ՝ որ ցրտիկ է ու դողդոջուն»։ (ՅԱՅ-
ԳԼԵՅԻ, 1904) :

Որքան ալ որ ինք ըսէ թէ՝ «ես երբեք խորհրդանշականութեան ստորուի մը չեմ», «ես երբե՛ք գալորոցի մը հետեւելու կանխակալութիւնը կամ նոր մը հիմնելու ունայնափառութիւնը չեմ ունեցեր», Մեծարեցի՜ք եւ կը մնայ սէմպլիիզմի գլխաւոր ներկայացուցիչը մեր քերթորդութեան մէջ։ Այլ ժխտում ծնուող կ'առնէ առաւելապէս իր հակառակորդներուն ըրած անաւազիչ վերադրումներուն դէմ հակազդեցութեան՝ քան թէ ճշմարիտ համոզումէ։ Արդէն քիչ անդին կը խոստովանի։ «Փոխաբերութեանց ու նմանութեանց ուժգնութիւնները ու նորութիւններ՝ գորս սր սիրեմ գործածել՝ կարծես

Peut-être un des poètes les plus difficiles à traduire, et par là-même, un des plus faciles à trahir.

Ainsi faut-il pouvoir le lire dans le texte, si l'on veut vibrer à son langage. Lui, qui sut, tel le meilleur des orfèvres, ciseler ses mots jusqu'à pouvoir les porter aux confins même d'une beauté quasi immatérielle.

Sa jeunesse face à cette maturité linguistique, a toujours étonné, surpris, on lui reprochera l'indispensable recours au dictionnaire pour pouvoir saisir le sens de termes parfois si recherchés. Qu'importe! Faut-il vraiment que tout soit toujours simple, toujours facile, toujours accessible ?

L'important n'est-ce point cette petite flamme intérieure, qui naît soudain à la lecture d'une ligne ?

Qu'est-ce que la poésie ? Personne ne le sait, même si chacun tente de la définir.

Quant au poète, il est sans doute plus
aisé de le cerner.

Ne suffit-il pas, par exemple, de lire Medzarentz?

ARPIK MISSAKIAN

տուրև թէ սեմպալիսթ մ'եմ, բայց ատոնց-
մով կը յիշեցնէի միայն սեմպալիստը՝ ու-
րուն բոլորանուէր ուխտագիր մը չըլլալէ
զատ՝ հակեղդէմ բնութեանապաշտ հա-
կուսներ ալ ունիմ սերն հանդէպ :» (Յե-
ՍԱՐԴԵՔ ԲԱՐԵՔԱՆԻՅԱՆ, 1908) :

Սակայն ինչո՞ւ բնութեանապաշտը հասկումները արգելո՞ւ հանդիսանային խորհրդապաշտ ալ ըլլալու...: Մնաց որ այստեղ բնութեանապաշտ (նախընտրաբար ուր պէտք չէ նկատել ունենալ Զուլայական առումով, այլ բնութեան երեւոյթներու հանդէպ բացառիկ սիրոյ եւ հիացումի իմաստով, ինչ որ հիմնական գիծն է Մեծնարեանի հոգեխառնուութեան, ու նաեւ՝ մասնաշատուկ ոճաւորումէ մը անցած ձեւով՝ իր ապրած շրջանին: Ուրիշ բնորոշ մէկ գիծը Մեծնարեանեան հոգեբանութեան՝ բոլորովին ազատ, անկաշկանդ մշակու ձգտումն է, որ կրնայ բացատրել իր խորշէնքը՝ որեւէ պարտադրել պատկանելիութեան դէմ: «Սմէն մարդ, որ իր անհատականութեան եւ արժանապատիւութեան գիտակից է, ինքնին զբարոյ մը կը արգգէ՛ արգէ՛ն» կ'ըսէ ան (Սնք. .) :

Մեծարենց խոր ազդեցությունը գործեց Հայ քնարերգական քերթողության յետադայ ընթացքին վրայ։ Մատթեոս Զարիֆեան գրեթե ամբողջարժանապատիվներ եղան՝ առևելի իզգացական և ներթափանցական լարել վրայ։ Եթե իր մահանուն յաճողոր չլսվիր, միհեն Ս. ընդհանուր պատմության դաժ, իր հմայքը քննմը ստուերի մէջ մնաց՝ հակառակորդներու աղմկարարութեան, բայց մանաւանդ Դ. Վարուժանի եւ Սիամանթոյի նման հակներու տիրապետող ներկայութեան պատճառաւ, երկու աշխարհամարտներու միջեւ ան՝ թէ իր վաղաքեկ կենսքով, եւ թէ իր սրտախօսիկ բանաստեղծութեամբ չզազրեցանք ընդհնել ու տպաւորել մեր գրեթե բոլոր քնարերգակ բանաստեղծները՝ միհենէն թէ քեան եւ Զարեցը։ Եւ ի՞նչպէս չը սիրելին, չգալտէին անոնք այս «հիւանդ հանճարեղ պատմանին» որ «ըզեղենայ մի սրինդ կտրած, արեւ է երգել ու գարուն» այնպիսի անկեղծութեամբ, քնքշու թեամբ ու շքեղանքով՝ որ մեր քնարերգական բանաստեղծութեան բարձրակէտը միայն վայել է անոր՝ իբր պատուանդան։

Missak Medzarentz

le chantre de la nature

(1886 - 1908)

C'est dans le bouillonnement intellectuel de la Constantinople du début du XXe siècle qu'apparaît le nom de Missak Medzarentz, figure éminente de la poésie arménienne occidentale. Bien que prématurément disparu, l'éclat de son nom allait marquer toute son époque et garder aujourd'hui encore, toute sa fraîcheur et son charme.

Missak Medzarentz, de son vrai nom Medzadourian, est né en Janvier 1886 à Pinguian, village des bords de l'Euphrate (Aradzani) près d'Akn, dans l'ancienne province de Kharpert. Son père Garabed était commerçant tandis que sa mère Iskouchie, passait pour être une femme douce et cultivée. Tout d'abord élève paresseux et insouciant à l'école locale Mesropian, il s'installe en 1894 avec sa famille à Sébaste (Sivas) où il fréquente le Collège Aramian; il commence alors à montrer quelques penchants pour les études. En 1896, ses parents soucieux de son éducation, l'envoient au Collège Anatolia de Marzvan où il reste pensionnaire jusqu'en 1901; il y fait l'apprentissage des langues et des matières littéraires mais reste hermétique aux sciences. Là, il porte aussi un vif intérêt pour les traditions nationales, l'arménien moderne et le krapar, ce qui lui permet de lire la Bible et le «Nareg» dans le texte. En 1902, il se rend avec ses parents à Constantinople et devient élève au célèbre Collège Guetronagan avec pour professeur d'arménien l'écrivain Hrant Assadour, très attentif au génie naissant de son jeune élève. Maîtrisant déjà bien l'anglais, il s'adonne à l'étude du français qu'il réussit à apprendre en peu de temps. Mais il ressent déjà les premières atteintes du mal pulmonaire qui allait l'emporter quelques années plus tard.

Là, à Constantinople, il se consacre à la lecture des œuvres de la littérature internationale, principalement des auteurs anglais, tels Oscar Wilde; il se lance aussi dans la traduction en arménien des textes qui lui plaisent. Dès lors, il commence à publier sous différents pseudonymes dans la presse de l'époque. En 1905, en raison de sa maladie, il est obligé de quitter le Guetronagan puis la ville, pour s'installer à la campagne au climat mieux adapté à sa mauvaise santé. C'est à cette époque, qu'isolé, il recevra les visites d'amis fidèles qui l'aideront dans son épreuve et le soigneront même; parmi eux Schavarch Missakian à qui il dédiera un poème.

La période entre 1905 et 1907 sera celle de l'intense création poétique. Au printemps 1907, il publie son premier recueil de poèmes sous le nom de «Dziadzan» (Arc en ciel) qui apporte une originalité et un souffle nouveau à la poésie arménienne. Quelques mois plus tard, la publication de «Nor Dagher» (Nouveaux vers) vient confirmer cette tendance. Une vive critique autour du poète et de sa poésie s'engage alors parmi les intellectuels de la capitale: les adversaires, pour la plupart des écrivains de l'ancienne école, jaloux de se voir supplanter par un jeune au réel talent, l'attaquent à travers les colonnes de la revue «Massis»; le groupe des sympathisants, principalement composé de novateurs, le défend dans «Puzantion» ou «Arévélian Mamoul». Au milieu de cette querelle littéraire, Medzarentz mécontent de telles critiques et des excès d'appréciation, tente de se justifier en publiant son «essai d'autocritique» où il présente son point de vue et l'idée qu'il se fait de la poésie. Mais le temps n'allait pas tarder à donner raison à ses défenseurs, et à son œuvre de s'imposer comme une des composantes essentielles de la poésie arménienne moderne.

Rongé par la maladie, Medzarentz devait

s'éteindre dans l'été 1908 à l'âge de vingt deux ans. Quinze jours après sa disparition, la nouvelle Constitution ottomane était proclamée et la censure supprimée...

En dehors des deux recueils de poèmes cités, ses écrits en prose sont publiés en 1934 à Istamboul sous le titre de «Sous la treille d'or»; ils comprennent des nouvelles, un conte, des articles, des traductions et son «autocritique».

Les œuvres complètes paraîtront à Erevan en 1934 puis en 1981.

×

Missak Medzarentz est un poète sincère et véritable dont l'œuvre peut être partagée en deux principaux groupes, d'importance égale, mais aux limites mal définies: les poèmes pastoraux et ceux d'inspiration lyrique.

Medzarentz n'a pas, comme la plupart des poètes, célébré la femme. Sa plume s'est manifestée pour exprimer ses émotions et ses espoirs, ses souhaits et ses

par

Hraïr HERATCHIAN

rêves et surtout pour déifier la nature. Il considère en effet la poésie comme le reflet de la nature qu'il sent et vit pleinement. Pour lui, «le vrai poète est celui qui sait l'art de reproduire la nature: les vers doivent vibrer avec le bruissement des feuilles, le gazouillis des oiseaux; ils doivent exprimer les passions humaines, refléter la majesté des champs et des monts».

Parmi les nombreux poèmes à caractère bucolique, citons,

«Ձմրան պարզ գիշեր», «Այգերգ», «Հիւր», «Ջրամբար»...

Pour apprécier pleinement la nature, le poète a aussi besoin de solitude; il lui arrive de désertir l'école et de s'attarder au bord des chemins ou à l'ombre des saules à contempler les paysans dans leur travail quotidien:

«Ես կ'երագեմ ծառերուն տակ
ու կը պատեմ խոլաբար,
Յոյս - գաղիկին՝ որ իրանքս
պըսակելու պիտի գար»:

«Moi, je rêve sous les arbres
et j'attends comme un fou,
Pâques - espérance
qui allait venir couronner mes désirs».

La nature, c'est aussi le soleil, la lumière dont la poésie de M. Medzarentz est toute imprégnée. On y relève toutes les couleurs de l'arc en ciel, tous les reflets de l'aube et du crépuscule. Pour trouver dans la poésie arménienne des vers chantant aussi puissamment ce soleil et cette lumière, il faut remonter au Moyen-Âge, aux «Charagans», à Nersès Chnorali ou à Grégoire de Nareg. Pour lui, le garçon malade, ce soleil et cette lumière sont source de vie:

«Պիտի բմպեմ քոցն արեւին,
Հասապայթի եմ ծառաի,
Պիտի ծրծեմ քոյրն առաւման՝
Հոգւոյս համար որ հիւանդ է»:

«Je vais boire le feu du soleil,
J'ai soif de ses rayons,
Je vais aspirer le parfum du matin,
Pour mon âme qui est malade».

et aussi:

«Ա՛հ, քիչ մը լո՛յս, ժպի՛տ մը,
Որ կեանք ինձի պիտի տար»:

«Ah un peu de lumière, un sourire,
Qui allaient me donner vie»

ou bien:

«Քիչ մըն ալ դեռ,
Ահ, շողա՛, շողա՛, բարի արեւ»:

«Un petit peu encore,
Ah! brille, brille gentil soleil»

A côté des jours, Medzarentz ne pouvait ignorer les nuits. Cependant contrairement à Mathéos Zarifian, autre poète de cette époque au destin aussi tragique, la lune n'est pas élément essentiel de son inspiration; ce n'est que le complément de la lumière et du soleil.

Parmi les poèmes chantant les moments du soir et de la nuit citons:

«Իրիկունք»

«Սա իրիկունն ըլլայի ես,
Համայնական, չքնաղ, քաղցրիկ,
Եւ ամենուն տայի հուրքէս, ոսկիէս»:

«Que je sois ce soir,
d'univers charme et doucement lumineux
et donne à tous, de mon feu, de mon or».

ou bien, ce

«Սիրերգ»

«Գիշերն անոյշ է, գիշերն հեշտագի՛ն,
Հաշիշով օծուն ու բալասանով.
Լուսեղէն համբէն ես կ'անցնիմ գինով՝
Գիշերն անոյշ է, գիշերն հեշտագի՛ն...»:

«La nuit est douce et délicieuse,
Enivré de hashich et de baume;
Je traverse, ivre, la route radieuse,
La nuit est douce et délicieuse».

En ce qui concerne la facette lyrique de son œuvre, il s'agit d'un lyrisme particulièrement humain, aucunement dédié à son Moi, mais vibrant pour les souffrances des autres, et tout empreint d'un profond altruisme. «La voix du poète, écrira-t-il, doit vibrer comme une corde accordée sur des correspondances universelles, au rythme harmonieux de tous les êtres vivants». Medzarentz réussit à faire éclater dans des créations toutes enluminées, souriantes et parfois quelque peu tristes, sans jamais toutefois sombrer comme chez Bedros Tourian dans le pessimisme, les éléments, cachés au fond de son âme. Ces éléments, ce sont l'image vivante de son village natal, ses imaginations, ses rêves, les souvenirs des histoires et contines que lui racontait sa mère. Tout cela reprend vie dans ses poèmes où il réussit à créer une figure de héros lyrique imprégné de sentiments philanthropiques et d'amour pour la vie et la nature.

La série des «Ըլլայի՛, ըլլայի՛» ou le «Տոյր ինձի Տէր» sont de cette trempe.

Parallèlement à ses thèmes de prédilection, Medzarentz porte une adoration quasi religieuse pour les traditions ancestrales et les trésors de la langue arménienne; avec Daniel Varoujan, il est l'un des rares à avoir utilisé au maximum toutes les richesses offertes par l'arménien classique et moderne, et à s'être montré si exigeant quant à la perfection de la langue employée, une langue riche, tendre, colorée et parfaitement maîtrisée, une langue qui arrive à donner à ses poèmes une certaine harmonie musicale comparable à des chants mélodieux.

×

La création littéraire de Missak Medzarentz a subi l'influence de l'école symboliste, mais cette pénétration n'a jamais été continue ni forcée; elle est restée éloignée du contenu individualiste de ce mouvement. Le poète a simplement maîtrisé les moyens apportés par l'art

poétique de cette école sans jamais se laisser dominer par elle; c'est une des raisons pour laquelle la poésie de Medzarentz revit en nous avec autant de pureté et de simplicité.

Missak Medzarentz a amené à la poésie arménienne une originalité des images, une variété des sujets et des couleurs, une description des beautés du «terroir». Son plus cher désir était de retourner au village natal, et, une fois replongé dans cet environnement qu'il n'avait que trop peu connu, donner libre cours à son génie créateur. Avec sa disparition, ce rêve n'allait pourtant pas pouvoir se réaliser.

Malgré le maigre héritage culturel qu'il a laissé, le nom de Medzarentz, «cet adolescent malade et génial» comme allait le surnommer Y. Tcharentz, occupe cependant aujourd'hui une place de choix aux côtés des plus grands de la littérature arménienne moderne.

Bibliographie - sommaire

Մեմուարներ

- Թ. ԱՋԱՏԵԱՆ

Միսակ Մեմուարներ (կենսագր.)

Կ. Պոլիս, 1922

- ՄԻՆԱՍ ԹԵՕԼԵՕԼԵԱՆ

Գրք մը գրականութիւն (1850 - 1950)

Հրատ. «Յուսարք»

Գահիրէ, 1955

- Յ. ՂԱՆԱԼԱՆԵԱՆ

Միսակ Մեմուարներ

Հրատ. Պետհրատ

Երեւան, 1958

- ՀԱՅՐ ՄԵՍՐՈՊ ՎՐԴ. ՀԱՆԱՇԵԱՆ

Դաղկաբաղ արդի հայ գրականութեան
Հատոր 2

Հրատ. Միսիքարեան Միսարանութեան
Վեներտիկ, Ս. Ղազար, 1963

- ՅՈՎՀ. ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Պատմութիւն հայ գրականութեան

Հրատ. Հայկ Սէրէնիկեան

Գրական մրցանակի, քիւ 2

Անթիլիս - Լիբանան, 1970

- ՀԱՅՐ ՄԵՍՐՈՊ ՎՐԴ. ՀԱՆԱՇԵԱՆ

Հայ գրականութեան նոր շրջանի

համառոտ պատմութիւն (1701 - 1920)

Հրատ. Միսիքարեան Միսարանութեան

Վեներտիկ, Ս. Ղազար, 1973

- ՄՈՒՇԵՂ ԻՇԵԱՆ

Արդի հայ գրականութեան պատմութիւն

Հրատ. Համագային

Պէյրուս, 1973

- ԵՂ. ԶՐԲԱՇԵԱՆ

Միսակ Մեմուարներ

Երկրորդ վերամշ. հրատ.

Երեւան, 1977

Պարբերական մամուլ

○ ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Միսակ Մեմուարներ

«Հայրենիք» ամսագիր

Քիւ 321, Հոկ. 1952, էջ 63 - 76

○ ԱԼԲԵՐԴ. ՇԱՐՈՒՐԵԱՆ

«Իմ մշկեմի, ծաղիկ ու ծափ գիւղ»

«Գարուն» ամսագիր, 1981, քիւ 2,

էջ 62 - 66

○ ՀԵՅՏՈՐ ՌՇՏՈՒՆԻ

«Մեմուարներ Պանքէիզմը»

«Գարուն» ամսագիր, 1984, քիւ 4,

էջ 34 - 38

○ «ՍՈՎ. ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ամսագիր

1986, քիւ 2, էջ 20 - 25

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՇԱԽԻԼ

Շախիլի միջոցառումը զարգացնելու նպատակով Վերամուտի Զորքառարմի, Սեպտեմբեր 10, սովորական վայրը, սովորական ժամուն:

×

Ի Ս Ի

Իսիկ Եկեղեցու Հոգաբարձությունն ու Կրթական Մարմինը կը ծանուցանեն թե՛ կը վերսկսին հայերէն լեզուի դասընթացները, Զորքառարմի օրեր ժամը՝ 8:30-էն 12:30: Կը դասաւանդուին լեզու եւ խօսակցութիւն, կրօնը եւ պատմութիւն, երգ ու պար:

Կը հրաւիրուի չրջանի հայութիւնը արձանագրելու իրենց պատկերները 4-է 14 տարեկան:

Արձանագրութեանց եւ յաւելեալ տեղեկութիւններու համար դիմել եկեղեցւոյ քարտուղարութեան:

Հեռաձայն. - 46 - 44 - 28 - 52

×

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԼԻՈՆ - ՎԻԵՆՆԱ ՄԱՍՆԱՃԻԻՂ

Հայերէն լեզուի դասաւանդութիւն
ժողովրդական համար

Ամէն Զորքառարմի, կէսօրէ վերջ, ժամը 14-էն սկսեալ Արուսեան սրահին մէջ, Բէ Բաժօ Թիւ 1 (Վիէն):

Դասաւանդութիւնները կը սկսին Սեպտեմբեր 17-ին: Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝ 74 - 85 - 18 - 05 կամ՝ 74 - 85 - 72 - 34 թիւերուն:

×

ՎԱԼԱՆՍ

Վալանսի Դաւիթեան միջոցառումը զարգացնելու նպատակով 1986 - 1987 տարեշրջանի վերամուտը Զորքառարմի, Սեպտեմբեր 10, առաւօտեան ժամը՝ 9-ին:

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան Զորքառարմի օրերը, առաւօտեան ժամը 9 - 12:

ԿԱՍԻ ՌԵՆԵԱՆ

Մ Ս Ր Ս Ի Յ Լ
Հայկական շարժապատկերի ցուցադրութիւն,
նախաձեռնութեամբ՝
Կապույտ Խաչի Պաճմնի մասնաճիւղին
Կ Տ Ո Ր Մ Ը Ե Ր Կ Ի Ն Ք
(գումարը)

Կիրակի, Հոկտեմբեր 5, ժամը 15-ին,
Պաճմնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:
Տոմսերուն համար դիմել Պաճմնի Կապույտ խաչուհիներուն:

×

Կապույտ Խաչի Սեւեան - Լիւրի Կառլանի մասնաճիւղին պարահանդէսը՝
ՆՈՅՆՄԵՐ 15-ին:

Այլի Տիկին Մարի Խաչիկեան,
Պ. Վարդգէս Խաչիկեան (Ամերիկա),
Պ. Ահարոն Խաչիկեան (Փարիզ),
Պ. Վահան Գոչեան (Հայէս),
Տիկին Մարի - Ժանն Գրիգորեան
(Պաղատա),
Այլի Տիկին Արշալոյս Պալեան
(Եգիպտոս),
Պ. Պետրոս Գոչեան (Եգիպտոս),
Տէր Է. Տիկին Բրիտանիոյ ձեռնարկ
(Կրքնոպլը),
Է. Դմաճեան Բոլոր պարագաները ցաւով
կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին:

ՆԵՐՍԻՍ ԽԱՉԻԿԵԱՆ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 17-ին:

×

Այս տխուր առթիւ, Այլի Տիկին Մարի Խաչիկեան 300 Ֆրանք կը նուիրէ Ազգասիրտներին իր ամուսնոյն յիշատակին (ստանալ «Յառաջ»էն):

ԽԱՉՎԵՐԱՅ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԱՐԻՅ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 14, տօն է Վերամուտի Սրբոյ Խաչին. Խաչվերաց է:
Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մարի Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՅԵԱՆ

(Առաջնորդ Հայոց Փարիզի)

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8:45-ին:

Պատարագ՝ ժամը 10:30-ին:

Պատարագը կ'երգուի քառածայն՝ Մայր Եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, զեկամարութեամբ Կոմիտաս Գէորգեանի:

Նոյն օրը, երեկոյան ժամը 4-ին, կը կատարուի ժամերգութիւն եւ Խաչվերացի մեծահանգէս Թափօր - Անդաստան - ռէ-հանով:

×

Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 15, տօն է Խաչի: Յիշատակ է Մեռելոց:

Ժամը 10-ին, Ս. Յովհաննէս - Մարի Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի: Պատարագի աւարտին՝ հոգեհանդիսաւոր կը կատարուի Վասն Համբոյն նշնցելոց:

×

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Սեպտեմբեր 14-ին, Կիրակի, Խաչվերացի տօնի առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԶԱՏԻԿ ԱՐԵՂԱՅ ԱԻՏԻՔԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարուի Եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբին կողմէ՝ զեկամարութեամբ՝ Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

Նոյն օրը, ժամը 16-ին, կը կատարուի Խաչվերացի թափօր - Անդաստան՝ նախազանգութեամբ՝

ՆՈՐԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

×

Սեպտեմբեր 15-ին, Երկուշաբթի - Յիշատակ է Մեռելոց:

Ժամը 11-ին, կը կատարուի Հոգեհանգրտեան արարողութիւն, «Վասն Համբոյն նշնցելոց»:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐԱՆԵԱՆ ՀՐԱԻՐ, ԹՈՒՆԻԿԻ,
ՏՈՍՍ ԿԱՍ ԱՌԵՏՐԱԿԱՆ
ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ
(ՀԱՇՈՒՆՑՈՅՑ, ՆԱՍԱԿԻ ԹՈՒՂԹ,
ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS,
PROSPECTUS,
DIVERS TRAVAUX DE VILLE
(TÊTE-DE-LETTER, FACTURES,
ENVELOPPES, ETC.)

« Ե Ա Ռ Ա Զ — HARATCH »

83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI,
DE 14 à 18 h. 30
SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ,
ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30
ԲԱՅԻ ՇԱՐԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻ

Խնամուած աշխատւիք — Travail soigné

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Օր. Գեղանոյց Ազգայեան Է. Տիկին Լուիզ Լը Ռուա - Ազգայեան իրենց սրահեալ եղբօր՝ Հրանդ Ազգայեանի թարմ յիշատակին հետեւալ նուէրները՝
Կրքն. - 1000 Ֆ. Սամուէլ - Մուստեան Վարժարանին, 2000 Ֆրանք, Կապույտ Խաչին, 1000 Ֆ. Կարմին Խաչին, 1000 Ֆ. Դպրոցասէր Տիկինաց Վարժարանին (ըստանալ «Յառաջ»էն) եւ 1000 Ֆ. «Յառաջ»ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՆԿԵՐԱԿ

Տէր Է. Տիկին Օթմ հետեւալ նուէրները կ'ընեն, փոխան ծաղիկի, Բիզանդի Խոտիկեանի մահուան առթիւ. - 200 Ֆ. Կապույտ Խաչին, 200 Ֆ. Ազգասիրտներին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:

RETENEZ CETTE DATE

PARIS

SAMEDI 25 OCTOBRE
Dîner Dansant
organisé par
l'Ensemble Folklorique
« N A R I »

ՇՆՈՐԱԿԱԼԻ

Արժանի շալ Մշակույթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Տիկին Սիւզան Փաշայեանէ 300 Ֆ.: Իսկ Արշալոյս Պաղտեանի մահուան առթիւ՝ Պ. Լուսար Մատիկեանէ 200 Ֆ.:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԵՐԿՈՒ ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՄԵՐԳՆԵՐ CHŒUR ACADÉMIQUE D'ARMÉNIE

(Grand Prix 1970 de l'Académie du Disque Charles Cros)

— 90 Choristes + Solistes —

Direction OHANNES TCHEKIDJIAN

2 Concerts exceptionnels

A PARIS
EGLISE ST. EUSTACHE
Forum - Les Halles

LUNDI 29 SEPTEMBRE

MARDI 30 SEPTEMBRE

A 20 HEURES 45
2 PROGRAMMES DISTINCTS

Renseignements complémentaires prochainement
— RETENEZ VOS SOIREES —

COURS D'ARMENIEN A BEAUMONT

(31, rue de Calais, Marseille)

- I/ — POUR LES ENFANTS :
Le mercredi matin (10h. — 12h)
(début des cours le mercredi 17 Septembre)
Inscriptions sur place
- II/ — POUR LES JEUNES ET LES ADULTES
(Cours du soir, à partir de la mi-septembre.
Jour et heure fixés avec les intéressés)

TROIS NIVEAUX :

- Niveau I — Débutants
Niveau II — Ceux qui savent déjà lire et parlent déjà moyennement l'arménien
Niveau III — Pour ceux qui ont déjà une bonne pratique de la langue, mais veulent s'améliorer.

S'adresser au Pasteur J. D. Sahagian, 31, rue de Calais-13012 Marseille
— Tél. : 91 - 93 - 41 - 22 —

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՅԻ — ՊՕՄՈՆ —

Ֆրանսերէն սորվիլ ուղղի հայ երիտասարդներուն համար շարքուն երեկոյ մը:
Դիմել Վեր. Դանիէլ Սահակեանի
(հասցէն եւ հեռաձայնը վերը տես):

ԵՐԵՒԱՆ $\leftrightarrow$ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ከ ሶ ከ ኩ ሀ ኘ

ԱՐԼԻՖՐԷՍ - ՕԳՈՍՏ . 27 - ՍԵՊՏ . 4)

«ՏՈՐՊԵՂՈ» ՔՈՒԹԱՅԻՍ - «ԱՐԱՐԱՏ»
ԽԱՂԸ (*)

իշխանի «Արարատ»ը, Օդոսսոս 31ին, հերթընկալուէր Քութաճխի մէջ, տեղւոյն «Տարպեղ»ը կողմէ: Նկատի առած ի՞նչ որ Տարպեղոյականները բաւական են իր գտնուող դատաւորման վերջին թիւն վրայ ի նստնոյ կը սպառնայ բարձրագոյն խումբին հրամեշտ տալու վտանգը, մարդիները հսկայ ջանքեր կը թափեն խումբը վերկելու համար: Այդ նպատակ ալ «Արարատ»ի դէմ մրցումին լատ ինքնուցած են երիտօտարը մար — վիճելը, ակնկալելու որ անոնք թմարեալ ինչ մը կը բերեն խաղին: Պէտք է ըսել, որ մարդիներուն ակնկալութիւնները արարատացած են առաջին կէտախաղին: 21-րդ խաղեանին ժողովիաչափին աջ եղբէն Նիգոսով մը մտած է «Արարատ»ի բերելու հնարաւորութիւնը, ուր հայ յետապահները ընէր գիտնի վրած են: Բարաթաչիլի ինկաթին կողմ վերածած է: 15 վայրկեան ետք միջնապահ Մանապահէ յաջորած է իր խումբին հաշույն երկրորդ կտրւածակէլ: Մարզապէսները համոզուած են «Տարպեղ»ի յաղթանակին: Սակայն, Կիրքի կեսախաղին, հանդիսականները խաղին վրայ տեսած են վերափոխուած «Արարատ» մը, որուն հաւատամբը եղած լարժումը, մտածուած խաղը, իրերօշմանը, տրամաբանուած գործողութիւնը:

Տեղեկությունները խուճապի մատ-
նած են տեսնելով, թէ ինչ գործօն մատ-
պնդութիւն կը բերեն «Արարատ»ի յետ-
ապանները կազմակերպուած զրոհնե-
լու: Ծն-բը վարկեանին Համբա Մխի-
թեանն նշանակած է առաջին պատաս-
նա - կողը: Մինչ դաշտին տէրերը ջա-
նացած են սթափել, իրարու յաջորդած
ն իրեանցիկներու զրոհները եւ հաղի-
րը վարկեան անցած Ռաֆայէլ Գա-
րաւեան ուժգին հարուածով մը նշանա-
ած է հաւասարութեան կողը: Հաւասար
աղբիւրը բնակաւորները ձեռնտու էն
«Երկրորդ»ի համար, որ կը ձգտէր ան-
գաւթան յաղթանակի: Սուրբին յարձա-
րակեան թելը ուժեղացնելու նպատակով
«Արարատ»ի մարզիչները դաշտ իջեցու-
ն են փոխաբեանն ու կարապետեանը,
որոնք թարմութիւնն բերած են խուճախ
որոշողութիւններուն եւ շիրթի մատոնած
էջակցի պաշտպանութիւնը: Ի վերջոյ
կարապետան յաջողած է 76-րդ վար-
կեանն նշանակել յաղթանակի կողը:
Իսկ ձեռով «Արարատ» բարելաւած է իր
վերջ դասաւորման մէջ, գրաւելով
երկ տեղը:

(²) Խաղին արդիւնքը տուած էինք
«*առաջ*» Սեպտեմբեր 2-ի քիւով :

ՕՐՈՒԱՆ
ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՃՐԱՓՈՐՁԷՆ ԱՆԴԻՆ՝
ԱՀԱԲԵԿԻԶՆԵՐԸ
ԱՍՊԱՐԷԶ ԿԸ ԿԱՐԴԱՆ
ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ
ԵՒ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏ՝
ՇԻՐԱՔԻ

1 ՄԵՌԵԱԼ ԵՒ 18 ՎԻՐԱԽՈՐ
ՕԹԷԼ ՏԸ ՎԻԼԻ
ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Երեւույաբլի իրիկուն տամը 19-էն քանի մը վայրկեան առաջ է, երբ նոր ոճրա-
փորձ մը կը դործուի Փարիզ: Այս ան-
գամ Օթէլ տը Վիլի թղթատարական զը-
րասնեակն է, որ յանկարձ դիմապիծ կը
փոխէ. – մեռեալ, վիրաւոր, ամէն կողմ՝
արեւն, պոռչտուք, խուճապ: Նոյն առ-
տէն, նախարարակտ Շիրաք կը նախա-
դահէ Ապահովութեան Սորհուրդի մը
Մաթինեհնի մէջ: Բաւական հեղեանկն
կը դառնայ ամէն ինչ, անշուշտ, ընտըր-
ւած պահը եւ ընտրուած վայրը, քանի
Շիրաք Փարիզի քաղաքակտ է: Երեք-
չարթի առտու, դեռ ոչ ոք տէր եղած էր,
բայց տէր ալ չի փնտռուի, քանի որ
հեղեանկները ծանօթ են եւ իրենց խոս-
տումն է, զոր կը կատարեն: Սէ – էՍ –
Փէ – Փէ – Ան (Արաք քաղաքական բան-
տարկեալներու համակամութեան կոմի-
տէ) յայտարարած էր թէ աւելի ծայ-
րայեղութեանց պիտի դիմէ, եթէ ծը-
րանա ազատ չարձակէ երեք բանտարի-
եալներ՝ Իպրահիմ Ապտալլահ, Անիս Նա-
զաշ եւ Վարուժան Կարպիճեան: Առաջի-
նը՝ 35 տարեկան, պատասխանատուն կը
նկատուի «Լիբանանեան յեղափոխական
զինուոր ուժերուն»: Զերբակուրուած էր
1984-ին, Լիւն: Յուլիսի 4 տարի բան-
տարկութեան դատապարտուած էր: Գալ
ամիս պատիժին կէսը կատարած ըլլալով,
օրինաւոր կերպով կրնայ պայմանաւոր-
ւած ազատ արձակում մը վայելել: Բայց,
իրեն դէմ ուրիշ բան մը կայ եւ հո՛ւս Ա-
մերիկացիք իրենց խօսքը ունին: Մեղաւ-
կից կը նկատուի ամերիկացի զինուորա-
կան կցորդին մահափորձին (Փարիզ) եւ
ուրեմն կրկին պէտք է դատուի: Երկրորդը՝
Անիս Նազաշ, 35 տարեկան, ցկեանս բան-
տարկութեան դատապարտուած է Պախ-
թիարի մահափորձին համար (ձախողած)
1980 Յուլիս 18-ին: Քրիտոնեայ Սու-
րիացի մը, արեւմտեան դատաւարակու-
թեան տէր: Հուսի՝ Վարուժան Կարպիճ-
եան, 32 տարեկան, ԱՍԱԼԱ-ի անդամ,
որ ցկեանս բանտարկութեան դատա-
պարտուեցաւ 1985, Մարտ 3-ին, Օրլի
ոճրափորձին համար: Սկզբունքով, 15
տարի բանտը պէտք է մնայ, այսինքն՝
մինչեւ 1998:

Ամի՛կապէ՛ս որ ոճրափորձին լուրր առած է, Շիրաք տեղւոյն վրայ գացած է, քիչ ետք ալ յայտարարութիւն մը բրաւ հեռաւարկէն: «Ամէն մարդ, բաւ նախարարապետը, կրնայ նկատել ներկայիս, թէ՛ մեզ մօտ թէ՛ բազմաթիւ օտար երկիրներու մէջ, ահաբեկութեան սաստկացում մը — արդէ ժամանակներու այս իսկական բորոտութիւնը: Պատերազմ մըն է, իրականին մէջ, զոր պէտք է մըրել անհրաժեշտ ըլլող միջոցներով: Աստիկա, կ'ենթադրէ, եւ աւտոր կը ձեռնարկենք, լաւագոյն, աւելի արդիւնաւոր հա-

ՈՉ ԵՒՍ Է
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵԻԵԱՆ

Յառով լիացանք, որ Սեպտեմբեր 7-ին, Կերակի իրիկուն փարիզեան ջըմանի բուժարանի մը մէջ, ուր փոխադրուած էր վերջին երկու չարաֆնեւորն, իր մահկանացուն կնքած է ծանօթ եւսած իշո՛ւ Արա Պարթեւեան :

Որդացեալը, հին անդամներէն Քրիստա-
հայ գաղութին, ծնած էր Պոլիս 1902-ին,
մասուորական ընտանիքի մը ծոցը: Իր
հայրը՝ Միհրան Պարթեւեան, հայերէնի
ուսուցիչ էր Եսեանի վարժարանը, ուր
անեւ իր ուսումը կատարած է Արա Պար-
թեւեան: Փոքր տարիքին, մասնաւոր հա-
կում մը ցոյց տուած է երաժշտութեան
հանդէպ եւ ծնողքին քաջալերանքով, ա-
շակերտած է Խակար Մանասի, որ իր ա-
ռաջին ուսուցիչը հղած է, այդ մարդկին
մէջ:

1923-ին, Փարիզ կը մեկնին ուսանելու եւ կը հետեւին նախ պետական երաժշտանոցի դասընթացներուն, ապա՝ Կ'անցին Սբեղա Գանթրոմ, ուր կ'աշակերտէ համբաւաւոր երաժիշտ՝ Վենսան տ'Էնտիի: Վարժարանին աւարտական քննութիւններուն, նոյն Վենսան տ'Էնտիի գնահատանքով, Պարիսեան 60-ի վրայ 59 թիւ տառանով, կ'արժանանայ նաեւ «չառլս» յիշատակութեան:

Ֆրանսիացի գաղութը, այդ չըջանին, կ'ապրէր իր կազմաւորման օրերը եւ տարուէ տարի Փարիզէն գաւառ, կը տիւրէր խանդավառ մթնոլորտ մը: Փարիզի հանդէսներուն զարդն էր՝ «Սիւիան» երգ-չախումբը, զոր կը ղեկավարէր Սաքօ Յակօբեանն, որու Ամերիկիա մեկնումէն ետք, երգչախումբը կը յանձնուի Պարթեւեանի: 1934-ին, երբ «Սիւիան»ը եւ Նշան Սերգոյեանի վարած «Կոմիտաս»ը կը մեանան, պահելով զոյգ անունները, առաջին ղեկավարը կը դառնայ՝ Արա Պարթեւեան: 1935 Դեկտեմբեր 8-ին եւ 15-ին, զոյգ համերգներ, ժայլուն կերպով կը ներկայացնին «Հայկական երգի օրերը» ինքի սրահին մէջ:

Սիրիան - Կոմիտաս երգչախումբը ութ տարի վարել է հոգ, 1942-ին, Արա Պարթևեանի կր կազմի «Փարիզի Հայկական երգչախումբը»։ 1932-ին է, որ Արա Պարթևեանի առաջ է իր առաջին համերգը, սենֆոնիկ գործերով և իր քանի մը ստեղծագործություններին երով, Կավո սրահի մէջ։ Պարթևեանի հեղինակ է աւելի քան

մադրում՝ մը, լրատուութեան եւ գործողութեան սպասարկութեանց միջեւ, չահակից զանազան երկիրներու, գլխաւորաբար արեւմտեան զանազան ժողովրդապետութեանց»։ Բայց եւ այնպէս, ճարպ գծուած է զանեկ, վառնդի, որքան ալ պատերազմի բազդատուի, հարկ է չանտեսել, որ պատերազմի պարագային, թշնամին ծանօթ է։ Եւ արդէն, ինչ որ ր քաջալերէ ահաբեկիչները, զոհ կողմին ակախորդութիւնն է հակազդելու, առաջն տեսնել, մանաւանդ երբ միկրուած է՝ ժողովրդապետութիւն։

Երկու չարթի իրիկուն, ուրեմն, նոր
զոհեր: Աշխատաւոր կին մը, որ քանի մը
վաղրկեան ետք տուն պիտի երթար եւ 18
վիրաւոր, մէջն ըլլալով՝ 2 – 3 տարեկան
երախայ մը: Քանի մը ականատեսներ կը
կարծէին նշմարած ըլլաւ 2 «տարապան
դիմիդիդով» անձեր, որոնք իրարու հետ
յլ արարերէն խօսած են:

Նախագահ Միթերան դեր մը զրկած է
Փարիզի քաղաքապետին այս առթիւ, ուր
իր վէճար կ'արտայայտէ եւ համակամու-
թիւնը մայրաքաղաքին ընտրեալներուն

200 զործերով՝ երգչախումբերու, նուազասումբի, դաշնակի, լարային նուազաբաններու, երգչոնի, բազմաթիւ երգերով ծանօթ բանաստեղծներու քերթուածներով, ինչպէս նաեւ դասական օփերայի (Տատարպոմի հարսը), պատարագի, ֆալսիետոյ պատարագ - օրաթորոյի, որու առաջին ունկնդրութիւնը տեւեցաւ 1979, Նոյեմբեր 13-ին, Փարիզի Արենա - թրինիթի եկեղեցին, աւելի քան 2000 հոգիի ներկայութեան եւ նախաձեռնութեամբ ձայնասիւիով Ծրան - Քիւլթիւր կայանին: Աւելի քան քառասուն տարի վարած է Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Միքայել եկեղեցու երգչախումբը, ուր նաեւ երգչուհի Նազար Է. 1963-ին եւ 1979-էն իր զործերով համերգներ տուած է Երեւան:

1974, Դեկտեմբեր 15-ին, Փարիզի մէջ, կը կատարուէր իր յորելանը, նուիրուած էրաժշտական իր յիսնամեայ զործունէութեան: Այս առթիւ, կ'արժանանար կաթողիկոսական կոնդակի եւ Ս. Գրիգոր Լուսաորի: շքանշանին: 1986, Մարտ 13-ին ալ, Հ. Բ. Ը. Մ-ի տեղական մասնաժողովի նախաձեռնութեամբ, Արա Պարթեւեանի 85-ամեակին նուիրուած Հանդիպութիւն մը տեղի կ'ունենար Հայկէյի մէջ («Յառա», Ապրիլ 3):

Պարզ է, որ այս հակիրճ տողե-
րով կարելի է լրիւ ներկայացնել
կեանքն ու մանաւանդ զործը, մէ-
կուն, որ տւելի քան 60 տարի ստեղծա-
զործած է, համերգներ տուած, երգչա-
խումբեր եւ նուագախումբեր վարած
Յրանսա թէ այլուր: Մեծ է վաստակը
Արա Պարթեւեանի, որ իր արժանի տեղը
կը զբաւէ Հայ երաժշտութեան պատմու-
թեան մէջ: Ունի դադմաթիւ սալեր, ո-
րոնք ընդհանուր դադմաթիւ կը կրանս տալ
իր զործին նկարագրին մասին:

Արա Պարթևեանի մահով, հայ երա-
ժշտաւթիւնը կը կորսնցնէ իր արժանա-
ւոր սպասարկունքին մէկը, մանաւանդ
Սփիւռքի տարածքին վրայ, ուր այնքան
սպիկեալօր տաղարծ մըն է հայ արուես-
տագէտին կեանքը:

Յուդարկաւորութիւնը կը կատարուի
Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 15, ժամը
14-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ
Եկեղեցին :

Մեր ցաւակցութիւնները, իր այրիին՝
Տիկին Այիս Պարթեւեանի:

Հետ : Միթերան կը շեշտէ այն վճռակա-
նութիւնը զոր պէտք է ցոյց տալ անխնայ
պայքարելու համար ահաբեկչութեան
դէմ, որ կը սպառնայ այնքան կեանքե-
րու եւ մեր ազատութեան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶԻԼԻԻ մէջ, Փինտչէ ձախողած մահա-
փորձին առիթը կ'օգտագործէ նոր զրա-
պումներու եւ ձերբակալութեանց համար:
Ընդգիծադիրներու ձերբակալութիւննե-
րէ կը բաղմանան: Զերբակալուած են
լաւ եւրէ Փրանսացի թահապաններ:

ՇՈՒՐՁ 12 ԳԻՒՐՏԵՐ, ԵՐԿՈՆԱՐԺԻ օր,
զրաւեցին Փարիզի իրաքան օդանաւային
չիճեքու զրաւեհակը, զոր պարպեցին
90 վարպեհան ետք, առանց միջնադէպի :
Կը ռոգոքին Քիւրպերու ջարդին զէմ,
նրու ձեռնարակ՝ Ժ իրաքան քանակը եւ
թրքական ոմրակոծու իրաքան :

ԴԵՊԻ ՌԻԶԶԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԻ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

ԽՄԲ. - Երևանի «Ամսագրագ» թերթի Օգոստոս 24-ի թիվին մէջ Ռ. Համբար-ձումեան գրախօսած է հայրենի ծանօթ-բանասէր Ռաֆայել Իշխանեանի նոր լոյս բնծայած «Մայրենին» գիրքը, ուր հեղինակը կ'արծարծէ հայերէն լեզուի հարքս-տութեան, բառակազմական կարողու-թիւններու, ուղղագրական եւ այլ հար-ցեր: Յատկանշական է մետաղական կամ գրասական ուղղագրութեան վերադարձի ստացարկը, որաւ իրագործումը անհրա-ժեշտ կը գտնէ Ռ. Իշխանեան՝ Հայաստա-նի եւ Սփիւռքի ուղղագրութիւններու մերձցման տեսակետէն:

×

Ռաֆայել Իշխանեանի վերջերս լոյս տեսած «Մայրենին» գրքովը (Երևան, «Լոյս» հրատ., 1986) ամփոփում է Հա-յոց լեզուի հարստութեան, բառակազմա-կան կարողութիւնների, գրական հայե-րէնի երկու ճիւղերի յարաբերակցու-թեան, ուղղագրական եւ այլ հարցերի մասին նրա որոշ նկատառումներն ու մըտ-քերը, որոնց մի մասը նշանաւոր գիտնա-կանն ու հրապարակախօսը արտայայտել է զանազան գրաւոր ու բանաւոր աղբիւ-րներով:

Գիրքը կազմուած է տասը գրոյցներից, որոնցից ամէն մէկը վերաբերում է Հա-յոց լեզուի հետ կապուած որեւէ հարցի: Առաջին գրոյցի մէջ («Մէկ գրական լեզու՝ երկու ճիւղերով») հեղինակը ճշգրտում է «արեւմտահայերէն» ու «արեւելահա-յերէն» եզրերը՝ դրանք նկատելով ոչ թէ գրական առանձին լեզուներ, այլ Հայոց գրական լեզուի երկու ճիւղեր:

Երկրորդ գրոյցը նուիրուած է գեղար-եստական գրականութեան լեզուի ու ոճի հարցերին, որոնք թէեւ միշտ էլ արծար-ծուել են մեր նշանաւոր գրողների ու լա-նատաղծների բանավիճակին յօդուածնե-րում, բայց վերջերս կարծես թէ դուրս են մտնում նրանց ուշադրութիւնից:

«Թաղանթու Յունոգայի յայտնադոր-ծութեան արժէքը կամ մայրենի լեզուի գիրք» գրոյցը ամբողջովին նուիրուած է մայրենի լեզուով կրթութիւն ստանալու բնական անհրաժեշտութեան հարցերին: Զրոյցում որոշակի օրինակներով ցոյց է տրուած այն ազդեցութիւնը, որ ունենում է օտար կրթութիւնը մարդու հոգեզաւ-տի, նրա գիտական ու գեղարուեստական ընկալունակութեան, երեւակայութեան եւ ընդհանրապէս անհատի ձեւաւորման վրայ: Այս գրոյցի արժանաւորական շա-րունակութիւնն է «Մայրենի լեզու, մայր, մանկապարտէզ» գրոյցը, որտեղ ամէն քայլափոխի հանդիպող առօրեայ օրի-նակներով ցոյց է տրուած, թէ ինչպէս են որոշ տեղւոյն ծնողներ, երեխաներին պար-տադրելով նրանց հայրենի, տարիքին ու արեւմտ խորթ բարբեր ու սովորու-թիւններ, իրենց երեխաների դաստիա-րակութեան արշալոյսին անդիտակցարար թմբեցնում են նրանց կենսաբանական ու բնաօրէնական ընկալութիւնները, կաթ-ւածահար անուամբ մանուկների միտքն ու երեւակայութիւնը:

«Լեզուական առօրեայ հոգսեր» եւ «Բա-ռերի ձեւաւորումը» գրոյցներում նշուած է, որ ի նկատի ունենալով մարդկանց անհատական ճաշակն ու հետաքրքրու-թիւնները, այս նուրը հարցում շատերն են երբեք՝ «բարբառային, խոսակցա-կան» ու այլ պիտակներ կոչելով բար-բառներում եւ խոսակցական լեզուում ներ-հոյ քաղմածի միջոցը հայերէն արտա-յայտութիւններին ու բառերին: Մինչդեռ առանց գրաբարի, միջին հայերէնի, բար-բառների ու խոսակցական լեզուի բառա-գանձն ու շարահիւստական ձեւերը օգտա-գործելու անհնար է գեղեցիկ ու կատար-եալ հայերէնով գրել:

Ընդհանրապէս, եթէ շարունակելու լի-նենք Ռ. Իշխանեանի մտքերը, այս պէտք է նշենք, որ լեզուի ոգին, այսինքն՝ ազգային դէմքը, նրա շարահիւստութիւնն է եւ ժողովրդական բառ ու բանով ու գործունէներով յագեցած լինելը: Այս խմատով մեր գրական լեզուի վերջին 50

տարուայ զարգացման պատկերն այսպի-սին է: Եթէ 30 - 50-ական թուականնե-րին այն օտարարան էր բառապաշարով, 60 - 80-ական թուականներին օտարարան է շարահիւստութեամբ: Այսինքն՝ վերջին 15 - 20 տարում բառապաշարը անհամե-մատ գտուել է օտարարանութիւններից, դրա փոխարէն սպառնալի չափերի է հա-սել լեզուի շարահիւստութեան (իմա՝ մը-տածողութեան ազգային ձեւը, ոգին) խաթարումը, որի դէմ էլ պէտք է կենտ-րոնանալ պայքարը:

Առանձնապէս կարեւոր է «Մեր ուղղա-գրութեան հիմնահարցը» գրոյցը: Ինչ-պէս յայտնի է, գրերի գիտելիք մինչեւ 1922 թ. Հայերս գործածում էինք միաս-նական ուղղագրութիւն, որը կոչուած է մերոպեան կամ զասական: 1922 թ. հը-րամանագրով Հայաստանն անցաւ նոր ուղղագրութեան: Հապճեպօրէն ընդուն-ւած նոր ուղղագրութիւնը ոչ միայն խո-րացրեց ներկայի եւ անցեալի 1500-ամեայ գրաւոր մշակութիւնը միջեւ եղած անջր-պետը, այլեւ արհեստական խոչընդոտ գոյացրեց Հայ ժողովրդի երկու հատ-ւածների միջեւ:

Հրամանագրի դէմ բողոքեցին Յովհ. Թումանեանը, Ալ. Շիրվանզադէն, Ն. Ա-կինեանը, Ա. Մէլէն, Ե. Օտեանը, Ն. Մարը, Ն. Աղոնցը, Ա. Բաճակեանը, Հր. Աճառեանը, Յովհ. Յոհաննիսեանը, Վ. Թէքեանը եւ շատ ու շատ ուրիշներ: Յատկանշական է այն փաստը, որ ուղղա-գրական հրամանագրից երկու տարի անց, տեսելով, որ Հայոց աշուրներ լա-տինականով փոխարինելու իր ջանքերը արդիւնք չտուեցին, լուսժողովը Պ. Մա-կինեանը արդէն գրում էր. - «Եթէ հա-յերէնի ուղղագրութեան ռեֆորմին վի-ճակուած է ստուել - միայլ կէս ճանապար-հին, ապա այս դէպքում աւելի լաւ կը լինէր առանց այլեւայլի դառնալ էլի հին ուղղագրութեանը: Մենք կատարելապէս համոզուեցինք, որ ընդունուած ռեֆորմը մեզ անժառանգ արտասահմանի հայկական տարրերից: Հէնց այս մի հանգամանքը այնքան ծանրակշիռ է, որ հարկադրում է նոր ուղղագրութիւնը վերացնել մէջ-տեղից»:

Նոր ուղղագրութեան դէմ այնքան շատ էին չղազարող բողոքներն ու անազանդ-ները, որ խորհրդային Հայաստանի կա-ռավարութեան յատուկ որոշմամբ լուս-ժողովատուր 1926 թ. ստեղծեց ուղղադը-րական յանձնաժողով՝ քննելու դասական ուղղագրութեան որոշ տարրերը վերա-կանգնելու հարցը: Յանձնաժողովը գոր-ծեց մօտ մէկուկէս տարի, դուրսբեր 25 նիստ: Թէ՛ յանձնաժողովի անդամները (Յ. Մանանդեան, Ստ. Մայիսեան, Է. Զ., Գ. Ղափանցեան եւ այլք) եւ թէ՛ հարցման ենթարկուած տասնեակ մասնա-գէտներ միաբերան անընդունելի համա-րեցին նոր ուղղագրութիւնը: Նրանք այն կարծիքին էին, որ նոր ուղղագրութիւնը խաթարեց հայերէն հաղարատը բառերի դարաւոր տեղը, մեր գրաւոր լեզուն բռնեց տասնեակ անխմատ համանուն-ներով (Սէր - սեր, գէտ - գետ, յարկ - հարկ), աղճատեց շատ բառերի ճիշդ ար-տասանութիւնը, մեզ զրկեց հաղարատը բառերի ծագման ու զարգացմանը հետեւե-լու գիտութիւնից, պատճառ դարձաւ ուղ-ղագրական սխալների առատացման, լե-զուն զրկեց միասնական եւ կուռ ուղղա-գրութիւնից՝ չէլ աւելի մեծացրեց Հայոց հին ու նոր լեզուների միջեւ եղած անջրպե-տը, մերձեցնելու փոխարէն իրարից էլ աւելի հեռացրեց մեր գրական լեզուի դոյզ երակները եւ այլն - եւ այլն: Յանձ-նաժողովի կողակցութիւնների հիման վրայ ինչեալ խաթարումները մասամբ մեղմելու նպատակով 1940 թ. կատար-ւեց դասական ուղղագրութիւնը մասնակի վերականգնելու առաջին քայլը: Վերա-կանգնուեցին է - ե, օ - ու ուղղագրու-թեան դասական կանոնների մի մասը, այդուրեւ վերադարձուեցին է եւ օ նշա-նագրերը, 1940 թ. նախագծում կար նաեւ իւ-ի վերականգնումը, սակայն դա թող-նուեց յետագայի:

Պատերազմը եւ դրան յաջորդած դժ-ւարին տարիները խանգարեցին շարունա-կել դասական ուղղագրութիւնը վերա-

Շ. Պերսեանի գեղագիտութիւնը

(ՄԱՀՈՒԱՆ 30-ԱՄ ԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Շ. Պերսեանի Պոլսոյ, Երուսաղէմի եւ Պէյրութի մէջ տուած է յաջորդական դասախօսութիւններ՝ գեղագիտութեան մասին: Երուսաղէմի իր դասախօսու-թիւնները լոյս տեսած են առանձին պը-րակներով: Արուեստի եւ գեղագիտու-թեան վերաբերեալ գրութիւններ լոյս բն-ծայած է մեր մամուլին մէջ: Վերջինը՝ եսինքն մէկ կտեղեկում՝ լոյս բնծայեցինք հատոր մը՝ «Գեղագիտութիւն եւ գեղար-ւեստ» խորագրով (մեր կողմէ արուած խորագիր մը): Հատորը կը բաղկանայ 400 էջէ (տպարան «Կ. Տօնիկեան եւ որ-գիք», 1975):

Գեղագիտական իր տեսութիւնները ան կը սկսի արուեստներու դասաւորումով: Արուեստները շատ են - մարդոց կատա-րած կամ ստեղծած այն բոլոր գործերը, որոնց մէջ գեր ունեցած է Գեղեցկու-թեան ճաշակը, կարելի է համարել Ար-ուեստի գործեր: Սակայն այդ բոլորէն կը դատարկեց վեց Ասոյ Արուեստներ - ճարտարապետութիւն, Քանդակագոր-ծութիւն, Նկարչութիւն, Պար, Բանա-հիւստութիւն (Գրականութիւն) եւ Երա-ժշտութիւն: Հակառակ իրենց տարբե-րութիւններուն, այս արուեստները ի-րարու կը միանան, որովհետեւ նոյն ազ-գակներու - գաղափար, նիւթ, նիւթե-ղէն, ճարտարութիւն, յօրինուածք եւ ոճ - ծնունդն են: Նոյն կերպերը կը յայտնաբերեն իրականութեան հետ վե-րաբերելու: Ուրեմն՝ Արուեստի յղացքը մէկ է, սակայն տեսակները՝ հազարով:

Շահան Պերսեանի հոս կը ներկայա-նայ իրեն խմատաւերական մոնիսթի-զմութեան տեսարան. կը նկատի ցոյց տալ, որ արուեստները ունին հասարակ յայտարար մը, գիրենք կատարողը եւ լեցնող միակ ոգի մը, որ է Արուեստի յղացքը:

Գեղագէտ Շահան Պերսեանի տեսու-թիւններուն հիմնական նպատակն է՝ ու-րանումը Արուեստի յղացքին: Ի՞նչ պէտք է հասկնալ Արուեստ ըսելով: Ի՞նչպէս պէտք է ըմբռնել անոր իսկական բնու-թիւնը, անոր իրագործման հիմնական պայմանները, անոր դերը կեանքին մէջ, անով հետախնդրել իտեղականը:

Այս հարցերուն պատասխանը կ'ուզէ գտնել արուեստագիտական այլազան ուղղութիւններուն մէջ - դասականու-թիւն, վիպականութիւն, (ընթացիկ վի-պապաշարութիւն եղբին փոխարէն կը նա-խընտրէ այս եղբը) իրապաշարութիւն եւ-այլն, եւ կը յանգնէ այն եղբայրացութեան, որ գեղագիտական տեսակէտէն կարելի չէ վճռական ու այլամեծ ընտրութիւն մը ընել անոնց մէջէն: Իւրաքանչիւրը այդ ուղղութիւններէն՝ կը քննէ մեր է արուեստը բնութիւնը եւ գործողութիւնը. եւ իւրաքան-չիւրին մէջ ալ կարելի է գտնել արուես-տի գործեր: «Հետեւաբար՝ գեղագիտու-թիւնը չի կրնար Գաղտնիքներէն մէկուն կամ միւսին նախընտրաբար մանչնալ՝ արուես-

տը իր ընդհանրութեան մէջ կարենալ տեսնելու առաւելութիւնը»:

Ի՞նչ են այն ընդհանուր պայմանները, որոնցմով է՛րապարծուի Արուեստը - Ստեղծում, գործադրում, մաշակում եւ վայելում: Բայց դասումը պէտք է հիմ-նուած ըլլայ Արուեստագիտական արժէ-քի իրաւ ստուգանիշի մը վրայ, եւ այդ ստուգանիշին բանաձեւումը կը պահան-ջէ ճանաչումը գեղագիտական արժէքի նշանները:

Ապա կը փորձէ սահմանել արուեստն ու գեղեցկութիւնը: Ըստ Շահան Պէր-սեանի՝ «Արուեստը հորքի մը միադրեալ Արաւայտումն է Զգալի Ձեռի մը մէջ», իսկ «գեղեցկութիւնը գգալիին (...) Ձեռն է»: Արուեստ եւ գեղեցկութիւն կը նոյ-նանան, այլ բառերով՝ արուեստագիտու-կան արժէքը եւ գեղեցկիւր: Ու կը յանգնէ այն եղբայրացութեան, թէ ի՞նչ որ գեղե-ցիկ է՝ արուեստագիտական է, ի՞նչ որ արուեստագիտական է՝ գեղեցիկ:

Ապա կ'անցնի ճշգրիտ յարաբերութիւն-ները Գեղեցկիւն (այլ բառով՝ Արուես-տին), Գիտութեան եւ Իմաստասիրու-թեան, Արուեստին եւ Բարոյականին, Արուեստին եւ Կրօնքին: Կը վերջացնէ իր տեսութիւնները ճաշակեցելով՝ Ուրբին՝ «Արուեստը պաշտամունք է»:

Ըստ Շահան Պերսեանի՝ արուեստին ծագումն ու վախճանը կրօնական են: Ար-ուեստը ծագումն առած է կրօնից մէջ ու կրօնքին համար: Կրօնը իր ծոցին ծը-նունդ եւ անունը տուած է արուեստներուն եւ անոնցմով արտայայտած ինքզինք, իրը ճարտարապետութիւն, պարարուեստ, գրականութիւն, եւ այլն: Իսկ արուեստին վախճանը ինչպէ՞ս կը դառնայ կրօնա-կան: Ի՞նչ է կրօնքը: «Մարդոց հաղոր-դութիւնը իրը Գերագոյն, Համապարփակ ու Արմատական հաւատացումն ու նը-ւիրական զգացումն ոգեկանին մէջ»: Նոյն զգացումը չունի՞նք մենք արուեստի գործի մը ներկայութեան, երբ լուս-թեանը մտիկ կ'ընենք կամ կը դիտենք դայն: Մեր միտքն ու հոգին բաց են անկէ գալիք խորհուրդին համար: Արուեստը ինքնին կը դառնայ «մարդոց Հաղորդու-թեան մը՝ Տիեզերական ու Զուտ Ոգիին մէջ», այսինքն՝ կրօն մը:

Արուեստի մասին խօսելու ատեն, ը-լայն անոր էութեան, ըլլա՞յ անոր ուղղու-թիւններուն (զարոյցներ), ըլլա՞յ անոր յա-րաբերութիւններուն մասին, ան կը ցու-ցաբերէ գիտական մօտեցում, այսինքն՝ առարկայական է: Իր համակարաններն ու հակակարանները անթեղած, սակայն՝ մտկան մօտեցում մը կը ցուցաբերէ, տա-լով պատկերացում, թերեւ ուղեւորութիւն-ները, ի վերջոյ՝ յանգնելու համար եղբա-կացութեան մը: Կշտուած ու տրամաբա-նական ընթացքով մը կը յառաջանայ՝ կը խուսափի որակական անախաններու անտեղի գործածութենէ: Արուեստի որեւ-է գարոցի թմբկահարը չէ՝ բոլորին մէջ ալ կը գտնէ յաջող եւ ձախող գործեր:

կանգնելու յետագայ քայլերը: Ռ. Իշ-խանեանի կարծիքով, Մետաֆիզիկական ուղ-ղագրութեան մասնակի վերականգնումից անցել է 45 տարի, բայց այսօր, թէեւ մեծ ուշացումով, պէտք է կատարել դէպի դա-սական ուղղագրութիւն տանող յաջորդ քայլերը:

Իրեն դասական ուղղագրութիւնը վե-րականգնելու 1940 թ. որոշմանը յաջոր-դող քայլ, Ռ. Իշխանեանն առաջարկում է կատարել արդի ուղղագրութեան հե-տեւեալ մասնակի եւ խիստ անհրաժեշտ փոփոխութիւնները:

1. - Վերականգնել իւ-ի գրութիւնը եւ յու-ի փոխարէն ամէնուրեք գրել իւ. ինչ-պէս՝ միւս, իւրային, իւրացնել եւ այլն:

2. - Վերականգնել բառավերջի է-ն եւ բառավերջում է լսելիս, ամէնուրեք գրել է. ինչպէս՝ որեւէ, որեւիցէ, նախօրէ, հիւլէ եւ այլն:

3. - Վերականգնել բառամիջի ոյ-ը (ույ-ի փոխարէն), եւ գրել՝ գոյն, լոյս, բոյս, բոյր եւ այլն:

4. - Վերականգնել եա-ի գրութիւնը եւ յա-ի փոխարէն ամէնուրեք գրել եա. ինչ-

պէս՝ մատեան, թումանեան, հարուս, ամեան եւ այլն:

Հեղինակի տեսլով, սոյն վերականգ-նումների կապակցութեամբ արուած բազ-մաթիւ փորձերը ցոյց են տուել, որ աշա-կերանները մէկ ժամուայ ընթացքում լի-սիւն իւրացնում են դասական ուղղագր-ւիւն իւրացնում են դասական ուղղագր-ութեան այս չորս տարրերը: Իսկ ուսա-րութեան այս չորս տարրերը իսկ առաւ-տուցութիւնը, մամուլի աշխատողներն ու նոյնութիւնը, գաղտնի աշխատողներն ու սրբապիղծները զարուգութիւններից ընթ-այս կանոնները իւրացնում են անմիջա-պէս: Իսկ ամենակարեւորն այն է, որ այս չորս տարրերը վերականգնելու ըն-նորհի մեր ուղղագրութիւնը ձերա-նախկին դասական արուեստագիտու-թեան հետ լիարժեք չէ լսելի կուռ պո-թիւններից, դառնում է անկի կուռ պո-թիւններից, գաղտնի մերձե-նում են մայր հայրենիքի եւ սփիւռքի ուղղագրութիւնները եւ կատարում մի-քայլ եւս դէպի մերոպեան ուղղագրու-թիւն:

Գրքովը գրուած է մատչելի, աշխոյժ-լեզուով, կարգաւորում է յաջողաւոր-թեամբ եւ շատ լաւ ձեռնարկ է թէ՛ ու-թեամբ եւ շատ լաւ ձեռնարկ է թէ՛ ու-սուցիչները եւ թէ՛ աշակերտութեան ու ստանդորթեան համար:

Ռ. ՀԱՄԲԱՐԶՈՒՄԵԱՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Հրաչուհի Աճեմեան եւ զաւակները իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր՝ Ս. ՌԱՄ Աճեմեանի

յիշատակին, անոր մահուան 8-րդ տարեւոյցին առթիւ՝ Անուիլի վարդապետ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ Մատաղօրհնութեան 6000 Փրանք, Ռատիօ - Ազգ-ին 1000 Ֆ., եւ իրենց սիրեցեալ «Յառաջ»-ին 1000 Փրանք կը նուիրեն:

×

Պ. Փայլակ Կիրակոսեան 300 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»-ին Տիկին Վիքթորիա Սեր-ֆանեանի յիշատակին:

×

Տիկին Նուարդ Գարամանեան իր սիրելի ամուսնոյն՝ Գաւթի Գարամանեանի մահուան 9-րդ տարեւոյցին առթիւ 100 Ֆ. կը նուիրէ Փարիզի Ազգատարինամին, (ստա-նալ «Յառաջ»-ին) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»-ին:

«ՅԱՐԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱԿԱՅԱՆ ՆԱՄԱՐ ԿԵ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՓԱՐԻԶ. - Տիկին Զեփիւն Հարությունեան 400 Ֆ.:

ՔԱՆԻՒԻՐ. - Տիկին Օհաննէսեան 400 Փրանք:

ՓԱՐԻԶ. - Պ. Ք. Գարեհան 100 Ֆ.:

« Յ Ա Ռ Ա Ջ » Ի ԸՆԹԱՅԻՆ ԱԶԳԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆԸ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ

Մահազդ	350	(415,10)
Հոգեհանգիստ	250	(296,50)
Շնորհակալիք	250	(296,50)
Հարսնիք, նշանուիք	300	(355,80)
Մնումը	300	(355,80)

Բոլոր ազգերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% ԹԷ.ՎԷ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը): Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազգերու, մինչեւ մէկ քառորդ սինակ (25 տող) մահազգներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին: Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, գինը թերթին վարչութեան:

ՆԱՍՏԻ ՌԻՆԵՄԱ

Մ Ա Ր Ս Ի Յ Լ
Հայկական շարժապատկերի ցուցադրութիւն,
նախաձեռնութեամբ՝
Կապույտ Խաչի Պամոնի մասնաճիւղին
Կ Տ Ո Ր Մ Ը Ե Ր Կ Ի Ն Ք
(գումարը)

Կիրակի, Հոկտեմբեր 5, ժամը 15-ին,
Պոմոնի Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:
Տոմսերուն համար գինը Պոմոնի Կապույտ Խաչին ինքնուրոյն:

×

Կապույտ Խաչի Սեւրան - Լիւվրի Կառ-կանի մասնաճիւղին պարահանդէսը՝
ՆՈՅՏԵՄԲԵՐ 15-ԻՆ:

Կ Ե Դ Ր Ո Ն Ա Կ Ա Ն Ի
Հ Ա Ր Ի Ի Ր Ա Մ Ե Ա Կ Ի
Մ Ե Ծ Կ Ա Լ Ա
Դ Ե Կ Տ Ե Մ Բ Ե Ր 7
THEATRE DE PARIS

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՇԱԽԻԼ

Շախիլի միօրեայ դպրոցի դասերը կը վերսկսին Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 10, սովորական վայրը, սովորական ժամուն:

×

Ի Ս Ի

Իսիկ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնն ու Կրթական Մարմինը կը ծանուցանեն թէ կը վերսկսին հայերէն լեզուի դասընթացները, Չորեքշաբթի օրեր ժամը՝ 8.30-էն 12.30: Կը դասաւանդուին լեզու եւ խօսակցութիւն, կրօնք եւ պատմութիւն, երգ ու պար:

Կը հրաւիրուի չըջանի հայութիւնը ար-ձանագրելու իրենց զաւակները 4-է 14 տարեկան:

Արձանագրութեանց եւ յաւելեալ տեղե-կութիւններու համար գինը Եկեղեցւոյ քարտուղարութեան:

Հեռաձայն. - 46 - 44 - 28 - 52

×

ԱՆԻԷՆ - ՊՈՒԱ - ՔՈՂՈՄՊ
ՔՈՂՈՄՊ

Անիէն - Պուա - Քոլոմպ, Քոլոմպ եւ չըջանի Հայկ. Գառնիկ Յովհաննէսեան միօրեայ դպրոցը կը վերաբացուի Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 10-ին: Գառն-ւանդութիւնները տեղի կ'ունենան նոյն օրը, ժամը 9 - 12 եւ 14 - 16:

Ծնողները կը հրաւիրուին առաջնորդել իրենց զաւակները:

119, rue Hoche - Colombes

×

ՄԱՐՍԷՅԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Չորեքշաբթի օրուան դասընթացները կը վերսկսին՝

Սեպտեմբեր 17-ին

- Հայերէն լեզու, բոլոր մակարդակնե-րուն համար:

- Հայոց պատմութիւն եւ աշխարհագր-րութիւն:

- Գրականութիւն:

Յատուկ պատրաստութիւն պաքաւօ-րէյաի համար, Ա. կամ Բ. լեզու եւ օփախն:

Գառնաւանդութիւնները ձրի են, եւ տեղի կ'ունենան ժամը 14-էն 17:

Ուսուցչական որակաւոր կազմ:

Մասնաւոր դասեր չափահասներու հա-մար:

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնու-թեանց համար գինը Մշակոյթի Տան վարչութեան:

12 - 14, rue St. Bazile - 13001 Marseille
Tél. : 91 - 50 - 15 - 09

×

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԼԻՈՆ - ՎԻԵՆՆԱ ՄԱՍՆԱՃԻԻԿ

Հայերէն լեզուի դասաւանդութիւն

փոքրերու համար

Ամէն Չորեքշաբթի, կէսօրէ վերջ, ժա-մը 14-էն սկսեալ Աստուծոյ սրահին մէջ, Քէ Բաթօ թիւ 1 (Վիէն):

Գառնաւանդութիւնները կը սկսին Սեպ-տեմբեր 17-ին: Արձանագրութեան հա-մար հեռաձայնը՝ 74 - 85 - 18 - 05 կամ՝ 74 - 85 - 72 - 34 թիւերուն:

×

ՎԱԼԱՆՍ

Վալանսի Դաւիթեան միօրեայ դպրոցի 1986 - 1987 տարեւոյցին վերամուտը Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 10, առաւօտ-եան ժամը՝ 9-ին:

Գառնաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան Չորեքշաբթի օրերը, առաւօտեան ժամը 9 - 12:

ՆԱՍՏԻ ՌԻՆԵՄԱ
Մ. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻ
ՃԱՃ. ՊԱՐԵՀԱՆԴԵՍԸ
ՆՈՅՏԵՄԲԵՐ 15-ԻՆ

ԿՈՒՋՈՒԻ

Երիտասարդ կամ Երիտասարդուհի՝
մը, 20 - 25 տարեկան որպէս՝

Secrétaire - Aide - comptable

Պէտք է լաւ Ֆրանսերէն գիտնայ:

Գործատեղին Փարիզ է (Ռեիլիւլիք):

Հեռաձայնը ժամը 10-էն 18:

42 - 41 - 27 - 85

ՇՆՈՐՀԱԿԱԽ

Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկե-ցին շնորհակալութեամբ ստացած է. - Այրի Տիկին Սիրուն ձիվանեանի (ծնեալ՝ Չաղարեան) մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի. - Իմիշեան ընտանիք 300 Փրանք Եկեղեցիին, Բաղապեան ընտանիք 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պոյա-ճեան, Տ. Տէր - Բարսեղեան, Տէր եւ Տիկին Պարեան, Տէր եւ Տիկին Համա-կան Դաւիթ, Պ. Սուրէն Դարբեան, Մի-նասեան ընտանիք 50-ական Ֆ.:

Սահակ - Մեսրոպ Երզնախումբի ան-դամները Եկեղեցիին 100 Ֆ.:

Մաքս Դաղիկեանի մահուան առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Գեորգ Տէրտէրեան 300 Ֆ., Այրի Տիկին Անահիտ Ազարեան, Աթոյ-եան ընտանիք 200-ական Ֆ., Տէր եւ Տի-կին Եկեղեան Գարբիէլ, Անիկեան Յա-րութիւն, Տէր եւ Տիկին Պոլոս Ազար-եան, Դաղիկեան 100-ական Ֆ.:

Աւագ Չաղապեանի մահուան առթիւ. - Սաղի ընտանիք 200 Ֆ.:

Ազնիւ Փափագեանի մահուան առթիւ. - Ընտանիքը կողմէ 200, Քէնտիքեան ըն-տանիք 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Վանդեան, Պ. Մեսրոպ Գառնաեան 50-ական Ֆ., Տիկին Թէրզեան 50 Ֆ.:

U.G.A.B. PARIS
RENTREE SCOLAIRE

Le Comité des Dames de l'U.G.A.B. de Paris informe les parents intéressés que les cours de langue et de chants arméniens qu'il organise les mercredis après-midi à l'intention des enfants et adolescents âgés de 5 à 14 ans reprennent

le Mercredi 10 Septembre

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles - Paris 17ème

Pour tous renseignements complémen-
taires ou inscriptions téléphoner au
45 20 03 18
du lundi au vendredi de 10 à 17h.

ՆԱՍՏԻ ՌԻՆԵՄԱ

Կապույտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի (Մար-տէլ) մասնաճիւղը կը ներկայացնէ հա-յախօս ֆիլմ մը՝ «Արիւնապարտը»՝ Սեպ-տեմբեր 28-ին, Կիրակի, ժամը 15-ին, Մարտէլի Հայ Մշակոյթի Տունը:

ԽԱՉՎԵՐԱՅ

Ս. ՅՈՒՆԱՆԵՍ-ՄԱՐՏԻՍ
ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 14, տօն է վե-րացման Սրբոյ Խաչին. Խաչվերաց է:
Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսա-ւոր Պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻԻՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ
(Առաջնորդ Հայոց Փարիզի)

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.45-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10.30-ին:

Պատարագը կ'երգուի քառածայն՝ Մայր Եկեղեցւոյ Երզնախումբին կողմէ, զե-կաւարութեամբ Կոմիտաս Գէորգեանի:

Նոյն օրը, Երեկոյեան ժամը 4-ին, կը կատարուի ժամերգութիւն եւ Խաչվերացի մեծահանգէս Թափօր - Անդաստան - ոչ-հանով:

×

Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 15, տօն է Խաչի: Յիշատակ է Մեռեցոյ:

Ժամը 10-ին, Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մա-տուցուի: Պատարագի աւարտին՝ հոգե-հանդիսաւոր կը կատարուի վասն Համօրէն նշեցեցեց:

×

Ս. ՅԱՊՐ - ԼԻՈՆ

Սեպտեմբեր 14-ին, Կիրակի, Խաչվե-րացի տօնի առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ԱՔԵՂԱՅ ԱՒՏԻԲԵԱՆ

Պատարագի Երզնախումբինը կը կատարուի Եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» Երզնախումբին կողմէ՝ զեկաւարու-թեամբ՝ Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

Նոյն օրը, ժամը 16-ին, կը կատարուի Խաչվերացի Թափօր - Անդաստան՝ նա-խազանութեամբ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

×

Սեպտեմբեր 15-ին, Երկուշաբթի - Յի-շատակ է Մեռեցոյ:

Ժամը 11-ին, կը կատարուի Հոգեհան-դրատեան արարողութիւն, «Վասն Համօ-րէն նշեցեցեց»:

×

ՇԱՐՎԻԷՕ - Ս. ՆԵԱՆ

Սեպտեմբեր 14, Կիրակի, Խաչվե-րացի տօնի առթիւ, Կը մա-տուցուի Պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՎՐԹԱՆԻՍ ԱԻԱԳ ՔԶՆՅ. ՏԵՐՏԵՐԵԱՆ
Յետ աւարտման պատարագի, տեղի կ'ունենայ Խաչվերացի Մեծահանգէս Թափօր Անդաստան - Ռէհանով:

Երկուշաբթի, յիշատակ է Մեռեցոյ. հո-գեհանդիսաւոր կը կատարուի - վասն Համօ-րէն նշեցեցեց:

Imprimé sur les Presses du Journal «Maratch»
83, rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

voyages en arménie

vols directs
Paris - Erévan - Paris

DEPARTS :

02 et 16 OCTOBRE

Lic. A. 1037

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :

Levon BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. 42 - 61 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. 78 - 60 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
VOCA TOURS
10, ave. du Prado
13006 MARSEILLE
Tél. 91 - 37 - 58 - 58

ՓՈԽԻՆԻ
ՎԱՍԿԱՆՍԻ
ՅԱԶՈՂ ՍԿԻԶԲ

Փոխարին չորս մրցակցներ սկսած է լրացնել ճակատներու վրայ: Հակառակ կողմի մրցակցներ Ֆրանսայի չորրորդ աստիճանին մէջ, Վալանտի Հայ Մարտիկան լաւ տարւորութիւն զորեկ իր աստիճանի երկու մրցումներուն ընթացքին: Առաջին 31-ին հաւասար (0 - 0) ար- ղիւնք մը ձեռք բերաւ Ֆէշի մէջ, իսկ անկողնի կրակի, իր գաղտնի վրայ, փա- րաւոր (4 - 0) յաղթանակ մը տարաւ Թա- ւի վրայ: Յաղթանակ մը որ անկասկած պիտի ար- ցայնէ, յառաջիկայ մրցումներուն հա- ւար, խաղացողներուն փառահաճութիւնը: Այստեղ յաղթող մրցակցին է Լէօ Փիւ, որ վերջին զաւթին վրայ, Սեպտեմբեր 11-ին: Կրնայ ըլլալ որ մրցումը տեղի անհայ Շարաթ օրն իսկ:

ՄԱՐՏԵՅԼԻ
ԵՐԿՈՒ ԱՎՈՒՄԲԵՐԸ
ՈՍՏՈՒՅ ԴԱՍԱԿԱՐԳԻՆ ՄԷՋ

Համաձայն անցեալ մրցակցներն ար- ղիւնքներուն, Հ. Մ. Բ. Մ. - Արծիւ եւ Ս. - ԹԱՅԹԵՆ պիտի արտաբերուէին Վերականգնի լիկին պատուոյ դասա- րդէն: Կր մնան սակայն նոյն դասա- րդին մէջ: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ աւելի քան դաստիարակ ունեցող քանի մը արտաբերանականութիւններ զործած են եւ արժանացած փառքան: Այսպէսով, յայտնուեալ երկու ակումբներուն տեղ բաց- ար: Պիտի շարունակեն ուրեմն պայ- քով պատուոյ դասակարգին մէջ: Ինչպէս առաջին ելուցները սակայն քա- լարական չեն: Սէն - ԹԱՅԹԵՆ պար- ղեցաւ Տիւնի մէջ (1 - 0), իսկ Հ. Մ. Մ. - Կապի մէջ, տկարացաւ երկրորդ խաղին եւ յաղթուեցաւ (6 - 1):

ԲԱՍԿԱԿԱՆԵՐ

Ի հաշիւ Ֆրանսայի բաժակի առաջին փուլին, Վիէն յաղթեց Շառի (2 - 0): Ս. - Արծիւ լիկի բաժակին համար, Հ. Մ. Բ. Մ. - Լիւս - Տէսին, հակառակորդ պարզ վրայ, (2 - 0)ով պարտութեան անկէջ Վիէնի մէջ խաղաւ, իսկ Վա- րան երկրորդ խաղին՝ որ այս տարի աստիճանին մրցակցներն էին, յաջողու- րաւ վերջացուց իր առաջին բաժակա- խաղը (2 - 1) Լէօ - Փուլէնի դէմ: Վալանտի Հ. Մ. Բ. Մ. - Նալ մասնակցե- ցաւ Տիւնի մէջ բաժակին եւ յաղթեց (3 - 0) Վալանտի Ռէյնի մէջ: Այսպէս իր ալ զէպի Նիս՝ որ Հայ Մարտիկանի փոքր պարտութեամբ մը պարտուեցաւ մրցակցին, (1 - 0) իսկ խաղական խումբին դէմ:

Վ. Մ.

ՃԱՏՐԱԿ
ԳԱՍՏԱՐՈՎ՝ 8
ԳԱՐԲՈՎ՝ 6

Երկու մրցակցներուն տարբերութիւնը ակնհայտ դարձաւ 14-րդ խաղին ետք, որի հարձակումը էր Գարբով, Երեքշաբ- րի օր, համակով մը իրաւարարին: Ներկայիս, ուրեմն, Գասպարով կը խաղան 8 կէտով ընդդէմ Գարբովի (6) եւ Վալանտի միայն 4 կէտի պէտք ունի տէրը լինելու համար համալսարանային աստիճանին 10 խաղ կը մնայ:

**ՕՐՈՒԱՆ
ԴԵՊՅԵՐԸ**

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Օթիւ ՏԸ ՎԻԼԻ Թղթատարական զրա- սնեակին ահաբեկչական արարքին տէր եղան երկու կազմակերպութիւններ: Մէկը՝ ծանօթ է, քանի «Արար քաղաքա- կան բանտարկեալներու համակամութեան կոմիտէն» է, որ երեք բանտարկեալի եւ զլիաւորարար Խարաշիմ Ապտալլայի ա- զատ արձակումը կը պահանջէ: Միւսը, ցարդ անծանօթ՝ «Ազատութեան եւ իրա- տոյնի կողմնակիցները»: Վերադարձնու- մէջ, կան որոնք շատ ծանր վիճակի մէջ են, մէջն ըլլալով 3 տարու ազնակ մը: Բանտարկեալներու համակամութեան կո- միտէն կը սպառնայ ալ աւելի սաստկա- ցնել իր զործողութիւնները, մինչեւ իր միակ պահանջին զործողութիւնը (բան- տարկեալներուն ազատ արձակումը): Ներքին նախարարը՝ Փաքուա հարցազը- րոյցի մը ընթացքին, որ լոյս տեսած է Զորեքարթի օր «Քոքիտիլ»-ի մէջ, կ'ըսէ թէ Ֆրանսա տեղի պիտի չտայ ահաբեկ- չութեան առջեւ: Փաքուա կ'ըսէ նաեւ թէ Ապտալլա ընկերակցականներու ժա- ոսպնութիւնն է: Արդարեւ կը թուի որ նախկին կառավարութիւնը յանձն առած էր արագօրէն ազատ արձակել Ապտալլան Ֆրանսայի Փէյրիի փոխարէն (առեւան- դուած Տիւնի մէջ 1985 Մարտ 24-ին եւ ազատ ձգուած Ապրիլ 2-ին): Ամէն պա- րագայի մէջ, նախարարին համար Ապ- տալլայի հարցը արդարադատութեան կը վերաբերի:

ԱՐԵՒՄՏԵՆ - ՊԵՅՐՈՒԹԻ մէջ, առե- ւանդուած է ամերիկացի մը եւս՝ Ֆրանք Ռիւ, 53 տարեկան, որ անօրէն էր ամե- րիկեան մասնաւոր վարձարանի մը՝ Լի- պրմիք Իմքէրէլըմը Սֆուլ: Ամերիկա- ցին ամուսնացած էր սուրիացի կնոջ մը հետ եւ դաւանափոխ եղած, բայց իր մահ- մեղադրանքները չբաւեց որ շատեան- զուի Իսլամական ձիւհատին կողմէ:

ՀԵՌՈՍՏԵՆԻ հաղորդակցութիւնները պիտի սղեն շատախօսներուն համար, աշ- խատներէ ժամերուն (8-էն 18), այսինքն հիմնական սակը, որ ցարդ քանի վայր- կեանք անգամ մը կը կրկնուէր, 6 վայր- կեանք կ'իջնէ: Միւս կողմէ, սակայն, հիմնական սակը, որ 0 Գ. 77 է ներկա- յիս, Հոկտեմբեր մէկէն 0 Գ. 74-ի կ'իջնէ:

ԱՐԵՒՄՏԵՆ - ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչա- պետը՝ Քոհլ Փարիզ եկաւ, առջի օր, եւ տեսակցութիւններ ունեցաւ Նախագահ Միթերանի եւ նախարարապետ Շիրաքի հետ: Պատկերացութեանց զլիաւոր նիւթը անշուշտ ահաբեկչութիւնն էր եւ հաւա- նական կը նկատուի, որ ի մօտոյ Եւրո- պայի Ներքին նախարարներու ժողով մը զուարթուի:

ՉԻԼԻԻ մէջ ընդգիմադիրներու դէմ հե- տապնդումները կը սաստկանան: Առե- ւանդուած երեք ընդգիմադիրներու դիակ- ները գտնուած են: Մէկը ծանօթ լրագր- րող մըն էր: Միւս կողմէ ի նպաստ Փի- նոչէի ցոյց մը կազմակերպուած է եւ մե- նաւոր ստիթն ալ կ'օգտագործէ, աւելի հիմնական ձեւով մաքրագործելու հա- մար, ով որ ընդգիմադիր կը նկատէ:

ԼՍՈՂԱՏԵՍՈՂԱԿԱՆ «քարձը հեղինակու- թեան» նախագահուին Միշէլ Քոթա իր հրաժարականը տուաւ, ինչ որ անակնկալ մը էր: Ծանօթ է, որ նոր իշխանութիւն- ները որոշած են փոխարինել այս մար- մինը եւ նոր մը հաստատել, միւրուսում՝ «Ազատութեանց եւ հաղորդակցութեան ազգային յանձնախումբ», որ 9-ի տեղ 13 անդամներէ պիտի բաղկանայ: ՊՈԼՍՈՅ սինակովին ոճրագործին պա-

**ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻՋ
ՀԵՌՈՍՏԻԳ**

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԵՆՓՐԷՍ - ՕԳՈՍՏ. 29 - ՍԵՊՏ. 5)

ՍՓԻՒՌԻ ԼԱՅ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԸ
ԸՆԴՈՒՆՈՒԱԾ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐՁԱՊԵՏԻՆ ԿՈՂՄԷ

Սփուրի զանազան զաւուրներէ Օգոս- տոսին Հայաստան հրաւիրուած Հայ ու- սուցիչներու խումբը Օգոստոս 20-ին ըն- դունուած է վարչապետ Ֆադէյ Սարգս- եանի կողմէ: Յանուն կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի, գերագոյն խորհուրդի պրեզիտիոմի եւ նախարարաց խորհուրդի Ֆադէյ Սարգսեան ողջունած է հիւրերը եւ յաջողութիւն մաղթած անոնց ման- կավարժական զործունէութեան մէջ. ա- ղա Վարչապետը խօսած է Հայաստանի տնտեսական, ընկերային եւ մշակութա- յին զարգացման մասին: Յանուն ուսու- ցիչներուն Հայաստանի կառավարութեան չորհրդակցութիւն յայտնած է Ա. Ղազար- եան (Լոստոնէն): Ընդունելութեան ներ- կայ եղած են Վարչապետի տեղակալ Սու- րէն Աւետիսեան, Լուսաւորութեան նա- խարար Սեմէոն Հախումեան եւ Սփուր- լաւագործական հետ մշակութային կապի կոմիտէի նախագահ Կարէն Դաւաթեան:

ԱՌՆՈ ԲԱԲԱՋԱՆԵԱՆԻ
ՅԻՇԱՍԱԿԻ ՅԱԵՐԺԱՅՈՒՄԸ

Երեւանի երաժշտական - մանկավար- ժական ուսումնարանը այսուհետեւ կը կոչուի Անո Բաբաջանեանի անունով: Ուսումնարանը քան տարւած անցեալ ունի. ցայժմ տնւած է 2000 չրջանաւոր- ներ, որոնցմէ 400-ը յետադաշին յաջո- ղութեամբ աւարտած է Երեւանի եւ Սոր- հրդաշին Միութեան այլ քաղաքներու բարձրագոյն ուսումնական հաստատու- թիւնները: Ուսումնարանի շրջանաւարտ- ներէն են Գեղամ Գրիգորեան, Գլինկա մրցումի դափնեկիր Անահիտ Հայրապե- ան, ինչպէս նաեւ անդրիովկասեան մրցումներու շատ մը դափնեկիրներ: Անո Բաբաջանեանի յիշատակի յաւեր- ժացման նպատակով անոր անունով կոչ- ւած է նաեւ Երեւանի հարաւ - արեւմտե- ան շրջանի նորակառոյց փողոցն - րէն մին:

ՏԱԹԵԻԿԱ ՍԱԶԱՆԴԱՐԵԱՆ
ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Պորտուգալի երաժշտական արուեստի զարգացման իր բերած նպաստին ի գնա- հատութիւն, Երեւանի Կոմիտաս երաժշ- տանոցի ամպիոնի վարիչ Տաթեիկ Սա- զանարեան Պորտ. Միութեան գերագոյն խորհուրդի պրեզիտիոմի հրամանագրով պարգևատրուած է «Ժողովուրդներու բարեկամութիւն» շքանշանով:

Իրականում կը յստականան եւ երկու հո- ղինոց քոմանտոյի մը վարակած կը հաս- տատուի: Դատարարին համաձայն ջարդը 10-էն 15 վայրկեան տեսած է: Յուշա- կաւորութեան ներկայ կ'ըլլայ Իսրայէլի սեփարատ Բարբին, Թրեքեան իշխանու- թիւնները մերժած ըլլալով կառավարա- կան անձնաւորութեան մը մասնակցու- թիւնը: Միւս կողմէ, Պինկոյի մէջ, Ռեֆաէ կուսակցութեան (կրօնամա- յիւր) պարագային Միլլի Սէլամէթի յա- յայտարարած է որ Էօզալ պէտք է հրա- պարակաւ ներդրութիւն խնդրէ, որովհե- տեւ սինակովին համար «Աստուծոյ Տունը» ըսած է, մինչ Աստուծոյ տունը միայն մզկիթը կրնայ ըլլալ: Աւելցուցած

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ
ՆԿԱՐԻՉ ՍԵՐԳԵՅ ԱՐՈՒՏԵՅԱՆԻ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Օգոստոս 30-ի թիւին կ'իմանանք, թէ Օ- դոստոս 27-ին Երեւանի մէջ իր մահկա- նացուն կնքած է նկարիչ Սերգէյ Աւետի Արուսեան: Ծնած էր 1912-ին՝ Պաքու: 1930-ին փոխադրուած է Երեւան եւ ըն- դունուած Բազմարուեստից հիմնարկի ճարտարապետական բաժինը, զոր աւար- տած է 1936-ին: 1930-ական թուական- ներէն Սերգէյ Արուսեանի քաղաքական ծաղրանկարները հրատարակուած են միութենական եւ Հայաստանի մամուլին մէջ: 1939 - 1948 թուականներուն եղած է Սովետական թատրոնի զլիաւոր նկա- րիչը եւ ձեւաւորած բազմաթիւ ներկա- յացումներ: Իրեւ. բեմագիր - նկարիչ մասնակցած է նաեւ «Սեանի ձկնորսնե- րը», «Քաջ Նազար», «Լեոնային լճի զաւուրները», «Պատուի համար» եւ այլ շարժանկարներու պատրաստութեան: Տարիներ եղած է «Ոգին» հանդէսի զը- խաւոր նկարիչը եւ Հայաստանի Նկարիչ- ներու Միութեան վարչութեան պատաս- խանատու քարտուղար: Իր զործերը կը գտնուին Հայաստանի պետական պատկե- րատրանի, Բախրուլին թատերական ար- ւեստի թանգարանին մէջ:

«JEUNE AFRIQUE»

LE DROIT
A LA MEMOIRE

Մարտի Գէօրգի շահեկան գրախօսական մը ստորագրած է Ժէօն - Աթրիքի վերջին թիւին մէջ (Սեպտեմբեր 10, թիւ 1340) նուիրուած Լեփախուսի ժողոված եւ ներ- կայացուցած դիւաններուն: Հատորը, ինչպէս ծանօթ է, լոյս տեսաւ վերջերս Ֆայաո հրատարակչականին կողմէ, Ալֆրէտ Կրոսէրի յառաջարկով:

Գէօրգի, նախ կը շնորհ ինչ որ վատթա- րագոյն կը նկատէ անադարձութեան եւ ոճիւրներու գոհ ժողովուրդի մը համար, այսինքն՝ անոնց գոյութեան իսկ ուրա - ցումն է: Յիշելով այլ ցեղասպանութիւն- ներ, որոնք ընդունուած են պատասխա- նատուներուն կողմէ, կ'ըսէ թէ կա'յ սա- կայն ժողովուրդ մը, որու կը մերժուի «Երեւոյթեան այդ իրաւունքը», այսինքն՝ Հայ ժողովուրդը: Այդ իսկ պատճառով, զոհոնակութեամբ կ'ողջունէ որեւէ հա- տոր, որ ճշմարտութիւնը կը բերէ ընդ- դէմ սուտին եւ մոռացութեան: Ապա, երկարօրէն կը ծանրանայ հատորին փա- տաթուղթերուն վրայ:

ՍԱՅՏԱՅԻ (հարաւ - Լիւանան) պա- ղեստինեան կայան մը ոմբակոծած է, Զորեքարթի առաւել, իսրայիւկեան օդու- ժը, այն պատճառարանութեամբ թէ զաղ- թակայան չէ, այլ՝ ահաբեկչական բոյն:

ԼՈՍ - ԱՆՃԵԼԸՍԻ դատարանը անպարտ արձակեց Պէթք Սապարի նախկին երգի- չը՝ Օլի Օսպրի, որ ամբաստանուած էր անձնատարանութեան մղած ըլլալուն հա- մար իր վրայ հիւսցողներէն մէկը - փախ մը, որ գնդակ մը պարպած էր գանդին մէջ, իսկէ ետք «Միլիտարի սոլիսիտն» երգը:

ՇՆՈՐՀԱՎԱԽԻՔ

Տէր և Տիկին Փօլ Փիլիպէ, Տէր և Տիկին Շառլ Թաճեան, Պ. Տընի Փիլիպէ, Պ. Ֆրանսիս Փիլիպէ, Պ. Ֆրանսիս Թաճեան, Ալբրի Տիկին Սթեֆան Օսմանեան - Վառձօր, Ալբրի Տիկին Կարապետ Օսմանեան, Ալբրի Տիկին Արշակունի Դաւիթեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղիկով, փոխան ծաղիկի նուէրներով, անձամբ թէ զրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, մեծմօր, քրոջ, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ և ազգականին:

Տիկին ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԹԱՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Տիկին Օսմանեան)
մահուան առթիւ:

Ի ՅԵՇԱՏԱԿ

Արթուրիլէն՝ Ասատուր 100 ֆ. կը ներկէ «Յառաջ»-ին իր գաղտնիկութիւնը՝ Բիւզանդի Խոսիկեանի մահուան առթիւ:

ՑԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապույտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր և Տիկին Միհայր Մեղիսեանի վարդգէս Մելիքեանի մահուան առթիւ:

ՆԱԿՏԻ ՌԻՆԵՄԱԼ

ՄԱՐՍԷԼԻ - Կիրակի, Դեկտեմբեր 7, թատերական ներկայացում «Ժիմնազ» թատրոնին մէջ, Մարսէլի Հայ Մշակութային Տան թատերախումբին կողմէ:

×

Կապույտ Խաչի Սեւրան - Լիւրի Կառլանի մասնաճիւղին պարահանդէսը՝ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 15-ին:

×

Կիրակի, Հոկտեմբեր 26, ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՕՐ-ը: Հանդիսութիւն ի նպաստ Իսի Եկեղեցւոյ Միօրեայ վարժարանի:

ՇՆՈՐՀԱՎԱԽԻՔ

Մարիամ Թէմիքեանի մահուան առթիւ - Պուլվար Օսմանի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները: - Տէր և Տիկին Սայրին Նշան, Տէր և Տիկին Սայրին Պարզեւ, Տէր և Տիկին Պողոսեան Մկրտիչ, Տէր և Տիկին Ա. Խէմիշեան, Տէր և Տիկին Տէրտէրեան Նազարէթ, Տէր և Տիկին Տէրտէրեան, Պողոսեան Սահակ, և Աւետիսեան Միւրթար 500-ական ֆ.:

ՎԵՐԱՍՈՒՏ

Ի Ս Ի

Իսի Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնն ու Կրթական Մարմինը կը ծանուցանեն թէ կը վերսկսին հայերէն լեզուի դասընթացները, Չորեքշաբթի օրը ժամը՝ 8:30-էն 12:30: Կը դաստանդուն լեզու և խօսակցութիւն, կրօնք և պատմութիւն, երգ ու պար:

Կը հրաւիրուի շրջանի հայութիւնը արձանագրելու իրենց դասակները 4-է 14 տարեկան:

Արձանագրութեանց և յաւելեալ տեղեկութիւններու համար դիմել Եկեղեցւոյ բարտուղարութեան:

Հեռագր. - 46 - 44 - 28 - 52

×

ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ - ԳՈՒՈՄՊ
ԳՈՒՈՄՊ

Անիէն - Պուա - Գոլմու, Գոլմու և շրջանի Հայկ. Գառնիկ Յովհաննէսեան միօրեայ դպրոցը կը վերաբացուի Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 10-ին: Դաստանդունները տեղի կ'ունենան Նոյն օրը, ժամը 9 - 12 և 14 - 16:

Մնողները կը հրաւիրուին առաջնորդել իրենց դասակները:

119, rue Hoche - Colombes

×

ՄԱՐՍԷԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ
Չորեքշաբթի օրուան դասընթացները կը վերսկսին:

Սեպտեմբեր 17-ին

- Հայերէն լեզու, բոլոր մակարդակներուն համար:

- Հայոց պատմութիւն և աշխարհագրութիւն:

- Գրականութիւն:

Յատուկ պատրաստութիւն պաշարողային համար, Ա. կամ Բ. լեզու և օգիտուն:

Դաստանդունները ձրի են, և տեղի կ'ունենան ժամը 14-էն 17:

Ուսուցչական օրակաւոր կազմ:

Մասնաւոր դասեր չափահասներու համար:

Արձանագրութեանց և մանրամասնութեանց համար դիմել Մշակութային Տան Վարչութեան:

12 - 14, rue St. Bazile - 13001 Marseille
Tél. : 91 - 50 - 15 - 09

×

Հ. Բ. Բ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Լիոն - Վիեննա ՄԱՍՆԱՃԻԿ
Հայերէն լեզուի դաստանդունները

Սեպտեմբեր 17-ին: Արձանագրութեան համար հեռագր. 74 - 85 - 18 - 05 կամ՝ 74 - 85 - 72 - 34 թիւերուն:

×

Դաստանդունները կը սկսին Սեպտեմբեր 17-ին: Արձանագրութեան համար հեռագր. 74 - 85 - 18 - 05 կամ՝ 74 - 85 - 72 - 34 թիւերուն:

×

ՊՈՒՎԱՐ ՕՏՏՕ
Պուլվար Օսմանի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ միօրեայ դպրոցը դաստանդունները կը վերսկսին Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 17, ժամը 2-էն 5:

Արձանագրութիւնները տեղւոյն վրայ:

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

Ս. ԵՌԿԱՆՆԵՍ-ՄԱՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 14, տօն է Վերացման Սրբոյ Խաչին: Խաչվերաց է:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ և կը քարոզէ՝ ԳԻԻՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳՊԱՇԵԱՆ (Առաջնորդ Հայոց Փարիզի)

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8:45-ին: Պատարագ՝ ժամը 10:30-ին:

Պատարագը կ'երգուի քառածայն՝ Մայր Եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, զեկալարութեամբ Կոմիտաս Գլխորդեանի:

Նոյն օրը, Երեկոյեան ժամը 4-ին, կը կատարուի ժամերգութիւն և Խաչվերացի մեծահանգէս Թափօր - Անդաստան - ոչ հանով:

×

Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 15, տօն է Խաչի: Յիշատակ է Մեռելոց:

Ժամը 10-ին, Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի: Պատարագի աւարտին՝ հողահանգիստ կը կատարուի Վան Համօրէն ննջեցելոց:

×

Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 15, տօն է Խաչի: Յիշատակ է Մեռելոց:

Ժամը 11-ին, կը կատարուի Հոգեհանգիստ արարողութիւն, «Վան Համօրէն ննջեցելոց»:

×

Ս. ՊՈՒՆՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱՆՈՐՎԻԼ

Կիրակի, Խաչվերաց: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9-ին, պատարագ՝ ժամը 10-ին:

Երեկոյեան ժամը 5-ին, Խաչվերացի Թափօր - Անդաստան կը կատարուի:

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱԻԼ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 14, Վերացման

Ս. Խաչի տօնին առթիւ, ժամերգութիւն ժամը 9:30, պատարագ՝ ժամը 10:30:

×

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Սեպտեմբեր 14-ին, Կիրակի, Խաչվերացի տօնի առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ և կը քարոզէ՝ ԶԱՏԻԿ ԱՆԵՂԱՅ ԱԻՏԻՔԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարուի Եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբին կողմէ՝ զեկալարութեամբ Պ. Յովհաննէս Պէրդէրեանի:

Նոյն օրը, ժամը 16-ին, կը կատարուի Խաչվերացի Թափօր - Անդաստան՝ նախագահութեամբ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶՍՔԱՐԵԱՆԻ

×

Սեպտեմբեր 15-ին, Երկուշաբթի - Յիշատակ է Մեռելոց:

Ժամը 11-ին, կը կատարուի Հոգեհանգիստ արարողութիւն, «Վան Համօրէն ննջեցելոց»:

×

ՇԱՐՎԷՌ - Ս. ՆՇԱՆ

Սեպտեմբեր 14, Կիրակի, Խաչվերաց Տօն Վերացման Սրբոյ Խաչին: Կը մատուցուի Պատարագ:

Կը պատարագէ և կը քարոզէ՝ ՎՐԹԱՆԷՍ ԱԻՍԿ. ՔԶՆՅ. ՏԵՐՏԵՐԵԱՆ

Յետ աւարտման պատարագի, տեղի կ'ունենայ Խաչվերացի Մեծահանգիստ Թափօր Անդաստան - Ռէհանով:

Երկուշաբթի, յիշատակ է Մեռելոց, հողահանգիստ կը կատարուի - Վան Համօրէն ննջեցելոց:

×

— OPERA DE MARSEILLE —

2 CONCERTS EXCEPTIONNELS

organisés par la Fondation
ARAM KHATCHATOURIAN

CHŒUR ACADEMIQUE D'ARMENIE
(90 Choristes)

ORCHESTRE DE CANNES PROVENCE - COTE D'AZUR

Direction

OHANES TCHEKIDJIAN

Vendredi 26 Septembre à 21 h.

Chœur et Orchestre

Au programme :

G L O R I A VIVALDI

FANTASIE POUR PIANO - CHŒUR ET ORCHESTRE BEETHOVEN

Soliste : Myriam BIRGER

EXTRAITS DE « N A B U C C O » VERDI

PROLOGUE DE L'OPERA « A N O U C H E » DIKRANIAN

Dimanche 28 Septembre à 15 h.

A CAPELLA

Au programme :

KOMITAS - YEGMALIAN - DIKRANIAN -

GANATCHIAN - AROUTIOUNIAN - TCHEKIDJIAN

NOVIKOV - VERDI - ROSSINI - GOUNOD - GERSHWIN

LOCATION :

du lundi 1er au vendredi 19 Septembre, de 9h à 12h au Centre Culturel de l'Eglise Arménienne - 339, ave. du Prado, 13008 Marseille - Tél. : 91 - 77 - 84 - 70

du samedi 20 au samedi 27 Septembre à l'OPERA de MARSEILLE.

PRIX DES PLACES. Concert du 26 Septembre : de 130 francs à 40 francs

Concert du 28 Septembre : de 90 francs à 30 francs

4.000 m² de mobiliers
présentés en ambiance

Meubles
Ghazarian

Z.I. Vitrolles tél. 42. 89.27.47
à 20km de Marseille.

“Բացառիկ զեղջ «Յառաջ»-ի բաժանորդներուն”

ՀԱՅ ՆՈՐԱՎԷՊԻ ԱՐԻԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ

ԾՆՆԴԻԵԱՆ 125-ԱՄ ԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

U.

Գրիգոր Զօհրապը գրական այն մեծու-
թիւններից է, որոնց ժամանակը չի մա-
չում: Ընդհակառակն, քանի զնում, այն-
քան նոր կազմից են բացւում նրա ար-
ւեստի զաղանքները, նրա պաթոսի ա-
կունքները, բախտից հալածուած, աշխա-
տուոր եւ տառապող մարդկութեան հան-
դէպ նրա զեմոկրատական համակրանքի
շմբեկը, նրա առեւտրական եւ կըրօս
միջակայումքին հոգեբառակր:

Չօհրապալ կենանքը եղել է պայքար ա-
մէն տեսակ ճնշման, հարստահարման,
նուաստացման եւ անորոգարութեան դէմ,
եղել է մաքառման մի կիրք, որ ժառան-
դել է Ակնից՝ Քուշակի, Արփիարեանի,
Սիամանթուի, Մեծարեւոյի, Չօպանեանի
օրանից: Այստեղից նա ընթել է զեղա-
ղէտն է խրճախ եւ աստիճան, «փոթորիկի
կտրժք սուտղ» հոգեկան կերտումքը,
որով փայլում է նրա ստեղծագործու-
թիւնը: Պոլսում ստանալով ճարտարա-
ւէտի եւ իրաւաբանի բարձրագոյն կրթ-
ութիւն, զբաղուել է փաստաբանու-
թեամբ եւ զբաղւան - հրապարակախօսու-
կան լայն գործունէութեամբ: Իբրեւ իրա-
ւաբան, նա պաշտպանում է յատկապէս
ճնշում ազգերի քաղաքական մեղադրու-
եալներին, ծառայում սուլթանական ռե-
ժիմի եւ միջազգային յետադիմութեան
դէմ (Տըէֆիւսի դատի առթիւ), եւ-
թանդիւնով հալածանքի, բանտարկու-
թեան, զրկումի իրաւաբանութեամբ ըզ-
րացուելու իրաւունքից:

(Օսմանեան սահմանադրութիւնից յետոյ (1908 թ.), ընտրուելով Ազգային երեսփոխանական ժողովի եւ թուրքական պաշարմենտի անդամ, Զօհրապը, եւրոպական որոշ ղեկավարներէ վկայութեամբ, զիպիլի դէմք եւ դառնում ամբողջ երկրում: Այլ չլինում նա պայքարում է իրաւական – քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային կեանքը բարելւելու, ժողովների եւ միջնորդների, բանուորական միութիւնների եւ գործադուլի պատմութեան համար, պահանջում է հարկերի թեթեւացում, ազգային խտրականութեան եւ ընչազգրկութեան վերացում, գաղտնաբերում է Կիլիկիայի ջարդարարներին, զարմանք եւ հիացում առաջացնելով իր ճառերով: Օսար ղեկավարների հետ նա բանակցում է Արեւմտահայաստանի նահանգների բարենորոգման շուրջը, Փաւրիզում Փրաւսներէն հրատարակում «Հայկական հարցը վաւերագրերի լոյսի տակ» աշխատութիւնը եւ այլն:

Աղգալային սահմաններից դուրս եկող իր հասարակական, — քաղաքական գործու — նեկութեամբ հանդերձ, Զօհրապը մնում է որպէս հայ նորավէպի գաղաթ կամ ինչ-էպս անէլ են, «Իշխան» (Ա. Զօպանեան): Երաւունքը, իրրեն նովելիստ եւ տեսարան, կապուած է հայ իրապաշտական արձակի զարգացման նոր փուլի, Արփիարեանի «Արեւելք» եւ «Մասիս» պարբերականների չորջը համախմբուած ուժերի գործունեութեան հետ: Նա հետեւողականօրէն պաշտպանում է ոչալիքով եւ ժողովրդագրութեան սկզբունքը, իր յօդուածներում զարգացնելով «Կեանքը ինչպէս որ է» եւ «Գրականութիւնը ժողովրդեան կեանքէն պիտի քաղուի՝ ժողովրդեան կեանքին ծառայելու համար» հաստատմբէն: Մինչեւ իսկ համիտեան յետադիմութեան շրջանում, երբ 95 — 96-ի վարդերի արիւնով էր ներկուած ժամանակը, երբ Արփիարեանը ձերբակալուած, Բաշարեանը՝ արտասահմանում, Կամսարականը ասպարէզից հեռացած էր, Զօհրապը միայնակ շարունակում էր «Մասիս»ի հրատարակութիւնը եւ գրակիցների գործը:

Զօհրապին առաջ մղեց ժողովրդի գեղարուեստական զարգացումը, իր ստեղծագործությունամբ հմայելով ընթերցողին: Ժամանակակիցների վկայությամբ նրա դործերը կարգում էին «Տաճոյով, անհամբերությամբ, սքանչանքով... ամենքը կը հասկնան, կը փնտռեն զինքը եւ իր կարօտը կը գտան» (Սիպիլ): Այս համայնքը պէտք է բացատրել հայ աշակերտի նորացմամբ, որ հետեւանք էր ազգային եւ եւրոպականի խաչաձեւման, նո-

ԱՆԾԱՆՈԹ ՄՆԱՑԱԾ

ኒጋ ሆኖ

Է. ՀԷՄԻՆԿՈՒԷՅԻ

ԿԵԱՆՔԷՆ

1917-ին ՀՀՄինկուէյ 18 տարեկան է. ԱՄՆ պատերազմի կը մտնեն: Շուտով արկածախնդիր խառնուածքը, որ զինն պիտի չլքէ ամբողջ իր կեանքին ընթացքին, կը մղէ ՀՀՄինկուէյը զինուորապարտելու: սակայն տեսողական թերութեան մը պատճառով կը մերժուի: Աւելիէն պէտք է զինք յուսադաւանեցնել համար. կը յաջողի ի վերջոյ մաս կազմել Իտալիոյ զբառնող զորաբաժնի մը, որպէս հիւանդատար կառքի շարժավոր: 1918-ի սկիզբը ծանրօրէն կը վերաւորուի երկու սրտանքէն. կը փոխադրուի Միլանոյի զինուորական հիւանդանոցը, ուր կը մնայ երկար շարաթիներ. միջոց մը նոյնիսկ կը մտածեն անդամահատել զինք: Սակայն իր զօրաւոր կազմը պիտի փրկէ զինք. զօրաւոր կազմը ու նաեւ ... Այդէն: Վերահաստեղծեցն էտք երբ իր աչքերը կը բանայ, ՀՀՄինկուէյ կը տեսնէ իր վրայ հակած զէմք մը, զոր երբեք պիտի չմոռնայ: Գորշ — կապոյտ աչքերով, շաղաւիակազոյն մազերով, բարձրաստակ ուս հիւանդապահՆահէն այնքան հմայող է, որ երիտասարդ իսկոյն կը հմայուի....

Հէմինկուէյն քանի մը տարի մեծ է Ագ-
նէս, լեհական ծագում ունի: Հայրը
կործանած ազնուական մըն է, որ վերա-
կանդնելու փորձով, ընտանեօք դադթած
է Ամերիկա: Նիւ - Եորքի մէջ Ագնէս կը
ստանայ Հիւանդաստանէի վկայական:
Վկայակցի արկան ամենուրեքիւնք կ'երա-
զէ. ամբողջ ուժովը կ'ուզէ խոտափել աղ-

րավէպի աւարտուն ձևի եւ կառուցածքի: Մասայի սեղմութեան, վիպական խորքի եւ ժանրի կատարելութեամբ այն հասնում է համալսարհային նորավիպագրութեան նուաճումների մակարդակին: «Սիրուն ոճ ունի, միանշամայն դեք՝ Պոլտոյ սեխեւեթանից, աւելորդ հակադեդրուեաւական պէրանքներէց», — նկատում է Շիրվանդադէն:

Ջօհրապիկը նորալիպերն ընդգրկում են հասարակական կեանքի տարբեր կողմերը՝ է՛ւ բուրժուական վերնախավը, է՛ւ բարձր հողերոսրակաւնութիւնը, է՛ւ աշխատատեղական ներքնախաւերը: Նա իրար դէմ է հանում երկու հակամարտ աշխարհայնք, հեղինակի խօսքով՝ հարստութիւնը եւ աղաքանութիւնը: Մէջը սակեայ կեղեւի մէջ՝ դարչահոտ, վերս պարզ հանդերձի մէջ՝ անաղարատ եւ մարդկայնօրէն գեղեցիկ: Սակայն կեանքի անիւր ճգնում է այս գեղեցիկ մարդկութիւնը նրանց երջանկութիւնն ու երազանքը եւ վերջին հաշուով՝ ազգը եւ հայրենիքը: «Հայրենիք մ'ունէի թշուառ, ազգ մ'ունէի ինձմէ առկի ողորմելի, անոց որոնք ի յառկացնել կենացս մնացորդը», - արձագանդում է հերոսի բերանով:

Հեղինակը մերիայնում է «խարզախ փառքերը», կեզժ քարեպաշտութիւնը, բերնից «մեղք ու կաթ» վաղեցնող սուրբիկ հանումների եւ լուսահողի Նիկիոցոս աղաների հասարակութիւնը: Նա վեր է հանում քրտժոռոտ աշխարհի ալլասեր — ման պատմական պրոպէս, բնամանիքի եւ աւանդական սրբութիւնների կործանումը: Տրեխներով գաւառից Պոլիս եկած Մարտիրոս աղաների հոգում սպանում է մարգկայիւր, կորչում պարզ եւ բարի նկարագիրը: Իբ հարազատ գտներ պիտոյ արօնյանն է դառնում մայրը, որին սիրեցեալ ըծ՛վի ձայնն աւելի է յուրում, քան նրա բացատրութիւնը՝ թոքախտաւոր աղջկայ վիճակի մասին: Մի ալլ նորովէպում նարգիկները դառնում են ամէնքի սիրուհին, քանի որ իրենց ամուսնունը չեն: Ամուսինների հարբատութեան շուրջը գարգանում է ներքին հոգեբանական քանակէն. մէկը ձգտում է ամէն գնով պահպանել իր գրամապուխը, միւսը վտանում է այն, որովհետեւ նրանք, Մօփասանի բռնեքով, «տարբեր ցեղի մարդիկ են», մէկը՝ խտէպներից դուրի, միւսը՝ երազներով սնուող եւ տաւապոյճ՝ գահալէծ մոլուցքով խորտակուող իր յոյսերի համար:

ՀԵԿՏՈՐ ՌՇՏՈՒՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

քառակ ղ ազջկան ճակատազբն: Պատե-
րազմը կը հրահբէ իր երեսակայութիւնը
ու շոտով կ'անդամակցի կարմիր խա-
չին. Խաւիւր կը զրկուի ու հոն զիպուա-
ծը գինքը կը հանէ երկրատարզ Հէմին-
կուէի ճամբուն վրան:

Ի՞նչպէս արդեօք նկարագրով ու խառնուածքով այսքան տարբեր էակներ, անդիմադրելի կերպով կը կապուին իրարու: Հսկանակ որ հազու՜ հաճահասու է դեռ, Հէմինկուէյ ոչ – ուղիղափան խառնուածք մը ունի: Ան արդէն կը զծէ այն պատկեմը, զոր իր առատուելը պիտի տայ մեզի յետագային: Մեծ ալքըլաւեր մըն է: Ուխդը կը խմէ: Տեսակ մը քառ – պոյ: Աւելի⁵, գիւրին խնամուելիք հիւանդ մը լէ: Կը նշանայ թփելնեւուն, կը մերձէ՛ դեղեգասանները, ինամօք:

Աղյնէս հմայուած է առաջին տկնարկ-
հով իսկ, անմիջապէս իր սիւի տնոր յատ-
կացէն իր լաւագոյն ժամերը: Ինք ուտե-
լիք կը պարտաւորէ անոր համար. հիւան-
դանոցէն տուածաձը մեծ բան է: Վէրքե-
րը կը տառապեցնեն զինքը, չի քնանար.
Աղյնէս կը փոխէ իր աշխատանքի ժամե-
րը: Անկէ ետք բոլոր գիշերները կ'անցը-
նէ փրատորին սնարին քով. կը բռնէ ձեռ-
ն ու քաշլարադակին խօսքը կ'ըսէ անոր:
Առատեանն դժժ էրը վերջապէս կը քը-
նանայ Հէմինկուէյ, զայն չարճցնելու
համար Աղյնէս չի քաշեր իր ձեռքը: Զինք
կը յուզէ տառապող սա երկտասարդ տը-
րուն տեսարանը, եւ ինք միակն է որ կըր-
նայ մեղմացնել անոր ցաւը: Որովհետեւ
«սպիտակագլուտ պարիկ»ը - ապակա կը
կոչէ զայն ապուս - սկսած է բնակեացը-
նել «քառուօյց»ը:

Հէմինկուէյ իր սրտին խորը կը տեսնէ զարթնումը զգացումի մը, որ անկարելի էր կարծել. զգացում մը, որ երբեք պիտի չմարի, նոյն իսկ երբ ճակատագիրը կը բաժնէ զերէնք: Տարիներ ետք իր ամէնէն ծանօթ գործերէն մէկուն՝ «Հրաժեշտ զինքերուն»ին մէջ, վիպագիրը յուշումով կը վերադրէ Ազնէսի երեւումները իր սնարին մօտ սնունդին զիջերներուն թոյլալիքին: «Հրապուրելի մայրեր ունէր ... Երբեմն, երբ պառկած կ'ըլլայի, իր սիրտէքը կը յայտնուէր սենեակիս կիսաբաց զանգն եւ իր մազերը յանկարծ կը յուսառիթ զիշերս, ինչպէս ջուրը կը լուսաւորէ խաւարը արեւածագէն տառապ...»:

Մինչ զգացական այս խրատամբերը մարմինն կռնոնքն երիտասարդին մօտ, Ալեյնս ամենայն նուիրամով կը շարունակէ իր գործը։ Ան չի վարանիր օրական բազմաթիւ անգամներ փոխելու վիրակապը, երբ կը սաստկանայ վէրքին ալրումներու ցաւը։ Որպէսզի օդնէ իրեն ցաւին տոկալու երգեր կ'երգէ, ինչպէս պիտի ընէր երախդ մը քնացնելու համար։ Երբ հլուանդը կը սկսի քաղել, ինք է դարձեալ որ անոր առաջին քայլերը կ'ուզէ զգալ բուժարանին պարակղը։ Քիչ ժամանակ անց անոնք թեւ թեւի պտոյտներ կ'ընեն քաղաքին փողոցները, կամ չըջակայ զեւղերը։ Երջանկութեան արեցած Հէմինկուէյ կը զրէ իր ընտանիքին. «բուռն կերպով սիրահարած եմ»։

Ստիպալն ալնբան զիւրին չէ մաճն բան .
Ազնէսի պշտատած հիւանդանոցը անճնա-
կազմի պէտք ունի : Հէմինկուէյ իր մեկ-
նումի նախօրեակին Միլանոյց լուսազոյն
ճաշարանը ընթրիքի հը հրաիրէ Ադնէ-
սը : Վախ կը յայտնէ որ ան իր բացակա-
յութեան մոռնայ զինքը : Ազնէս կ'ապա-
հովցնէ զայն թէ միշտ կ'ործքին վրայ
Ազնիւի կրէ իր սիրածին լուսանկարը :
Սկզբիւն մաճն օր երկար սրբային նա-
մակներ կը զրէ Հէմինկուէյի :

Բարերախտաբար երկար չի տևեր այս առաջին բաժանումը. կը վերադառնեն զիրար. ամուսնանալէ ուրիշ մտածում չունին. սակայն Հէմինկուէյ զրպանը տասնոց մը չունի ու չուզեր իր սիրած կընդը միջակ կեանք մը շնորհել: Պէտք է նախ եւ առաջ դրամ չափի. գիտակից է իր զրոյի տաղանդին: Կ'որոշէ կրկին իր գրել Սմերեկաւ. Ազնէս կ'ուխտէ սպանել անոր:

իր ծանդավալը նահանգին՝ Միլիկերնի մէջ Հերոսի մը նման կը դիմաւորուի լիտալիան հակառակին իր մասնակցութիւնը, ստացած վերքերը մեծ ժողովրդ-դականութիւն կ'ապահովէն իրեն։ Տեղա-կան թերթի մը կը ծախէ այդ շրջանի պատմութեան հրատարակութեան իրա-ւունքը 300 տոլարի փոխարէն։ Այս գու-մարան չնորհւա պիտի կարենայ իր քով կանչել Ադնէսը։ Այս կերջինս կը շարու-նակէ զգալական տողեր ուղղել իրեն

1919, Մարտ 13-ին մեծ քայլեր Ադրեական նոր նամակ մը կը յանձնէ Հէմինկուէյէ: Հէմինկուէյ կը շտապէ բարձրանալու իր սենեակը, որպէսզի առանձնութեան մէջ կարգադ Ադրեական ոտները: Այդ պահու պիտի յիշեմ միշտ - կ'ըսէ ինտագրալն քայլը - բախում մը լսելի եղաւ, ինտոյ էրնէսթ վազկոյ լողարան, ու իր ջրալին կլիֆիներէն դատ բան չլսեցիր:

Յօդագրութեան

Նույնատիպի այս աստիճանի տաղ-
նույթ պատճառած են Ալեքսիսի տողերը
ուր կ'լսե՛ք թե՛ պարնան պիտի ամուսնանայ
խաղաղի զուգար՝ մը տղուն հետ, որուն
սիրահարած է: Կը յուսայ որ էրե՛նքս պի-
տի ներե՛ք ու օր մը հասկնայ թե լաւա-
յոսն ձեռով վարուած է:

Հէմինկուէյ արգալով այս տողերս ան
ղբացողութիւնը կ'ունենայ որ երկիւթ
փրած է գլխուն: Անկարող տիրապետ-
լու իր վշտին կը գրէ մտերիմի մը. հե-
տեւեակ տողերով կը վերջանայ իր զե-
րու խիւրը. «գլխ տանձողը այն է, թէ այս
բոլորը պիտի չարատանջուի ինչէ Իսայիա-
յէն բամբուռած չըլլայի. Ազնիւ խաղա-
կը. մաճն բան կը զոհէի իրեն համար. -
կրօնքը, քոտանիքս, որովհետեւ պաշտո-
նունքի տնտրելայ մըն էր ան ինծի հա-
մար...»:

«Պաշտամունքի այս տարրկան», անդին, չլացած՝ խաղաղի պաշտօնատարի՞ն տիրադնաներով, կը մոռնայ միջին - արևել. մոտաբցի միամիտ տղան :

Նամակը կարդալուն յաջորդ օրն իս
Հէմինկուէյէ կ'ապաստանի Մէշէլիւնի լի-
ճին ափին մենաուր տուն մը, որ ծնող-
քին կը պատկանին: Երեք չարաթ կտառ-
եալ առանձնութեան մէջ հոն մնալէ ետք,
կը վերադառնայ. բուժուած բլլալ կը
թուի. կը գրէ բարեկամի մը. «Ներկա-
յիս, ազատ եմ, կրնամ սիրահարիլ սեւէ
կնոյ՝ . . . »:

ձակատապիրը վրէժ լուծելու առիթ մը ալ վերապահած է իրեն: Յուլիսին Ալեքէսէն լուրեր կը ստանայ. աղջկը ամենայն պարզամտութեամբ կը զրէ թէ միտանութիւնը տեղի ունեցած չէ, որովհետեւ իտալացի պաշտօնատարէն մայր հակառակած է, մինչեւ իսկ «ազնոնականութեան» տխրոգոսնեռու որսորդ» անունով ետեւ զայն: Ուրեմն Ալեքէս կ'առաջարկէ վերադառնալ իրենց անցեալին: Ինչ որ առնուազն կը մատենէ անգիտակից կեցւածք մը: Ամփոփուած իր վիրաւորած արժանապատուութեան մէջ չէ մինկուլէ անպատասխան կը ձգէ Ալեքսիսի նամակն ու 18 ամիս ետք կ'ամուսնանայ Հնայն Ռիչըրտսընի հետ, որ առաջինը կ'ըլլայ իր չորս կիներուն, ու զսակին մայրը: Ամուսնութիւնը երկար չի տեսեր, ոչ ալ յաջորդները: Ալեքսիս պատճառած վերքը երբեք պիտի չապիւննայ բոլորովին: Անպապար իր աչքերուն առջեւ պիտի ունենայ 18 տարու «ապրտակ պարիկը»: Այս տխուր սպրտամբ կ'ազգէ նոյնպէս իր զբոլու կերպին: Օր մը կը խոստովանուի բարեկամի մը, թէ Ալեքսիս պատճառած յուսախաբուրութիւնը զինք մզած է աշխկարծ գրեթէ ո՞նձ մը սրգեզգրելու: «այսօրէն ետք միայն կարճ պատմութեանը իր գրեցի, որոնք կը յառաջանան երկարատեւ եւ անապառք մեքենաներու նման»:

Այս կիկը զոր ՀՀ կրցած մոռնալ, չեմ
միմկուէյ կ'ապրեցնէ իր ամէնէն ծանօթ
երկու գործերուն՝ «Հրաժեշտ գէնքերուն»
էւ «Սրբեր կրկից կր ծագի»ին մէջ:

Այսպէս մինչեւ իր կեանքի վերջին
օրը է. Հէմինկուէյ Հաւասարով կը մը-
նայ երիտասարդութեան իր սերուն-
դայինակ թերեւս առանց իր զիտակցու-
թեան, Ազնւոյ պատասխանատուութեան
բաժին մը ունեցած է հեղինակի 1961-ին
իր կեանքի վերջ մը տալու արդարեւ
մէջէն:

Միւս կողմէ Ադնէս եւս չի յաշուրը ընդացական լաւազոյն կեսնը մը ունենալ: Երկու ամուսնութիւնները կը ձախողու-
նքկար տարիներ կ'ապրէի: Հէմիկով-
կի մահէն ետք կը մեռնի 1984-ին, բաւ-
ական սպառնացած տարիքի մէջ:

Այս պատմությունը թերեւս անպատմաւոր անցեալի ծալքերուն մէջ, եթէ լրացող մը հետքը չզտնէր ամերիկացի տարեց պարտնէ մը: Պիլ Նորնի, որ 90 տարեկան է այսօր ու ժամանակին մնա-ցած նոյն հիւանդանոցին մէջ, որ խը-նամուտ էր Հէմինկուէյ: Ան ճանչցած էր Ալեհասը. սկսնաւտես եղած էր երկու երկարատեւութիւններու նորածաղ սիրտին: Այս անձին է, որ խզումէն ետք Հէմինկուէյ չրած է յուսահատական նամակ մը: Մօտաւորապէս 70 տարի ետք Պիլ Նորնիլ յիշէ տակաւին. ան չ'ուզած իրեն հետ գերեզման տանիլ մեր ժամանակե-րու տախէն մեծ գրողներէն մէկուն պը-րամէպին գաղտնիքը:

Fonds A.R.A.M

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

ՎԵՐԱՍՈՒՑ

Ի Ս Ի

Այլի Տիկին Ալիս Պարթևեան,
Օր. Սոնա Քիւրքեան,
Տէր Ե. Տիկին Միշրան Քիւրքեան,
Տիկին Էմմա Քալանթարի,
Թոշիկեան և Գալէնիսեան

ընտանիքները,

Տէր Ե. Տիկին Լէոն Գալան,
Պ. Սիմոն Գալան և զաւակը,
Տիկին Փափագոյլու և զաւակները,
Տիկին Տիգրանուհի Տամաճեան,
Լեւոն Զեմալեան, Պարթևեան,
Տէր - Յակոբեան, Գարիօլանեան, Փա-
փագեան և Մազմանեան ընտանիքները,
Պ. Ժիրայր Գալանեան,
և ընտանեկան համայն պարագաները
արտի խոր կակիծով կը ծանուցանեն ի-
րենց ամուսնոյն, մօրեղբոր, ազգականին,
խնամին և բարեկամին՝

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՎԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Սեպտեմբեր 7-ին:
Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի
այս երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 15, ժամը
16-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ
Եկեղեցին, ուրիշ մարմինը կը փոխադրու-
ի Պանթէօ - Փարիզի գերեզմանատու-
նը ամփոփուելու համար Հայ Մատուորա-
կաններու դամբարանը:

Որեւէ մահացող զրկուած չըլլալով, կը
խնդրուի ներկայ իրեն աշխատել:

Այլի Տիկին Գուրգէն իտեան և զա-
ւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ան-
մուսնոյն և հօր՝

ԳՈՒՐԳԷՆ ԻՈՅԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտեմբեր 9-ին,
իր ընտանիքները:

Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի
Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 12, ժամը 16.15ին՝
Eglise de Boullay-les-Troux, (Essonne)

Ի ՅԵՇԱՏԱԿ

Այլի Տիկին Նուարդ Մալապանեանի
մահուան առթիւ, իր խնամիչները Տէր Ե. Տի-
կին Գալիթ Փաշայեան, Տէր Ե. Տի-
կին Միշրան Փաշայեան 100-ական Ֆ. կը
նուիրեն Ռատիօ - Ազգ-ին (ստանալ «Յա-
ռաջ»-ին) և 100-ական Ֆ. «Յառաջ»-ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԻ. - Այլի Տիկին Բերուզ Կի-
րակոսեան 150 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»-ին
իր ամուսնոյն՝ Փայլակ Կիրակոսեանի
մահուան 7-րդ տարեկիցին առթիւ:

«ՅԱՐԱՉ»Ի ԲԱՐԳԱԿԱՆԱՆ
ՀԱՄԱՐ ԿԵ ՆՈՒՐԵՆ

ԻՍԻ. - Սարգիս Սարգիսեան 100 Ֆ.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՓԱՐԻԶ

ՅԻՐԱՆՍԱԶԱՑ ԳՐԱԴՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հոկտեմբեր 12, Կիրակի, Հ.Բ.Ը.Մ. Ի
սրահը, յիշատակի հանգիստութիւն,
նուիրուած՝

ԱԻԵՏԻՍ ԱԼԻԳՍԱՆԵԱՆԻ
ՀՐԱՉ ԶԱՐԳԱՆԵԱՆԻ
ՊԵՏՐՈՍ ԶԱՐԳԱՆԵԱՆԻ
ՄԻՀՐԱՆ ՄԱՎԻԵԱՆԻ

մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Այլի Տիկին Ս. Պողոս - Պետրոս Եկե-
ղեցւոյ Մատարոհանութիւնը՝ Կիրակի,
Հոկտեմբեր 12-ին:

ՇՆՈՐՀԱՎԱԿ

Կապ. իրաւի վիճի մասնաձեւի վար-
չութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած
է հետեւեալ նուէրները, ի նպաստ իր
գործունէութեան. - Տիկին Մալապանեան Արշալոյս
իր ամուսնոյն մահուան 6-րդ տարեկիցին
առթիւ 200 Ֆ., Տիկին իտեան Պետրոս-
եան իր ապագինման առթիւ 200 Ֆ.:

Ս. ՅՈՒՀԱՆՆԵՍ-ՄԱՐՏԻՉ
ՓԱՐԻՉ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 14, տօն է Վե-
րացման Սրբոյ խաչին. խաչվերաց է:
Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս -
Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանգիստ-
ւոր Պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ և կը քարոզէ՝
ԳԻԻՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳ-ՍԱՆԵԱՆ
(Առաջնորդ Հայոց Փարիզի)

Սկիզբ ժամերգութեանը՝ ժամը 8.45ին:
Պատարագ՝ ժամը 10.30-ին:
Պատարագը կ'երգուի քառածայն՝ Մայր
Եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, զե-
կալարութեամբ Կոմիտաս Գեորգեանի:
Նոյն օրը, երեկոյան ժամը 4-ին, կը
կատարուի ժամերգութիւն և խաչվերացի
մեծահանգէս թափօր - Անդաստան - ոչ-
հանով:

×

Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 15, տօն է
խաչի: Յիշատակ է Մեռելոց:

Ժամը 10-ին, Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ
Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մա-
տուցուի: Պատարագի աւարտին՝ հոգե-
հանգիստ կը կատարուի Վասն Համօրէն
ննջեցելոց:

×

Ս. ՊԵՏՐՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ
ԱՆՏՈՐԿԻԼ

Կիրակի, խաչվերաց: Սկիզբ ժամեր-
գութեան ժամը 9-ին, պատարագ՝ ժամը
10-ին:

Երեկոյան ժամը 5-ին, խաչվերացի
թափօր - Անդաստան կը կատարուի:

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
ՇԱԽԻԼ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 14, Վերացման

Ս. խաչի տօնին առթիւ, ժամերգութիւն՝
ժամը 9.30, պատարագ՝ ժամը 10.30:

×

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՆ

Սեպտեմբեր 14-ին, Կիրակի, խաչվե-
րացի տօնի առթիւ, Լիւնի Ս. Յակոբ
Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի
հանգիստուր պատարագ:

Կը պատարագէ և կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ԱՐԵՂԱՅ ԱԻՏԻՔԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը
կատարուի Եկեղեցւոյ «Կոմիտաս»
երգչախումբին կողմէ՝ զեկալարու -
թեամբ՝ Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

Նոյն օրը, ժամը 16-ին, կը կատարուի
խաչվերացի թափօր - Անդաստան՝ նա-
խագահութեամբ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

×

Սեպտեմբեր 15-ին, Երկուշաբթի - Յի-
շատակ է Մեռելոց:

Ժամը 11-ին, կը կատարուի Հոգեհան-
գրտեան արարողութիւն, «Վասն Համօ-
րէն Ննջեցելոց»:

×

ՇԱՐԿԻԷՕ - Ս. ՆՇԱՆ

Սեպտեմբեր 14, Կիրակի, խաչվերաց
Տօն Վերացման Սրբոյ խաչին: Կը մա-
տուցուի Պատարագ:

Կը պատարագէ և կը քարոզէ՝
ՎՐԹԱՆԷՍ ԱԻԱԳ ՔԶՆՅ. ՏԻՐՏԵՐԵԱՆ

Յետ աւարտման պատարագի, տեղի
կ'ունենայ խաչվերացի Մեծահանգէս
թափօր Անդաստան - Ռէհանով:

Երկուշաբթի, յիշատակ է Մեռելոց. հո-
գեհանգիստ կը կատարուի - վասն համօ-
րէն Ննջեցելոց:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱԻՐ, ԹՈՒՆԻՑԻԿ,
ՏՈՍՍ ԿԱՍ ԱՌԵԻՏՐԱԿԱՆ
ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ
(ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ,
ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS,
PROSPECTUS,
DIVERS TRAVAUX DE VILLE
(TÊTE-DE-LETRE, FACTURES,
ENVELOPPES, ETC.)

« Յ Ա Ռ Ա Ջ — HARATCH »

83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI,
DE 14 à 18 h. 30
SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԳԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ,
ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30
ԲԱՑԻ ՀԱՐԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

« Յ Ա Ռ Ա Ջ » Ի

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԳԵՐՈՒ
ՍԱԿԱԳԻՆԸ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ

Մահապղ	350	(415,10)
Հոգեհանգիստ	250	(296,50)
Շնորհակալիք	250	(296,50)
Հարսնիք, նշանաւաճ	300	(355,80)
Ծնունդ	300	(355,80)

Բոլոր ազգերու սակերուն վրայ,
հարկ է աւելցնել 18,60% թւ. վ. Ս.
(տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումա-
րը):

Այս գինները կը վերաբերին մէկ ան-
գամ հրատարակելի ազգերու, մին-
չեւ մէկ քառորդ սկսնակ (25 տող)
մահազգերու պարագային և 1/8րդ
(12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական և այլ ծանուցումնե-
րու համար, զիմէլ թերթին վար-
չութեան:

Ն. Բ. Ը Մ. - ՓԱՐԻՉ

80-ԱՄԵԱԿԻ
ՀԱՆԳԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ուրբաթ, Նոյեմբեր 21
ԳԵՂԱՐՈՒՆԵՍԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ
Շաբաթ, Նոյեմբեր 22
ՀԱՇ. - ՊԱՐԱՀԱՆԻՅԱ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
56-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Մարտ 1-ին, կէսօրէ վերջ
ժամը 2.30-ին:

Սալ Տը Լա Շիմի

Իսի Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնն ու
Կրթական Մարմինը կը ծանուցանեն թէ
կը վերսկսին հայերէն լեզուի դասըն-
թացները, Չորեքշաբթի օրը ժամը
8.30-էն 12.30: Կը դասաւանդուին լեզու
և խօսակցութիւն, կրօնք և պատմու-
թիւն, երգ ու պար:

Կը հրաւիրուի չորսնի հայութիւնը ար-
ձանագրելու իրենց զաւակները 4-է 14
տարեկան:

Արձանագրութեանց և յաւելալ տեղե-
կութիւններու համար զիմէլ եկեղեցւոյ
գարտուղարութեան:

Հեռաձայն. - 46 - 44 - 28 - 52

×

ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ - ԲՈՂՈՄՊ
ԲՈՂՈՄՊ

Անիէռ - Պուա - Բոլոմպ, Բոլոմպ և
չորսնի Հայկ. Գառնիկ Յովհաննէսեան
միօրեայ դպրոցը կը վերաբացուի Չո-
րեքշաբթի, Սեպտեմբեր 10-ին: Դասա-
ւանդութիւնները տեղի կ'ունենան նոյն
օրը, ժամը 9 - 12 և 14 - 16:

Շնորհքները կը հրաւիրուին առաջնորդի
իրենց զաւակները:

119, rue Hoche - Colombes

×

ՄԱՐՍԷՅԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Չորեքշաբթի օրուան դասընթացները
կը վերսկսին:

Սեպտեմբեր 17-ին

- Հայերէն լեզու, բոլոր մակարդակնե-
րուն համար:

- Հայոց պատմութիւն և աշխարհագր-
ութիւն:

- Գրականութիւն:

Յատուկ պատրաստութիւն պաթա-
րէայի համար, Ա. կամ Բ. լեզու և
օփսիս:

Դասաւանդութիւնները ձրի են, և տեղի
կ'ունենան ժամը 14-էն 17:

Ուսուցչական որակաւոր կազմ:

Մասնաւոր դասեր չափահասներու հա-
մար:

Արձանագրութեանց և մանրամասնու-
թեանց համար զիմէլ Մշակոյթի Տան
Վարչութեան:

12 - 14, rue St. Bazile - 13001 Marseille
Tél. : 91 - 50 - 15 - 09

×

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕ

Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ
միօրեայ դպրոցի դասաւանդութիւնները
կը վերսկսին Չորեքշաբթի, Սեպտեմ-
բեր 17, ժամը 2-էն 5:

Արձանագրութիւնները տեղւոյն վրայ:

×

ՍԷՆ - ՄՕՐԻՍ

Կապ. իրաւի խաչի ՍԷՆ - Մօրիս միօրեայ
վարժարանի 1986 - 1987 տարեընթացի
վարժարանը և արձանագրութիւնը կը վե-
րսկսին Շաբաթ, Սեպտեմբեր 13, կէսօրէ
վերջ ժամը 14-էն սկսեալ դպրոցի սովոր-
ական սրահը:

×

ՎԻԷՆ

Կապ. իրաւի խաչի ՍԷՆ - Մօրիս միօրեայ
վարժարանի 1986 - 1987 տարեընթացի
վարժարանը և արձանագրութիւնը կը վե-
րսկսին Շաբաթ, Սեպտեմբեր 13, կէսօրէ
վերջ ժամը 14-էն սկսեալ դպրոցի սովոր-
ական սրահը:

Չորեքշաբթի օրուան գործունէութիւն
Սեպտեմբեր 24, ժամը 2.30-էն սկսեալ
հայերէն լեզու, պատմութիւն, երգ, քա-
րաթէ, մարմնամարզ, թատրոն:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ԵՍԻԱՐՇ ՄԻՍԱԲԵԱՆ
Fondateur: **SCHAVARCH MISSAKIAN**

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսիա : Տար. 600 ֆ. — Վեցամսեայ : 310 ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 ֆ. — Համը : 4,00 ֆ.
61° ANNÉE — No 16.312

ՄԱՍՈՒԼԸ ԿԸ ՊԱՅՔԱՐԻ

Պրահայի մէջ, օրաթերթերը արդիւնաւորապէս արշաւի մը ձեռնարկած են : Երբեք ետեւէ փորձեցան մեծ թերթերը փոխել իրենց զգեստաւորումը, կերպարները ու կ'առնէն նոր ձեւաւորում :

«Խիստ» է որ ազգայնական տուտաւարական մտակողներու նորոյթը : «Խիստ» — Սուառ» անմիջապէս հետեւեալ, սակայն նուազ յաջողութեամբ : Իսկ «Խիստ»-ը զոյնը առաւ եւ կէտեր չկայաւ : «Լա Բարա» արդէն վերանորոգած էր իր ներկայացումը, էջաւորումը : Դիտար չըջան մը բոլորէի յետոյ, «Լա Բարա», լուծելով իր վարչական եւ տնտեսական հարցերը վերագործաւ որոշ պոլիտիկան մը, եւ կը յայտարարէ նոր անկումներ : «Լա Բարա» փոխէ իր անունը եւ «Լիպերապիս» որ չուրէր իր անունը զոյնը կորսնցնել հետեւեալ : Երբեք անկումներուն : «Լա Բարա»-ն զոյնը փոխեց իր անունը : «Լա Բարա»-ն զոյնը փոխեց իր անունը : «Լա Բարա»-ն զոյնը փոխեց իր անունը :

ԵԹԷ ԱՍՏ ԶՀԱՆԳԶԻՆ
ՈՒՐ ՀԱՆԳԶԻՆ...

ՇՈՒՆԵՐՈՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ
ԿՐՆԱՅ ՔԱՆԳՈՒԻԼ (*)

Կան մարդիկ որոնց համար «չարթուն» լուրք» Փարիզի Օթէլ ար Վիլի ռճրափորձն էր, կան ուրիշներ, որոնք Պալատիւրի երեւումը հեռաւարտիկն նշանակալից դէպքը կը նկատեն շարթուն, եւ թերեւս ասոնց ուշադրութենէն վրիպեցաւ, միւս զգայացունց հարցը, որ տակնուվրայ ըրաւ շատեր : Երեքշաբթի առտու կանոն, մինչ ականջ կուտայինք ձայնափոխին նոր տեղեկութիւններ տունը : Համար նախորդ գիշերուան անարեւելահան արարքին մասին, յանկարծ լացուկոծեր լսեցինք եւ արտաճմլիկ արտայայտութիւններ : Պահ մը կարծեցինք որ մեռելային կամ վիրաւորներու ընտանեկան պարագանքը կ'արտայայտուէին, բայց, յանկարծ ամէն ինչ պարզուեցաւ : Հարցապնդողներն էին Անիէլի գերեզմանատան մէջ թաղուած կենդանիներու «ընտանեկան պարագանքը» : Այր մը, վրդոված եւ խորապէս ցնցուած կ'ըսէր թէ կ'ընէր չորս օրէ ոչ կ'ուտէ, ոչ կը խմէ եւ ջրային հիւանդութեան սեմին է, ուրիշ կ'ընէ մը կը խոստովանէր թէ ամէն օր կ'երթայ ծաղիկ դնելու եւ գրուցելու «Հանգուցեալ» չնիկին հետ, հիմա ի՞նչ պիտի ընէ... : Արդարեւ, սպառնացող փտանդն այն է, որ Անիէլի չուրի, կատուի, ձագարի, թռչունի — գերեզմանատանը քանդուելու սպառնալիքին տակ է, որովհետեւ ինքնաբերական չէ, այսինքն՝ ծախքեր չի հաներ, մանաւանդ հիմա որ նորոգութեան ստիպողական հարց մը կայ, որ 5 միլիոն ֆրանքի կը կարծուի : Եւ չկայ : Բայց քանդուած հարցը այնպիսի իրարանցում մը ստեղծած է (ն'ըր եւ, Պրիթիթ Պարոս), որ նախ ցոյց մը կադմակերպուած է Շարաթ օր, գերեզմանատան առջեւ, ապա «չըրմատէրեքու պաշտպան կոմիտէ մը», որ արդէն աւելի քան 100 հոգի կը համախմբէ : Բայց, «Լա Բարա»-ն իսկ կը գրէ թէ. — «Անպատշաճ եւ շատ դիւրին բան պիտի ըլլար հեղեղելը» : Մեզի ըսելիք չի մնար : Ցոյցի պատրաստուող սպակիւններ կը սպառնան տնօրէնը հասարակաց փոսը թաղել թէ... եթէ, չպահպանուին՝ Ռամսէյի, Ռիսքիի, Պոպիի, Արիսթոթի, Վիքիի եւ գեո մինչեւ իսկ քանի մը կրեայի շէրիմները, ուր արձանագրուած տաղանդները նախանձը կրնան շարժել շատ մը Ռոմէօներու... : Եւ եթէ կենդանիներ այսքան գուրգուրանքի կ'արժանանան, յանցաւորը ո՞վ է, եթէ ոչ մարդը ի՞նք, իր բերած յուսախաբութիւններով...

Բայց շատ հոգ ընելու հարկ չկայ : Այս հարցը, ներկայ conjonctureին մէջ, շատ աւելի արագ եւ դիւրին կը լուծուի քան... :

Բազմաթիւներ չընենք աւելի լաւ է :

(*) Անիէլի այս գերեզմանատունը համբաւուր է եւ մաս կը կազմէ Փարիզի «տեսարժան» վայրերուն : Երկուստէ 1899-ին եւ ներկայիս 1300 մաքուր, մարմարեայ, խնամուած շիրիմներ կան : Գերեզման մը տարեկան — նորոգելի — 700 ֆ. կ'արժէ : Ամէնէն հանրածանօթ մեռելային Ռիսքիէն հետեւեալի ուշաքերի «հերոսը» : Կը մատակարարուի անանու ընկերութեան մը կողմէ :

ՕՐՈՒԱՆ
ԴԵՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱԵԼԻ վարչապետը Ազգայնադրոյ մէջ տեսնուեցաւ : Նախագահ Մուպարաքի հետ : Այս մակարդակի, առաջին հանդիպումն էր Սաաթիի սպանութենէն ի վեր : Լիքուտը շատ մտահոգ էր այս առնչութեամբ, այն վախով որ Փերէս շատ զիջում կ'ընէր ընել պաղեստինեան հարցին շուրջ : Մեկնումէն առաջ, Փերէս ապահովութիւն տուած էր որ կառավարական ծրարագրէն անդին չերթար : Երկուստեք կը խորհէր զեական մը զրկել իսրայէլ :

ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Նոր «փորձանք» բացաւ Փաշտուայի գլխուն, «իմաստուններու» վերաբնութեան յանձնելով Երեքին նախարարին ընտրական կարգաւորումը 12 նահանգներու համար :

ՅՐԱՆՍԱԿԱՆ իշխանութիւնները, Փարիզ թէ այլ քաղաքներու մէջ, հարցաքննութեանց եւ խուզարկութեանց ձեռնարկեցին, լիբանանեան եւ չիլի չըջանակներու մէջ : Ուրբաթ օր, միայն 12 հոգի գեո կը պահուէին հարցաքննութեան համար, բայց հաւանական էր, որ 48 ժամուան աւարտին, անոնք ալ ազատ արձակուէին :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ իշխանութիւնները որոշեցին ընդհ. ներքում շնորհել քաղաքական բանտարկեալներուն : Ասոնք, ընդհանրապէս, Սոցիալիստներ անդամներ էին : Մինչեւ Երկուշաբթի, 225 հոգի ազատ կ'արձակուէին :

ՄԱՐԻՈՆ, Միթերանի վստահելի մարդը, որ 1981-էն 1983 զուրկ էր Գաղտնի սպասարկութեանց, յայտնութիւններ կ'ընէ նույն — Օպէրվալթէօրի մէջ : Ըստ այդ յայտնութիւններուն, առաջարկած կ'ըլլայ նախագահին ֆիզիքապէս մէջտեղէն վերցնել անարեւելահանը, կարգ մը ռճրափորձերէ ետք, (Մարպէօ Էւային), ու Միթերան մերժէր է : Անուանող տարբերակ է որ պլաւուլի պէս լեզու կ'ըլլին գաղտնի սպասարկութեանց պետեր, որոնք եթէ չենք սխալիր, առնուազն գաղտնապահ պէտք է ըլլան : Բայց հոս ալ, պարտաւորաբանութեան (տեղեկութիւն) գիտակցութիւն չէ մնացած :

ՇՈՒԼԵՏԻ մէջ, ոստիկանութիւնը կասկածներ ունի քիւրտ քաղաքական ապստամբներու նկատմամբ, որոնք մասնակցած կ'ըլլան, վարչապետ Օլոֆ Փալմէի սպանութեան մէջ :

ՓՈՒԹՊՈԼ
ԽՈՐՀԱՆՈՒԹԻՒՆ 49ԻՎ ԱՆՈՅՆՈՒԹԻՒՆ

«ԱՐԱՐԱՏ» — «ԴԻՆԱՄՈ» ՄԻՆՍԿ ՀԱՒԱՍԱՐ		
Սեպտեմբեր 11-ի խաղերու արդիւնքներն են. —		
Զէմիք — Դինամօ Մ.	0 — 0	
Ժալգիրիս — Սպարտակ	1 — 1	
Շախտեր — Դինամօ Կ.	3 — 3	
Մետալիստ — Դինեպր	1 — 0	
Տորպեդօ Բ. — Տորպեդօ Մ.	1 — 0	
Դինամօ Թ. — Կալուպ	2 — 0	
Նեֆթչի — Չերնոմորեց	3 — 1	
Արարատ — Դինամօ Մինսկ	0 — 0	
Այս խաղերէն ետք զատուորումը կը զլիարեւելի Սպարտակ, Զէմիք, Շախտեր եւ Դինամօ Մ. 27-ական կէտերով, որոնց կը հետեւին Դինամօ Թ. 26, Դինամօ Կ. 24, Նեֆթչի եւ Տորպեդօ Մ. 24-ական, Դինեպր 23, Ժալգիրիս, Արարատ եւ Դինամօ Մինսկ 22-ական, Մետալիստ, Կալուպ 21-ական, Չերնոմորեց 20 եւ Տորպեդօ Բ. 17 կէտերով :		

ԵՐԵՒԱՆ — ՓԱՐԻՋ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԵՆՓՐԷՍ — ՕԳՈՍՏ. 29 — ՍԵՊՏ. 5)

ԳԱՆՈՅ ԽՈՐՀԱՆՈՒԹԻՒՆ
ՊԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՅԵԼԱՍԻ

Երկու օրով Հայաստան այցելած է Դանիոյ խորհրդարանէն պատուիրակութիւն մը, զլիարեւելի Սպարտակ Սպին Երեւանէն : Պատուիրակութիւնը ընդունուած է Հայաստանի նախագահ Հրանտ Ոսկանեանի կողմէ, որ հիւրերուն խօսած է Հայաստանի զարգացման եւ ձեռք ձգած նուաճումներուն մասին : 1977-էն ի վեր կանոնաւոր կերպով Հայաստան կ'այցելեն դանիացի զինակազմներ, զորքներ, արեւատագէտներ :

ՆՈՐ ԴԱՍԱԳԻՐՔԵՐՈՒ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի մէջ Սեպտեմբեր 1-ին ըսկրած է ուսումնական նոր տարեւրջանը : Այս առթիւ «Լոյս» հրատարակչական տնօրէնը՝ Սոս Մովսիսեան, անդադաւորապէս նոր դասագիրքերու հրատարակութեանց նշած է, թէ, ըստ ծրագրի, նախատեսուած 67 դասագիրքեր լոյս ընծայուած են, որոնց 30-ը՝ դռնաւոր տըպագրութեամբ, օֆսէթ : Անոնց կարգին են նախալրարաններու բոլոր եւ բարձր դասարաններու կարգ մը դասագիրքեր : Մեծ ջանք կը թափուի, որպէսզի յառաջիկային դասագիրքերը միայն դռնաւոր տպագրութեամբ եւ օֆսէթ եղանակով հրատարակուին : Ծանօթ է, որ դպրոցական բարեկարգման ծրագրի համաձայն, ներկայիս մասնաւոր կարեւորութիւն կը տրուի աշակերտներու եւ անոնց ուսուցիչներուն համար նախատեսուած էր հրատարակել 20 տեսակ դասագիրքեր եւ ուսումնական ձեռնարկ : Անոնք գրեթէ բոլորն ալ արդէն հրատարակի վրայ են : Հրատարակչական դասագիրքեր լոյս կ'ընծայէ նաեւ Սփիւռքի համար : Վերջին քանի մը տարիներու Սփիւռք զրկուած է 14 տեսակ դասագիրքեր, որոնց կարգին՝ մաթեմատիկայի ու գրականութեան, աշխարհագրութեան դասագիրքեր : Նախատեսուած է հրատարակել նաեւ «Հայ Ժողովուրդի պատմութիւն» դասագիրքը :

«ԳՈՐԱՆԻ» ՄԱՆԿԱԿԱՆ
ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻՋ ՀԱՄԱՅՈՒՆ
ԳՆԱՀԱՏՈՒՄՈՒ ԳԱՆՈՅ ՄԻՋ

Քոիենհակէնի մէջ զնահատուած է երեւանի գեղարվեստական դաստիարակութեան կեդրոնի «Գորանի» մանկական ազգայնական երգի ու պարի համոյթը, որ բացի համերգներէ, հանդիպումներ ունեցած է երիտասարդութեան, ինչպէս նաեւ միջնակարգ դպրոցներէն մէկուն աշակերտութեան հետ : «Գորանի» համոյթը, որ ընդամենը հինգ տարուան անցեալ մը ունի, արդէն երկու անգամ դարձած է փառատօներու զափնեկիր եւ հանդէս եկած է Թիֆլիս, Կիւե, Մոսկուա եւ այլուր :

Այս ընդհանուր մտահոգութիւններուն մէջ, ինչ է ներկան հայ մամուլին : Հայաստան մամուլին ընթերցողներուն թիւը 1980-ը շատ հեռու է մէկ երրորդի համեմատութենէն : Գուցէ հազար մէկ չափաւոր հայութեան վրայ կը կարգայ հայկական օրաթերթ, այսօր : Իսկ վաղը : Հայ մամուլին վաղուան պայքարը անհաւատալիք է : Եւ վաղը առնչուած չէ արդիւնաւորութեան հետ : Վաղը Հայուն գիտակցութեան ու տակալու կամքն է որ պիտի իջնայ վճռական դէպք : Հայ օրաթերթը պիտի ըլլայ վիպակութիւնը հայ ապագային :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԴԱՆԱՅԵԱՆ ՏԱԿԱՌԸ

ՀԱՅ ՆՈՐԱՎԷՊԻ ԱՐՔԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ
ԾՆՆԳԵԱՆ 125-ԱՍՆԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

(Բ. Է. Վերջին մաս)

Զօհրապի 1901 - 1911-ին լոյս ընծայւած նորավէպերի ժողովածուներում («Ողջամտանքի ձայներ», «Կեանքը ինչպէս որ է», «Լուս ցաւեր») արտացոլւում է բարիտեղի հայրամասն մարդկութեան ողբերգութիւնը. հեղինակը կանգնում է Մօփասանի եւ Չեխովի ճշմարտութեան կողքին: Ողջամտանքի ձայնը հնչում է մերկացման ուժով: Բացում է Յուսէփ սղանքի լուս ցաւերի տրաման, որ տրամագծորէն տարբեր է Նար - Դոսի «Մեր Թաղի» անզգայացած հարեցողների տրամայից: Սա մի ցաւալից զայլաւում է ինքն իր մէջ, հոգեկան դաժան մի բանում՝ ինքն իր խղճի, իր հարազատներին, իր դատարարի եւ արժանապատուութեան դէմ: Դա, յանցագործի նման, իր տան վերջին իրերը գաղանի վաճառողի, իր ազնկաների առջև բռնադատելի ժպիտ եւ գուարթութիւն կեցողի ողբերգութիւնն է, մրցութեան զոհի ճակատագիրը, իր տիրոջ՝ պարանոցից կառչած սեւ պոչուսակի ստորուկը լինելու հոգեվիճակը:

Սակայն Զօհրապի աշխիւղմի համար արժէքաւոր են ոչ միայն գրականութեան մէջ ընդգծուող կեանքի խոշոր, ազալակող փաստերը, այլեւ «մանր գէպերը», որոնք «հեղին ուրիշներու աչքին, լուրջ խորհրդածութիւնների նիւթ են լինելի», - գրում է հեղինակը: Յարմարագործում է ազալանու, նաւաստու, ուսուցչի, կնոջ լուս ցաւը: Բացում է խարուած յոյսերի, վերաւոր երազների եւ իղձերի մի աշխարհ: Արթնանում են խղճմտանքի ձայները:

«Մանր գէպերը» կապում են ընկերային - պատմական երեւոյթների, ամբողջ հասարակարգի բարեշրջման խնդիրների հետ: Ստեղծում է կնոջ անվնդ ու մեղաւոր էութեան բացմաչեւ պատկերը, բացայայտում է նրա սիրոյ եւ հիասթափութեան, պատրանքների եւ իրարանջութեան տրաման եւ նրա չհասկացւած հմայքի ու գեղեցկութեան կործանումը: Դա նմանեցում է անբասիր ձիւնին, որ իջնում է ցեխոտ մայիսներին, փրկւում սոսքերի տակ եւ տրորում ամէն ազգի մարդկանց կրունկներով:

Այս «մանր գէպերի» ոլորտում առաւել ցայտուն է դառնում զօհրապի աշխիւղմի հոգեկան - հոգեբանական ուղղութիւնը: Այստեղ նոր լոյսի տակ է դրւում մարդկային հոգու բացմաչեւ կորուստը եւ քննութեան է առնում դրա պատճառները: Զօհրապի հոգեկանը հակասութիւններ բացայայտում են նոր կողմից, առաւել ճշմարտացի ու արմատական՝ «մանր գէպերից», «լուս ցաւերից» հասնելով մինչեւ համամարդկային խնդիրները:

Հոգեբանական այս լոյսի տակ Զօհրապի աշխարհը դառնում է արտասովոր կենդանի, ճշմարտացի եւ բնական: Զի մնում ոչ մի մութ խորշ, «ստուերոտ անկիւն մը» (Սիւլի): Բացայայտում է նրա աշխիւղմի ամենաանկախ իւրաքանչեւութիւնը: «Հոգին կը գտնեմ ու կը վերելուեմ, կը սիրեմ... հոգեկան հարցերով գրաւելի, հոգեկան խուլ պայքարներուն պատմադիրն ըլլալ»:

Հոգեթափանցման այս մեծ արուեստով էլ Զօհրապը բանավէճ է մղում քաղեկական համոզմունքների դէմ, պաշտ - պանելով կնոջ ազատութեան շահերը: Ինչու կանացի հմայքն ու գեղեցկութիւնը, երջանակներ լինելու փոխարէն, բախում են իրականութեան եւ դառնում պատուհաս: Որովհետեւ սխալ են կառուցում հասարակարգը, արգարազատութիւնը, օրէնքը: Սերաֆիմի մարդկութիւնը եւ վաշէլուի ժողովը, մինչեւ իսկ մեռած պահին, իր ճակատագրական մէջ ցայտուն է դարձնում իրականութեան արատաւորութեանը («Անգրէիթի ման սէր»): Բանավէճ է մղուել նաեւ կանացի աշխիւղմի բարձր անհատականութեան շուրջ, ինչպիսին է Անիկի («Կարծեմ թէ»)։ Անցեալում եւ մեր ժամանակներում Անիկիը համարում է «կեցողիքի գլուխ - գործոց» եւ «ապականութեան

երկասարդական շրջանի», երբ կը գիտէի երէցները, մինչեւ իսկ ծերունիները, մէկ բան կը նախանձէի անոնցմէ. անոնց գիտութիւնը, անոնց հատուկիւնը:

Մարդ իր ապրած տարիներուն չափ չափ բան գիտէ: Օրէնքը ի դօրու է բոլորին համար, մինչեւ իսկ ամէնէն անուս, զարոյց չտեսած մարդուն համար, որովհետեւ կեանքը ինքնին զարոյց մըն է եւ մարդ, որքան ատեն որ կ'ապրի, որքան ատեն որ շփում ունի մարդոց եւ բնութեան հետ, որքան ատեն որ կը գործէ ու կը փորձէ, այնքան ատեն բան կը սորվի: Եւ երբ բան սորվիլ կ'ընենք, անպաժան մաթէմատիկ կամ Ֆիզիք, անպաժան բժշկագիտութիւն կամ անասնագիտութիւն, անպաժան լեզուաբանութիւն կամ փիլիսոփայութիւն չենք հասկնար: Ամպերուն նայիլ եւ անձրեւ մը նախատեսել, թռչուն մը տեսնել եւ ըսել թէ ի՞նչ է այդ թռչունը, ի՞նչպիսի յատկանքներ ունի, եւ ի՞նչպէս կը կերակրուի ան, ծաղիկ մը առնել եւ ցոյց տալ թէ օրուան ո՞ր ժամուն պէտք է ջրել եւ սենեակին ո՞ր մասին մէջ պէտք է դետեղել զայն, ձեռքը դնել հիւսնոց տղեկի մը ճակտին եւ հասկնալ թէ ի՞նչպիսի խնամքի մը կը կարօտի ան, եւ դեռ ով գիտէ որքան շատ բան, գիտութիւն կը սեպուին, առանց որ մէկը զարոյցի մը մէջ սորվէ - ցուցած ըլլալ այդ բաները:

Բայց երբ կեանքի փորձառութիւններուն վրայ կ'աւելնայ նաեւ մտաւոր պաշար մը, գիտական հմտութիւն մը, այդ պարագային երէց մարդուն ուղեկը կը դառնայ անչափելիօրէն բարձրաժէք գանձարան մը: Երիտասարդական տարիներու իսկապէս կը հիանալի երէցներուն այդ գիտութեանը վրայ, բայց միւս կողմէ ալ միշտ կը ցուէի, մտածելով որ կարճ ժամանակ վերջ բոլոր այդ գիտութիւնները պիտի ոչնչանային ինչպէս գիտի դառնային: Կ'արժէքը այդքան կարգալ, ուսումնասիրել, աղբիլ, ամբարել, եթէ այդ բոլորը լանկարճ կ'ընային ոչնչանալ: Կ'արժէքը, կը պատասխանէի: Որովհետեւ ո՞չ ոք բան մը կը սորվի սորվածը յաւերժօրէն պահելու եւ ուրիշին փոխանցելու նպատակով: Մարդիկ կը սորվին պարզապէս սորվելու հաճոյքին համար:

մարմնացում»։ Լաւ չի կարդացուել Զօհրապը: Ինչու «ուսեալ ճաշակի տէր» գեղեցիկ կինը պէտք է խոնարհուի «ուսայնումի» մի երիտասարդի առջև, որն ամբողջ տարին լքելով նրան, վերադարձել է՝ սիրածին ընկերոջ համար ուղեկու: Սակայն Անիկիը ոչ թէ այդքան մոռացել, ոչ թէ չի ճանաչում երիտասարդին, ինչպէս կարծել են քննադատները, այլ ցանկանում է խոցել նրան արժանի պատասխանով: «Կարծեմ թէ տեղ մը տեսած ըլլալու եմ էֆէնտին»։ Սա է ճշմարտութիւնը: Գրողն ստեղծել է գարմանայի բացմաչեւ եւ ինքնատիւ կանացի շքեղ մի պատկերասրահ եւ պատկերացում է նրանց, ում չարախօսում, զրպարտում է հասարակութիւնը, ընդգիւղով բուրժուական կեցողութեան եւ բարբերի դէմ:

Զօհրապի մարդկայնութեան խոյալը գեղարուեստորէն իրականանում է աշխատաւոր դասի, յատկապէս գաւառական կանանց կերպարներում: Գրողը մտնում է հարազատ տարեքը, դրսեւորում մեծ հաւատք հայ ժողովրդի եւ նրա բարոյական ուժի հանդէպ: Պայծառանում, մարբրւում եւ սրբանում է այն ամէնը, ինչ զայն է երկրից: Գծազրուում է բարիտեղի քաղաքով ստեղծուած պանդխտութեան պատուհասը, զարգացող եւ տիրաւորութիւնների ողբերգութիւնը: Տարիների ապարդիւն սպասումներ, աղքատեցում գրում են ամառներ, ագոթների եւ կործանուած յոյսերի միջով հնչող յանդիմանութիւն: Գրաւոր մի ճակատագիր, որ գրեւորում է տիպաբանական գծերի կախարդանքով:

Գաւառի հայ կնոջ հոգեկան կերտումը չի խաթարւում մինչեւ իսկ Պոլսի կեցողութեան շնորհ միջավայրում: Անբասիր մարքութեան դիմաց մերկանում է չըր -

Սորվիլ եւ ուսումնասիրելն ալ այնքան հաճոյք է, որքան հաճոյք ծխել մը ծրլելը, թղթախաղ մը խաղալը, դրոսապրտոյտ մը ընելը: Եթէ մարդ բոլոր այդ հաճոյքներուն կը գիտէ, ինչու պիտի չգիտէ նաեւ սորվելու, ուսումնասիրելու հաճոյքին, նոյնիսկ հասուն տարիքէ վերջ:

Կ'արժէ որ խորհինք անգամ մը: Քսան տարեկան երիտասարդ մը կը պրպտէ, կ'ուսումնասիրէ, կը կարգալ ու կը սորվի բաներ գորս պիտի գործածէ միջին հաշուով քառասուն տարի: Յիսուն տարեկան մարդն ալ կը կարգալ ու կը սորվի բաներ, գորս պիտի գործածէ թերեւս հազիւ տասը տարի: Վաթսուն, եօթանասուն տարեկան ծերունին դեռ կը կար - դալ ու կը սորվի բաներ, գորս թերեւս ընաւ ժամանակ պիտի չունենայ գործածելու: Ողբերգական չեւա մը չկա՞յ այս վերջին պարագային մէջ:

×

Պէտք է դարձնալ, ինչու ընտելիւնը չէ ուզած ժառանգական դարձնիլ ուղեկի մը բովանդակութիւնը: Զաւակ մը ինչե՞ր չի ժառանգել իր ծնողքէն: Ֆիզիքական նմանութիւն, ժառանգական ինչ ինչ յատկութիւններ, եւ տախիկոն նիւթական ամէն տեսակ հարստութիւն: Ամէն ինչ, բայց հօրը կամ մօրը զիտցածէն: Դրամ կը ժառանգես, կարասի կը ժառանգես, անշարժ կալուած կը ժառանգես: Բնութիւնը առատաձեռնօրէն արտօնում է քեզի որ տիրանաս ծնողքիդ ամբողջ հարստութեան: Բայց չէ արտօնում որ ծնողքը իր ուղեկին բովանդակութիւնը ժառանգ թողու քեզի: Մինչ ուրիշ մարդերու մէջ կեանքը կը շարունակես ծնողքիդ ձգած տեղէն, գիտութեան մարդին մէջ ստիպւած եւ գերոյցին սկիւղ: Բնութիւնը անպատեհութիւն չէ տեսած նիւթական հարստութեան կուտակումի մէջ, բայց անպատեհութիւն տեսած է ուղեկի բովանդակութեան կուտակումի պարագային: Միշտ գերոյցին պիտի սկսիս եւ տեղ մը հասնել վերջ դարձնալ ամէն ինչ պիտի թողուս գերոյցի վրայ, ուղեկը դառնալով Դանաշեան անշատակ տակաւ մը, որուն մէջ անգաղար ջուր կը լեցնես, մինչ ջուրը միշտ կը պարպուի տակէն:

Հոս է անտարակոյս վեհութիւնը՝ գիտութեան ու մտքի աշխատանքի նաեւ գեղեցկութիւնը: Որովհետեւ պատերազմի դաշտ կ'ընէ, քաջ գիտնալով որ վերջնական յաղթանակ մը չկայ երբեք:

Ռ. Հ.

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ
ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ
ԿԱՌՈՒՅՅԷԼ

Լիբանանի ամբողջ ժողովուրդին վեհապալատ տառապանքն ու տեսակարար տաղանայները ծանօթ են բոլորին, ամբողջ աշխարհին: Եթէ մեզի վիճակում տառապալից, մղձաւանջային այս կացութիւն «գլուխի աշխարհին» համար միայն պատկերասրահային - շարժանկարային դրամազներ կամ տեսարաններ թուին, (երբ անոնք պատկերասրահային դիտելի կ'ընան մէջ կատարուած մահացու ոճիւրները, ուրախ խափանարարութիւնները, տերեւները) հոս, Լիբանանի մէջ ապրողներուն համար, անոնք սպառել, ջղալիւր-գրոտութիւն եւ յուսաբեկում առաջացող, բնակիչներուն սիրտերը թունաւորող ամէնօրեայ վիճակներ են: Ամէնէն զորաւոր ջիւղը ունեցող մարդն իսկ պահ մը կը սահմուկ կատարուած անմարդկային, զաղանային արարքներուն դիմաց:

Հակառակ այս հոգեւորիկ անպատեհութեան, Լիբանանի Հայութիւնը կը շարունակէ կառուցել իր ազգային հիմնարկները՝ զանոնք օժտելով լատիւնի պայմաններով:

Ստորեւ՝ հակիրճ ակնարկ մը՝ անցնող մէկ - երկու տարիներու ընթացքին իրագործուած շինարարական աշխատանքներու վրայ, հակառակ տուրքի զլիսապրտոյտ պատճառող մաղցումներուն եւ լիբանանեան դրամանիշին թաւալող անկումին:

×

○ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը հոյակերտ շէնքով մը օժտեց Պիքֆալայի իր զարեւմտեցող, ժառանգաւորաց ուսանողութիւնը պահելու համար քաղաքի ժողովին հետ, լուս բարձունքի մը վրայ, հոս շարունակելու համար հոգեւորականներու պատրաստութեան եւ մէկ դարաւոր մշակոյթի պահպանման աշխատանքը, աւանդութիւնը:

×

○ Լիբանանահայ Օղնութեան Խաչ Շրջանային Վարչութիւնը արդէն իսկ իրագործած է բժշկա - բնիկային կեդրոնի քառալարի շէնքին կառուցումը (Նոյ Սիւ), որ օգտագործման պիտի յանձնուի մէկ - երկու ամիսէն: Արդիական պայմանները լրացնող կառոյց մը, որ պիտի գլխարկէ 1. 0. Խ. բարեկրթական, բնիկա - առողջապահական գործերը ի նպատակ մեր կարիքաւոր հայրենակիցներուն:

×

○ Ազգային Խորհուրդի Բարեկանութեան ակումբի նախաձեռնած բնակարանային կառուցման աշխատանքը կը շարունակուի մեծ թափով: Աւելի քան ութ շէնքեր (գեղապետ եւ առողջապահական արդիական պայմանները լրացնող) արդէն իսկ բնակուած են մեծ մասամբ նոր ընտանիք կազմած երիտասարդ զոյգերու կողմէ:

Ազգային Խորհուրդը կը շարունակէ շինարարական աշխատանքը, միշտ Պուրճ Համուսի շրջանին մէջ:

×

○ Իրբեւ պատուարներ կառուց, կրնան յիշել «Ալիշան» կեդրոնը (Նոր Մարաշ), որ Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքութեան նախաձեռնութեան պատուին է, որուն մէջ գտնուող գաղութաբնակներ (որ կը գործեմ օտ քառասուն տարիէ ի վեր) կը շարունակէ ժողովրդանուէր իր ծառայութիւնը:

×

○ Համազգային Լիբանանի Շրջանային Վարչութեան նախաձեռնութեամբ կը կառուցուի Մալիոյթի Կեդրոնը, նուրբատուութեամբ մշակութապէս ազգային

ՀԵՃՏՈՐ ՌԵՃՈՒՆԷ

ընտանիքներում եւ Համազգայինի
հիմնադրամներում: Շինարարական աշխա-
տանքները կը շարունակուին թափով:
Կից որոշ կը գտնուի Նոր Ատանա -
թրատ թաղի շրջանին մօտ):

×

○ Հայ կաթողիկէ Միութեան Պուր-
հանութիւնը մասնաճիւղը ձեռնարկած է
Պատերազմի մը շինութեան, ներկայի
կը ընդարձակ ակումբին տանքի վրայ
կը (Նոր - Մարաշ) թաղերապարհը, պիտի
ունենայ մօտ 700 աթոռ, օժտուած յարա-
կից յարմարութիւններով:
Երեք երկրաշիններ եւ գործակատար-
ներ ներկայիս հետեւողական աշխատանք
կը տանին, մինչեւ 1987-ի սկիզբները
պատշաճորժան յանձնելու Պողոսեան ըն-
տանիքի նուիրատուութեամբ կառուց -
ւող թաղերապարհը:

×

○ Ազգային Կիլիկեան վարժարանը,
անցող կըթական տարեշրջանին փակու-
մէ առաջ, արդէն իսկ աւարտած էր
կիւթիւնը մանկապարտէզի նոր խաղա-
կարի ու դասարաններուն, մանկավար-
եական յարմարութիւնները լրացնող մի-
ջնայր մը ստեղծելու համար մեր մա-
նկներուն (Նոր - Կիլիկիա):

×

○ Ազգային Նուպարեան վարժարանը,
անցի մը ի վեր, տեղագլին աշխատան-
քի շինարարը դարձած է: Վարժարանի
կրթարարները հիմնական նորոգութեան
նկարագրուած են: Հինը, անյարմարը
բացելով՝ կը կառուցուի նորը, յարմա-
րակար (նորաշէն):

×

○ Մեր այլ վարժարաններուն մէջ եւս
նորոգութեան աշխատանքներ կը կա-
ռուցուին, մօտաւոր վերամուտը բա-
րձրող միջոցառումով գիմնարկուած հա-
մար:

×

○ Մեր կարգ մը ձեռնարկող ազգային-
կը արդէն իսկ իրադրութեան են սեփական
նախաձեռնութիւններով ստեղծուած շէն-
քեր (Բնակարան, աշխատանոց, խա-
ղաթիւն, գրասենեակներ), օգտակար ըլ-
լալով ժողովուրդին, ըստ կարելոյն վը-

հարումի դիւրութիւններ ստեղծելով, որ-
պէսզէն վերականգնի Լիբանանի գա-
ղութը:

×

○ Զմտնանք յիշելու «Մարիո Պապիկ-
եան Յիշատակի Շինարարական Զեռնար-
կը», որ արդէն իսկ գործադրութեան
գրուած է եւ աշխատանքները կը շա-
րունակուին:

Գիտենք, որ այս ձեռնարկին նպա-
տակն է նպաստաւոր պայմաններով բը-
նակարաններ հայթայթել սահմանափակ
եկամուտով մեր հայրենակիցներուն:

×

○ Ինչ կը վերաբերի մեր ակումբնե-
րուն, ծանօթ է արդէն Ազգային ա-
կումբի վերանորոգումը: Մօտ երկու տա-
րի առաջ, Ազգային ակումբը վերած-
ւեցաւ դասախօսական եւ յարմարային
պայմաններով օժտուած դահլիճներու,
որոնք նուիրուեցան ողբացեալ ընկերնե-
րու յիշատակին:

Նոր Սիւի շրջանին վերածաղկումին
նպաստած այս կեդրոնը մեծ օգտակա-
րութիւն ունեցաւ՝ մշակութային եւ
ընկերային համագործակցութեամբ կազ -
մակերպումին գծով:

×

○ Սարգսապատ ակումբը, իր կար-
գին, եւթարկուած է բարենորոգման
կառուցումի, օրուան պահանջին դոհա-
ցում տուող յարմարութիւններ ստեղծե-
լու համար:

Ազգային կեանքին յանձնառու հայրե-
նակիցներ իրենց նուիրատուութիւններով
(տխուր թէ ուրախ առիթներով), կ'օ-
ժանդակեն օր առաջ կեդրոնը վերածե-
լու երիտասարդական խանդավառ մի-
ջնայրի մը:

Լիբանանահայ շինարարական կեանքը
արտացոլացնող այս պատկերը արդէն իսկ
կը հաստատէ մեր յանձնառութիւնը՝ վե-
րականգնումի գործը պահելու, յուսա-
րեկումները հեռացնելու, ինչ որ ալ ըլ-
լան պատերազմը շարունակելու շարա-
միտ ու վնասներ տարբերու քանդիչ
արմատազրուծիւնը: Մենք կը հաւատանք
բարիին, լաւին յաղթանակին:

Ս. Պ.

«Ազգակ»

ԶԵՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ԶԵՆԱԳԻՐՆԵՐԸ
ԶԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒՄ

ԳՆԱԿԱՆ 100ԱՄԵԱԿ

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

ԹՈՐՈՍ ԱԶԱՏԵԱՆ

Մեծարենց տեղագլին գործունէութեան մը մէջ էր, «Նոր Տաղեր»-ն ալ հը-
րապարակ հանելու: Հազիւ ժամանակ կը
գտնուի պատասխանելու իրեն ուղղուած
նամակներուն: Այդ անձկութիւնն է գոր-
ծի յաջող յետագայ կարճ գրութեան
մէջ, որիւմ իր բարեկամներն որ
նախադրար կը գտնուէր այն ատեն. «Ազ-
գային, Օֆէլիա, Գառնիկի բուսականին կը
համարէ. Զանգիւ. - երկու ամիս մը ե-
լաւ: Անտաքերու-իւն չէ, անհագութիւն
պէտք, ծաւալ-իւն ալ, այս հիւանդութիւ-
նը, հապա ինծի համար գոնէ գեղեցիկ
մեղքն է մը գրելու իտալիայ մէջ, լայն
ու համազարտ տրամադրութեամբ մը ապա-
րկելու նմանող բան մը՝ պատասխանի
այս օգոգումը, այս հիւանդութիւնը:
Բայց հարկ կ'ար, սիրելի, լեղի գեղա-
նային մը դարմանել փորձել այս հիւան-
դութիւնը. բայց կ'ընդունիմ ... բժիշկ
ու, ուրախանալով նաեւ որ առանց ատոր
թիւ, քանի որ առաջ պատրաստեք էի նա-
խա: Այսօր գոնէ ըսել ու շնորհ ու-
նեմ» ՇԱՄԱՍՊԵ:

Զուրիս (1907) վերջերս էր: Տոբ-
Օֆէլիա զինքը կը հրաւիրէր Ատա - Բա-
գար, քիչ մը հանգիստ ընելու: Մեծա-
րենց կը պատասխանէր. «Մեզի որ չպի-
տի կարենամ գալ հոգ» օգտախօսութեան
համար, որովհետեւ «Նոր Տաղեր»-ն ալ
հրատարակելու ձեռնարկով գրադա-
նել:

Հոս կուտանք միջանկեալ քանի մը նօթ
իր նախասիրութիւններու մասին, անցնե-
լէ առաջ շահեկան նամակի մը:

Մեծարենց մասնաւոր ակարութիւնն մը
ունէր իրմէ փոքրերուն հանդէպ: Նուր-
նէրան պարտք կը սեպէր գանձեք առաջ-
նորդել, իրենց լաւ հակումներուն եւ ըն-
դունակութիւններուն մէջ, յանձնարա-
րելով անոնց գրքեր կամ թերթեր, բայց
իր թեկադրութիւններէն: Շատ կը սիրէր
մանաւանդ ողբերգի մանուկները. կը գը-
լարձանար, ինքն ալ կը մանկանար ա-
նոնց հետ: Իր նամակներէն մէկուն մէջ
գրածն է, ան ակնարկելով տոբ. Օֆէ-
լիայի մօրեղբոր տղուն Վարդ (Պէյպի)ի,
գոր չափազանց կը սիրէր, կը գրէ. -
«... Վարդը հոտաւեցիմ, ու վարդին հետ
Վարդը բանաստեղծը՝ Պէյպին. մեռնիմ իր
գեղեցիկութեան ծառա աչքերուն» ուր
ամէն ձեռք, ամէն տեղի ու ծաղիկ
իր յուսատիպ պատկերը կը գծէ, եւ իր
լսելիքն՝ որ մայրիկներու կատարներէն
անցնող գետին՝ հովին ձայնով կ'օրօ-
րի, եւ ձգուեցին ուր բարկ բուրումները
կը հանգչին վայրի անաւաններու, եւ
հազարազին հոտը՝ բնական կարմիր վա-
րդերուն, համարձր իր բանաստեղծ հո-

գերմանական նամակակ

ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱՆ,
ԹՈՒՐԻՔԻԱ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Արեւմտեան - Գերմանիոյ Պատըն -
Վիլիթրմպերկ նահանգի վարչապետ՝
Լօթհար Շփէթ, Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 5,
վերադարձաւ Թուրքիա կատարած հինգ
օրուան ճամբորդութենէ մը: Քառասուն-
եակու հոգինոց պատուիրակութեամբ
մը Թուրքիա գաղով վարչապետ Շփէթ
(Յէ - Տէ - ՈՒ) այցելեց Անգարա, Քըր-
շէհըր, Ատանա եւ Պոլիս: Տեսակցու-
թիւններ ունեցաւ վարչապետ Խօզալի եւ
այլ անձնաւորութիւններու հետ: Որքան
որ համակրելի երեւալ փորձած է՝ զեր-
ման քաղաքական գործիչը, կարգ մը
կական հարցերու շուրջ պատասխաններ
տուած է, որոնք շատերուն հաւանաբար
հաճելի պիտի չթուին: Թէեւ մասնաւոր-
շած է, թէ «Պէտք է Թուրքիոյ ամէն տե-
սակ հարցով հետաքրքրուիլ», բայց իր
այս արտայայտութիւնը արդէն չէ հան-
դիսացած բացասական պատասխան տալ՝
Թուրքիոյ Արեւմտեան - Գերմանիա ար-
տածած կերպասեղէնի արտադրանքնե-
րուն վրայ ի գործ գրուած սեղմումին
վերջ տալու կապակցութեամբ ուղղուած
հարցումի մը: Ան ցոյց տուած է իր երկ-
րին այս մարդին մէջ ունեցած դժուա-
րութիւնները եւ Թուրքիոյ յանձնարա-
րած է իրենց արտածումին համար փընտ-
ոնը՝ ուրիշ շուկաներ: Անշուշտ կարեւ-
որագոյն նիւթը եղած է Թուրքիոյ Հա-
սարակաց Ծուկայի անդամակցութիւնը,
որուն զինումին օրերս կը սպասուի: Ըստ
Քէօլին Թուրք Ռատիօկայանին Շփէթ
ըսած է, թէ՛ «Արեւմտեան - Գերմանիան
պիտի կարենայ գորակից կանգնել այս
գիմումին»: Բայց զերման ձայնափութը
եւ Սեպտեմբեր 6 թուակիր «Շթուրկար-
թէր Նախընթեր» օրաթերթը տարբեր
ձեռով կ'արտայայտուին այս նիւթին
շուրջ: «Թուրքիան Պոնէն անհաւատալի
բաներ կ'ակնկալէ», ըսած է Շփէթ, շա-
րունակելով որ այդ երկրը «եւրոպական
հեռանկարի մը կը կարօտի եւ առանց
իրմէ ամէն ինչ (°) կարելի է սպասել»:
Բայց եւ այնպէս Շփէթ չեղած է, թէ
«Պոն Թուրքիոյ Հասարակաց Ծուկայի
անդամակցութեան մղիչ ուժի դերը չի
կրնար ստանձնել», բան մը որ Թուրքե-
րը կը պահանջեն: Գերման քաղաքագէտը
ընդգծած է հողագործութեան, փոքր
արհեստներուն եւ թեթեւ արդիւնաբե-
րութեան արդիականացման կարեւորու-
թիւնը, նոյն ատեն Պոնի կառավարու-
թեան յանձնարարելով «Թրքական ակն-
կալութիւններուն սանձումը»:

Յ. Կ.

գիմն՝ որ շատ կանուխ գեղեցիկն ծառաւ
ունի»:

Մեծարենց՝ կենդանիներէն ամէնէն ա-
ւելի գործն ու էջը կը սիրէր: Իսկ ծա-
ղիկներու հանդէպ իր ունեցած սէրը՝ ան-
որոգաւոր իջողն աւելի: 1907-ի աշնան,
Ատա - Բագարէն Տէր եւ Տիկին Գասապ-
եանէ նուէր կը ստանայ թաղարով ծաղիկ
եւ սակաւ մը պտուղ: Այդ առիթով ան
կը գրէ յետագայ նամակը. -

«Տիգրա՛ն Այսպերուկ,

«Ուրեմն ահաւասիկ կեանք» գոր կ'ապ-
րիս, ու կը տօգումիս ալ անով մինչ
մեմ, սեմեակի ապրողներ՝ տակաւին մեր
պատահաններէն կը դիտեմ գայն ու կ'ի-
մաստախրեմք:

«Տօգայն է» կը գրէ Օֆէլիան. ինչպէ՛ս
չտօգումիլ հիւանդներուն հետ, քանի
որ իբրան քաղերն անգամ հոգեբաղ վեր-
ջալոյսին հետ կը դալկանան: «Իմ գեղ-
ջուկներս», «Իմ հիւանդներս» ... կ'ըսես
անշուշտ իւրովի եւ իտեղներդ շօշափե-
լու հազարազին երջանկութիւնը կ'ունե-
նաս: Ու յետոյ կը փայլաւոր ծաղիկներդ
ալ, ու վարդը՝ Էն տալ: ո՛ր դիւքաւշ -
խաղի վարդեմիքէն ծնած արդեօք. եւ
միթէ իր հոգալիկներուն, իր այտերուն
բոյրն ու երանգը չծծեցի՞մք միասին հոս,
Օֆէլիային նամակին մէջէն. որքա՛ն
կը հանգնաւ զինքը:

«Պիտի քանաւ կազդուրել» կը գրէ Օ-
ֆէլիան. քա՛նակին դառնութենէն վերջ,

ԳԱՂԱԽԻԷ ԳԱՂԱԽԻԷ

ՊէՅՐՈՒԹԻ մէջ, Օգոստոս 24-ին, իր
մահկանացուն կնքած է Մերձաւոր - Ա-
րեւելքի Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ
պետ Վեր. Զոգնանէն Ահարոնեան, որ
տարիներ հոգեւոր ծառայութեան մաս-
տակ մը ունեցած է Լիբանան: Երեսուն
տարի եղած է նախագահը Միջին - Արե-
ւելքի եկեղեցիներու խորհուրդին, իսկ
վերջին երեք տարիներուն՝ պատուոյ
նախագահ:

×

ՊՈԼՍՈՑ Հայոց Պատրիարքարան այ-
ցելած է (Օգոստոս 29) Հոգմէն 120 հո-
գինոց ուսանողական խումբ մը, ուսու-
ցիչներով: Պատրիարքական փոխանորդ
Շահան Եպիսկոպոս Սվաճեան հիւրերուն
ցոյց տուած է Մայր Եկեղեցին, խօսած է
մեր եկեղեցւոյ հիմնադրութեան եւ պատ-
մութեան մասին:

×

ԳՆԱԼԸԻ ՔՍՄՓԷՆ մօտ 80 տղաք, Օ-
գոստոս 29-ին, այցելած են Թուրքիայի
քամի Արմէն եւ հիւրասիրուած վարչու-
թեան կողմէ: Ստեղծուած է Ջերմ միջո-
ւոր մը: Օրուան հանգիստավար՝ Սիմոն
Մեղիքեթեան, խօսք տուած է ներկանե-
րէն ոմանց: Արա Տիւմէնձիօղլու շնոր-
հած է երկու քամիներու եղբայրական
յարաբերութիւններուն վրայ եւ կոչ ը-
րած միասնական աշխատանքի: Գործա-
դրուած է գեղարուեստական յայտա-
գիր մը: Ուղերձներ արտասանած են Պո-
ղոս Սուքիասեան եւ Սիմոնիկ:

×

ՊՈԼՍՈՑ Կեդրոնական Վարժարանի այս
տարուան շրջանաւարտները մեծ յաջո-
ղութիւն արձանագրած են համալսարան-
ներու մուտքի քննութիւններու մէջ:
Ինը շրջանաւարտներէն եօթը յաջողած
են: Ստացուած նիշերու հիման վրայ,
Կեդրոնականը առաջին հանգիստացած է
փոքրամասնութեանց լիւններու մէջ,
իսկ մուտքի քննութիւններու մասնակ-
ցած 2462 լիւններու միջեւ ան գրուած է
26-րդ պատուաբեր տեղը:

յետմնաց համագրաւ քաղցրութիւնը
ուրեմն որ վերստին տալով տայ շըր -
թուեմներ՝ լեղի բաժակին ծառաւով,
բայց ինչո՞ւ լեղի բաժակ անուանել կեան-
քը՝ որ աչիք պարտականութեան կը բա-
նայ՝ լուսառոգ պատուաւանի պէս. փո-
խանակ «Երջանիկ կուրութեան» մը մէջ
գայն փակելու: Կեանքը միշտ պիտի ու-
նեցայ իր հիւանդները, իր տառապողնե-
րը, եւ անձնական երջանկութիւն մը, հե-
տեւարար, մեծագոյն անիրաւութիւնը
պիտի ըլլար միշտ: Հիւանդի խոցեքումն
տխրութիւնով սարսաղ, ու բազուկը
բազուկին երկարել քիչ մը կեանքի յոյգ
ու յոյս ներարկելու քաղաւանդ, եւ յե-
տոյ սփոփել: պիտակուած դարմաննե-
րու հետ մանաւանդ տալ անպիտակ ու
հարազատ դարմանները, հոգիին գեղե-
րը, - յոյսի քառագայթալիք վիրակապեր,
համակրութեան գործիլ բալասանի վը-
րայ... օ՛հ, այս ամէնը, ամէնը... ու
պտիկ լուսիւն մը, սիրտներու համա-
տրոփ գաղիք, ու գործով եղբայրացած
աչքերուն անմիւր ու հոգեշօշափ վնասը
... բայց ուրիշ ո՛ր կարելի էր փնտել
երջանկութիւնը, միակ ու հարազատ եր-
ջանկութիւնը՝ պարտականութեան կատա-
րումին գոհունակ հառաքայթում. ուրիշ
ո՛ր կարելի էր փնտել ու գտնել գայն
... առանց ամպերուն տակ սօզիելու այն
այգաստղը որ խիղմ կը կոչուի:

(Շար. 11)

ՇՆՈՐՀԱՎԱԿ

Լիճն. -

Տիկին Ռամբերա Քիչիքեան, Տիկին Ժազլին Պետրոսեան, Պ. Ֆրեսկերիք Պետրոսեան խորին շնորհակալութիւններ կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղիկով, եկեղեցւոյ եղած փոխան ծաղիկի նուէրներով, անձամբ թէ զրուար մասնակից եղան իրենց սուգին:

ԽԱՅՐԻԿ ՔԻԻԶԻԲԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Ի ՅԵՇԱՏԱԿ

Գուրգէն Պոյաճեան (Տէսին) իր ողբացեալ կնոջ՝ Աշխէնի մահուան չորրորդ տարեկիցին առթիւ եւ իրենց ննջեցեալ ծնողներուն յիշատակին, կ'ընէ հետեւեալ նուէրները. - Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Տէսինի դպրոցին 200 Ֆ., Հայ Դատի Պաշտպանութեան Լիոնի Կոմիտէին 200 Ֆ., Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ 200 եւ «Յառաջ» թարգմանաման 300 Ֆ.:

×

Տիկին Հայկանոյ Չէլիքեան, Պ. Մ. Պէօճէքեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Չէլիքեան 3.000 Ֆ. կը նուիրեն Միւրթարեաներու Օթանդակ Զինային (ՍԻԲԱՄ) Պէթրութ մահացած:

Արթուր Պետիքեանի

թարմ յիշատակին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տամբեան, Բիւզանդ. Խոտիկեանի մահուան առթիւ կը նուիրեն. - Կապոյտ Խաչին 200 Ֆ., Կարմիր Խաչին 200 Ֆ. (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»էն:

RETENEZ CETTE DATE

PARIS

SAMEDI 25 OCTOBRE
Dîner Dansant
organisé par
l'Ensemble Folklorique
« N A Ï R I »

ԿԱՍՏԻ ՌԻՆԵՄԱ

Կապոյտ Խաչի Պուլար Օտտոյի (Մարտի) մասնաճիւղը կը ներկայացնէ հալածութիւնները՝ «Արեւնայարար»՝ Սեպտեմբեր 28-ին, Կիրակի, ժամը 15-ին, Մարտի 28-ին, Հայ Մշակոյթի Տունը:

UN CONSEIL
EN GESTION DE PATRIMOINE
POURQUOI?

- Pour gérer et protéger votre patrimoine et vos liquidités avec rigueur et dynamisme.
- Pour vous faire gagner du temps, de l'argent et vous protéger contre les erreurs de jugement.
- Pour bénéficier d'un conseil indépendant de tout organisme financier et bancaire.
- Pour analyser votre situation, rechercher et vous proposer les choix les mieux adaptés à vos besoins.
- Pour assurer le suivi et la gestion de votre patrimoine.

VOTRE CONSEIL : Varoujan AVEDISSIAN

CABINET GUY JULY

(Vice-président de la Chambre Syndicale des Conseillers en gestion de patrimoine)

Tél. : (1) 47 - 07 - 50 - 18 (sur rendez - vous)

25 - 27, boulevard Arago, 75013 PARIS

R. C. 78 AC 9595

ԿՈՆՏՈՒԻ

Երկրասարգ Կամ Երեսմարդուհի
ժը, 20 - 25 տարեկան որպէս՝
Secrétaire - Aide - comptable
Պէտք է լաւ Ֆրանսերէն գիտնայ:
Գործատեղին Փարիզ է (Ռեկրուիթէ):
Հեռաձայնէլ ժամը 10-էն 18:
42 - 41 - 27 - 85

ՑԱԽԱՎՈՐԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի
մասնաճիւղը ցաւակցութիւններ կը յայտնէ
ընկերուհի Միլիէն Օսմանեանի իր
թրոջ՝ Տիւրի Թաշմեանի մահուան
առթիւ:

ԿԱՍՏԻ ՌԻՆԵՄԱ

ՓԱՐԻԶ

ՖԱՐԱՆՍԱԶԱՅ ԳՐԱՐԱՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐԱՅՈՒԹԻՒՆ

Հոկտեմբեր 12, Կիրակի, Հ.Բ.Բ.Մ.ի
սրահը, յիշատակի հանգիստութիւն,
նուիրում՝
ԱԻԵՏԻՍ ԱԼԻԲՍԱՆԵԱՆԻ
ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ
ՊԵՏՐՈՍ ԶԱՐՈՅԵԱՆԻ
ՄԻՀՐԱՆ ՄԱՎԻԵԱՆԻ
մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Արթուր Ս. Պոպոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ
Մատաղօրհնութիւնը՝ Կիրակի,
Հոկտեմբեր 12-ին:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻԻԿ

Վերամուտ Միօրեայ դպրոցի
Շաբաթ, Սեպտեմբեր 20
Ժամը 15-էն 18
Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue - 75009 PARIS
Հայերէն - պար - երգ - կախով թաթիկ-
ներ (3-էն 6 տարեկան)
Տեղեկութիւններ՝
48 - 54 - 19 - 46 Իրիկունը
48 - 71 - 22 - 77

×

Սեվրան - Լիվրի ԿԱՐԿԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻԻԿ

Զորեքշաբթի Սեպտեմբեր 24, ժամը 10-ին
Դասընթացները տեղի կ'ունենան՝
- Զորեքշաբթի 10-էն 12
- Շաբաթ 14-էն 16
Կապոյտ Խաչի Տան մէջ
17, rue de l'Île de France - Livry-Gargan
Տեղեկութիւններ՝ 43 - 85 - 03 - 76
43 - 83 - 87 - 68

×

Ի Ս Ի

Իսի Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնն ու
Կրթական Մարմինը կը ծանուցանեն թէ
կը վերսկսին հայերէն լեզուի դասըն-
թացները, Զորեքշաբթի օրը ժամը՝
8.30-էն 12.30: Կը դասաւանդուին լեզու
եւ խօսակցութիւն, կրօնք եւ պատմու-
թիւն, երգ ու պար:

Կը հրաւիրուի շրջանի հայութիւնը ար-
ձանագրելու իրենց գաւազները 4-է 14
տարեկան:

Արձանագրութեանց եւ յաւելեալ տեղե-
կութիւններու համար դիմել Եկեղեցւոյ
թարաւորարութեան:

Հեռաձայն. - 46 - 44 - 28 - 52

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՄԱՐՍԻՅԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ

Զորեքշաբթի օրուան դասընթացները
կը վերսկսին՝

Սեպտեմբեր 17-ին

- Հայերէն լեզու, բոլոր մակարդակնե-
րուն համար:
- Հայոց պատմութիւն եւ աշխարհագր-
ութիւն:
- Գրականութիւն:
Յատուկ պատրաստութիւն պաթա-
րէայի համար, Ա. Կամ Բ. լեզու եւ
օֆսիոն:
Դասաւանդութիւնները ձրի են, եւ տեղի
կ'ունենան ժամը 14-էն 17:
Ուսուցչական որակաւոր կազմ:
Մասնաւոր դասեր չափահասներու հա-
մար:

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնու-
թեանց համար դիմել Մշակոյթի Տան
Վարչութեան:
12 - 14, rue St. Bazile - 13001 Marseille
Tél. : 91 - 50 - 15 - 09

×

ՊՈՒՂՎԱՐ ՕՏՏՕ

Պուլար Օտտոյի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ
միօրեայ դպրոցի դասաւանդութիւնները
կը վերսկսին Զորեքշաբթի, Սեպտեմ-
բեր 17, ժամը 2-էն 5:
Արձանագրութիւնները տեղւոյն վրայ:

×

ՍԵՆ - ՄՕՐԻՍ

Կապոյտ Խաչի Սէն - Մօրիս միօրեայ
վարժարանի 1986 - 1987 տարեշրջանի
վարձուած եւ արձանագրութիւնը կը վե-
րսկսին Շաբաթ, Սեպտեմբեր 13, կէսօրէ
վերջ ժամը 14-էն սկսեալ դպրոցի սովոր-
ական սրահը:

×

ՎԻԵՆ

Կապ. Խաչի դպրոցը իր դռները կը բա-
նայ Շաբաթ, Սեպտեմբեր 20, կէս օրէ
վերջ ժամը 2-էն սկսեալ:
Զորեքշաբթի օրուան գործունէութիւն,
Սեպտեմբեր 24, ժամը 2.30-էն սկսեալ
Հայերէն լեզու, պատմութիւն, երգ, քա-
րաթէ, մարմնամարզ, թատրոն:

Fonds A.R.A.M

EN EXCLUSIVITÉ
OPTIMA TOURS, spécialiste
des voyages en ARMÉNIE
depuis 17 ans

Vous propose

VOLS PARIS ➤ EREVAN
DIRECTS EREVAN ➤ PARIS

Caractéristiques techniques :

Vols assurés par BOEING 727 de la Cie AIR CHARTER filiale
d'AIR FRANCE

Départs par aéroport CHARLES de GAULLE N° 2

Durée du vol : 5 heures 15

Douane à Erevan

Durée des séjours : 15 nuitées, 16 jours

Les prix par personne PARIS / PARIS comprennent le coût du visa
et l'assurance :

Du 2 au 17 Octobre

6.750 F

Du 16 au 29 Octobre

6.350 F

De E R E V A N, extensions possibles soit :

- Vers les Républiques de GEORGIE et d'AZERBAIDJAN
- Vers l'UKRAINE, la MOLDAVIE et ODESSA

(Brochure détaillée sur demande)

A PARIS

SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 - PARIS
Tél. : (1) 47 42 10 35

A MARSEILLE

M. ALEXANIAN
11, rue du Bassin
13012 MARSEILLE
Tél. : 91 93 04 90
ou 42 83 31 55

A LYON

JEAN KRIKORIAN
LATITUDE 3
3, place Roger Salengro
69190 SAINT FONS
Tél. : 78 67 10 79

A SAINT CHAMOND

JEAN KRIKORIAN
LATITUDE 3
55, rue de la République
42400 SAINT CHAMOND
Tél. : 77 22 18 22

A PARIS, PERMANENCE TOUS LES SAMEDIS DE 10 H A MIDI

ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՔԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵԻԵԱՆԻ ՀԵՏ

Գիտությունը կամ պատմական էությունը հանդիպումներ, որոնք ծնունդ առն անհատական բարեկամություններ, որպիսին եղած էր Պարթևեանին հետ բարեկամություն, գաղտնիական մեր լինաներուն:

Արարել 1908-ին սկսած էի յաճախել Պարթևեանի վարժարան: Միհրան Պարթևեան հայերէնի դասախօս էր, իսկ որ- լին՝ Արան, աւելի ուշ յաճախած էր, քա- նի երեք տարեկան մեծ էի իրմէ:

1913ին կ'անցնէի Կեդրոնական լիսէ, Արան աւելի ուշ փոխադրուած էր Կեդ- րոնական: Իրեն հետ ծանօթութիւնս կը պարտիմ կամիտաս Վարդապետի Պոլիս ժամանումին: 1910-ին Վասիլի Կարապետեան եղբայրները, Կուսինսյի, հայրենակից Կոմիտասի: Յաճախ կ'իրակի- ձերը այցի կու գար եւ Տէր ուղղման վերջէր Ս. Սեդանին առջև: 14 տարե- կան էի եւ ծանախութեամբ մենեւ - լուս եղած էի երգչախումբին, որու վա- լին էր Գր. Կարապետեան: Չայինս գը- լումը ուշը գրաւած էր վարդապետին եւ իր ինամքին տակ աւած միւշէն իր աը- րորը: Գր. Կարապետեան ընդօրինակած էր Վարդապետի յօրինած բաղամասն զատարարը, եւ անտիպ ըլլալով սեփա- յանութիւնը դարձած էր մեր երգչախում- քին, ինչ որ առիթ ընծայած էր պոլսա-

հայ երիտասարդներուն, միանալու Կոմի- տաս երգչախումբին: Պարթևեան յա- ճախ կ'երգէր մեզի հետ:

Գր. Կարապետեան 1919-ին վարդապետ ձեռնադրուեցաւ եւ խմբավարութիւնը ինծի յանձնեց: Պարթևեան սիրահար մէր երաժշտութեան: Մեր յարաբերութիւննե- րը տակաւ զարգացան Կեդրոնականի վեր- ջին գոտարաններուն:

Բախտը ուզած էր Առաջին աշխարհա- մարտին Պոլիս դաշնակիցներու հիմնած Հանրային Պարտուց Վարչութեան պաշ- տօնատան երկուքս ալ պաշտօնի կոչու- ինք: Յաճախ այց կու տայի իր գրասեն- եակը, տոմարներուն տակ զազանարար ծանադրեր պահած էր. իր առաջին դոր- ծերը ցոյց կու տար. կ'աշակերտէր էտ- կար Մանասի: Հաստատութիւնը փակե- ցաւ Աթաթուրքի ժամանումով:

Երկուքս ալ Փարիզ հաստատուած, մեր կ'ապրէր աւելի զարգացած էին: Իմ աշ- ցերուս հմայուած կ'անդրադառնայի իր զոհարեր նուիրումին:

Վերջերս իր կենսադրութիւնը իր զրնով լոյս տեսաւ Մարմարա-ի մէջ, երկար յօդուածաբարքի ձեւով:

Ծանօթ է իր Օրաթորիօն, 1979ին Թրի- նիթէ Եկեղեցոյ մէջ, ապա Երեւան աշ- ցը՝ իր ճպոտին տակ վարելու երգչա- խումբը Կաթողիկոսին ներկայութեան եւ արժանացած գրաւոր օրհնէնքին ու չքա- նըպանին:

Կ'արժէ բեւ թէ նոր ստացած Մարմա- րա-ի Օգոս. 25-ի համարին մէջ կը յիշուէր թէ Արա Պարթևեանի Օրաթորիօն կը տը- պազուի նուագախումբի մասնակցու - թեամբ:

Հանդիստ իր աճիւններուն:

2. ՍԱՐԵԱՆ

Ք Առաջին ճակատամարտէն ետք նա- յանող հայկական զօրքերը իրենց հետ տարած են Վարդան Մամիկոնեանի ձին: Ամանք կ'ըսեն թէ սպարապետը թաղած են Նախիջևան գաւառի Աստաղատ գիւ- ղը: Կարծես թէ այդ կը հաստատուէ գիւ- ղի անուն իսկ՝ Աստաղատ, այսինքն աստ զատեցին, այստեղ սպառեցին կամ պա- տանեցին գիւղները: Ոմանք ալ կ'ըսեն թէ Վարդան Մամիկոնեանը թաղած են Մակու գաւառի Ս. Թադէի վանքը: Շա- ան հաւանական կը համարին, որ Ա- րարայի գիւղացուներ թաղած են Եղեղ- անք կամ Սիւխան, գուցէ նաեւ Ար- արի - Վարապի Բաղարա գիւղին մօտ անտուղ Կաշաղակարեղի թաւուտ ան- տար: Բայց ամէնէն շատ կը խօսուի այն ապին, որ Վարդան Մամիկոնեան թաղ- ւած է հոս իսկ՝ Անիաղբիւր, իր տնակը Խոփ մօտակայքը: Եւ կ'աւելցնեն, թէ սպարապետին ողին այն կաղնիին տերեւ- Արան մէջ է, այսպէս ծառը այսօրն երկար չէր կրնար ապրիլ: Ինչ գիտնաս, թէ ասքերէն որն է ճշմարտագոյնը:

Հայոց աշխարհին մէջ Վարդան Մամի- կոնեանին վերադրուող 120 գերեզմանա - տեղի կայ: Զօրավարի անունով ծառեր կան Հայաստանի բոլոր գաւառներուն մէջ, նոյնիսկ սակաւածառ տեղեր:

Անիաղբիւր՝ սրբազան դարձած ծա- ուն ըսինքն փառաբեր մարդիկ տաճար - աղօթարան դարձուցեր էին: Հոն խաբար գրեր էին, մոմեր կը վառէին ու կ'աղօ- թէին: Այդ սրտառու ալ մոմարոցի- րէն յաճախ հրդեհուած է կաղնին: Երկ- նային կայծակներն ու այդ հրդեհներն ալ ու ժողովուրդը արժուցին Հայոց կաղնիներու նահապետը: 1978 թուականին ծառը տա- պաւեցաւ:

Բայց ինկած կաղնիի կողքին նոր կաղ- նի անկէց 20-րդ դարու հայ սպարապետ, Խորհ. Միութեան մտնելալ Յովհաննէս Բաղրամեան: Եւ հիմա կը կանանչայ ու հասակ կ'առնէ կաղնիի նոր ոսար:

Կեանքի մէջ ամէն բան յաւերժօրէն կը վերընձիւղի: Սպարապետ կը փոխարինէ սպարապետը, կաղնին՝ կաղնին, ծառը՝ պապն ու տատը:

ու կարմիր վարդերով երջանկացած մա- կառիլ:

ՇԱՒԱՍՊ

Նամակը թուական չունի. ստացուած է 1907 Սեպտեմբեր 22-ին:

×

Սէրը՝ Մեծարեցի մօտ:

Թէ ան իսկապէս ունեցած է հասկըց- ւած ու վայելուած սէրը, այդ մասին հա- մակարծիք են իր բարեկամներն ու մտե- րիմները: Ան չէ սիրած կեանքին մէջ: Չէ տարուած կեղծ ու վաղանցիկ հրապոյ- րներէ: Իր գիտակցութիւնը գինքը զգուշա- ցուցած է տառապելէ անկարելի եւ անօ- դուտ ձգտումներու համար:

Կուսանք քանի մը նօթեր չեղուելու համար նկարագրեր տղու մը՝ որ իր կեանքի թարմութիւնը մահուան սեմին վրայ կ'ողջունէ եւ կը քայլէ հաշտ իր ճա- կատագրին հետ:

Ուսանողութեան տուն եւ անկէ վերջ ալ յաճախ մայրը կ'ըսէր Մեծարեցի. «Քեզ պիտի կարգեմ հարուստ աղջկան մը հետ, երբ որ մեծնաս»: Միայն ժպտե- լով պատասխան կուտար թէ ինք մտադիր է զարդացական աղջիկ մը առնելու: Թէ ինչ էր սիրոյ հանդէպ իր լոմբոնումը, կը գիմեհ դարձնէր իր մտերիմը Տիգ- րան Գասապեանի Օրագրին (1905): ... «Ու ինք (Մեծարեցի) որ կոյսին սէրը կը ճանչնայ եղեր, իրեն իտէլալ, իր փափա- քին զոհարումը ստացաւ ինչ, կոյսի ի- րական սէրին հոգեկակի՞ծ վերելուծումնե-

ԳՆԱՊԻԹԻ ԳՆԱՊԻԹ

ԳՈՐՏՈՊԱՅԻ Ս. Գէորգ Եկեղեցոյ մէջ, Օգոս. 24-ին, հոգեհանգստեան պաշ- տօն կատարուած է Արամ Երկանեանի եւ բոլոր հայ հերոսներու յիշատակին: Ա- պա, «Անդրանիկ» ակումբին մէջ տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւն մը, որուն բացումը կատարած է Մելքոն Բիւրճեան: Հ.Յ.Դ. - «Արմենիա Երի- տասարդաց Միութեան» «Արամ Երկանե- ան» մասնաճիւղին անունով խօսք առ- նելով Այիտա Ասյանեան, ի մէջ այլոց ըսած է. «Պէտք է մենք զերակատար ըլ- լանք հայ ժողովուրդի ազատագրական նոր պայքարին մէջ: Մենք ալ մեր ըսելի- քը պէտք է ունենանք քաղաքական վերի- վալորումներու ընթացքին: Լուս չմը- նանք, չէզոք չմնանք: Երբ մեր ժողո- վուրդը սուրէ կ'անցնէր 71 տարի առաջ, երբ մեր պապերը իրենց վերջին շունչը կը փչէին, իրենց յօյր վատահարար մե- զի պէս երիտասարդներու վրայ դրած էին, որպէսզի օր մը հաշիւի նստինք մեր թշնամիին հետ»: Նոյն Միութեան անու- նով սպաննէին խօսք առած է Ալեքանտրա Չէքիւնը եւ չեղած՝ «հարկ է գիտակցիլ թէ Ազգային Դատը սեփականութիւնը չէ միայն կուսակցութեան մը եւ անոր դի- տակից երիտասարդութեան, այլ առի- կա հարց մըն է, զոր պէտք է հետապն- գէ ամբողջ Հայութիւնը անխորի, ըՄ- փուլով թէ Հայաստանի մէջ»: Գործա- դրուած է զեղբուհեանական յայտագիր մը, որու աւարտին արուած է հոգեհաշ մը:

×

ՅԼՈՐԻՍԻ Վարդապ. Ս. Խաչ Եկեղեց- ոյ մէջ, Օգոս. 31-ին, պատարագած ու քարոզած է թեմին առաջնորդը՝ Գրիգորիս Եպիսկ. Բուսիլեան: Յաւարտ պա- տարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կա- տարուած է Արծրունի վարժարանի ող- րացեալ բարերարներու յիշատակին: Ա- պա, Եկեղեցոյ կից գտնուող «Եղուարդ Պօյաճեան» սրահին մէջ սեղաններու շուրջ հաւաքուած են վարժարանի բարերար ընտանիքները եւ հրաւերեալներ: Սեղա- նը վարած է Գէորգ Գարամանուկեան: Խօսք առնելով Հոգաբարձութեան փոխ - առնակալ Արտաշէս Երկանեան ի մէջ այլոց ըսած է. «Հայ Սփիւռքի ներկայ իրավիճակին մէջ շատ անգամ բախտորոշ դեր կը խաղան մեր բարերարները, այն անհատները՝ որոնք մղուած ազնիւ ըզ- դացումներէ, ժողովուրդի տրամադրու - թեան տակ կը զննէ իրենց հարստութիւնէն մաս մը, իրենց հոգը բաժնելով ժողո- վուրդին հետ: Բախտորոշ է այն դերը, որովհետեւ սփիւռքի հայ կառօյցները տակաւին չեն հասած անտեսական ինք-

նարաւ կէտին, ոչ ալ կրնան իրենց եկա- մլտաբեր ենթակառուցներով հողալ նոր ծրագրերնեւ ծախքերը: Հոս է, որ մեր բարերարներու անհաճանդիր պատրաս- տակամութիւնը կու գայ լեցնելու աւան- դական բաց մը, նպատակով առաւելարար հայապահպանման նպատակով կատար- ուող ձեռնարկներու՝ զարդի, Եկեղեցիի, ակումբի կառուցման, շատ անգամ նաեւ հրատարակչական աշխատանքներու եւ վերջերս՝ հետզհետէ աւելի եւս շեշտը- ուող, հայ գաղի ծախքերուն»: Փակման խօսքը արտասանած է թեմին Առաջնոր- դը:

×

ՊՈԼԻՆՈՍ ԱՅՐԻՍԻ Արմենիա թատերա- սրահին մէջ, Օգոս. 23-ին եւ 30-ին, Հա- մապայինի Վիսենթէ Լոփէսի մասնաճիւ- զի «Ժողով Սարգիսեան» թատերախումբը ներկայացուցած է Քլոտ Մոնէի «Օթա- ր»ը, զեկավարութեամբ Գալուստ Ժան- սրգեանի: Գլխավոր դերերը մարմնաո- րած են Գ. Ժանսրգեան (գործարանա- տէր), Մարկարիթա Ֆերմանճեան (աղ- ջիկը), Բաֆֆի Պալեան (վարդը), Հեր- մինէ Ժանսրգեան (աղախին):

«ՈՋՆԻ»Ի ՄՐԱՄՏՈՒԹԻՆՆԵՐԵՆ

- Հայրիկ, ձեր կտորնը, - դիմում է հակիչը մի տարեց մարդու:

- Բան չեմ հասկանում, էս ի՞նչ մար- դիկ են, համ հայրիկ են ասում, համ էլ կտորն պահանջում...:

×

- Լսիր, Սաքո, որ ասեն թաւր տիեզերք, կը թռչիս:

- Մեթրին երեք ոտըլի որ տան, դու, չե՞ս թռչի...:

×

Լոռեցի հովիւին հարցնում են.

- Տարին քանի՞ ամիս ունի:

- Քը մատաղ, ի՞նչ իմանամ՝ տարին տասներկու ամիս սարերում եմ:

×

Վանեցու պապը մահացել էր: Փողը քիչ ծախելու համար հարազատին կարճ հեռագրեց. «Վա՛ր»: Նրա հարազատը, որ նոյնպէս Վանեցի էր, պատասխանեց. «Ա՛ր»:

Ինչ մնացեր էր որ շնչահեղձ ըլլայինք այդ վատառող կագրեմ. վերջապէս այդ հաւատքին մէջ ըլլալուն ջատագով մը կը հանդիսանա զու՛ն՝ ու քիչդ վայր - կեանքի կը հասնիս բժշկելու»:

Ի ծնէ զգայնոտ ու սիրառենչ՝ վաղա- հաս կեանք մը կ'ունենայ Մեծարեցի մարմնով՝ ու մաքով ալ:

Թէ իսկապէս կը զօրէ՞ իր յոտակառ- սութիւնը յաղթահարելու աստիճան ֆի- զիքական ձգտումներուն եւ իր բնատուր զգացումներուն, զազանք մըն է ատի- կա՝ որ գուցէ անընթեանի մէկ էջը կը կազմէ անոր կեանքի քերթունքները: Այդ մասին համաձայն չենք սակայն ենթադ- րելու գոյութիւնն իսկ, կասկածելի իրա- կանութեան մը. որովհետեւ իր խորքին մէջ Մեծարեցի կեանքը մեզի կ'երեւայ պայծառ հայելիի պէս:

×

Հաղիւ քանի մը ամսուան տեւողու- թիւն կը բաժնէ Մեծարեցի երկու դոր- ծերուն հրատարակութեան թուականնե- րը:

Առաջինը՝ Ծիածան, լոյս կը տեսնէ ամսանամուտին (1907), Սագաեան տղա- րանէն՝ հրատարակչութեամբ Զարդար- եան գրատան. երկրորդը՝ Նոր Տաղեր, աշնան սկիզբը, Վ. եւ Հ. Տէր - Ներսէս- եան տպարանէն՝ Միաքի ծախքով:

ՄԻՍԱԳ ՄԵԾԱՐԵՆՑ ԹՈՐՈՍ ԱՋԱՏԵԱՆ

Կը քանիս փունջը. կ'ուզեմ գգունել ծա- լիկներդ, ինծի անծանօթ սիրականներ. - խաչաձկնիկ, հիմն հաւատալիք ժողո- վուրդ՝ որ իր նայուածքները ժամուն աը- րար ու սպի խաչներուն պատկերովը ու- ղաւած, կը ցանէ գոմեմ գաշտերուն ու լոյսներուն վրայ ալ. հողին հեթանո - տաքներ կ'առնէ, ժամուն մէջ գետեղե- լու, եւ հողին քրիստոնէութիւնը կը նը- վիթ անոր իբրեւ նախընծայ: «Առիւծբերա- նը շատ կը խօսի ինծի, հակադարձաբար «կաթն»ին, հուսը ու համակրելի՛ ան- ծառքը որ ոչինչ ունի բնիւթ եթէ ոչ իր լոյսներովը: Որքա՛ն կ'ուզէի խմել ինչպիսի արեւակէզ «թաշածաղիկ»ին բարկ լոյսը, ու զայդ անոքերուս մէջ բռնել լոյսնաղիկներ բոլոր ժամուր բլուրնե- լան ու գաշտերուն հետ՝ այն պատա- րագին մէջ՝ որ արեւներով կ'ընկալէ ան- ծառքը շարժումն ու ուժը կը կազ - մէ...:

«Բախար»ը այդ անծանօթ մանուկը գըր- կը գրկես ու վեր կ'առնես աչքերս համ- րալի տալու համար, գեղին ու մերմակ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այլի Տիկին Հայկ Թովմասեան,
գրականները՝ Մասիս Թովմասեան
և Տէր և Տիկին Վարդէն Թովմասեան
և թողնելը ցաւով կը ծանուցանեն
իրենց ամուսնոյն, հօր և մեծ - հօր՝
ՀԱՅԿ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 10-ին:
Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի
այս Զորքաբեր, Սեպտեմբեր 17, ժամը
14-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ
Եկեղեցին, ուրիշ մարմինը կը փոխադրուի
ի Անթոնիի գերեզմանատունը:
Մահաբլ Զատուգոյններէն կը խնդրուի
ներկայ իրար աջակցել:

ՓՈԽԱՆ ԵԱՆԿԱՅԱԿԻ
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵԻՆԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻ

Տիկին Շահան Պարթէ 500 Թ. կը նուիրէ
Ազգայնականութիւն (ստանալ «Յառա-
ջ»-ն) և 500 Թ. «Յառաջ»-ին:

ՅԱԿԱՅՈՒԹԻՒՆ

Մարտիկ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը
իր խորին ցաւակցութիւնները կը
յայտնէ Տէր և Տիկին Ֆելիք Պոյա-
ճեանի, Տէր և Տիկին Պրիւս Պանիսի,
Տէր և Տիկին Գր. Պոյաճեանի, Տէր և
Տիկին Գր. Եղիշեանի և զաւակնե-
րուն իրենց զաւակին, եղբոր, թոռան և
եղբոր զաւակին:

Ալէն ՊՅՅԱՆԵԱՆԻ
կակծալի մահուն առթիւ:

Բիւզանդ խոսիկեանի յիշատակին, Տի-
կին Հայկուհի Տամբասեան 500 Թ. կը
նուիրէ «Յառաջ»-ին փոխան ծաղիկի:

COMMUNIQUE DE L'O.R.I.A.

Trois mois à peine après que le Parle-
ment Européen, cédant aux pressions
d'Ankara, ait rejeté le rapport Vandemeul-
broucke sur la question arménienne, le
Conseil des Ministres des Affaires Et-
rangères de la CEE reprendra ce 16 Sep-
tembre les négociations en vue d'un traité
d'association entre la Communauté euro-
péenne et la Turquie.

Afin de protester contre ce qui consti-
tue une nouvelle étape sur la voie de
l'intégration définitive de l'Etat - génocide
ture dans le Marché Commun, nous appe-
lons la communauté arménienne à un ras-
semblement aux côtés des communautés
chypriote, grecque et kurde, le mardi 16
septembre à 9h30 devant le siège de la
C.E.E., 170, rue de la Loi à Bruxelles.

Un service gratuit en autocar sera as-
suré à partir de Paris le 16 Septembre à 6
heures du matin — Rendez-vous: Place du
Châtelet.

Pour tous renseignements, téléphoner
au 43 - 83 - 90 - 23.

ORGANISATION
POUR LA REUNIFICATION
ET L'INDEPENDANCE
DE L'ARMENIE

ԿԱՍԻ ՌԻՆԵԱԼ

ՓԱՐԻԶ
ՅԻՐԱՆԱԶԱՅ ԳՐԱԴՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐԱԿՅՈՒԹԻՒՆ
Հոկտեմբեր 12, Կիրակի, Հ.Բ.Բ.Մ.ի
սրահը, յիշատակի հանդիսութիւն,
նուիրում՝
ԱՐԵՏԻՍ ԱՆԻՍՏԵԱՆԻ
ՀՐԱԶ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ
ՊԵՏՐՈՍ ԶԱՐԴԱՆԵԱՆԻ
ԲԻԻԶԱՆԻ ՎԱԳՆԱԿԻ
ՄԻՀՐԱՆ ՄԱՎԻԵԱՆԻ
մանրամասնութիւնները յետադաշին:

Ի ՆՊԱՍՏ

Ս. ՂԱԶԱՐԻ

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՓՈՆՏԻՆ

ՆՍՈՒ ՅԱՆԿ

Հանդանակում՝ Կիրակի, Յուլիս 13,
Նիւ-Ի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյս Կը-
րօնական Ընկերակցութեան կազմակեր-
պած հացկերոյթին առթիւ:

Տէր և Տիկին Թորոս Պարսամեան 25.000
Տէր և Տիկին Եղևարդ Ճէրճեան 15.000
Տէր և Տիկին Ժան Ճէվրիկեան 10.000
Տէր և Տիկին Վահան Արման 2.000
Տէր և Տիկին Սարգիս Ալթունեան 2.000
Տէր և Տիկին
Արթուր - Ժանէթ Շիշմանեան 1.000
Անանունեան 1.050
Տէր և Տիկին Ժազ Սեյազի 1.000
Պ. Կարսիս Արման Սարգսյան, Տէր և
Տիկին Մեսրոպ Պէշիկ, Տէր և Տիկին
Ռոման Չաթէրեան, Տէր և Տիկին Զարեհ
Մարտիրոսեան 500-ական Թ., Տէր և
Տիկին Ժան Արին, Տէր և Տիկին Միհրան
Հաճիկեան, Տէր և Տիկին Կիւլէր 300-
ական Թ., Տէր և Տիկին Յարութիւն Ի-
դէճեան, Տէր և Տիկին Գ. Աւետիսեան,
Տէր և Տիկին Մարկոս Կիւլէնեան, Տէր
և Տիկին Յարութիւն Հաթեմեան, Տէր
և Տիկին Արթին Արման, Պ. Գալան,
Տէր և Տիկին Հանլըեան, Պ. Հայկ Փո-
հանեան 200-ական Թ., Տէր և Տիկին
Ա. Մանուկեան 150 Թ., Տէր և Տիկին
Արպեր Հալալեան, Պ. Պէշպէրեան, Տէր
և Տիկին Կարպիս Ասլանեան, Տիկին Ա-
նայիս Պէշպէրեան, Տիկին Ալիս Գրիգոր-
եան, Տէր և Տիկին Հրաչ Զիլինկերեան,
Տէր և Տիկին Պերճ Քեպապճեան, Տիկին
Թոփապալեան, Պ. Պօղոս Ժամկոչեան,
Տէր և Տիկին Յակոբ Պանտէզեան, Տիկին
Նուարդ Սեբաստիանեան, Տիկին Մարգրիտ
Կիրակեան, Տէր և Տիկին Արման Յով-
սէփեան, Տէր և Տիկին Սահակ Մե-
ստուա, Տիկին Վեթա Տիւրի, Տէր և
Տիկին Թորոս Տէր - Մեսրոպեան, Տէր և
Տիկին Վարժապետեան, Տէր և Տիկին
Միսաք Հապիպեան, Տէր և Տիկին Փա-
զալ Եարաթեան, Տէր և Տիկին Ֆելիք
Սահակեան, Պ. Թուհատեան, Տիկին
Մարկոսեան 100-ական Թ., Տէր և Տի-
կին Ժան Արպեան 60 Թ., Պ. Զատիկեան
50 Թ.:
Ընդհանուր դումար՝ 64.010 Թ.:

OPÉRATION NÉMÉSIS

LES VENGEURS ARMÉNIENS

A

«APOSTROPHES»

Vendredi 19 Septembre à 21H30
ANTENNE 2

OPERATION NÉMÉSIS DE JACQUES DEROGY

«Cet ouvrage relate un des épisodes les
plus extraordinaires de l'histoire contem-
poraine. Responsables du génocide du
peuple arménien, Talat, Enver, Djemal et
quelques autres dont les figures sont
évoquées dans le présent récit sont cou-
pables de ce qu'on appelle aujourd'hui
«crime contre l'humanité». Némésis est
l'histoire de cette chasse à l'homme, une
traque extraordinaire sur trois conti-
nents».

ԿՈՒԶՈՒԻ

Երկրորդ կամ երկրորդուհի
մը, 20 - 25 տարեկան սրտէս՝
Secrétaire - Aide-comptable
Պէտք է լաւ Փրանսերէն գիտնայ:
Գործատեղին Փարիզ է (Ռեկրուիթ):
Հեռաձայնիկ ժամը 10-էն 18:
42 - 41 - 27 - 85

- ՃԱՇ -
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Յրանաւոր Կապոյտ Խաչի Լիոնի մա-
նածիւղս իր հիմնադրութեան 58-րդ տա-
րեկաւորին առթիւ կազմակերպած է
ճաշ մը, Սեպտեմբեր 28, Կիրակի օր,
ժամը 12-ին, տեղւոյն Ս. Յակոբ Եկեղե-
ւոյ յարակից Ազգային Տան սրահին մէջ:
Ձեռք մխոյրտ: Ճոխ ճաշացուցակ:
(Արեւելեան համեղ միջուկով քօֆիթ):
Փութացէք այժմէն իսկ ապահովել ձեր
տեղերը մինչև Սեպտեմբեր 20, Շաբաթ
երեկոյ, հեռաձայնելով՝ 78 - 49 - 06 - 06
և կամ՝ 78 - 75 - 90 - 30 թիւերուն,
ամէն օր ժամը 19-էն վերջ:
Ճաշակին՝ 100 Փրանք:

Ն Կ Ա Տ Ի Ո Ւ Ն Ե Ն Ա Լ
Հ.Բ.Բ.Մ. - ՎԱԼԱՆՍ
80-ամեակի տօնակատարութիւն
Հոկ. 11 և 12
մասնակցութեամբ Մարտիկէն
«Գ. Ա. Ռ. Ն.»
մանկական երգչախումբին

ԵՐԿՈՒ ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՄԵՐԳՆԵՐ
CHŒUR ACADÉMIQUE D'ARMÉNIE

(Grand Prix 1970 de l'Académie du Disque Charles Cros)

— 90 Choristes + Solistes —

Direction OHANNES TCHEKIDJIAN

2 Concerts exceptionnels

A PARIS
EGLISE ST. EUSTACHE
Forum - Les Halles

LUNDI 29 SEPTEMBRE

MARDI 30 SEPTEMBRE

A 20 HEURES 45
2 PROGRAMMES DISTINCTS

Renseignements complémentaires prochainement
— RETENEZ VOS SOIREE —

ԿԱՍԻ ՌԻՆԵԱԼ

Ալֆրեդի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկե-
ղեցւոյ Մատաղօրհնութիւնը՝ Կիրակի,
Հոկտեմբեր 12-ին:

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ
Հայկական շարժապատկերի ցուցադ-
րութիւն,
նախածնունդեամբ՝
Կապոյտ Խաչի Պամնի մասնակցի
Կ Տ Ո Ր Մ Ը Ե Ր Կ Ի Ն Ք
(գումար)
Կիրակի, Հոկտեմբեր 5, ժամը 15-ին,
Պոմնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:
Տոնախմբին համար դիմել Պամնի Կա-
պոյտ խաչուհիներուն:

ԿԱՍԻ ՌԻՆԵԱԼ

Կապոյտ Խաչի Պուլար Օտտոյի (Մար-
տիկ) մանածիւղը կը ներկայացնէ հա-
յաստ ֆիլմ մը՝ «Արեւմտադարձ»՝ Սեպ-
տեմբեր 28-ին, Կիրակի, ժամը 15-ին,
Մարտիկ Հայ Մշակոյթի Տունը:

Կապոյտ Խաչի Սեւրան - Լիվրի Կա-
կանի մանածիւղին պարահանդէսը՝
ՆՈՅՆՄԱՐԵՐ 15-ին:

Կիրակի, Հոկտեմբեր 26, ՄՇԱԿՈՅԹԻ
ՕՐ-ը: Հանդիսութիւն՝ Ի նպաստ Իսի-
Եկեղեցւոյ Միօրեայ վարժարանի:

ԿԵՐԱՄՈՒՏ

ԿԱՊՈՏ ԽԱԶ

ՓԱՐԻԶԻ ՄՍԱՆԱՃԻԿ
Վերամուտ Միօրեայ դպրոցի
Շաբաթ, Սեպտեմբեր 20
ժամը 15-էն 18
Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Հայերէն - պար - երգ - կակուղ քաթիկ-
ներ (3-էն 6 տարեկան)
Տեղեկութիւններ՝
48 - 54 - 19 - 46 իրիկունը
48 - 71 - 22 - 77
×
ՍԵՎՐԱՆ - ԼԻՎՐԻ ԿԱՐԿԱՆ ՄՍԱՆԱՃԻԿ
Զորքաբեր Սեպտեմբեր 24, ժամը 10-ին
Դասարանները տեղի կ'ունենան՝
- Զորքաբեր 10-էն 12
- Շաբաթ 14-էն 16
Կապոյտ Խաչի Տան մէջ
17, rue de l'Île de France - Livry-Gargan
Տեղեկութիւններ՝ 43 - 85 - 03 - 76
43 - 83 - 87 - 68
×

Ի Ս Ի

Կապ. Խաչի Իսի մանածիւղի միօրեայ
դպրոցի դասընթացները կը վերսկսին
Զորքաբեր, Սեպտեմբեր 17, առաւոտ-
եան ժամը 9-30-ին, Մշակոյթի Տան մէջ,
45 ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսի - Լէ - Մու-
լին:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՄԱՐՍԷՅԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Զորքաբեր օրուան դասընթացները
կը վերսկսին՝
Սեպտեմբեր 17-ին
- Հայերէն լեզու, բոլոր մակարդակնե-
րուն համար:
- Հայոց պատմութիւն և աշխարհագր-
ութիւն:
- Գրականութիւն:
Յատուկ պատրաստութիւն պաշտո-
րէյսի համար, Ա. կամ Բ. լեզու և
օփսիս:
Դասաւանդութիւնները ձրի են, և տեղի
կ'ունենան ժամը 14-էն 17:
Ուսուցչական որակաւոր կազմ:
Մասնաւոր դասեր չափահասներու հա-
մար:
Արձանագրութեանց և մանրամասնու-
թեանց համար դիմել Մշակոյթի Տան
վարչութեան:
12 - 14, rue St. Bazile — 13001 Marseille
Tél. : 91 - 50 - 15 - 09
×

ՊՈՒՎԱՐ ՕՏՏՕ

Պուլար Օտտոյի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ
միօրեայ դպրոցի դասաւանդութիւնները
կը վերսկսին Զորքաբեր, Սեպտեմ-
բեր 17, ժամը 2-էն 5:
Արձանագրութիւնները տեղւոյն վրայ:
×

ՎԻԷՆ

Կապ. Խաչի դպրոցը իր դռները կը բա-
նայ Շաբաթ, Սեպտեմբեր 20, կէս օրէ
վերջ ժամը 2-էն սկսեալ:
Զորքաբեր օրուան գործունէութիւնը
Սեպտեմբեր 24, ժամը 2-30-էն սկսեալ,
հայերէն լեզու, պատմութիւն, երգ, քա-
րաթէ, մարմնամարզ, թատրոն:

ԱՆՍԻՆԵԿԱԶՈՒԹԻՒՆ ՈՐՈՇՈՐԶ ՄԸ ԵՒՍ ՌՈՒՄԻ ՓԱՐԻՋԻ ՈՍՏԻԿԱՆԱՏԱՆ ՄԷՋ ՄԵՆԵԱԼ ԵՒ 51 ՎԻՐԱԽՈՐ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻՋ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԵՍ - ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 8 - 11)

«ԱՐԱՐԱՏ» - «ՉԵՐՆՈՄՈՐԵՑ» ԽԱՂԸ (*)

Երեւանի «Արարատ» և Սեպտեմբեր 7-ին, իր գաղափարային վրայ կենդանի Օդեսիայի «Չեռնոմորեց»-ը: «Հրապարակ» մարդապաշտ ներկայ եղած են չորս 44 հա-

ժողովրդական դեմքերուն, որոնք միշտ այս կամ այն կայանէն «բան մը» պէտք է բռնեն, պատասխան մը տան, չի դիւրացրենք դորձը, մանաւանդ երբ անփորձութիւն ալ կայ:

× Ստեղծուած փսիֆոգր, պատճառ է որ ամէն ժամ, հոս - հոն կեղծ ահադանդներ հնչեցնեն կատակ ընտելներ կամ մըտային խանդարումէ տառապողներ եւ իրարու ետեւէ կառախումբներ պարպուին (Սէն - Վազար, ամբողջ օրը): Ինչպէս նաեւ սրճարաններ (Սէն - Միշլէ):

× Իտալիա կ'ուզէ իրեն յանձնուի Իպրահիմ Ապտալլան, որ կրնայ մաս ունեցած ըլլալ երկու ոճրագործներու մէջ, Հոռոմ եւ Թրիէսթէ: Նման դիմում մը քիչ մը աւելի նեղ կապուած են մասնէ Ֆրանսան, որ չի կրնար ազատ ձգել Ապտալլան, նոյնիսկ եթէ դատի հարկ չտեսնուի, այսինքն հարցաքննիչ դատարարը բան մը չգտնէ թղթածրարին մէջ, կարենալ մեղադրանքի տակ առնելու համար ենթական:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔիթԻՏԵՐԸ նոր յարձակում մը գործած են թուրք զինուորական ոստիկանութեան կայանի մը վրայ, մէկ զինուոր եւ մէկ քիւրտ սպաննուած են:

ՔԱՆԱՄԱՐԱՅԻ մէջ, նոր ցնցումներ տեղի ունեցան Երկուշաբթի օր, ռիթմէրի աստիճանաշարով՝ 6, եւ քարուքանդ ըրին, ինչ որ զեռ ոտքի մնացած էր: Նոր զոհ չկայ:

ՃԱՏՐԱԿ

ԳԱՍՊԱՐԱՐՈՎԻ
ՅԱՂՈՎԱԿԱՆ ԵՐԹԸ
ԿԱՄԱՐԱՊԵՆՈՒԹԻ

Երկուշաբթի օր, 16-րդ խաղին, Կարի Գասպարով յաղթեց եւ ներկայիս 9,5 կէտ ունի, մինչ Գաբրիել՝ 6,5 միայն: Ութ խաղ կը մնայ: Յաջորդը՝ Զորեք չարթի:

զար մարզասէրներ: Խաղի սկիզբէն իսկ Երեւանցիները անցած են գրոհի, որուն մասնակցած են խումբին բոլոր զինքերով: Երկուրոր վայրկեանին «Արարատ»-ի տղաքը կոյ նշանակելու առիթ մը փախցուցած են: Հայ մարզիկները շարունակած են իրենց գրոհները եւ յաճախ վտանգաւոր պահեր ստեղծած մրցակիցներուն համար, սակայն, դժբախտաբար, այդ գրոհները չեն արդիւնաւորուած: 15-րդ վայրկեանին «Արարատ»-ի հաշույն փենալթի մը նշանակուած է: Ռաֆայէլ Գալստեան, որ նման հարուածներու վարպետ է, այս առիթով չէ հասած իր նպատակին: «Արարատ»-ի տղաքը չեն յուսահատած: Անոնք շարունակած են մտածուած փոխանցումներով իրենց համերաշխ խաղարկուծները, խուճապի մատնելով Օդեսացիները: Մինչեւ կիսախաղ Միլիթարեան, Քոչարեան եւ Ռոբեր Գալստեան 3 - 5 մէթրէն ի վիճակի չեն եղած չեչուակի հարուած կատարելու եւ երեք անգամ անոնց հարուածած զնապիր դպած է «Չեռնոմորեց»-ի բերդի ձողին: Երկուրոր կիսախաղին եւս Երեւանցիները իրենց գրոհներով տիրապետած են խաղին եւ ըստիպած մրցակիցները զիմեկու խորունկ պաշտպանութեան: Սակայն այս կացութիւնը երկար չէ տեսնուած եւ Օդեսացիները անցած են հակագրոհի եւ գործողութիւններէն մէկուն ընթացքին՝ 71-րդ վայրկեանին, «Արարատ»-ի բերդի հրապարակին մօտերը ազատ հարուածի իրաւունք ձեռք ձգած են: Բողապով յաջողած է նշանակել կոյ մը: «Արարատ»-ի տղաքը չեն յուսահատուած եւ շարունակած են յամառօրէն միջոցներ փնտռել բերդը գրաւելու համար. անոնք խորացուցած են ճնշումը, թուլցուցած հիւրերու պաշտպանութեան օղակներու համագործակցութիւնը եւ 79-րդ վայրկեանին, վերջապէս, Պոլոս Գալստեան խափուսիկ հրնարներով շրջապատել է 3 - 4 մարզիկներ եւ մուտք գործելով մրցակցի բերդի հրապարակը զնապիր փոխանցած է յարմար զինքի վրայ գտնուող Քոչարեանի, որ զիպուկ հարուածով մը յաջողած է նշանակել հաւասարութեան կողմ:

(*) Խաղին արդիւնքը տուած է իմիջ «Յառաջ» Սեպտեմբեր 9-ի թիւով:

ԵՐԳԵՆՈՒՄԱՐ ՎԱՀԱԳՆ ՍՏԱՄԲՈՂՅԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԳԻՄՆԵՐԸ ՌԻԳԱՅԻ ՄԷՋ

Ռիգայի հիւանուրց Դոմի տաճարին մէջ հնչած է Մեքսիկոյ Մաչոցի շարականը, զոր երգէին համար փոխադրած էր Գրիգոր Դանիէլեան: Երկու երեկոյթներու ընթացքին երգէնահար Վահագն Ստամբոլցեան մեկնաբանած է նաեւ Աշոտ Պատրիկէ, Գրիգոր Նարեկացիէ, Սալաւոս Ծառնացիէ, Գրիգոր Պահլաւունիէ եւ Ներսէս Շնորհալիէ գործեր (Կոմիտասի, ինչպէս նաեւ Սեբեդէ Աղաջանեանի մը շարականը): Արուեստագէտին հայկական նուագադանակը եղրափակած են Ժ.Բ. դարու երկու շարականներ, զորս մշակած է Մակար Եկմալեան: Այնուհետեւ Վահագն Ստամբոլցեան մեկնաբանած է Պախէն գործեր:

ՎԱՀԱՐՇԱԿ ԵՒ ԻԲԵԿԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ ՅՈՒՑԱԳՐՈՒՄԸ ԵՆ ՔԱՆԱՏԱ ԵՒ ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

Հայրենի նկարիչ Վաղարշակ Ելիբեկեանի գործերը ցուցադրուած են Թորոնթօ, Տիթթօյթի եւ Լոս - Անճելէս, Նախաձեռնութեամբ «Էրեւունի» հրատարակչական: Ցուցահանդէսները կազմակերպուած են «Գովա» հին թիֆլիսի անունին տակ եւ ներկայացուած են 50 գործեր:

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵԻՆԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 15-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին ծաղիլ ծաղիլ լեցուն էր: Փարիզի, բայց նաեւ այլ քաղաքներէ (Մարսէյլ, Եւայն) մեծ էր թիւը անոնց, որոնք կը փութային իրենց վերջին յարգանքը մատուցանել Արա Պարթեւեանի, որ տասնեակ տարիներ, այդ նոյն եկեղեցւոյ մէջ վարած է արարողութեանց երգեցողութիւնը:

Թաղման կարգին կը նախագահէր Փարիզի Հայոց առաջնորդը՝ Գիւտ Եպիսկոպոսը: Հրապարտուած քահանայից եւ դպրաց դասերով: Արարողութեան աւարտին, Գիւտ Եպիսկոպոսը յայտնեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ցաւակցութիւններն ու օրհնութիւնը, որեւեկ յիշելով նաեւ, հակիրճ խօսքերով ողբացեալ երաժիշտը:

Հայերէն դամբանական մը խօսեցաւ Փարիզի երգչախումբերու վաղեմի անդամ՝ Ջաւէն Յովհաննէսեան, ինչեւով Արա Պարթեւեանի կեանքին ու գործին զիջաւոր հանգրուանները: Գեղամ Թորոսեան, Փրանսէրէն, անդրադարձաւ ողբացեալ երգահանին ստեղծագործական գործունէութեան, իր կարգին յիշելով Պարթեւեանի տասնեակ տարիներու տառած աշխատանքը գաղութին մէջ: Հուսիկ, Մարսէյլի Սահակ - Մեքսիկոյ երգչախումբի ղեկավարը՝ Սալիկ Երմազեան ողբկոչեց երգահանը, որու ծանօթացած էր հազիւ 9 - 10 տարի առաջ, բայց այդ տարիներուն ստեղծուած էր անքակտելի կապ մը եւ Արա Պարթեւեան երբեք չէր զլացած մեծ երջող իր ցուցմունքներն ընել, ամէն անգամ, որ իրեն կը դիմէր: Այսօր, ըստ, Սալիկ Երմազեան, աստղ մըն է որ կը կորսուի, հայ երաժշտութեան երկնակամարին վրայ, աստղ մը որ այլեւս երբեք պիտի չծագի: Բայց, եղբակացուց, Սահակ - Մեքսիկոյ երգչախումբի խմբավարը, եթէ Արա Պարթեւեան, այսօր Փիլիքեայէս կը բաժնուի մեղմէ, հետք չի տանիր իր երաժշտութիւնը, որ պիտի շարունակէ սուրիլ:

Ապա, Արա Պարթեւեանի դադարը եկեղեցիէն մեծեկապառ ուսումնարար փոխադրեցին երգչախումբի անդամները եւ քիչ ետք, մարմինը ամփոփուեցաւ Պանէօ - Փարիզիէն Հայ Մատուցականներու դամբարանը:

ԱՅՐՈՒԻՆ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻ ԱՐԱՐԱՏԵՆ ԵՒ ՆՈՅՆԱՆ ՏԱՊԱՆԵՆ

Ամերիկացի այերանաւորը, որ քանիցս ձախող եւ արկածալի փորձեր բրաւ Արարատ բարձրանալու եւ Նոյան տապանին հետքերը գտնելու, վերջապէս հրաժարուած է իր ծրարքէն: Ծանօթ է, որ վերջերս հսկողութեան տակ ալ մնաց իր գրութիւն իր պանդոկը, Թուրքերը զինք լրտեսութեամբ մեղադրելով: Հազիւ «անպարտ» արձակուած, արտօնութիւն ուզած էր որ հիւսիսէն բարձրանայ, Թուրքերը ըսել էին՝ հարաւէն ելիր: Ինք ալ կը պնդէ որ, «բաներ մը» գտնելու համար պէտք է հիւսիսէն ելլէ: Այս էր կացութիւնը, երբ վերջին շարժումները, յայտարարեց Օվերլանտ Փարք (Քանսաս) որ վերջնապէս հրաժարած է լեռ ելլելէ եւ որեւէ բան փնտռելէ:

ԳՐԱԴՐՈՍԱԿԱՆ

Tadeusz SWIETOCHOWSKI

Russian Azerbaïdjan, 1905-1920*

Գրէջ՝ Ա. ՊէՅԼԵՐԵԱՆ
(Պատմ. Գիտ. Տնթէօր)

Այս զիլոյ կարեւորագոյն հրատարակա-
տուն եղն միոյն կողմէ անցեալ տարի
լոյս տեսաւ Ռուսական Ազգ. բն. յան-
ժամանակակից պատմութեան զիւրաբը-
եալ այս զիւրքը:

Հեղինակը՝ Սիվիթոնոպաբի, նոյն ժողովուրդին եւ նոյն ժամանակներու վերաբերեալ քանի մը յօդուածներով արդէն պատմագիտական չրջանակներու բաւական ծանօթ է։ Ուսումնասիրութեան խորադիւրը բացայայտօրէն մեզ կ'աշխտէ արդէն թէ մեր ժողովուրդի ժամանակակից պատմութեան համար ան որքան հետաքրքրական եւ կարեւոր չրջան մը կրնայ շօշափել։ Եւ իրօք, Կովկասի մէջ հայերէն գաղ Վրացիները եւ մասնատական Աղբրէշլանցիները զլխաւոր ժողովուրդները ըլլալով մէկին կամ միւսին մասին գերնած լուրջ աշխատասիրութիւն մը անվերապահօրէն միւս երկուքն ալ կրնայ չահապաղուի։

Գրքերն Ա. գլուխը յատկացուած է Ա. զըրբէյլանի հին ժամանակներու պատմութեան եւ իը հասնի մինչեւ 1827 - 1828 ռուս - պարսկական պատերազմը որուն արդիւնքը այն եղաւ որ Ազըրբէյջան եւ Հայաստան ռուսական կաշարութեան կցուեցան: Վրաստանն արդէն երբեք տանտեսակ տարիներ առաջ նոյն ճակատագրին ենթարկուած էր: Միայն ինչպէս Հայաստանի մէկ մասը - եւ մեծագոյն մասը - Թուրքիոյ տիրապետութեան տակ մնացած էր, Ազըրբէյլանին ալ հասարակայն չըջանք Պարսկաստանի մնաց: Ասոր հետեանքը այն եղաւ որ երկու ժողովուրդներն ալ, հակառակ անոր որ իրենց հայրենիքը կիսուած էր, երկու հակառակորդ տէրութիւններու միջեւ, իրենց մշակութային եւ ազգային կապերը միշտ միտ պահեցին միւս շրջանի իրենց հայրենակիցներուն հետ: Յետագային այս պարագան երկու ժողովուրդներուն համար ալ որոշ եւ կարեւոր դեր մը խաղաց:

Գրքին բուն նիւթը կը սկսի 1905-ի ռուսական առաջին յեղափոխութենէն յետոյ որուն արձագանդները Կովկասի մէջ եւս դպիւի եղան, ու կը հասնի մինչեւ 1920 թիւականը: Աղբրէջման եւս, ինչպէս յոյս քանօթ է, երկու տարիէն քիչ մը աւելի անկախութեան շրջան մը ունեցաւ որ պաշտօնապէս սկսաւ, երբ Անդրկովկասի Ֆէտէրաթիւ (Պաշնակցային) հանրապետութիւնը թրքական քաղաքական եւ զինուորական ճնշումներուն չկարենալով տոկալ 1918-ի զարման լուծուեցաւ: Հեղինակը մանաւանդ հիմնուած խորհրդային (ռուսական, վրացական եւ Աղբրէջմանական) աղբիւրներու առարկայօրէն եւ յաջող կերպով մեղի կը ներկայացնէ Կովկասի ամենախառնակ մէկ շրջանի պատմութիւնը: Ան թէ՛ն իր գրացուցական մէջ կը յիշ ամերիկեան զինանները, անգլիական պատմաբանական նախարարութեան ղեկանները, բայց վերոյիշեալ աղբիւրները առեւտք մենք ալ պրպտած եւ թղթատած ըլլալով, կըրնանք հաստատել թէ անոնք անհրաժեշտ եղած չափով չեն օգտագործուած: Իսկ Ֆրանսական, ղեկանները որոնք մէկ տարեկէք տարի առաջ, արդէն Հայոց վերաբերեալ անտիպ վաւերագրերու մեր հաւաքածոյին մէջ լոյս տեսաւ, բնաւ չեն ուսումնասիրուած: Այսուհանդերձ, այս դիրքը հայ ժողովուրդի ժամանակակից պատմութեան անցուդարձերուն մասին ցարդ գրուած կարեւորագոյն օտար լեզուով հրատարակութիւններէն մին կրնանք նկատել: Նախ, որովհետեւ հեղինակը կըրցած է ըստ բաւականի անկողմնակալ ըլլալ, երկրորդ՝ խորհրդային շատ քիչ ծանօթ հրատարակութիւնները առատօրէն օգտագործուած են:

Մենք նկատելի եւ գնահատելի գտանք մանաւանդ որ ՍվիթՅոլվաքի ուրիշ կարգ մը ժամանակակից օտար պատմաբաններու նման չէ ջնանցած բացայայտօրէն պատենայտակ պատմական իրականութիւններ ժխտել կամ խեղաթիւրել: Զորքորինքն են կ'ընդունին եւ կը յնչէ թէ 1914-ի Օգոստոսին, երբ զեռ թուրքիա

պատերազմի չէր մասնակցած, երկու-
թուրքերու «Միութիւն եւ Յառաջդիմու-
թիւն» կոմիտէի երեք բանադաշտներ
(առթթօր Պէհնէտտին Շաքիր, Էօմէր
Նաճի եւ Հիլմի պէյ) իզրոյթմին Շ. Յ.
Դաշնակցութեան ընդհանուր ժողովի պա-
տաստատուներուն կը ներկայանան
Անոնք հայ կուսակցական վարիչներուն
կը խոստանան. — «... Հայերով բնակուած
Օսմանեան կարգ մը նահանգներուն ինք-
նավարութիւն չորհնել: Այս նահանգնե-
րուն պիտի կցուէին նաեւ Ռուսաստանին
գրաւուելիք (այլինքն) Արեւելահայաս-
տանէն» կարգ մը ջրմաններ եւս, եթէ
պատերազմ ծագելու պարագային անոնք
հաւանէին Կովկասի մէջ Ռուսիոյ
դէմ հայ ժողովուրդը ապստամբութեան
մղել (տե՛ս էջ՝ 77): Հ. Յ. Դաշնակցու-
թեան պատասխանատուները կը պատաս-
խանէին թէ. — «... Իրենք թէ՛ն աւրոյ-
ջովին հաւատարմ են օսմանեան դահին
եւ պատրաստ ամէն կերպով օգտակար
ըլլալու, բայց Ռուսիոյ դէմ բարոստու-
թեան մը չեն կրնար մղել կովկասահայու-
թիւնը»: Մեր օրերուն կըր թուրք պաա-
մարանները իւր թէ՛ շատ «կը պրպտեն»,
ու «կը հակին» հայկական հարցին դի-
մառարան կերպով մօտենալու համար, ան-
դիտանալ կը ձեռացնեն թրքական այս
առաջարկը, որուն հետեւանքը միմիայն
կրնար ըլլալ, նախ՝ Կովկասի մէջ ռու-
սական իշխանութիւնները Հայոց դէմ
զբոսել, իսկ երկրորդ՝ պարզ է թէ՛ եթէ
պատերազմը թուրքիոյ յաղթանակով
վերջանար, Հայերը ոչ մէկ վարձատրու-
թիւն պիտի ստանային երկութուրք դե-
մավարներէն:

Լուս Սփիթոնցուքիի, երբ 1915-ի դար-
անն ուսական բանակները հայկական
կամուրը վաշտերու ընկերակցութեամբ
թրքահայաստան մտան, «Հայերու անհա-
ւատարմութեան վախը Օսմանեան կա-
ռավարութիւնը անոնց տարապրութեան
և սպանդներու հրամանին, մէջեջ» (տե՛ս
էջ՝ 79)։ Աւելի ըլլալով կ'ընէ ան, Օսմանե-
ան կառավարութիւնը ուզէր Ռուսաս-
տանի և Թուրքիոյ Թուրք ցեղերուն մի-
ջևն պատնէջ եղող տարրեր ցեղերը տե-
ղափոխել։ Այս եղբակցութիւնը թէ՛ և
Ճիշդ է, բայց պէտք է մոռնալ որ բո-
ւանդակ Փոքր - Ասիոյ մէջ Հայերը տե-
ղահան եղան։ Հետեւաբար անոր մէջ
պէտք է միմիայն Հայերու հաւաքական
կարգաւորման իրը պատճառ ցոյց
տալ։

Սվիթշովսքի հետաքրքրական տուեալներով Անդրկովկասեան Հանրապետութեան ստեղծումը եւ լուծումը կը ներկայացնէ, որ ինչպէս գիտենք ի վերջոյ կերք զլրկաւոր ժողովուրդներու կողմէ երեք հանրապետութեան հռչակումով վերջացաւ: Առոնցմէ մին էր նաեւ Հաւաստանի Հանրապետութիւնը: Ազրբէյջանի ազգայնական ղեկավարները առաջին մէկ օրէն երիւթութիւնը պարագլուխներու հետ սերտօրէն գործակցեցան: Էնվէր իր կրտսեր եղբայրը Նուրի փաշան որ դեռ 30 տարեկան չկար՝ Կովկասի «խլամ բանակ»ի հրամանատար կարգած էր: Ըստ մեր գտած վաւերացումներու, Նուրի փաշայի զինուորական փորձառութիւնն ու կարողութիւնը Էնվէրի եղբայրը բլլալէ անկողն էր անցներ: Հեղինակը հետաքրքրական տողերու մէջ Նուրի-ի եւ մուսավաքական Ազրբէյջանցիներու գործակցութիւնը կ'ամփոփէ (տե՛ս էջեր՝ 130 - 135), որուն հետեւանքը եղաւ նաեւ 1918 Սեպտեմբերի Պաշարէ Հայոց սպայադը (առնուազն 10 հազար հօգի):

Սերգարե Թուրքիա, հակառակ Պրէսի-
Լիթմուքի դաշնադրին (1918, Մարտ 3)
ստորագրութեան, Կովկասը զբաւեյու-
ճանաւարկած էր ինչ որ գերման զինուո-
րակներէն բու ուշադրութիւնէն չէր վրիպած
(տե՛ս էջ՝ 134)։ Բայց երբ պատերազմը
վերջացաւ եւ համաճաճականները յաղ-
թական շանդիստներ, Կովկասի անգլիա-
նական բանակին հրամանատար Թոմսըն հը-
րաւիրեց Նուրի-ն որպէսզի իր բանակով
հետանայ Կովկասէն։ Ըստ Սիմիթոնովսքիի

ԱՊԱԿԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ
ԴՈՒՆԻ ՄԷՋ

ՀՌԻՓՄԻՄԷ ԶԱՆԲՈԼԱԴԵԱՆ

Միջնադարեան Հայաստանի անտեսա-
կան, քաղաքական եւ վարչական կեդրոն-
ներէն մէկը՝ Գուին քաղաքը գտնուած է
Արարատեան գաշտի կեդրոնը, ներկայ
Հայաստանի Արտաշատի շրջանը :

Քաղաքին հնադիտական ուսումնասիր-
րութիւնը սկսած է 1937-ին: Պատերազմի
տարիներու տրիպուսած ընդմիջումէն յե-
տոյ վերսկսած է 1946-ին եւ յաջողու-
թեամբ կը շարունակուի մինչեւ այսօր
(արշաւատումքի դեկաւորը մինչեւ 1978
Է. Ղաֆաաուրեանէն էր, այժմ՝ Ա. Քա-
լանթարեան):

Երկարամեայ հետազոտութիւնները հը-
նարաւորութիւն տուին որոշելու քաղա-
քին սահմանները եւ անոր կեանքի փո-
յերը :

Պարզուեցաւ, որ ժամանակին քաղաքը զբաւած է ընդարձակ տարածութիւն, ունեցած է ամրացում միջնաբերդ եւ շրջապատուած է ամուր պորխպնեքով։ Երեկային այդ տարածքը զբաւած են քանի մը զինուոր, իրենց աշխիւնեքով եւ միայն երկու բոլոր, որոնց վրայ ժամանակէն տեղաւորուած է եղբւր միջնաբերդը, մասէն ի մնացած է հնազանդական հետազոտութեան համար։

Պեղումները ցույց տալին, որ կեղբորս-
կան բուրը՝ քաղաքի հիմնական կորի-
զը, բնակելի եղած է տակալին Ք. Ա.
3-րդ հազարամեակին: Առաջին քաղաքա-
տիպ բնակավայրը Հոս երևան է եկած է
4-րդ դարում:

Հինգերորդ դարուն Դուինը դարձած է
Հայաստանի տնտեսական եւ քաղաքական
կեդրոն եւ ներդրում էր միջազգային
առեւտուրի ոլորտը: Մինչեւ 7-րդ դար
հուս կը գտնուէր նաեւ երկրի հոգեւոր ա-
ռաջնորդը՝ կաթողիկոսի աթոռը: Այդ
ժամանակ Դուինը արդէն մարտաշատ քա-
ղաք էր՝ բազմաթիւ բնակչութեամբ:

Զնայած պատմութեան ընթացքին
Դուին քաղաքի ունեցած ոչ կայուն քաղա-

հնամեջ Թորքյն – Օֆիախի կարգ մը փաստաթուղթերուն, հայերէն ոմանք յուսալար եղան որ դաշնակիցներու յաղթանակը իրենց որեւէ առիթ մը չընծայեց Պաքուի սպանդը լուծելու համար: Մինչ, կեղերակացէն որ, Անգլիացիները Պաքուի նախահռորերու մենայնորհրդ ձեռք ձգելու հեռանկարով, աւելի Աղբրէյ-ջանցի ազդանականներուն քաջալերեցին: «Թոմարն նոյնիսկ ստիպեց», կը զրէ Սփիթոզովսի, «Անգղանիկին որպէսզի եւ Ղարապաղը եւ Զանգեզուրը պարպէ եւ այդ երկու նահանգները Աղբրէյձանի յանձնէ (Յունուար, 1919):

Արդարեւ, Անդրանիկ կը ջանար իր զօրագունդով Ղարապաղի վրայ Հայաստանի իշխանութիւնը հաստատել: Իսկ Ղարապաղի գրաւումը կը նշանակէր Նախիջևանը Արարէյանէն անջատել եւ Թուրքիայ Կովկասի մահմետականներու հետ ուղղակի կապը խզել: Դեռ կընանք բազմաթիւ պատմական ալյազան յայտնութիւններու անդրադառնալ, ինչ պէտք է շահումեանի սպանութիւնը, Կովկասի Շահմահմետական աղբալականներու եւ Թուրքերու գործակցութիւնը, եւ այլն:

Ընթերցողը այս գիրքին մէջ քայլ առ քայլ կ'ընայ հետեւիլ զարուս սկիզբի երկու տասնեակ տարիներուն Կովկասը ջընջող պատմական զէպքերուն եւ անցում-դարձերուն :

Հեղինակը անկլօ – սաքսոն պատմա-
գիտական հրատարակութիւններու յա-
տուել խզմատօրէն պատրաստուած անուա-
նացանկով մըն ալ օժտած է իր ուսում-
նասիրութիւնը, որ թէեւ ոչ չափ ընդար-
ձակ (256 էջ), արժէքաւոր զիրք մըն է ։
Կրնանք դաշն յանձնարարել անգլերէն
լեզուի հմուտ պատմութեան սիրահար
մեր հայրենակիցներուն, գիտական կեդ-
րոններուն եւ մանաւանդ զբարդարանե-
րուն ։

* *Cambridge University Press*, 1985.
£ 25 (275 francs).

քաղկանի վիճակին (Գուրնը կը կտապաւ -
ըէին իշխանները, պարսկական մարդ -
պանները, արքա ռուսիկանները եւ այլ
մանր իշխաններ, էմիրներ, անոր տն-
տեսական վիճակը չճշմանկանով կը գտնէ
Հաստատուն եւ քաղցած:

Հնապիտական հետաքուտութիւնները հը-
նարաւորութիւն տուին պարզելու քաղա-
քի կեանքի շատ մը կիճոտ հարցերը:

Իրադրության փառաբեր, որոշ թաղամասն
ներ, զեկեղեցիներու, պալատներու, բնա-
կէիլի տուններու հիմերը: Պարտուեցաւ, որ
փառաբերն մէջ զոյոթիւն ունեցած են մեծ
կարաւանատարական, բաղիթներ, ար-
հեստագործական արհեստանոցներ, բա-
ղաբեր ունեցած է ջրամատակարարութի
ւոյն ցանց: Դուինցիները յաղորդ-
ութեամբ զբաղած են տարբեր արհեստնե-
րով: Անոնք համար դարբիններ էին, ծա-
նօթ էին մետաղի գեղարուեստական ձու-
ման. անոնց յալանի մանածագործութեան
էն զորդագործութեան տարբեր մանա-
հիւրները, սակերջութիւնը եւ արծաթա-
գործութիւնը: Կուէ կը յախճապակի
ամանեղէնի հոյակապ նմոյշները ցոյց
կուտան որ Դուին բարձր վարպետութեան
հասած է բրոնտագործական արհեստը:

Պեղումների ժամանակ հայտնաբերվել են
չորս կուռք, որ դրանից, զարգացման
ընթացքում աստիճանի հասած է նաև ապ-
հեղծություններ։ Յայտնաբերված է ա-
պահիկ երեսու հարյուրամյա մոխրագու-
նավոր հատվածով մը, որ իր բազմաշերտ-
ությամբ զգալի արժեք կը ներկայացնէ եւ
կ'ընդլայնէ մեր մինչ այդ ունեցա-
յալ տիրույթները։ Հայաստան, Աղբիւր-
կաւ, եւ առաջագործ արեւելքի մէջ գո-
ւրդներն ունեցող ապահեղծությունն մա-
սին։

Գրուինի ապակիէ իրերու հասարածն
կը պարունակէ մեծ թիւով տարբեր ձե-
ւերու եւ որակի իրեր: Կան կենցաղա-
յին եւ այլ նպատակներու ծառայող բաշ-
մապիւի ապակեայ արձաններ, թասեր,
րաժակներ, դաւաթներ, սկահակներ,
սրտակներ, սափորներ, ճրագակներ,
մոմակներ եւ այլ սպաներ: Ապակիէ
կը պատրաստէին նաեւ անոթներ, որոնք
կը դործածուէին ալքիմիկոսի աշխատա-
նոցներու մէջ: Գրուինցիներու ծառի կը
նաեւ լուսամուտի ապակին: Գունաւոր
ապակիէ կը պատրաստէին կանացի գոր-
ղեր՝ ուլունքներ, ապարանջաններ, մա-
տանիկներ, կախիկներ, խճանկարի համար
խորանարդներ:

Դուինի ապակիէ իրերու ժողովածուն
Հնարաւորութիւն կուտայ ոչ միայն խո-
սելու ապակեղործութեան արհեստի առ-
կայութեան մասին, այլ նաեւ պարզե-
լու անոր զարգացման պատճառները և
ընթացքը: Ապակիէ իրերու տիպական
ոճական վերլուծութեան միջոցով կը յա-
ջողինք բացայայտել ապակեղործութեան
զարգացման որոշակի փուլերը և պար-
զել իրերու եւ ձևերու ժամանակադա-
րան սահմանները:

Հաւաքածոյի մէջ մեծ տեղ կը գրաւէ
նաեւ այլ երկիրներէ բերուած իրերու
նմոյշներ, որոնք հնարաւորութիւն կու-
տան որոշելու առեւտրական կապերու
ուղղութիւնները :

Այսպիսի իրերու համադրումը Գուկի
դառնումս զբամաքան նմոշներու հետ
անոնց զուգորդումը զբաւոր աղբիւրնե-
րու տուեալներու հետ հնարաւորութիւն
կուտայ պարզելու եւ ճշդելու ասեւորա-
կան կապերու եւ ճանապարհներու ժամա-
նակադրական եւ տարածքային բնորոշ
պատկերը :

Համաձայն Հնադիտական տուեալնե-
րու, ապակիէ պատրաստուած իրերն
ու յուլնքներ, ամաններ, Հայաստանի տա-
րածքին կան Հնադոյն ժամանակներէ:
Հայաստանի մէջ ապակեգործութեան զու-
յուլեան մասին վիճաբխներ կան
նաեւ զբաւոր աղբիւրներու մէջ (Աղա-
թանդեղոս, Ուշասանէս):

Գրուելի անօթներու ապակին հիմ-
նովին բարձրորակ է, լաւ եփուած,
քիմիական տոկոսնութիւնը բարձր (ա-
նօթներու միայն չհէին տոկոսը ժամանա-
կի ընթացքի ծածկուած է փառքը եւ
ենթադրուած բերեղացումը) :

Ապակիի բաղադրության ուսումնասիրության հետաքրքրական պատկեր կը պարզվի. հետազոտում ապակիները չորջ քառորդ մասը պատրաստում է քարական ստուալի օգտագործումով, մրնացելալին համար զործանում է բուսանայական կամար զբերում ապակիները արարել համեմատական համար կը պարունակեն ալիմինում:

Այսպիսի է իրերու զուենային աստիճան
ուրումը բազմազան է. աւելի յաճախ կը
հանդիպինք կանաչ գոյնով անօթներու,
տարբեր մեծութեամբ ու երանգով, ըս-

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԵՈՐԳ ԴԵԴԻՐԿԵԱՆԻ
«ՄԱՐԱՌՈՒՄ» ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ
ԵՐԵՎԱՆԻ ՀԵՌՈՍՏԵՍԻԼԵՆ

Երեւանի հեռատեսիլը ներկայացուցած է Գեորգ Դեդիւրկեանի «Մարառում» ժապաւէնը, որ կը խօսի միջնադարեան Հայաստանի ուսումնական, մշակութային եւ գիտական մեծ կեդրոն Գլաճորի համալսարանի մասին: Դժուար ու ողբերգական Ժ. Դեդիւրկեան, երբ Հայաստանի մեծ մասը նուաճուած էր Մոնղոլներու կողմէ, երբ Կիլիկիոյ ճուղը կը ծուռաւորէր զգացի Պետութիւններու կողմէ եւ անընդհատ կ'ենթարկուէր Հոմերոսի ճնշումին ու քրոջայիթ - դաւերուն, վայց ձորը գտնուող Գլաճորի համալսարանին մէջ իրենց մեծ առաքելութիւնը կ'իրականացնէին ուսուցչապետներն ու սաները: Անոնք ոչ միայն նուիրումով վառ կը պահէին հայրենի գիտութիւնն ու մշակութիւնը եւ մայրենի դպրութեան ջանքը, այլեւ իրենց խորապէս գիտակցիչ ու անձնագործունէութեամբ կը սատարէին երկրի կրթական գործին:

Ժապաւէնին գործողութիւնները տեղի կ'ունենան Գլաճորի համալսարանին մէջ՝ 1330-ական թուականներուն, երբ արտաքին վտանգին հետ կը մեծնային ու կը զօրանային Հոմերոսի պահանջները եկեղեցիներու միութեան առթիւ: Կարեւոր տեղ յատկացուած է համալսարանի առօրեային եւ գիտութեան տիրապետելու սաներու ջանքերուն: Այդ իմաստով ցայտուն կերպով է Գրիգոր ուսուցիչը (դերակատար Յ. Վանեան), որ ճշմարիտ գիտութեան ջատագով է եւ իր աշակերտներուն կ'ուսուցանէ ճշմարտութիւնը գիտութեան մասին, կը բացատրէ Անանիոս Ծիրակացիի հայեացքները: Համալսարանի առօրեային եւ աշակերտներու աւարտանաբերութեան միջոցով համոզիչ կերպով ցոյց տրուած է գիտութեան այն բարձր մակարդակը, զոր ունէր Համալսարանը: Ժապաւէնին կեդրոնական դէմքը Նսայի Նէջիկն է, որ ոչ միայն հռչակաւոր գիտնական է եւ հմուտ մանկավարժ, այլեւ նրբամիտ գիտնապէս ու յանուն ազգային ինքնուրոյնութեան պայքարի մարտիկ: Իր դերը մարմնաւորած է Աշոտ Փիլիպոսեան: Հոմերոսի պապի պատուիրակին դերը ստանձնած է Կարէն Զանգիբեան:

«Մարառում» ներկայացումը ուղարկութիւն կը դրաւ պատմական դէպքերու եւ փաստերու խորունկ ու նուրբ մատուցումով, իր գեղեցիկ հայերէնով, որուն շատ նպաստած է դրական լեզուի ոճաւորումը գրաբարեան արտայայտչաձեւերով ու դարձուածքներով: Բեմադրած է Գրիգոր Մկրտչեան. նկարչական ձեւաւորումը՝ Ծանօն Գալստեանի, երաժշտութիւնը՝ Արկադի Շեկունցի:

Ժէլին իրենց զրացի երկիրներու հռչակաւոր արհեստանոցներու ապակիէ տնօրէնները: Եւ իսկապէս, Դուինի պեղումներու ժամանակ գտնուած են նաեւ այլ տեղերէ բերուած ապակիէ իրերու հազարավոր նմուշներ:

Դուինի ապակիէ հաւաքածոյին մաս կազմած ամանեղէնի նմուշներու ուսումնասիրութիւնը կուտայ առեւտրական կապերու ժամանակաշրջանի եւ աշխարհագրական այն պատկերը, ինչ որ մեզի կը հաղորդէին զրաւոր աղբիւրները եւ զրամալիտական նիւթերը:

Այսպէս, Դուին սերտ կապեր ունեցած է Սասանեան Իրանի հետ, այդ քաղաքական եւ առեւտրական կապերու մասին մեզի բուսական մանրամասն կը հաղորդէին ժամանակակից պատմիչները: Դրամական առանձին տեսակներու եւ դանձեւ ուսումնասիրութիւնը ցոյց կու տայ, որ այդ ժամանակ Դուին գործածուող հիմնական դրամը սանեանն է: Դուինի շուկային մէջ գործարքի մէջ էին իրանեան երեսունէ աւելի քաղաքներու դրամներ:

Դուին սերտ յարաբերութեան մէջ էր արաբական խալիֆայութեան եմպիրիայի երկիրներու հետ: Դուինի մէջ մեծ քանակութեամբ արաբական դրամներու հետ գտնուած են նաեւ այդ երկիրներու հրօշակաւոր արհեստանոցներուն մէջ պատրաստուած (Պարտաւ, Նիշապուր, Ռէ) ապակիէ իրերու նմուշներ:

10 - 11 դարերու քաղաքական եւ տնտեսական կարգ մը հանդամանքներու հետեւանով Հայաստանի առեւտրական կապերը կը փոխեն իրենց ուղղութիւնը դէպի արեւմուտք՝ Բիզանդիոն: Այս երևոյթը բաւական վառ նկարագրուած է հայ միջնադարեան պատմիչներու աշխատութիւններուն մէջ եւ իր ցայտուն ապացոյցը կը գտնէ հնագիտական նիւթերու մէջ:

Այդ ժամանակ կ'աշխուժանայ բիզանդական ոսկի դրամին հոսքը Հայաստան: Դուինի ու Անիի պեղումներէն յայտնաբերուած են բիզանդական ապակեղէնի օրինակներ, որոնք լուրջ նշանակութիւն ունին ոչ միայն Հայաստանի 11-րդ դարու առեւտրական կապերու ուսումնասիրութեան, այլեւ բացառիկ նշանակութիւն՝ բիզանդական ապակեղործութեան պատմութեան համար, որովհետեւ այդ տիպի ապակիէ անօթներ գիտութեան յայտնի են շատ քիչ քանակով:

Այսպէսով, Դուինի պեղումներէն յայտնաբերուած ապակիէ իրերու ժողովածուն հնարաւորութիւն կուտայ պարզել ոչ միայն միջնադարեան քաղաքի արհեստագործութեան, յատկապէս ապակեղործութեան բարձր աստիճանը, այլ նաեւ առեւտրի ընդլայնումը եւ ընթացքը:

Յայտնաբերուած իրերու մեծ ժողովածուն հնարաւորութիւն կուտայ նաեւ այն եզրակացութեան, որ միջնադարեան Դուինը հասած էր բարձր քաղաքակրթութեան:

Ժամանակաշրջան էր: Դուին քաղաքը կը դառնայ արհեստի եւ առեւտրի կեդրոն: Քաղաքային արհեստագործութեան բարձր մակարդակին մասին կը վկայեն ոչ միայն հնագիտական նիւթերը, այլեւ զրաւոր աղբիւրները, որոնք կը պատմեն, թէ Դուին արտագրուած շատ իրեր, յատկապէս գործուածքները, մեծ հռչակ ունեցած են Հայաստանէն շատ հեռու երկիրներու մէջ:

Յետապայ՝ 11 - 12-րդ դարերը կը համարուին Դուինի ապակեղործութեան վերելքի շրջանը: Մինչ այդ երկար ժամանակ ապակիէ ամանեղէնը կը համարուէր պերճաւոր առարկայ ու մատչելի էր միայն մեծահարուստ խաւին: Գեղեցիկ ու թանկարժէք անօթները կը դարձան ինչ որ նոյնն ինչ առարկաները կը պահուէին եկեղեցիներու դանձաւարահներուն մէջ: Սակայն ժամանակի ընթացքին, երբ ապակեղործ վարպետները կը յաջողին ձեռք ձգել աւելի աժան ապակի, եւ մասնագիտանալով իրենց արհեստի մանրամասններուն մէջ արտադրել աւելի լայն օգտագործման առարկաներ, կը բաւարարեն բնակչութեան աւելի լայն խաւերու պահանջները:

12 - 13-րդ դարերուն ապակեղործութիւնը նոր յատկանիշներ ձեռք կը բերէ: Ապակին աւելի թափանցիկ է, մաքուր, առանց բլթիկների, ժամանակի ընթացքին փառակալումի չենթարկուիր: Անօթներու, թասերու շափերը կը մեծնան, ձեւերը կը բարձրանան:

Քաղաքի տարբեր մասերէն յայտնաբերուած են ապակիի կտորներ: Ուսումնասիրութիւնը ցոյց կուտայ որ առոնք տարբեր արամագծով (18 - 27 սմ.) բաւականներ են եղած, որոնք կը դրուէին փայտէ շրջանակներու մէջ եւ կ'ամրացուէին լուսամուտի բացումներին: Այս տիպի լուսամուտներ ունէին ոչ միայն եկեղեցիներն ու դպարները, այլ երկարահանի այլ շէնքեր:

Ապակիէ կը պատրաստէին խճապատ - կերներու խորանարդիկներ: Դուինի Կաթողիկէ եկեղեցիի մօտ յայտնաբերուած են այդպիսի արհեստանոցի մը հետքերը:

Ապակիէ պատրաստուած զարդերէն աւելին աւելի կը գտնուին ապարանջաններ, որոնք աչքի կը զարնեն ձեւերու բազմաթիւութեամբ, ապակիի պայծառութեամբ ու խաղաղդէտութեամբ:

Սակայն սխալ կ'ըլլար մտածել, թէ Դուինի նման փառաշատ քաղաքի մէջ բնակչութիւնը միայն տեղական արտադրութեան ամաններ կ'օգտագործէր: Ինչպէս յայտնի է, Դուինցիները առեւտրական լայն կապերուն մէջ էին զրացի երկիրներու հետ: Դուինի բնակիչներէն շատերը կ'երթային հեռու երկիրներ, իրենց քաղաքը կը հիւրընկալէին տարբեր վայրերէ ժամանած վաճառականներ, որոնք Դուինի շուկան աշխոյժ առուուոր կ'ընէին եւ անշուշտ ապրանքներու լայն փոխանակութիւն տեղի կ'ունենար: Բնական է, որ քաղաքայիններու որոշ մէկ մասը կը գնէին եւ կը գործա-

Մեծարենցի խորհուրդը կը տրուի յետաձգել հրատարակութիւնը, աւելի ամբողջական բան մը տալու համար: Բայց մօտաւոր մահուան մը յաճախմբը այնքան զրաւած էր զինքը, որ կը շտապէր գտնէ այդքանը հատորի մը մէջ ամփոփելու: Կը վախնար որ մահուանէն վերջ, կը փոխեն իր դրամները բան մը որ պատահած էր Դուինի: Չէր սիրեր ունէ փոփոխութիւն իր դրամին մէջ. ստորակէտի մը մոռացումը, կամ առհասարակ կէտագործութեան անշուշտ սխալ մը անգամ զինքը կը տառապեցնէր: Չէր սիրեր նաեւ դիտողութիւն: Անշուշտ բանի մը համար շարժ մը քէն կը պահէ Անտոնեանի գէմ: «Գէշ» օրեր ունէր երբեմն, երբ հիւանդութիւնը շատ կը շարժէր զինքը, եւ այդ օրերէն մէկուն հանգիստը էր անոր գիտողութիւնը: «Պատիկ, սիրուն» նամակ մը սակայն զոր կը գրէ ետքէն, Մեծարենց, ամէն բան կը դարձանէ: Այդ նամակին կ'ընկերացնէ «Ինքնադատու» թիւն» մը, «Իր գործին զնախաւորութիւնը քննադատութեան բախտին թողած չըլլալու կ'անխաճողութեամբ»: Ինչպէս կը գրէ Ա. Անտոնեան: Այդ ինքնադատու - թիւնը լոկ «Թիւթանի» շուրջը էր դառնար, տեսակ մը մանիֆէստ էր, թէ եւ անկատար, եւ որովհետեւ միտք ունէր սրբաբերկ զայն, չարտուներ որ հրատարակուի:

«Անմահ նորութիւն մըն էր այդ» կ'ըսէ Տ. Գառապեան «ուր անկեղծութիւնը կը շողար մաքուր ու վեհ հոգիի մը սուրբ ճառագայթութիւն պէս»: Հետեւած էր

Լամարթինի՝ որ էջի մը մէջ դատած էր ինքզինքը:

Մեծարենց հաւատք ունէր ոչ թէ իր տուածին, այլ տալիքին, ապագային վերայ: Չէր ուրախար իր արժանիքը: «Ասկի բանաստեղծ մը» կ'ըսէր, ակնարկելով իրեն. «պարզուկ ժեսթով մը ու կ'աւելցընէր. «Մեզմէ հաճեցանք պիտի ըլլան ինչ որ պիտի ըլլան»: Բարեկամի մը ուղղած իր մէկ նամակին մէջ «Թիւթան» կը նրմանցնէ «Անգրեւի մը մշուշին մէջ անհետանալու սահմանում ծիծառի մը»: Նոյն կ'ակնարկէ Օթէլլոյին զրկած իր գրութեան մէջ. «Թիւթան չէ ունեցած բաւականաչափ հասկնալի հանգամանք, այսինքն կեանական համարմատչելի հոգեգրա յատկութիւններ. կայ Թիւթանի մէջ ջերմութիւն մը՝ որ սակայն ամպերուն տակէն շողացող արեւին ջերմութիւնն է ցուրտը զգացնող տեղի»:

Մեծարենց, «Նոր Տաղեր»էն ետք արհամարհանքով կը նայի իր առաջին գործին: Իր քերթումներուն մեծ մասը արժէք մը չունէին անոր աչքին, ատոր համար քայի քառասունի մօտ կտորներէն, զորս զուրա ձգած էր «Թիւթան»էն, ան կը գրէր քանի մը հատին եւս տեղ տուած ըլլալուն:

Երբ «Նոր Տաղեր» լոյս կը տեսնէ մեծ ուրախութիւն մը կուտայ մոռցնել անոր, իր ցուր: Նմանք քիչ անգամ տեսնուած հետաքրքրութիւն մը կ'արթնցնեն իր գործերը օրուան գրական կեանքին մէջ: Պիտի անդրադառնանք այդ առթիւ եղած

արտայայտութիւններուն, ուր ինքն ալ, Մեծարենց բերած է իր բաժինը:

Մամուլը հրատարակութիւններէն դուրս կը մնան մէկ քանիսն այն գրութիւններէն, զոր տաղանդաւոր գործերը զրկած են իրեն, եւ որ կը պարունակեն խնդակցական, զնահատական տողեր:

Մեծարենց այդ ամէնուն ալ կը պատասխանէ բերկրութեամբ անոնց մէջ միշտ գնելով մաս մը իր բաղանջներէն, իր մտահոգութիւններէն:

Հետեւեալը իր պատասխանն է Արտաշէս Յարութիւնեանի կողմէ իրեն զրկուած նամակի մը. «Կը տեսնեմ որ «Թիւթան» նշանակելի խոստում մ'եղած է բոլոր գրաթուղթերու համար ալ ու կը դռամ մտածելով թէ այդ խոստումը պիտի կրնար գոցել լուսաւոր խաղաղիկ պատրամ մը ըլլալ՝ մեր գրական նորածագ բոլոր երեւոյթներուն պէս: Բայց ուրախութիւնը ունիմ վստահեցնելու Ձեզ թէ՛ բաւական արիւթիւն ունեցեր եմ անպարծառեան ու վստաւի գոհունակ ծուլամբի մահիկներու մօրին մէջ բռնուած չմնալու, եւ թէ «Նոր Տաղեր»ս առանց ծարաւի յագեցումն ու փառքի լուսն ըլլալու, պիտի կարենայ սակայն կատարուած խոստումին մակարարաց շարժումներ զգացնել: Իմ մտառագոյնութիւն, իմ մեծ ծարաւս իսկապէս գրականութեան մը իրականացումն է: Եւ ատոր համար, գէթ իմ մամուլ անբաժնէտութիւնը կը գգամ հողին ու ջուրին ու փարին հետ ապրելու»:

ԴՐՈՒՆԸ 100ԱՄ ԵԱԿ

ՄԻՍԱԳ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

ԹՈՐՈՍ ԱԶԱՏԵԱՆ

Քաղաքի մը առջ զրեթէ պատրաստ էր «Թիւթան»ի ձեռագիրը. ան հրապարակ լուր էր 1906-ին, եթէ հրատարակ - անիս ղեկավարութիւններ չձայլէին:

Գրաքննութիւնը չարտուներ «Թիւթան»ի անունը Ոսկի Արիւնջի Տակ զնելու:

Տաղարթիւնը երբ կը յանձնուի Ռ. Մարտիկին - բանաստեղծութեան շատ անգամ մէկը - ան չուզեր իր ծախքով տրուել գրքեր. հրատարակելը՝ համաձայնելով հեղինակին հետ, մաս առ մաս եւ համապատասխան հետ ամբողջութեամբ կը վաճէր դրամը: Գրքին հրատարակութեան արտոնութիւնը ձեռք բերելու եւ վաճառելու Մեծարենց չուտով անհետու Մարտիկին: Իր միջամտութեան շնորհիւ Մարտիկին ստանալ վերջին հատորին կը վաճէր Արամ Անտոնեանի յատաճարանը, որ պէտք տեսնուած էր գրուել, գործին պատրաստութեան ընթացքին Միւսաքի գէմ - «Միւսաք»ի Բիլի - կողմէ - եղած յար - ձեռնած մը պատճառով:

ՀՈԳԵԶԱՆԳԻՍ

Վիեննա. -
Հայ Մշակույթի Տունը,
Հ. Յ. Դ. Անի ենթակառուցվածք,
Կապ. խաչի մասնաճիւղը,
Ազգային Միությունը,
խոր ցաւով կը ծանուցանեն՝
ՎԱՋԳԷՆ ՄՈՒՐԱՍԵԱՆԻ
մահը, որ պատահեցաւ 48 տարեկանին:

Յուդարկաւորութիւնը կը կատարուի,
Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 17, ժամը
15-30-ին:
Cathédrale Saint Maurice de Vienne.

Տիկին Պէտրիկ Պարկիրճեան,
Տէր և Տիկին Տոբթ. Սարգիս Գրիգորեան,
Տէր և Տիկին Ժան Գրիգորեան,
և իրենց զաւակները ցաւով կը ծանուցա-
նեն իրենց հօր և մեծ - հօր՝
ՆՈՒՊԱՐ ԳԶԻՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտեմբ. 12-ին,
82 տարեկանին:

Յուդարկաւորութիւնը կը կատարուի,
Հինգշաբթի, Սեպտեմբեր 18, ժամը՝
14-ին Փարիզի Ս. Յովնանէս - Մկրտիչ
Եկեղեցին, ուրիշ մարմինը կը փոխադրու-
ի Անկէն լէ Պէնի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազը զրկուած չըլլալով, կը
խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:
«ՅԱՌԱՋ» - Մեր ցաւակցութիւնները
Տիկին Պարկիրճեանի և Գրիգորեան եղ-
բայրներուն:

- ՃԱՇ -
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ֆրանսահայ Կապոյտ խաչի Լիոնի մաս-
նաճիւղս իր հիմնադրութեան 58-րդ տա-
րեգարծին առթիւ կազմակերպած է
ճաշ մը, Սեպտեմբեր 28, Կիրակի օր,
ժամը 12-ին, տեղւոյն Ս. Յակոբ Եկեղեց-
ւոյ յարակից Ազգային Տան սրահին մէջ:
Ջերմ միջոցառում: Զոյս ճաշացուցակ:
(Արեւելեան համեղ միջոցառում քէօֆթէ):
Փութակէք ալժմէն խիստ ազատօրէն ձեր
տեղերը մինչև Սեպտեմբեր 20, Շաբաթ
երեկոյ, հեռաձայնելով՝ 78 - 49 - 06 - 06
և կամ՝ 78 - 75 - 90 - 30 թիւերուն,
ամէն օր ժամը 19-էն վերջ:
Ճաշագին՝ 100 ֆրանք:

ՎԵՐԱՍՈՒՏ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՋ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ
Վերամուտ Միօրեայ դպրոցի
Շաբաթ, Սեպտեմբեր 20
ժամը 15-էն 18
Հայ Մշակույթի Տան մէջ
17, rue Bleue - 75009 PARIS
Հայերէն - պար - երգ - կանուկ քաթիկ-
ներ (3-էն 6 տարեկան)
Տեղեկութիւններ՝
48 - 54 - 19 - 46 իրիկունը
48 - 71 - 22 - 77

ՍԵՎՐԱՆ - ԼԻՎՐԻ ԿԱՐԿԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ
Չորեքշաբթի Սեպտեմբեր 24, ժամը 10-ին
Դասընթացները տեղի կ'ունենան՝
- Չորեքշաբթի 10-էն 12
- Շաբաթ 14-էն 16
Կապոյտ խաչի Տան մէջ
17, rue de l'Île de France - Livry-Gargan
Տեղեկութիւններ՝ 43 - 85 - 03 - 76
43 - 83 - 87 - 68

Կապ. խաչի Իսիլ մասնաճիւղի միօրեայ
դպրոցի դասընթացները կը վերսկսին
Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 17, առաւօտ-
եան ժամը 9-30-ին, Մշակույթի Տան մէջ,
45 ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսիլ - լէ - Մու-
լինո:

ՏԷՍԻՆ. -
Այրի Տիկին Լուիզ Վարդերէսեան, Տէր
և Տիկին Տիգրան Պալմաթեան կը ծա-
նուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն
կը կատարուի Կիրակի, Սեպ. 21, տեղ-
ւոյն Ս. Աստուածածին Եկեղեցին
ՊԵՏՐՈՍ ՎԱՐԴԵՐԵՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունըին առթիւ:
Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը
յարգողներուն:

Իր եղբոր յիշատակին, Տիկին Վերժին
Պալմաթեան 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառա-
ջ»ին:

Ի ՅԵՇԱՏԱԿ

Տիկին Մարկրիթ Ինճեան՝ Բիւզանդ ին-
տիկետին մահուան առթիւ 200 Ֆ. կը նը-
ւիրէ «Յառաջ»ին:

ԿՈՒՋՈՒԻ

Երկտասարդ կամ երկտասարդուհի
մը, 20 - 25 տարեկան օրակա՝
Secrétaire - Aide - comptable
Պէտք է լաւ ֆրանսերէն գիտնայ:
Գործատուին Փարիզ է (Ռեիւիզիոն):
Հեռաձայնել ժամը 10-էն 18:
42 - 41 - 27 - 85

ԵՆՈՐՀԱՎԱՆԻ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ պայ-
ծառութեան համար հետեւեալները Ազգ. Մի-
ութեան կը նուիրեն. -
Խաչիկ Գիւլիսեանի մահուան առթիւ
փոխան ծաղկեպսակի Պ. Արման և Սիմա
Ուրունեան, Տէր և Տիկին Մարգար Մար-
գարեան 500ական Ֆ., Վալանտին Կարի-
նէ և Շաքէ 300 Ֆ., Տէր և Տիկին Ճէպ-
րայէլ Պահատուրեան 250 Ֆ., Պ. Ժան
Պապաեղիկեան, Օրիորդ Ամէնճեան, Տէր
և Տիկին Գրիգորեան (Վալանտին), Տէր
և Տիկին Արման Շէքէֆ 200ական Ֆ., Տէր
և Տիկին Ազատ Պահատուրեան 100 Ֆ.
Դպրոցին, Գործուհի և զաւակները
500 Ֆ. Դպրոցին:
Հռիփսիմեայ Հէֆիսեանի մահուան առ-
թիւ փոխան ծաղկեպսակի Օրիորդ Սիւր-
մէճեան 300 Ֆ., Տիկին Միւնայեան, Տէր
և Տիկին Սիւրմէճեան 200ական Ֆ.:

ՄԱՐՍԷՅԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ

Չորեքշաբթի օրուան դասընթացները
կը վերսկսին՝
Սեպտեմբեր 17-ին
- Հայերէն լեզու, բոլոր մակարդակնե-
րուն համար:
- Հայոց պատմութիւն և աշխարհադը-
րութիւն:
- Գրականութիւն:
Յատուկ պատրաստութիւն պաքայօ-
րէայի համար, Ա. կամ Բ. լեզու և
օֆտիոն:
Դասաւանդութիւնները ձրի են, և տեղի
կ'ունենան ժամը 14-էն 17:
Ուսուցչական որակաւոր կազմ:
Մասնաւոր դասեր չափահասներու հա-
մար:
Արձանագրութեանց և մանրամասնու-
թեանց համար դիմել Մշակույթի Տան
Վարչութեան:
12 - 14, rue St. Bazile - 13001 Marseille
Tél. : 91 - 50 - 15 - 09

ՊՈՒՎԱՐ ՕՏՏՕ
Պուլլար Օտոյի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ
միօրեայ դպրոցի դասաւանդութիւնները
կը վերսկսին Չորեքշաբթի, Սեպտեմ-
բեր 17, ժամը 2-էն 5:
Արձանագրութիւնները տեղւոյն վրայ:
Վիեննա

Կապ. խաչի դպրոցը իր դռները կը բա-
նայ Շաբաթ, Սեպտեմբեր 20, կէս օրէ
վերջ ժամը 2-էն սկսեալ:
Չորեքշաբթի օրուան գործունէութիւն,
Սեպտեմբեր 24, ժամը 2-30-էն սկսեալ՝
հայերէն լեզու, պատմութիւն, երգ, քա-
րաթէ, մարմնամարզ, թատրոն:

OPÉRATION NÉMÉSIS

LES VENGEURS ARMÉNIENS
A
«APOSTROPHES»
Vendredi 19 Septembre à 21H30
ANTENNE 2

OPERATION NÉMÉSIS DE JACQUES DEROGY

«Cet ouvrage relate un des épisodes les plus extraordinaires de l'histoire contemporaine. Responsables du génocide du peuple arménien, Talat, Enver, Djemal et quelques autres dont les figures sont évoquées dans le présent récit sont coupables de ce qu'on appelle aujourd'hui «crime contre l'humanité». Némésis est l'histoire de cette chasse à l'homme, une traque extraordinaire sur trois continents».

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀՈԳԵԶԱՆԳԻՍ

Պ. Վահէ Զիլինկերեան, զաւակներն ու
թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհան-
գստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի,
Սեպ. 21, Փարիզի Ս. Յովն. - Մկրտիչ
Եկեղեցին իրենց կնոջ, մօր և մեծ-մօր՝
ՅՈՒՆԷ ԶԻԼԻՆԿԵՐԵԱՆԻ
մահուան Բ. տարեկիցին առթիւ:
Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը
յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՆԿԵՊԱԿԻ
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՆԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻ

Հ.Բ.Ը.Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղը ըն-
տրահալութեամբ ստացած է Տիկին Նը-
ւարդ Աւագեանէ 1.000 Ֆ., իր սիրելի
բարեկամին՝ Արա Պարթենեանի մահուան
առթիւ:

Տիկին Արմենուհի Գեւորեան 100 Ֆ. կը
նուիրէ Փարիզի Ս. Յովն. - Մկրտիչ Ե-
կեղեցին (ստանալ «Յառաջ»էն):

OPERA DE MARSEILLE
- 2 CONCERTS -
EXCEPTIONNELS

organisés par la Fondation
ARAM KHATCHATOURIAN

sous la présidence
de Monsieur ROBERT VIGOUROUX, Maire de Marseille.
CHŒUR ACADEMIQUE D'ARMENIE
(90 Choristes)

ORCHESTRE DE CANNES PROVENCE - COTE D'AZUR

Direction

OHANES TCHEKIDJIAN

Vendredi 26 Septembre à 21 h.

Chœur et Orchestre

Au programme :

G L O R I A VIVALDI
FANTAISIE POUR PIANO - CHŒUR ET ORCHESTRE BEETHOVEN
Soliste : Myriam BIRGER
EXTRAITS DE «NABUCCO» VERDI
PROLOGUE DE L'OPERA «A NOUVEAU» DIKRANIAN

Dimanche 28 Septembre à 15 h.
A CAPELLA

Au programme :

KOMITAS - YEGMALIAN - DIKRANIAN -
GANATCHIAN - AROUTIOUNIAN - TCHEKIDJIAN
NOVIKOV - VERDI - ROSSINI - GOUNOD - GERSHWIN

LOCATION :

du lundi 1er au vendredi 19 Septembre, de 9h à 12h au Centre Culturel
de l'Eglise Arménienne - 339, ave. du Prado, 13008 Marseille -
Tél. : 91 - 77 - 84 - 70
du samedi 20 au samedi 27 Septembre à l'OPERA de MARSEILLE.
PRIX DES PLACES . Concert du 26 Septembre : de 130 francs à 40 francs
Concert du 28 Septembre . de 90 francs à 30 francs

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱԻՐ, ԹՈՒՌՑԻԿ,
ՏՈՍՍ ԿԱՍ ԱՌԵՏՐԱԿԱՆ
ՁԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ
(ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՍԱԿԻ ԹՈՒՂԹ,
ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS,
PROSPECTUS,
DIVERS TRAVAUX DE VILLE
(TÊTE-DE-LETRE, FACTURES,
ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI,
DE 14 à 18 h. 30
SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԳԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ,
ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30
ԲԱՑԻ ՀԱՐԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԵ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

ՀԱՅԳԵԱՐԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
18
JEUDI
18 SEPTEMBRE
1986
LE NUMERO : 400 F

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEK: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ՊՐԻՆՏԻՍ — ԹԻՒ 16315

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսիա : Տար. 600 ֆ. — Վեցամսեայ : 310 ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 ֆ. — Հատը : 4,00 ֆ.
61e ANNÉE — No 16315

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՅԵՐԸ

ԱՀԱՐ ԵԿԶՈՒԹԻՒՆ
ԿԸ ՓՆՏՈՒԻՒՆ
ԱՊՏԱԼԼԱՅԻ
ԵՐԿՈՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ
ՈՎ ՈՐ ՕԳՆԷ
ԿԸ ՎԱՐՁԱՍՐՈՒԹԻՒՆ...

Փրանսական իշխանությունները մեծ ծանրություն է տալիս Ներքին նախարարությանը՝ միևնույն ֆ. պարզեցնել խոստանալով մեկուկես ֆ. տեղեկություններով՝ անհրաժեշտ է մեր ձեռքարկելու։ Ամբողջ երկրին մէջ, 200 հազար հանրագրեր պետք է պահպանվեն պետի ներկայացնեն Ապագայի երկու եղբայրները, որոնք կը խոստանան, զոնէ իրեն «վկայ»։ Այս մեծ խոսքերը, զոր Արեւմտեան Գերմանիայի պարագրծեց եւ կ'օգտագործէ, նախընտրելով չունենալ ֆրանսայի մէջ եւ առարկաները ալ կան անշուշտ։ Քաջակեան մասնութիւնը դրամական պարզեցումով էլ, այսինքն՝ վարձատրել, բարոյական պարգևներու հետ շատ կապ չունի։ Բայց, շատեր ալ, չեն վարանիր խոստումներէ, թէ բոլոր միջոցները արարացի են եւ առանց կեղծ ամօթանքի կամ խղճահարութեան ալ չեն ընդունիր, երբ կացութիւնը կը հասնէ եւ ձեռք առնուած միջոցներն իրենց արդիւնաւոր ըլլալ։ Կարեւորը, իրենց արդիւնաւորութիւնն ըլլալով, կը ընտանիքին մէկ մասը, ուրեմն, Ֆրանսա կը գտնուի, զոնէ բանտարկեալին եղբայրներն երկուքը՝ Ռոպէր եւ Մօնթան։ Ընտանիքին բերդը Լիբանանի հիւսիս-արեւելեան կողմը կը գտնուի՝ Արեւելի լեռները, Քուպէլի մոտ անունով գիւղը։ Սուրբաշիններու հակադէպին տակ՝ Լը-Պուրպը մը փորձած է տեսնուիլ, 3 շաբաթ առաջ, բայց, Ապագայի մէկ եղբայրը յարաբարած է. «Ինչ գործ ունի հոս Լիբանանի այս լրագրողը, տասը վայր — ինչ կուտամ որ կծիկը դնէ»։ Ուրեմն, յորձ, շատ կարճ տեւած է հանդիպումը։ Երբ եղբայրներուն հետ է, որ ժողով Ապագայի հիմնած է, 1980-ին, «Լիբանանի լրագրողական զինեալ խմբակ — լրագր» յարձակում գործելու համար «Եւրոպայի ամերիկեան եւ իսրայէլեան աշխարհակալութեան թիրախներուն վրայ»։ Եւրոպայի միացած են ազգականներ եւ արեւելեան միացած են ազգականներ եւ արեւելեան։ Բոլորը նոյն ճամբան առնել են, պատանեկան օրերէն, այսինքն՝ արեւելեան ուղղութիւն, ապա՝ զինուորական դատարարութիւն «Պաղեստինի պաշտպանութեան ժողովրդական ճակատ» (Ժողով Հապալ) մօտ։

Ք. Չորեքշաբթի առաւոյ տաքն ու պարզ լուսնային կը փչէր, քանի որ ծառերը մեր տէր եղբայրները կազմակերպութեան կողմակիցները՝ իրաւունքի եւ ազատութեան կողմակիցները՝ զազար մը կը խոստանային, վերջին կարեւորութիւն մը տալով համար Փրանսական կառավարութեան, մինչ բանտարկեալներու համակարգին անդադար եւ ինքզին պատը կը խոստանայ իրեն յաջորդ թիրախ։

Ք. Մարտի 20-ին Չորեքշաբթի առաւոյ տաքն ու պարզ լուսնային կը փչէր, քանի որ ծառերը մեր տէր եղբայրները կազմակերպութեան կողմակիցները՝ իրաւունքի եւ ազատութեան կողմակիցները՝ զազար մը կը խոստանային, վերջին կարեւորութիւն մը տալով համար Փրանսական կառավարութեան, մինչ բանտարկեալներու համակարգին անդադար եւ ինքզին պատը կը խոստանայ իրեն յաջորդ թիրախ։

որ ծագած է բանտարկեալներու փաստարաններուն միջեւ։ Անիս Նազարի փաստարանը՝ Անթունի Գոնիթ, զէմ է լուսնային եւ կը յայտնէ որ Նազար, առաջին օրն իսկ հեռագրով մը դատաւարատած է «Կոյր արարքներ, որոնք զէմ են խաւով սկզբունքներուն»։ Ապագայի լուսնային սխալ կը գտնէ եւ կը խորհի թէ ան կը խաւարէ արար ազգայնական դատը։ Իսկ Ապագայի փաստարանը, Վէրժէս, կը թէ թէ միջոցը չէ Ապագայի եւ մամուլին միջեւ, թէ ան Ֆրանսիայի Մերձիկայի բանտն է, բայց ոչ մէկ յարաբերութիւն ունի արտաքին աշխարհին հետ։ Լրագրողը, հարց կուտայ թէ վարուածն Կարպիճեան տուած է՝ իր կարծիքը (Վէրժէս, անոր ալ փաստարանն է), ան կը պատասխանէ. «Եթէ նոյնիսկ տուած ըլլար, չէի բեր։ Կարպիճեան ցիկեան բանտարկութեան դատաւարատած է եւ իր պատիժը կը կրէ Մուլէնի կեղծականական բանտը։ Ամիսներէ ի վեր զինքը չէմ տեսած։ Իր դիւրը չի կրնար զիւրին ըլլալ։ Ինչ է ուղուածը, որ ըսէ՝ «Կեցցեն դատական յարաբերութիւնը», Կեցցեն՝ չարագրուած յանձնառութիւն — ներք»։

Ք. Երեւոյսարդ «պէօր»-ը (Ֆրանսա ծրնած Մարտի 20-ին) եւ արար կարգ մը անձնաւորութիւններ բաց նամակ մը գրած են Ապագային, կոչ ընելով որ անմիջապէս դադարեցնել տայ ոճրափորձերը։ Կ'ըսեն թէ ոչ ոքի կրնան հաւատարմել տալ, թէ այս ոճրափորձերը գտնի մը կը ծառայեն։ Մերձաւոր — Արեւելի պատերազմը չի կրնար Մէնի ափերը փոխադրուիլ։

Ք. Անգարայի օդակայանը երեք Պարսիկներ բռնուած են, որոնք Կիպրոս կ'երթային։ Ճամպուրակին մէջ պայթուցիկի կազմած գտնուած է։

Ք. Փարիզի մէջ, ոճրափորձի փսիփոզը կը շարունակուի։ Ճաշարան, սինեմա կը պարզուին եւ կեղծ հաղթանքներն ալ չեն դադարի։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ
ՀԱՐԱՆ — ԱՓՐԻԿԻՆԻ մէկ հանքին մէջ, հազար մեթր խորութեամբ, հրդեհ մը պատահած է, որ իսկական աղէտ մը եղած է։ Արդէն, առաջին հաշուեկէլով մը համաձայն, 170 մեռեալ կար, բայց բազմաթիւ ուրիշ հանգագործներ անհետացած էին, աւելի ճիշդ՝ ոսկիի հանքին տակը մնացած, եւ դոհերուն թիւը 200-ը պիտի անցնի։ Մեծագոյն արկածներէն մէկն է, որ կը պատահի։

ԳՈՐԾԱՋՈՐԿԵՐՈՒԹԻՒՆ Թիւր զգալապէս աւելցած է Օգոստոսին, 12 հազար նոր գործազուրկներով, եղանակային տարբերակներու սրբագրուած տուեալներով ինչպէս բանաձեւուած է, այն սպաւորտ — թիւնը տալու համար որ կացութիւնը անքան ալ վէշ չէ, քանի համեմատական է շրջանին։ Կառավարութիւնն ալ կ'ընդունի, անշուշտ, վատթարացումը, միեւնթարուելով այն հաստատումով, որ գործազուրկութիւնը կը յառաջանայ, բայց՝ կամայ — կամայ։

Հեռուստատիւի ծանօթ լրագրող՝ Իվ Մուրուզիի մաժաղաղութիւն սպանութեան պարագաներու քննութիւնը կը շարունակուի։ Ծանօթ է որ Մուրուզիի բացակայութեան պատահած է ոճիրը եւ ենթակայն լրագրողին բնակարանը։ Միասեռական եւ բաւական խմող, կը կարծուի որ սպաննուած է «քրիմալ» մը կողմէ, այսինքն՝ խորագրի մը։ Այս բառով մկրտուած են եղբեր, անոնք որոնք կարծել կուտան թէ միասեռական են, բայց արարքէն ետք կրնան սպաննել խղճի խալթի հետեւանքով։

ԹՈՒՐԿԻԱ - ԵՒՐՈՊԱ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆՑ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒՄ

ՈՐՊԵՍ ԸՆԴՈՒՄԱՐԻՍ
ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ
ՄԻՆԱԿ ՄՆԱՑԱԾ Է

Ներքաշաբթի եւ Չորեքշաբթի, Պրիսէլի մէջ, Եւրոպայի 12 անդամները մտիկ կ'ընեն Թուրքիոյ Արտաքին նախարարը, որ ջանք չի խնայել իր երկրին սիրալիր կապերը վերահաստատելու Եւրոպայի հետ։ Նիստը բացուած էր Ներքաշաբթի առաւոյ, Պրիսէլի Շառլմանը չէնքին մէջ։ Ներկայիս, Նախարարաց Խորհուրդի հերթական նախագահութիւնը կը վարէ Անգլիա, որու Արտաքին նախարարը՝ Հաու Բաւան — պաշտպանած է Թուրքիոյ դատը։ Հաու Բաւան Թուրքիա արեւմտեան ընտանիքին մաս կը կազմէ, Ժողովրդավարութեան վերահաստատումը լաւ ճամբու մէջ է, մարդկային իրաւունքներն ալ, թէեւ նիստէն ետք, Անգլիային խոստովանած է. «Ընդհանուր ձեւով կ'ընդունինք որ այս մարզին մէջ, զեռ ամէն ինչ կատարեալ չէ»։

Ընկերակցութեան Խորհուրդի այս նիստին կը նախագահէր Վահիթ Հալէֆօղլու, որ ամէն ինչ լաւ կը գտնէ Թուրքիոյ մէջ, ուր մեծ կարեւորութիւն կը տրուի մարդկային իրաւունք։ Կնճոտ հարց չկայ, իրեն համար Կիպրոսի հարցը երկկողմանի հարց է, Անգարա Օղապին որեւէ ախորժակ չունի, ոչ Կիպրոս (ինչո՞ւ, ամբողջը պիտի ուզէր...), ոչ Յունաստան։

Այս վերջնային Արտաքին նախարարը մամուլի ասուլիսով մը փորձած է ամէն ձեւով դիմակել վար առնել Թուրքիոյ, բացատրել թէ ոչ Կիպրոս, ոչ ծովային եւ օդային յունական սահմաններու բռնադատումը երկկողմանի հարցեր են, այլ՝ կը շահագրգռեն Եւրոպական Հասարակապետութիւնը, եւ թէ երբ կայ մէկ անգամ (Յունաստան) որ համաձայն չէ կատարուածին, ուրեմն, չի կրնար Հասարակապետութեան կարծիքն ըլլալ։

ՅՈՒՆ, ՀԱՅ, ՔԻՒՐՏ ՅՈՒՆ ԸՐԻՆ

Ամէն կողմէ գացած են Պրիսէլի, Յոյներ, յոյն — Կիպրացիներ, Հայեր, կամ Քիւրտեր արգելք հանդիսանալու համար, որ կատարուի անգարմանիլին։ Բայց, Բայց, իրաւունք ըլլանք, այսօր երբ Յունաստանի պէս Պետութիւն մը, աշխարհագրական իր դիրքով, Ատլանտեան Ուխտի անդամի իր հանգամանքով, լսելի չի կրնար դարձնել իր ձայնը, ոչ իսկ 1974-էն ի վեր, երբ Կիպրոսի գրաւումը գործուեցաւ, բնակչութիւնը տեղահան եղաւ ու մօտ 2000 այրեր ալ տարուեցան (ո՞ւր, անշուշտ թրքական բանտերը) եւ պարտի միութեամբ, որովհետեւ ազուր — աղւոր շարագրուած բանաձեւ մը ձեռք ձեռք է Ապահովութեան Խորհուրդին, ինչպէս լսելի կրնայ ըլլալ Քիւրտին կամ Հայուն ձայնը...։

Կապի վերահաստատումը կարեւոր է Թուրքիոյ համար, նաեւ նիւթական գետնի վրայ։

ՏՈՒՍԵՐ

ԽԱՐՈՒԿԱՅԱՆԴԵՍ

Տարիներ առաջ, Քաթին Եփփէ Ազգային ձեմարանի ուսանող, կը հրատարակէին պարբերաբերք մը ՅԻԼԵՐ անունով ու օր մըն ալ, լոյս ընծայեցին մեր կարագրութիւն մը, առանց հայերէնի մեր ուսուցչին սրբագրութեան։ Աղէտը կատարուած էր, խարուկահանդէսը գրած էինք ոչ-ով։ Մինչեւ այսօր, ականջներու մէջ են անոր յանդիմանական խօսքերը։ Անիկըն էինք, մարդ պիտի չըլլայինք, պատասխանատուութեան գգացում մը պարպուած էինք ու տակաւին բաներ, բաներ, ինչ բաներ...

Ու այս առաւօտ, արտասահմանէն ըստացուած օրաթերքի մը մէջ կը հանդիպիմ մո'յն բառին՝ որպէս խորագիր ծանուցումի մը, մո'յն պիտի լի։

Պահ մը կը գուարանամ մտածելով թէ ամէն ոք խարոյկ-ը կը վառէ իր ուզած փայտով, հանդէս-ը կը կազմակերպէ իր ուզած եղանակով, ազատ է այդ երկու գործողութիւնները գողելու ուզած ձեւով, արձակելով վնիւ մըն ալ, թէ այլեւս ժամանակն է որ լեզուն ունենայ միան նրբեանցներ, երբ կը միջամտէ ուսուցիչս եւ կը հրաւիրէ գիւ գգաստութեան։ Կարելի չէ կատարել միան հարցերու մասին, խաղ ընել սրբագործուած միան օրէնքներու հետ։ Սրբագործութիւն է։

Բայց միայն խարուկահանդէս կազմակերպել չենք գիտեր։

Հապա՞ այն ուսուցչուհին, հայերէնի հեռաւոր ուսուցչուհին, որ հոգի-ն կը գրէ Բէ-ով, հապա՞ միւսը, որ չի գիտեր մատչելի-ին իմաստը, կամ երրորդը, որ չի գիտեր ինչպէս յօրանիլ։

— Ծառով արդէն գրող պիտի չմնայ, քերես միայն ընթերցող...

Ահաւասիկ մեռելաբաղ վիտիկ մըն ալ ուրիշ մէկ եղանակներով։ Եթէ այդպէս է, ուրեմն ինչո՞ւ մտաւագով խաղաղահանդէս-ներով, մատչելի-ներով, յօրանելի-ու անշահ արարքներով։

Երեկոյեան, հետո տուն կը վերադառնայ մահու ուսուցիչս ու միայն կը ծանօթանամք մեր ստեղծուած այն համակարգիչին, որ ատակ է մոյնիսկ գրութեան մը ուղղագրական սխալները ուղղելու։ Ինչո՞ւ իւրաքանչիւր Հայու չհայրաբաղ այդ մեքենայէն ու վերջնականապէս լուծուած համարիլ հարցը։ Ինչո՞ւ երաժշտութիւն ստեղծող համակարգիչներէն ետք, չստեղծել մահու ֆերթուած, պատմութեամբ կամ վէպ գրող համակարգիչը ու լուծուած յայտարարել մահու միւս մեծ հարցը։

Ուսուցիչս կրկին կը սաստէ գիւ։

Կ'ըլլամ արդար։ Այսօր, ունեցայ մահու միջաբարութիւն մը եւ գոհունակութիւն մը։ Պոլսէն հասնող ԺԱՄԱՆԱԿ օրաթերքը կուտար փաստը, թէ ամէն ինչ գէպի վատը եւ վատագոյնը չէ որ կ'ընթանայ։ Այս լրագիրը, որ երկար, շատ երկար ժամանակէ ի վեր մատնուած էր անփառունակ վիճակի մը, վերագտած է ինքզինքն, կոկուած է, հարստացած, գեղեցկացած, հայացած։

Ահա մէկը որ դուրս կուգայ Նայիրի խնդրուած Արշակունի-էն ու առիթը կուտայ մեզի կազմակերպելու հարազատ խարուկահանդէս մը։ Ինչո՞ւ չէ, մահու հրաւիրութիւն մը։

ARA BARTÉVIAN

Ara Bartévian, vous resterez toujours présent dans nos cœurs !

Lorsque j'appris que Ara Bartévian venait de nous quitter, brusquement des souvenirs d'enfance jaillirent devant moi. Nous avions en commun des joies et des peines familiales et puis aussi de grands moments artistiques.

Ces grands moments qu'il nous avait réservés tout au long de sa brillante carrière n'étaient pas dus au hasard.

Ara Bartévian avait des bases très solides.

Né à Constantinople en 1902, il est venu plus tard à Paris, avec son épouse qui était une brillante violoniste perfectionner ses études de musique avec les noms les plus illustres. Nadia Boulanger, Henri Dallier, organiste de l'église de la Madeleine, puis les études de composition de Ara Bartévian seront couronnées par une performance: il obtiendra le score magnifique de 59 points sur 60 avec mention très bien aux examens de fin d'études de la Schola Cantorum dans la classe de composition du grand maître Vincent d'Indy.

Ce sera alors une carrière jalonnée de succès.

En 1932, Bartévian est admis à la Société des Auteurs - Compositeurs.

Depuis 1932, des concerts ont lieu régulièrement Salle Gaveau avec les concours d'artistes internationaux tels que Monique Haas, Monique de la Bruchollet, Henri Merckel, Lydie Demirgian, Quattrochini, Jacques Castagner, Lyne Dourian et moi - même.

En 1934 Ara Bartévian est à la tête de la chorale unie Sipan - Komitas.

En 1942, il fonde la chorale arménienne de Paris. Organiste depuis 1924, compositeur (ses œuvres innombrables s'élèvent à plus de 200 et plusieurs d'entre elles ont été récompensées lors de leur première diffusion à la Radiodiffusion par la Société des Auteurs - Compositeurs), critique et très érudit, il a donné à la radiodiffusion française de nombreuses conférences concernant la musique religieuse et profane arménienne.

Il y a quelques mois, Ara Bartévian, nous communiquait ses angoisses. Il n'avait pas peur de la mort mais peur de

ՀԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԵՆ

ԼՈՒՐԵՐ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԵՆ

ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԶԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Իր հիմնարկութենէն ի վեր (1977), Լիւնաճայ Տիկնանց Միութիւնը զլիաւոր պարտականութիւն ստանձնած է օգտակար ըլլալ երրորդ եւ չորրորդ տարիքի մեր հայրենակիցներուն, մոռնալ տալ տանոց, պահ մը, իրենց ծերութիւնը:

Այսպէս, Հինգշաբթի, Սեպ. 11-ին, կազմակերպած էր, այդ նպատակաւ, ամբողջ երկրորդ պատգամը մասնակցեցան չորս հարիւր մամիկներ, պապիկներ:

Օրուան յայտարարին մէջ էր շրջագայութիւն մը զէպի Սալուս, Լամարթիկի լճին ափերուն եւ յետոյ՝ Էքս - Լէ - Պէն եւ ի վերջոյ՝ ճաշ ուրիշ հանդարտ, սիրուն լճի մը եզրին, Էկպէլէթ:

Շնորհիւ տասնեակ մը տիկիներու անձնորոշութեան, յարատեւ պատրաստակամութեան, ամէն ինչ անցաւ լաւ, հաճելի: Երկու հանրակոտորներուն մէջ ալ ասանկ, երգ ու... պար ստեղծեցին ու պահեցին ուրախ մթնոլորտ մը ամբողջ ճամբորդութեան ընթացքին: Երրորդ պատգամը ծրագրուած էր այս տարի, բայց ժամագրութիւնը յարգելի է յառաջիկայ զարնան: Գոնէ անոնց համար՝ որոնք պիտի յաջողին, ատեն մը եւս, պահուստաբար խաղալ մահուան հետ...:

Տիկնանց Միութեան յաջորդ ձեռնարկը

la mort de deux de ses œuvres qui ne sont pas encore éditées et qu'il aimait beaucoup.

Il s'agit de l'Opéra en 4 actes «La mariée de Dadrakome» et l'Oratorio «Vision de Mort» pour chœur et orchestre.

Enfin, arrivé au sommet de sa carrière, Ara Bartévian a dirigé son somptueux Oratorio, à Paris, en l'église de la Trinité, le 13 novembre 1979.

Cet Oratorio l'a conduit à Erevan où il a reçu les chaleureuses félicitations de sa Sainteté Vasken 1er, puis son Oratorio a été joué à Moscou, Kiev, Leningrad et Riga.

Ara Bartévian a enrichi le patrimoine arménien avec ses nombreuses œuvres et son émouvant Oratorio, qui peut être

considéré comme son testament vivant et sonore qu'il lègue à tous les Arméniens et à tous ceux qui ont souffert et qui ont été meurtris au plus profond de leur chair; les générations actuelles et les générations à venir doivent en être conscientes.

Je souhaite que cette Oratorio qui est un chef-d'œuvre, reste ineffaçable et incite les Arméniens à la méditation de ce passé que Ara Bartévian a voulu nous léguer et qui restera pour toujours gravé dans nos mémoires.

Cher Ara Bartévian, par vos œuvres, vous resterez toujours présent dans nos cœurs !

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԳԼԳՈՒՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵԱՆ

Ծանօթ է որ Լիւնի շրջանը կը պատրաստուի մեծ շուքով ընդունիլ Յովհաննէս - Պօղոս Բ. պապին այցելութիւնը: Քահանայապետը Լիւնի օգակայանը, Սաթուրաս, պիտի հասնի Հոկ. 4-ին, կէս օրէ ատալ: Իր առաջին աղօթքը պիտի ընէ Քոռուս - Ուուսի բարձունքին ստորոտը, «Թրուա կող» անունը կրող ամփիթատոնին մէջ՝ ուր բազմաթիւ քրիստոնէաներ նահատակուած են հոռմէական շրջանին:

Տեղւոյն նեղութեան եւ անպահուածութեան պատճառներով, այս արարողութեան երեք հարիւր հոգի միայն ներկայ պիտի ըլլան: Անոնց մէջ՝ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ կոմիտաս երգչախումբը՝ որ, Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի ղեկավարութեան տակ, պիտի երգէ «Սուրբ Սուրբ»: Բնականաբար, ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ Նորվան Եպիսկոպոս՝ որուն յանձնուած է Պապին բարի գալուստ մաղթելու պաշտօնը շրջանին ոչ - կաթողիկէ եկեղեցիներուն անունով:

ՎԱԳԻՆԱԿ ՄԻՍՓՃԵԱՆ

AGEDERIAN - HEINTZELMANN

ԴՆՆԻՅԱՆ 100ԱՄ ԵԱԿ

ՄԻՍԱԿ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

ԹՈՐՈՍ ԱՋԱՏԵԱՆ

Իր հայրենարարութիւնը ալ աւելի կը շարունակուի յամառօժ. զրկուած Սեպտեմբեր 14-ին. վարդան ֆչոյ. Սեպտեմբեր, որ այն ատեն Զիմառա կը կոչուէր: «Ծիածանի առթիւ գրած մանկածնանց անգամ մըն ալ կը կարդամ գգած-նանց: Ինչո՞ւ Տիկնանցի հոգիին հետ ինչ խոսակցութիւն կը գրէք. բայց դիտելի է որ իմ գրքի մը վրայ քերթուածներն ալ մեծ խոսակցութեան կը նկարագրուին: Երբեք ալ իմիս չըլլայ Աստուծոյ հետ խօսակցութիւն: Երբեք չըլլայ խոսակցութիւն: Բայց ինչ երջանկութիւն, տեքեւի մը խոսակցութիւն մէջէն տեսնել տիեզերական զգոյթեան գաղտնիքը. ու այդ փոքրիկ ճամնարներէն մեկնել զէպի անհունը. ինչքան անհունութեան վրայ բացուած ճամնարներ են իմաստաւոր աշխիւ համար (Քարայր) ու զարմանալի չէ որ ինչպէս ծառայող ըլլայ Աստուծոյ

հետ՝ մացառի մը ծոցին մէջ»: Ուրախ եմ որ երկրորդ հատորին մէջ աւելի լայնօրէն տեղ տուած եմ այս գաղափարի. հաւանաբար կը բարձրանայ, կ'երկարաձգուի զէպի անհուն, ինչպէս արաւիկա մը՝ որ լեռան կողմ ի վեր մինչեւ կատարը կը հասնի. ինչո՞ւ սպասել ստորոտը ու կատարին գովքը կարդալ, փոխանակ յանձնուելու արաւիկային որ պիտի բարձրանայ:

Գիւղի տեսարանները իմ մեծագոյն ներշնչարանն են կազմեն. որքա՞ն կը ցախիմ որ էպպէս իրենց գաւազը չեմ իմ բանաստեղծութեան մէջ. այն անոն աւելի իմ փոքրիկ ու ապրող կ'ըլլային: Անշնորհաբար իմ քաղաքս եղած է վերստին տեսնել ու ապրիլ գիւղիս ծոցը՝ նորոգուիլ իր տեսարաններուն ու գեղեցկութիւններուն աւելով:

Այս նամակին մէջ Մեծարենց փափաք կը յայտնէ անպայման ճամբորդել զէպի Բիւրեղեան, իր ծննդավայրը, յուսալով որ «անոր գգուական օդը ամփիշ ըլլայ քերես» իրեն համար. քանի որ իր Փիղի-բակին վիճակն ալ արդէն «քիչաւորիչ» էր: Այդպէս կը կարծէր: Ուստի հետաքրքրիկ կ'ըլլայ իր քննադէպ հասկնալու նաեւ Զիմառայի աշխարհագրական դիրքը, ծովէն ունեցած բարձրութիւնը, օդին վիճակը, հոն կարենալ թերեւս վերջնականապէս կազդուրուելու «մարմնով ու մտքով»:

«Ծիածան»ի եւ «Նոր Տաղեր»ու հրատարակութենէն ետք Մեծարենց կը պար-

զէ ծրագրիր իր Գ. հատորին, որ պատմութիւն պիտի ըլլար իր գրական գործունէութեան, բուն իսկ «ափէն բոլորած» քանի որ ան գաւառ պիտի երթար յաջորդ զարնան տեղւոյն վրայ գրական ուսումնասիրութիւններ կատարելու, դառնալու համար խիստապէս գաւառացի քերթող մը:

Որքան կը փափաքէր մանաւանդ «երգը շրթներին» ուստի երթալ Անմահութեան Սրբաբերդին, որ գեղին մօտ, գեւտակին վրայ իր «արժանիք» շուրջ կը նշուէր: Եւ Քիւնարին փառքով հարաւ երթալ Արալի՝ եւ երկրագործութեան վարկեան մը բարախել դամբարանին մէջ՝ ուր Մեծ Քերթողին, Մեծ Նարեկացիին նշխարհները կը հանգչին: Անոր որուն շունչը անգլան «հայրական» գտաւ եւ միաբեր «խորհանձնար»:

Մեծարենց 1907-ով կ'ողջունէր որոնումներու նոր թուական մը: Կը զգար կատարելութիւնը իր տաղանդին, ու նոր յայտնութեան մը կը պատրաստուէր: Իր էութիւնը մըրրիկով այդ գերագոյն ճիւղումը սակայն հազիւ յայտնաբերուած մը արտասաց ներշնչումը բերաւ իրեն, ու իր կեանքը դարձաւ անկէ ետք աներազ:

×

Հոս, թղթերու վկայութեան կը դիմենք ուղղակի, ցուցնելու համար թէ

ի՞նչ ընդունելութիւն կը գտնէ Մեծարենց իր ժամանակէն, եւ թէ՛ ի՞նչ արժէք ու իրականութիւն կը ներկայացնեն անոր գործերուն շուրջ ստեղծուած գնահատումն ու պայքարը:

Պարզապէս արձանագրութիւնը՝ ժամանակի արտայայտութեան, իր մասին:

«Մասիս» շաբաթաթերթը (1907) Ապրիլ 7-ին կը ծանուցանէր թէ «սեփական մատենագրան» մը հիմնած է, «ծանօթ գրութեաններու եւ բանաստեղծներու գործերը հրատարակելու»: Այդ հրատարակութեանց ատենընդ պիտի ըլլար Միսաք Մեծարենցի «Ծիածան»ը. սակայն հեղինակին եւ հրատարակչութեան միջեւ - ազդի մը ետ ատալ դրուելուն առթիւ - անհամաձայնութիւն մը կը գոյանայ եւ անոր տեղ հրապարակ կ'ըլլէ «Պարտանքի Մարտիկներ»ը (Մ. Պարտանքի): Իսկ «Ծիածան» Յունիսի սկիզբը միայն լոյս կը տեսնէր:

Մեծարենցի բանաստեղծութիւններուն մէջ թաքնուած «հոգին երեւան հանելու» եւ գայն սիրցնելու՝ առաջին փորձը կ'ընէր Ա. Անտոնեան իր յառաջարկով:

(Ետք. 14)

ՀՈԳԵՂԱՆԳԻՍՏ

Այս օրը Տիգրան Պարկերյանի և Լուսինե Մանուկյանի համատեղ շոու-կոնցերտը ժամկետային է։ Միջոցառումը կայանալու է Գրիգորյան թանգարանի դահլիճում, Գրիգորյան թանգարանի պատկերասրահի 21, Փարիզի Ս. Յովհաննիս - Մկրտիչ Եկեղեցիի իրենց ամուսնույն, հոր, եղբոր և փեսային։

ՎԱՀՐԱՄ ՊԱՐԿԵՐՅԱՆԻ մահուան քառասունօրյա առթիվ։ Ի գիտություն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՀՈԳԵՂԱՆԳԻՍՏ

Պ. Վահան Զինկերյանի, գաղափարներն ու թոռները կը ծանուցանեն թէ Հոգեհանգիստն պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Սեպ. 21, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Եկեղեցիին իրենց կնոջ, մոր և մեծ-մոր՝

ՅՈՒՆԻԷ ԶԻՆԿԵՐԵԱՆԻ մահուան Բ. տարեկիցին առթիվ։

Ի գիտություն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՆԿԵՊԱԿԻ

ԱՐՄ. ՊԱՐԹԵՆԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ Ի հասկան Բարեկամական Միութիւնը հնազոյն սան Արա Պարթեւեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 1000 ֆրանք կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիգրանի վարժարանին (ստանալ «Յառաջ» էն)։

×

Տիգրան Ժուլիէթ Զուրաբեան 100 ֆ. կը նուիրէ Ռատիո - Ազգ-ին (ստանալ «Յառաջ» էն)։

Ի ԹԻՎԱՏԱԿ

Տորք և Նորա Տէր - Յակոբեան 500 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»-ին իրենց զարմիկին՝ Բիւզանդ Խոսիկեանի յիշատակին։

ՆԱԿՏԻ ՌԻՆԵՄԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Կերակի, Դեկտեմբեր 7, թատերական ներկայացում «Ժամանակ» թատրոնին մէջ, Մարտէյի Հայ Մշակութային Տան թատերախումբին կողմէ։

×

Ալֆրեդիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ Մատաղօհանութիւնը՝ Կերակի, Դեկտեմբեր 12-ին։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville — 75010 Paris Commission Paritaire : No 55935

OPÉRATION NÉMÉSIS

LES VENGEURS ARMÉNIENS A «APOSTROPHES» Vendredi 19 Septembre à 21H30 ANTENNE 2

OPERATION NÉMÉSIS DE JACQUES DEROGY

«Cet ouvrage relate un des épisodes les plus extraordinaires de l'histoire contemporaine. Responsables du génocide du peuple arménien, Talat, Enver, Djemal et quelques autres dont les figures sont évoquées dans le présent récit sont coupables de ce qu'on appelle aujourd'hui «crime contre l'humanité». Némésis est l'histoire de cette chasse à l'homme, une traque extraordinaire sur trois continents».

- ՃԱՆԸ - ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը իր հիմնադրութեան 58-րդ տարեդարձին առիթով կազմակերպում է ճաշ մը, Սեպտեմբեր 28, Կիրակի օր, ժամը 12-ին, տեղւոյն Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ յարակից Ազգային Տան սրահին մէջ։ Զերմ միջոցառում։ ձոն ճաշացուցով։ (Արեւելեան համեղ միջուկով ճաշ)։ Փութացէք այժմէն իսկ ապահովել ձեր տեղերը մինչեւ Սեպտեմբեր 20, Շաբաթ Երեկոյ, հեռաձայնելով՝ 78 - 49 - 06 - 06 և կամ՝ 78 - 75 - 90 - 30 թիւերով, ամէն օր ժամը 19-էն վերջ։ ճաշակին՝ 100 ֆրանք։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ Վերամուտ Միօրեայ դպրոցի Շաբաթ, Սեպտեմբեր 20 ժամը 15-էն 18 Հայ Մշակոյթի Տան մէջ 17, rue Bleue — 75009 PARIS Հայերէն - պար - երգ - կակուլ թափիկներ (3-էն 6 տարեկան) Տեղեկութիւններ՝ 48 - 54 - 19 - 46 իրիկունը 48 - 71 - 22 - 77

×

ՍԵՎՐԱՆ - ԼԻՎՐԻ ԿԱՐԿԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ Զորեկապի Սեպտեմբեր 24, ժամը 10-ին Դասընթացները տեղի կ'ունենան՝ - Զորեկապի 10-էն 12 - Շաբաթ 14-էն 16 Կապոյտ Խաչի Տան մէջ 17, rue de l'Île de France - Livry-Gargan Տեղեկութիւններ՝ 43 - 85 - 03 - 76 43 - 83 - 87 - 68

×

Ի Ս Ի

Կապ. Խաչի Խաչի մասնաճիւղի միօրեայ դպրոցի դասընթացները կը վերսկսին Զորեկապի, Սեպտեմբեր 17, առաւօտեան ժամը 9-30-ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 45 իւլ տը լա Տէֆանս, Խաչ - 15 - Մուլինո։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ Զորեկապի օրուան դասընթացները կը վերսկսին՝ Սեպտեմբեր 17-ին - Հայերէն լեզու, բոլոր մակարդակներուն համար։ - Հայոց պատմութիւն և աշխարհագրութիւն։ - Գրականութիւն։ Յատուկ պատրաստութիւն պաթալօ-բէյի համար, Ա. կամ Բ. լեզու և օֆիսին։ Դասաւանդութիւնները ձրի են, և տեղի կ'ունենան ժամը 14-էն 17։ Ուսուցչական որակաւոր կազմ։ Մասնաւոր դասեր չափահասներու համար։ Արձանագրութեանց և մանրամասնութեանց համար դիմել Մշակոյթի Տան վարչութեան։ 12 - 14, rue St. Bazile — 13001 Marseille Tél. : 91 - 50 - 15 - 09

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ. Բ. Բ. Միութեան Մարտէյի վարչութեան հովանաւորած Հայերէն լեզուի միօրեայ դասաւանդութիւնները սկսան Սեպտեմբեր 10, Զորեկապի օր։ 22, rue St. Victoire Ecole St. Joseph 13006 Marseille Արձանագրութիւնները կը շարունակուին, Զորեկապի և Շաբաթ, կէսօրէ վերջ, ժամը՝ 14 - 17, վերեւ յիշուած դպրոցին մէջ։ Իսկ Երկուշաբթի, Երեկոյթի, Հինգշաբթի և Ուրբաթ օրերը արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան, Հ. Բ. Բ. Միութեան գրասենեակը։ 33, Cours Pierre Puget 13006 Marseille

Կէսօրէ վերջ, ժամը 14 - 17 հեռաձայնի թիւ 91 - 37 - 75 - 97 Զորեկապի օրերը հեռու բնակողներուն համար ինքնաշարժի սպասարկութիւն։ Կը դասաւանդուին, մայրենի լեզու, Հայոց Պատմութիւն, Կրօնք, Աշխարհագրութիւն, Երգ և Զեռարուեստ։ Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան առանձին դասարաններու մէջ։ Շաբաթ օրերը մեծ սկսանակներու համար մանուկները ՊԱՐԱՆՈՐԵՅԻ պատրաստուող Հայ ուսանողներու, կէսօրէ վերջ ժամը 14 - 16։

×

Կապոյտ Խաչի Պօմմի մասնաճիւղի միօրեայ դպրոցը կը վերսկսի իր Հայերէն դասընթացները, Զորեկապի, Սեպտեմբեր 24, ժամը 14 - 17, տեղւոյն եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։ Յաւելաւ տեղեկութեանց համար դիմել Կապոյտ Խաչի Պօմմի վարչութեան։

L'U.C.F.A.F., LA J.A.F., THE ENTERTAINMENT CORPORATION (Londres) présentent avec le concours de la FONDATION NOURHAN FRINGHIAN (Département Musique) et des Spectacles LUMBROSO

CHŒUR ACADEMIQUE D'ARMÉNIE (Grand Prix 1970 de l'Académie du Disque Charles Cros)

— 90 Choristes + Solistes — Direction OHANNES TCHEKIDJIAN

2 Concerts exceptionnels A PARIS EGLISE ST. EUSTACHE

FORUM LES HALLES — Métro et R.E.R.

LUNDI 29 SEPTEMBRE

MARDI 30 SEPTEMBRE

A 20 HEURES 45

TCHEKIDJIAN	NOVIKOV	FAURE	HOVANESSIAN
YEKMALIAN	MASCAGNI	VIVALDI	KARA MURZA
KOMITAS	VERDI	VERDI	YEKMALIAN
GANANTCHIAN	GOUNOD	ROSSINI	KOMITAS
TCHOUKHADJIAN	ROSSINI	HAENDEL	TCHEKIDJIAN
		TIGRANIAN	HAROUTOUNIAN

PETIT ORGUE DE SAINT - EUSTACHE

2 PROGRAMMES TOTALEMENT DIFFERENTS

BILLETS EN VENTE

PARIS

BANLIEUE

- 3 FNAC
- Centre Culturel Artistique Arménien : 6, Cité Wauxhall, 75010 (de 16h à 20h)
- Librairie PALOUYAN : rue de Trévis, 75009
- Librairie SAMUELIAN : 51, rue Monsieur le Prince, 75006 (sauf samedi après-midi)
- HAY DISC : 35, rue Lamartine, 75009
- UGAB : 11, square Alboni, 75016

- BOIS COLOMBES DJIZMEDJIAN, 31, rue P. Déroutède
- ALFORTVILLE Restaurant SEVAN, 1, bld. Carnot
- CLAMART CAPIGUIAN, 175, ave. Jean-Jaurès
- ISSY-LES-MOULINEAUX Restaurant CAUCASE, 99 bis, ave. de Verdun et autres points de vente habituels.

PRIX DES PLACES : 50 - 80 - 120 F.

Les places ne sont pas numérotées.

Dès le début du Concert les places ne seront accessibles qu'entre les interprétations

PARKING

FORUM DES HALLES

Entrée rue du Louvre

ՌԻՐԱԾ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
19
VENDREDI
19 SEPTEMBRE
1986
LE NUMERO : 4,00 F

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEK: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

Հիմնադրող — Քիտ 16.316
Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN
61e ANNÉE — No 16.316

ԱՀԱԲԵԿԶՈՒԹԻՒՆ

ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ՓԱՐԻՑ

5 ՄԵՌԵԱԼ, 52 ՎԻՐԱԻՈՐ՝ ՈՄԱՆՔ ԾԱՆՐ

ԲԱՐԿՈՒԹԻՒՆ, ՎԱՍ,
ԱՐԳԱՀԱՏԱՆՔ, ՎՐԳՈՎՈՒՄ

ԲԱՅՑ, ՑԱՐԴ, ԴՐԱԿԱՆ՝ ՈՉԻՆՉ

ՊԵՅՐՈՒԹԻ ԳՐԱՆՍԱԿԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԿՑՈՐԻԸ ՍՊԱՆՈՒԱԾ

Բանուկ փողոց մը, ռիւ տը ՌԷՆԵ, Զո-
րաբերի, ժամը 17.26, խնդրում, բազ-
մի, մանաւանդ՝ ծնողք ու երախայ
լիւն էլած, քանի որ դպրոց չկայ:
Մէկ վայրկեան յետոյ, անհանգուրժելի
տեսարան, մեռել, վերաւորներ տասն-
ամեակներով, արիւն, սարսափ: Այլեւս
դեռ խորհրդածութիւն աւելորդ է, թե-
րեւ նոյնիսկ անպատշաճ: Ինչ որակում
զործածուի, ինչ ածական ալ տրուի,
լիքսեր երբ մարդկային խելագարու-
թիւնը հոս կը հասնի:
Նոյն օրը, հազիւ քսան վայրկեան ա-
ռիւ, Ապառիլայի այն երկու եղբայրնե-
րը, որոնք կը փնտռուէին Ֆրանսայի մէջ
էլ դեռ չէին իսկ փակած 200 հազար
անգղիներ, կը ներկայանային լիբա-
նան հեռախոսիչէն: Կը յայտարարէին
Քիտի ծրարը կը մնան եւ համալսարան
ընկերակցութեան են ընկերակցութիւն
տանելու համար: Ոչ մէկ գործ ունին
արդիւ ռաբաթներուն մէջ եւ Ֆրանս-
ական արդարութեան ալ տրամադրու-
թեան տակ են: Հոս ալ, խորհրդածու-
թեան հարկ չկայ, երբ Ֆրանսայի պէս
Աստիլին մը ծագումնական կը դառ-
նայ քանի մը անհրաժեշտութիւն: Վասնզի

եթէ ճիշդ է, որ, ինչպէս դեռ ականա-
տեան կը պնդեն, այս երկուքն մէկն
էր որ Ուրբաթ օր Տէֆանի ուսմբը դը-
րաւ, կը նշանակէ որ կրցած է նոյն օրն
ալ օգնանաւ առնել եւ Պէյրութ ժամա-
նել:
Աւելին: Արեւմտեան — Պէյրութի մէջ
ալ, Հինգշաբթի առտու, Ֆրանսական
դեսպանատան զինուորական կցորդը
ստանաւ: Երկու գնդակ պարպած
են զլուխը, տեղն ու տեղը մեղմեցնելով:
Փարիզի ռաբաթներին զոհերու թիւն
էր Հինգշաբթի առտու՝ 5 մեռել, 52
վիրաւոր, որոնց մէջ 11 հոգի ծանր վի-
ճակի մէջ: Զոհերուն մէջ մանուկներ
կան:
Շիրաք Ապահովութեան խորհուրդին
նիստ գումարեց անմիջապէս, որու ըն-
թացքին երկարօրէն ալ խօսեցաւ Նախա-
ղահ Միթերանի հետ, որ միշտ ինտեն-
զիա էր (կը վերադառնայ Ուրբաթ օր):
Ահաբեկչները, որոնք կը մեղադրեն
Ֆրանսան իր յանձնարարութիւններուն
տէրը չլրջաւոր համար, կը սպառնան ալ
աւելի սաստկացնել իրենց արարքները եւ
նոյնիսկ՝ տարածել Իտալիա եւ Ամերիկա:

ԱՐԱՐԱՏ, ԱՅՐՈՒՆ ԵՒ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԳՈՐԾԵՐԸ

Ապտեմբեր 17ի մեր թիւով գրած էինք
թէ ամերիկացի այնքանաւորներ՝ Այրոն
Լիւրնայէն հրաժարած է Արարատ բարձ-
րաւանքէն եւ նոյնան տապանի հետքերը
նշուել: Այս յայտարարութիւնը ըրած
էր Սիլվիոյս Փարք (Քանսաս), բայց
նորքէ մամուլը աւելի մանրամասնօրէն
հարձակուեց Քարնալայտ եւ աստուածա-
բան Ամերիկացիին խօսքերուն («Հիւրի-
թ», Ապտեմբեր 17) . —

ՖՈՒԹՊՈԼ ՎԱՆԱՍ ՊԻՏԻ ՄՐՅԻ ԱՐԱԶՏԱՐԻՆ ԴԵՍ

Վալանսի արդիւնքը կը Փիւրի մէջ
(1 - 1) վատահոլութիւն կը ներշնչէ եւ
ցոյց կուտայ որ հայ մարզականին խում-
բը ըստ բաւականի զինուած է հաւասարէ
հաւասար պայքարելու համար իր մըր-
ցակիցներուն հետ, Ֆրանսայի առաջնու-
թեան Դ. բաժանումին մէջ: Յառաջի-
կայ Կիւրակի, Սեպտեմբեր 21, Վալանս
կ'ընդունի Կրենուլի «Ժօօ» ակումբը՝
որ ունի արդէն երեք յաղթանակներ եւ
կը զլխաւորէ դասաւորումը:
Վալանսի պահեստի խումբը յաջողու-
թեամբ սկսաւ լիկի մրցաշարը յաղթել -
լով Լէթրայի (2 - 0) . վերջին քառորդ
ժամուան մէջ է, որ թէքեան նշանակած
է երկու արժէքաւոր կողմը:
Սկիզբը նաեւ պատուոյ դասակարգին
մէջ՝ որուն է հաշիւ Լիոն - Տէսինի Հ.
Մ. Բ. Մ. ք. կ'ընդունէր Մուսթէյի (Սալ-
ւա) խումբը: Արդիւնք՝ (2 - 2) : Հայա-
նուն ակումբը ձեռքէ փախցուց յաղթան-
քը (Տար. Դ. էջ)

ՅՐԵԱՅ, ՀԱՅ, ՔԻՒՐՏ ԹՈՒՐԲԻԱ ԵՒ «ԼԱԽԱՏԵՂԵԱԿ» ԼՐԱԳՐՈՂ ՄԸ

Պոլսոյ սինակոկին ռաբաթներին առն-
չութեամբ, թուրքիա երկու յօդուածի
առիթ տուած է՝ Զորեքշաբթի իրիկուն
«Մանտ»ի մէջ եւ Հինգշաբթի առտու ալ՝
«Ինքերնէշնըլ» Հերլու թրիպլին («Սեպ-
տեմբեր 18) : Ֆրանսական օրաթերթին
թղթակիցը կը ծանրանայ թուրքիոյ մըր-
ձաւոր — արեւելեան քաղաքականութեան
վրայ, բաւական խոհեմ, որ իր դրական
արդիւնքներն ալ կուտայ, օրինակ՝ թուր-
քիոյ օտար զրամագլուխներու 40%-ը
ստուտական են: Հարցեր ծագած են Ի-
րանի հետ, որ դժգոհ էր թրքական ներ-
դրումէն իրաքեան հողամասին վրայ,
մինչ թրքական այն բողոքին, որ Իրան
զօրավիշ է Գիւրաթուն, թեհարան կը
պատասխանէ որ միայն Պարզանի Գիւր-
աթուն կողքին է, որովհետեւ անոնք
որեւրիմ թշնամիներն են Պաղտատի իշ-
խանութեան: «Մանտ» կ'անդադառնայ
նաեւ սուրիական պահանջներուն Ալեք-
սանտրէթի սանձաքին նկատմամբ, որ
թրքացաւ «Հորհիւ» Ֆրանսայի: Լի-
բիոյ հետ ալ, յարաբերութիւնները գէշ
ճամբու մէջ են: Դեռ նոր, Քառաֆի
թուրքիան եւ Եգիպտոսը որակեց «Միաց-
եալ» — Նահանգներու խամաճիկները:
Գալով «Հերլու»ին, լաւատեղեակ թը-
ւող յօդուածագրի մը երեւոյթին՝ տակ,
ծոն Գուլի ծուռն ու շիտակը իրար խառ-
նած է, մանաւանդ երբ կը խօսի Հայե-
րուն մասին: Բուն նիւթը, անշուշտ,
«սիրելի թուրքիան» է. — «Կէս — եւրո-
պական, կէս — ասիական, անդամ Ատ-
լանտեան կազմակերպութեան, ի մօտոյ՝
ընկեր եւրոպական Հասարակապետու -
թեան, եւայլն, եւայլն»: Հոս ալ, յօդ-
ւածին պատրուակն է սինակոկը եւ Գուլի
կ'անդադառնայ թուրքիոյ արտաքին քա-
ղաքականութեան, հաւատարիմ Քեմալի
հաւատոյ հանգանակին՝ . — խաղաղու -
թիւն՝ ներսը, խաղաղութիւն դուրսը»: Բ.
աշխարհամարտին, կը գրէ յօդուածա-
գիրը, թուրքիա չէզոք մնաց, որովհետեւ
յիշեց Գերմանիոյ հետ զինակցութիւնը
Ա. աշխարհամարտին եւ անոր հետեւան-
ները: Ապա Հրեաներէն ետք, Գուլի կը
խօսի Հայերու մասին, որոնց պատմու-
թիւնը տարբեր է, կ'ըսէ, անհաւատալի
բաներ գրելով: Անկախ Հայաստանը
խորհրդայնացնելէ ետք, յօդուածագիրը
կէս միլիոն Հայ թուրքիա կը զրկէ եւ
չատ աւելի ալ ասորին — անգլին... Ան-
կախ Հայաստանի անկումին պատասխա-
նատուութեան մէկ մասը Ամերիկայի կը
վերագրէ: Ներկայիս 50 հազար Հայ կը
գտնէ թուրքիա (տուած թիւերուն՝ միակ
ճիշդը), միայն 2 միլիոն խորհրդային
Միութեան մէջ եւ միլիոններ աւելի ալ
30 ուրիշ երկրներու մէջ: Յետոյ կը խօ-
սի անհրաժեշտութեան մասին եւ Էգալի
բաժնեկրուն կ'ապաւինի:
Վերջին մասն ալ յատկացուած է Գիւր-
աթուն:
Ի ՀՊ-ի խմբագրութիւնը հարկ տեսած
է ներկայացնել այս աշխատակիցը որ
Լոնտոն հաստատուած է Թ - Պի - Սի
Նիւզի թղթակից է եւ մասնագէտ (ե-
րա՞նի մեղի) իր գիւրքերով Միջին — Արե-
ւելի եւ Հիւսիսային Աֆրիկէի:

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ ՅԱԶՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄՈՍԿՈՒԱ

Մոսկուայի «Իզմայլովո» մարզական
պալատին մէջ տեղի ունեցող խորհրդա-
յին ժողովուրդներու ամառնային 9-րդ
սպարտակիադին հայ մարդիկներ կարե-
ւոր յաջողութիւններ արձանագրած են:
Այսպէս, ծանրաբարձութեան մրցում-
ներուն 52 քիլո ծանրութեան դասակար-
դէն հանդէս եկող Յովնան Աշուղաթոյեան
232,5 քիլո ընդհանուր արդիւնքով
(100 + 132,5) երկրորդ հանդիսացած է
արժանանալով արծաթէ մետալի: 56
քիլո ծանրութեան դասակարգէն Անդրա-
նիկ Սարկաւադեան եւս չահած է արծաթէ
մետալը՝ բարձրացնելով 250 քիլո
(110 + 140): Լենինականցի Յարութիւն
Ստեփանեան (60 քիլո) 270 քիլո ընդհա-
նուր արդիւնքով (125 + 145) հինգերորդ
հանդիսացած է իր դասակարգին մէջ,
իսկ կարէն Յարութիւնեան 262,5 քիլո-
յով՝ եօթներորդ: 67,5 քիլո ծանրութեան
դասակարգէն Իսրայէլ Միլիտոսեան 325
քիլո բարձրացնելով (145 + 180) չորրորդ
հանդիսացած է:
82,5 քիլո ծանրութեան դասակարգին
մէջ Գառնիկ Ղազարեան առաջին հանդի-
սացած է չահելով ոսկէ մետալը: Հայ
մարդիկը 167,5 քիլո պոկած է եւ 207,5
քիլո ուսէն բարձրացուցած՝ 375 քիլո
ընդհանուր արդիւնք արձանագրելով:
Մասնադէտներու կարծիքով Գառնիկ
Ղազարեան կը նկատուի արժանի փոխա-
րինողը աշխարհի ախոյեան Եւրի Վար-
դանեանի: Գ. Ղազարեան Հոկտեմբերեան
չըջանի Մրգաշատ գիւղէն է, անդամ՝
«Սեւան» ընկերութեան, աւարտած է
Ֆիզկուլտուրայի պետական հիմնարկը:

ՏԱՐՏՈՒ

Տարտուի (Խառնիկ) մէջ վերջ գտած
են պասքէթպոլի խորհրդային բաժակի
մրցումները: Աւարտականներուն հասած
էին չորս խումբեր՝ Արմիանի «Հատիս»ը,
Կիւի «Դինամօն», Միւսկի «Գորիզոն»ը
եւ Լենինգրադի «Սպարտակ»ը, որոնց
չըջանած մրցումներէն երեւան պիտի
ելլէր յաղթականը:
Առաջին չըջանին «Հատիս» յաղթած է
(76 - 67) Կիւի «Դինամօն»ի, ապա 80 -
77 արդիւնքով պարտուած Միւսկի «Գո-
րիզոն»էն: Այս վերջինը յաղթելով նաեւ
միւս երկու խումբերու՝ արդէն տիրա-
ցած է բաժակին, ոսկայն «Հատիս» -
«Սպարտակ» հանդիպումի յաղթականին
կը վիճակէր երկրորդ տեղի գրաւումը:
Արմիանցիները իրենց կամքը պարտադ-
րելով մրցակիցներուն, 95 - 85 արդիւն-
քով յաղթած են եւ հանդիսացած երկ-
րորդ:

ՎԻՆԱՍ

Աւստրիոյ համայնալար պաշտօնաթերթ
«Ֆոլքսշթիմմէ»ի աւանդական տօնախմբ-
ութեան շրջադիմին մէջ տեղի ունեցած
կուխամարտի միջադրարկին մրցաշարին,
որուն մասնակցած են Պուլկարիոյ, Հուն-
գարիոյ, Արեւելեան Գերմանիոյ, Իտա-
լիոյ, Լեհաստանի եւ խորհրդային Միու-
թեան ծանօթ կուխամարտիկները, խորհ-
րութեան կազմէն հանդէս եկող Ս. Պա-
շտրեան (57 քիլո) յաղթական հանդի-
սացած է: Կիրովականցի մարդիկը մրցա-
շարի լաւագոյն կուխամարտիկը հռչակ-
ւած է:

ԴԱՏԱԿ

ԳԱՐԲՈՎ ԿԷՏ ՄԸ ԿԱՌՆԷ
17-րդ խաղը չահեցաւ Գարբով եւ ար-
դիւնքը բարելաւուեցաւ իրեն համար,
քանի տարբերութիւնը Գապարովի հետ
նուազեցաւ: Այժմ, Գապարով կը յաղթէ
9,5 կէտով 7-ուկէսի դէմ:

(Շաբ. Ա. էջ 15)

նակ մը՝ զոր ապահոված էր առաջին կիսախաղին։ Այս կիսախաղի՝ Ֆրանսայի բաժակ։ Հ.Մ.Բ.Մ. կը խաղայ Լիոնի մօտ էքսպրեսի մէջ։ Կարելի է յուսալ յաղթանակ մը, քանի որ Երկու դասակարգի տարբերութիւն կայ մրցակիցներուն միջև։

Վիէն ալ պիտի մրցի, Կիրակի, Ֆրանսայի բաժակին համար, երկրորդ շրջան։ Անկասկած՝ առանց լուրջ յաւակնութեան, քանի որ իր հակառակորդը Մէն-կէթ, շրջանին լաւ կազմերէն մէկն է ու խաղը տեղի պիտի ունենայ Վիէնայի մէջ։ Վիէն, - Տիւրքիոյ մօտ յաղթութիւնը սկսաւ անյաջող. պարտութիւն (1 - 0) Փիլիպինոսի առջև։ Անյաջող սկիզբ նաեւ Լիոն - Տէսին (2-1) համար՝ որ յաղթութեան փրփուրն է (1 - 0)։

Լուարի մէջ, Սէն - Շամունի «Արարատ»-ը որ կը պայքարի նահանգային երրորդ դասակարգին մէջ, պարտուեցաւ Վէրէյի դաշտին վրայ, մէծ տարբերութեամբ (6 - 0)։

Ի հաշիւ Հօ - տը - Սէնի առաջին դասակարգին, Իսիլ հայ մարզականը յաղթեց Վալթէրի (1 - 0), եսկ Ալֆորձի՝ Վալ տը Մաունի նոյն դասակարգին մէջ, իր դաշտին վրայ հաւասար մնաց (1 - 1) Արքէյի հետ։ Ալֆորձի եւ Իսիլ փարիզեան շրջանի հայանուն երկու լաւագոյն խումբերն են եւ կարելի է յուսալ որ, վերջապէս, ներկայ մրցաշրջանին պիտի յաջողի սպասուած վերելքը կատարել։

×

Կրկնակի յաղթանակ Միջերկրականի եզրին։ Պէտք է ընդգծել Հ.Մ.Բ.Մ. - Արժիւի արդիւնքը Վալթիւի դէմ (2 - 0), ամբողջովին Հայերէ բաղկացած խումբով մը։ Յաջողութիւն մը՝ որ անակնկալ էր։ Դաշտեան առաջին կիսախաղին եւ փափագեան, յետոյ, անորոգրած են երկու կողմը։

Մարտէյի միւս ակումբը Սէն - թմն-թուանի հայ մարզականն է, ան ալ իր դաշտին վրայ, յաղթած է Փրեմիէ Բանթոնի (2 - 0)ով։ Նշենք որ մեր երկու խումբերն ալ կը խաղան Միջերկրականի լիկին պատուոյ դասակարգին մէջ։

Աւելի ցած դասակարգերու մէջ, Նիսի Հ.Մ.Բ.Մ. պարտուած է Սէն - Ռօքէ (2 - 1), իսկ Սէն - թմն-թուանի պահանջանքը յաղթած է Սէն - Մարտէյի (2 - 0)ով։

Վ. Մ.

ՅԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կապույտ խաչի Պանեոյ - Բաշանի մասնաճիւղը իր խորին ցատկային շարժումները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Լեոն Մազա-զաճեանի, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Մազազաճեանի եւ իրենց բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց մօր, Ալբի Տիկին Նուարդ Մազազաճեանի մահուան առթիւ։

Այս տխուր առթիւ շնորհակալութեամբ առաջած է - Ալբի Տիկին Ռոզ Սթաթ-եանէ 200 ֆ., Պ. Մարտիկ Տակաւեանէ 300 ֆ.։

Իսկ Ալբի Տիկին Արփիէ Սեֆերեանի կողմէ 160 ֆ. էր եղբոր՝ Հրանդ Ակոնայ-եանի և յիշատակ։

Տէր եւ Տիկին Ռոզ Կուզիկեան

եւ զաւակը,

Տէր եւ Տիկին Ժան Կուզիկեան

եւ զաւակները,

Տէր եւ Տիկին Ժաք Կուզիկեան

եւ զաւակները,

Տէր եւ Տիկին Միշէլ Կուզիկեան

եւ զաւակները,

ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ - մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻՍՏ ԿՈՒԶԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտեմբեր 15ին, 87 տարեկանին։

Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի, երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 22, ժամը 16-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ժանթիլիի գերեզմանատունը։

Մահապղ չստանալուցէն կը խնդրուի ներկայ իրեն այդ նկատել։

Տէր եւ Տիկին խաչիկ Աւետեան,

եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՐԱՔՍԻ ԳԱՎԱՅԵԱՆԻ

(Ծննդով՝ Խաչեան)

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտեմբեր 11ին, 83 տարեկանին։

Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի երեքշաբթի, Սեպտեմբեր 22, ժամը 14-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մոնթրէյի գերեզմանատունը։

Որեւէ մահապղ զրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայ իրեն այդ նկատել։

Վ.Ի.Ե.Ն. -

Ալբի Տիկին Անթէլ Մուրատեան եւ զաւակները՝ Անի - Լօրան եւ Ֆրէտէրիք, Ալբի Տիկին Քնար Մուրատեան եւ

աղջիկը՝ Վանուհի, Տէր եւ Տիկին Ռէյր եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Օհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Բաֆֆի Սարգիսեան (Հայաստան),

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Մարգարեան, Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Սաթօ, Բարսեղեան ընտանիքը,

եւ բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւակին, եղբոր, մօրեղբոր, զարմիկին եւ ազգականին՝

Վ.Ա.Զ.Ի.Ն. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտեմբեր 11ին։

Յուզարկաւորութիւնը կատարուեցաւ, Զորեղարթի, Սեպտեմբեր 17, տեղւոյն Սէն - Մարթէն Մայր եկեղեցոյ մէջ։

«ՅԱՆԱԿ» - Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Քնար Մուրատեանի եւ Մուրատեան ընտանիքին։

ՅԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապույտ խաչի Շրջանային Վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Ալիս Պարթեանի՝ իր ամուսնոյն, երաժշտապէս՝ Արա Պարթեանի մահուան առթիւ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍ

Սիրարբի Տէր - Ներսէսեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Սեպտեմբեր 21, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցոյ մէջ, իր քրոջ՝

ԱՐԱՔՍԻ ՏԵՐ - ՆԵՐՍԵՍԵԱՆԻ

մահուան տարեկիցին առթիւ։

Նոյն առեւ հոգեհանգիստ կը կատարուի նաեւ ողբացեալին մօրեղբոր՝

Հոգեւոր՝

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆԻ

Ամուսնոյն՝

ԶԱՐԵՀ ՏԵՐ - ՆԵՐՍԵՍԵԱՆԻ

Ծնողաց՝

ՄԻՀՐԱՆ ԵՒ ԱԳԱՊԻ

ՏԵՐ - ՆԵՐՍԵՍԵԱՆԻ

եղբոր՝

ՊՕՂՈՍ ՏԵՐ - ՆԵՐՍԵՍԵԱՆԻ

Մօրաքոյրերուն՝

ԵՒ ԳԻՆԵԻ, ԼԻՒՍԻԻ

եւ մօրեղբայրներուն՝

ՎԻՉԷՆ ԵՒ ԿՈՄԻՏԱՍ ՕՐՄԱՆԵԱՆԻ համար։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍ

Օր. Գեղանոյ Աղապէսեան, Տիկին Լուիզ Լը Ռու - Աղապէսեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Սեպտեմբեր 21, Նիսի Ս. Աստուածածին եկեղեցին իրենց եղբոր՝

ՀՐԱՆԴ ԱՂԱՊԵՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Վերգին Գորգիկեան իր ամուսնոյն՝ Պօղոս Գորգիկեանի մահուան 4-րդ տարեկիցին առթիւ, 500 ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

×

Պ. Աշոտ Սէրճանեան իր կնոջ՝ Վիգ-բորիս Սէրճանեանի յիշատակին 200 ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՓՈՒԱՆ ԾԱՂԿԵՊԱԿԻ

Ալբի Տիկին Փերուզ Փափագեանի (ծննդով՝ Թաքալեան) մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գրիգորեան 500 ֆ. կը նուիրեն Ռատիօ - Ազգ-ին, Ինչէճեան եղբայրներ 500 ֆ. Աղբաւարին (ըստ անոնց «Յառաջ»ին)։

ՓՈՒԱՆ ԾԱՂԿԵՊԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Անուշաւան Շրթիկեան փոխան ծաղիկի 250 ֆ. կը նուիրեն Կապույտ խաչին (ստանալ «Յառաջ»ին) եւ 250 ֆ. «Յառաջ»ին Նուարդ Գիլիքեանի մահուան առթիւ։

ԱԷՆ - ԹԵՐԻԷՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՊՈՐԻՉ

Սեպտեմբեր 21, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10-30-ին, Ս. Գրիգոր Լուսապորիչ եկեղեցոյ մէջ, կը մատուցուի պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻՎ ԱՐԵՂԱՅ ԱՌԵՏԻՔԵԱՆ

«ՅԱՆԱԿ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՅՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԵ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ. - Տիկին Թորոսեան 650 ֆ.։

ՓԱՐԻԶ. - Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեան 500 ֆ.։

ԼԻՈՆ. - Պ. Ս. Սահակեան 400 ֆ.։

ՍԷՆ - ԹԵՐԻԷՆ. - Տիկին Արշալոյս Գիլիքեան 200 ֆ.։

ԻՍԻ. - Պ. Փէրէր Դանիէլեան 100 ֆ.։

Ի ՆՊԱՍ

Ս. ՂԱԶԱՐԻ

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՖՈՆՏԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿԻՉ ՄԱՐՄԻՆԻ
6-ԴԻ ՅԱՆՎԵՐ

Օր. Ս. Գրիգորեան, Օր. Ա. Կերամ, Տիկին Գր. Պահրի, Պ. Փաքալ Պարսմեան 1000ական ֆ., Տիկին Զաքարեան 400, Տիկին Զիւլեկեան, Տիկին Նազարեան 200-ական ֆ.։

Գումար՝ 4-800
Նախորդ գումար՝ 102-000
Ընդհ. գումար՝ 106-800

ՇՆՈՐՀԱՎԱԽ

Ֆրանսահայ Կապույտ խաչի Շրջանային Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առաջած է Տիկին Սօնա Օսմանեանի եւ զաւակներէն 1000 ֆ. իրենց տալով եւ հօրաքրոջ, Տիկին Տիւրի Թաքեանի մահուան առթիւ։

ALFORTVILLE

Grande Soirée de Gala

organisée par la M. C. A., la CROIX BLEUE et l'U. J. A.

Բ Ա Յ Ա Ռ Ի Կ Ե Ր Ե Կ Ո Յ Թ

կազմակերպւած՝

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽՈՉԻՆ, ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԵՒ

U. J. A. ին կողմէ։

VENREDI 3 OCTOBRE à 20 h 45

Salle Léo Lagrange, Place Carnot

animée par PIERRE DOUGLAS

Avec l'aimable participation de

L'Ensemble Folklorique AKHTAMAR

Hagop BADOLIAN

BEDIK

HAROUT

Janet MAFIAN - ALTOUNIAN

L'Ensemble Folklorique NAVASART

NEVART

PHENIX 1915, Danse contemporaine

VICKEN

YERSON

Sous la Présidence d'honneur de

Monsieur Joseph FRANCESCHI

Député - Maire d'Alfortville

Réservations MCA : 43 - 76 - 55 - 89 -

4.000 m² de mobiliers
présentés en ambiance

Meubles Ghazarian

Z.I. Vitrolles tél. 42. 89. 27. 47
à 20km de Marseille.

“Բացառիկ զեղ «Յառաջ»ի քաճակոտողներուն”

ՀԱՐԱՏ - ԿԻՐԱՅԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
20-21
SAMEDI-DIMANCHE
20-21 SEPT.
1986
LE NUMERO : 480 F
ՀԱՐԱՏ - ԹԻՒ 16.317

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE d'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEK: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսիա : Տար. 600 ֆ. — Վեցամսեայ : 310 ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 ֆ. — Հասց. : 4,00 ֆ.
61e ANNÉE — No 16317

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱԲԵԱՆ
Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՀԱՄԱՆՈՐՀՈՒՐԴ ԴԱՍԿԱԶԻՆ ՀԵՏ

ՇԻՐԱՔ ՎՃՌԱԿԱՆ Է՝ ՏԵՂԻ ԶՏԱԼ

ՈՎ ՈՐ ՖՐԱՆՍԱ ԿԸ ՓՆՏՈՒՈՒՒ... ԼԻԲԱՆԱՆ ԿԸ ԳՏՆՈՒՈՒ

Հինգշաբթի իրիկուն, Շիրաք 4 վայր-
ան տեղյակ յայտարարություններ, ջանաց
ապահովելու մասին ժողովուրդին։ Յի-
շաբթի ինչ որ կ'ընէ եւ այն որոշում-
ները զորս կ'առաջարկուին, առաջին է,
համապատասխան Միջազգային Միության
կոչման։ Ընդհ. ձևով, Շիրաք նորություն
կ'ընէր։ Ողբերգական զոհեր եւ իր յար-
աբար արտայայտեց անոնց հանդէպ,
կոչման խնդիրներն կոչ ըրաւ եւ վստա-
հանք թէ մարդասպանները պիտի պատ-
ուեն, նաեւ բոլոր անոնք որոնք անոնց
տեղին են։ Յաջորդ առաւօտը, Ուրբաթ,
Շիրաք կ'ընդունէր կուսակցության ղե-
նապետները, որոնց պիտի յայտնէր ձեռ-
նարկները եւ լսէր անոնց կար-
գանքն ու թելադրությունները։ Ապա,
հինգշաբթի օգտակայան զինվորներու հա-
մար նախագահ Միթերանը, որու հետ
պիտի խորհրդակցէր նոյն իրիկունը, Ներ-
սիս եւ Ապահովութեան նախարարներուն
մասին։
Մինչ այդ ռիւտը Ռէննի ջարդին տէր
ըլլային «Ֆրանսիական եւ ազատութեան
պայքարիչները», որոնք կ'ընէին նաեւ
առաջին քան երբեք զօրաւոր են եւ պի-
տի շարունակեն հարուածել շատ բուռն
երգով։ Պէյրութի մէջ ալ, Փրանսացի
կուսակցական կցորդին սպանություններ
էր կրած են «Հակախորհրդային միջազ-
գային ջոկատները», որոնք սպանուցած
էր բոլոր Փրանսացի զինվորականները
Փրանսական տանել, եթէ երեք բանտարկեալ-
ները ազատ չարձակուին։
Փարիզի մէջ, Հինգշաբթի օր, կ'ըսուէր
թէ ռիւտը Ռէննի ոստիկաններին երկու
հոգիներուն ինքնությունը ճշգրտած
էր թէ մէկը Ապտալլայի միւս եղբայրն
էր թէ չէր։ Հաջիւ ճշգրտած էր այս կէտը,
որ Փրանսացի լրագրող մը, Պէյրութի
մէջ, կը յայտնէր թէ հարցազրույց մը ու-
նեցած էր հետը, Հինգշաբթի ցերեկի
էր մայր հաշիւ ընել, թէ կարելի է՞
հարց մը դնել Մոնփարնաս ժամը 17.23-
ին, Օրը - հարուէն 18.50-ին օդանւոր
կայանի կիսակայան դէմերու եւ Հինգշաբ-
թի առաւ ճանդերէն ընտանեօք նախաճա-
նիկ իրիկունին - Լիբանանի Գու-
նթաթի վրէջը։ Հաւանաբար բոլորովին
անպիտան պէտք է ըլլայ, եւ եթէ այդ-
պէս է, ալ առկա նուազագույնը է Ֆր-
անսացի վիճակը, որ կը շարունակէ Ֆր-
անսական փնտռել մարդիկ, որոնք Լիբանան
էն եւ կը յայտարարեն թէ մատ չունին
արդարեւ մէջ, մինչ մայրիկ Ապ-
տալլայի ալ կ'ընէ որ «Շատ կը սիրէինք
Փրանսան։ Այս երկիրը անարդար է մե-
զ հանդէպ։ Առանց պատճառի, առանց
պատճառի կ'ամբաստանէ երիտասարդները։
Երբեք է, տղաքս ազգայնական են, բայց
մէջ մարդ հպարտ է անոնցմով»։
Քիչ առ Քիչի ոստիկաններին մասին,
որ հաստատուի որ ռուսեր թափել վա-
րձապատան առջեւը գտնուող ապրամանին
մէջ գրուած է, պայթելէն հաղիւ կէս
կայանի մասով։
Քիչ առ Քիչի ոստիկաններին մասին, Հինգ-
շաբթի օր, տեսարժան վայրերու այցե-
կները, ծախարթա, պատճառարանե-
րով թէ սիրտ չունի, սուգի մէջ է։

× Փրանսացիներու լայն մեծամասնու-
թիւնը մը 77% կողմնակից է մահապատի-
թի ահաբեկչներուն համար։
× Փրանսա հաստատուած Լիբանանցի-
ները վարչական գիտարարութեանց կը բա-
խին եւ նախատանքի ալ ենթակայ են տե-
ղայններու կողմէ, որոնք՝ «Երկիրը
դնա՛ն չեն խնայել»։ Նոր չէ, որ նման
կապութեանց մէջ, չորս (եւ յաճախ մի-
այն չորս) թացին հետ զոհուի։
×
Բուն հարցը, սակայն, Ապտալլայ ըն-
տանիքով ոչ կը բացատրուի, ոչ ալ կը
լուծուի։ Ինչ որ յստակ է, այն է որ ամ-
բողջ կատարուածը, ուր ո'ր ըլլայ (Լիբա-
նան թէ Փրանսա), ինչ ձեւի որ ըլլայ
մէկ նպատակ կը հետապնդէ՝ Փրանսան
բռնել Մերձաւոր - Արեւելքէն։ Ինչո՞ւ,
այս «ինչո՞ւ»ին պատասխանը եթէ զերտ-
նուի - ոչ թէ ենթադրություններով մի-
այն - այն ատեն կը գտնուին նաեւ անոնք,
այն երկիրները այսինքն, որոնք այս հա-
կաՓրանսական ահաբեկչութեան ետին են։
Եթէ միայն Ապտալլայներու հարցը ըլլայ,
անոնց ետին ալ Սուրիան կասկածի տակ
պէտք է առնուի։ Բայց, պարզ է - եւ
որոշմանական - որ առ այժմ պետական
եւ պաշտօնական անձնաւորություններէն
ոչ մէկը ոչ մէկ երկրի անուն տայ։ Հարկ
է նաեւ հարց տալ թէ ինչ շահ կ'ընայ
ուսնեալ Սուրիա այսքան նուազագույնով
Փրանսան։ Կան նաեւ Իրան եւ Լիբիա։
Բայց, բոլոր պարագաներուն ալ ընդու-
թիւնը հրապարակ կը դնէ թեր ու գէժ
վարկածներ։ Եւ հոս է արդէն Փրանսա-
յի գիտարարութիւնը, պատերազմ մըն է,
բաժնէ Շիրաք, առաջին ասիւն, ճա-
կատարար մըն է, կրկնեց Հինգշաբթի
իրիկուն եւ սակայն. - Ո՛ւր է թշնամին
եւ մահաւանդ՝ ո՞վ է թշնամին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ 25 խորհրդային զինա-
նազէտ արտաբերեց, լրտեսութեան մե-
ղադրանքով եւ 13 օրուան պայմանաժա-
մով։
ՀՐԻԱԿԱՆ ՖԻԼՄԻ Ե. փառասօնը, որ
տեղի պիտի ունենար Փիլալիսիս - Մա-
թինեոն, Սեպտեմբեր 16-էն 30, յետա-
ճրդուեցաւ ցնոր տնօրինութիւն, որով -
հետեւ սրահը այլեւս չի տրամադրուիր,
բացման երեկոյթէն ետք, այն պատճա-
ռարանութեամբ թէ որեւէ միջադէպի
առաջը կ'ուզեն առնել, քանի որ ան-
գամ մը ոստիկանը եղած է (1985, Մարտ
29, Պոպուր)։ Կազմակերպչները կը յայ-
տարարեն թէ անոնք որոնք այս փառա-
սօնը զբոսնելու են նկատեն, արդէն
խաղ զոհերն են ահաբեկչներուն։
ՍԱՀՄԱՆԱՅՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ իր
հաւանութիւնը առաւ լսողատեսողական
օրինաւորութիւն, բայց քանի մը յօդուած-
ներէ։ Ասոնք կը վերաբերին սեփականու-
թեան չափազանցեալ բազմացման, զրա-
ւոր թէ բերանացի մամուլի բոլոր ձեւեր-
ուն մէջ։

ՏԵՂԻ ՆԻ

ԲԺ. ԱՐԱՄ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Յաւով իմացանք, որ Շարաթ օր, Սեպ-
տեմբեր 13-ին, Անվերսի մէջ, ուր եկած
էր կնոջը հետ քանի մը օր առաջ, զաւկին
մօտ, իր մահականացուն կնքած է լիբանա-
հայ զաղութի ծանօթ եւ անձնուէր զէմքե-
րէն՝ ըս. Արամ Պաղտասարեան։
Մեր ողբացեալ բարեկամը ծնած էր
Անթիպ, 1903-ին ուր անցուցած է ման-
կութիւնը եւ յաճախած տեղւոյն Ռոպրթ
Քոլէժը։ Յետագային, Պէյրութ անցած,
չընկալուած էր ամերիկեան համալսարա-
նի բժշկական ճիւղէն։
Դժուար է, քանի մը հակիրճ տողերով,
ներկայացնել ըս. Պաղտասարեանի տա-
նաւարկներու հանրային գործունէու-
թիւնը Լիբանանի մէջ։ Ըլլայ չ. Յ. Դա-
նակցութեան, ըլլայ Համազգայինի, ըլ-
լայ ազգային - եկեղեցական եւ բազմա-
թիւ ալ ձեռնարկներու մէջ, ան բերած է
իր լայն եւ ձեռնհաս մասնակցութիւնը,
անսակարկ կերպով։ Հին բարեկամներէն
էր Շաւարշին եւ զաջակցական ողբաց-
եալ զեկամար զէմքերու։ Ազնիւ նկա-
րապիտէն, քիչերէն մէկը, որու բացա-
կայութիւնը զգալի պիտի դառնայ մեր
հանրային կեանքին մէջ, եթէ նոյնիսկ
անկէ քաջուած էր վերջին տարիները։
Յուշարկաւորութիւնը կատարուած է
Անվերս, Սեպտեմբեր 17-ին։
Մեր ցաւակցութիւնները Այրի Տիկին
Պաղտասարեանի եւ զաւակներուն։

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՆՈՑՅԵՆՈՒԹԻՒՆ
Ա. ԴԱՍԱԿԱՐԳ

Խորհրդային ախոյեանութեան Ա. դասա-
կարգի մրցաշարի վերջին երկու հա-
ղիւյթներուն, Արտիստի «Կոտայք»ը
պարտութեամբ աւելի վատարարուցած է
իր զինքը զատուորման մէջ եւ ենթակայ
է դասակարգ փոխելու վտանգին։ «Կո-
տայք» Սեպտեմբեր 6-ին (1 - 0) արդիւն-
քով պարտուած է «Կուրան»էն, իսկ Սեպ-
տեմբեր 9-ին, Ռոստոմի մէջ (5 - 0) ար-
դիւնքով ծանր պարտութիւն մը կրած է
տեղւոյն ԲՄԱ-էն։ Ա. դասակարգուած մը-
րցաշարի աւարտին կը մնան 13 խաղեր.
«Կոտայք»ի համար տակաւին ուշ չէ կա-
րենալ մնալու համար յիշեալ դասակար-
գին մէջ։ Անոր համար հարկ է զօրացը-
նել խումբի բոլոր օղակները, մանաւանդ
պաշտպանութեան գիւղերը։

×

Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳ

Այս դասակարգէն հանդէս եկող հայ-
րենի երեք խումբերն ալ պարտութիւն
կրած են Սեպտեմբեր 9-ի հանդիպումնե-
րուն։ Այսպէս, Հոկտեմբերեանի «Սպար-
տակ»ը իր զաւտին վրայ ընդունած է Կի-
րովականի «Քեափաղ»ը։ Առաջին կիսա-
խաղին հիւրերը կազմակերպած են ընդա-
մէնը չորս գրոհներ, որոնցմէ երկուքը
կոլը վերածուած են՝ 30-րդ եւ 35-րդ
վայրկեաններուն։ Երկրորդ կիսախաղին

ՏԵՂԻ ՆԻ

ԱՐԱՄ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Մարտէյի երեմիսի նուիրեալ զէմքերէն
մէկն էր Արամ Պետիկեան, որ իր մահ-
կանացուն կնքած է Սեպտեմբեր 18-ին,
զրեթէ մոռցուած, տարիներէ ի վեր հի-
ւանդութիւնը իրեն պարտադրած էր քաշ-
ուած կեանք մը։
Ծնած Հալէպ 1902-ին, հոն ալ անցու-
ցած է իր մանկութիւնը, նախքան Ֆր-
անսա զաւր եւ վերջնապէս Մարտէյի
հաստատուելը։
Հոն, Արամ Պետիկեան, Չոմական (Չա-
փահաս Որբերու Միութիւն) եւ զաջակ-
ցական, ունեցած է երկար տարիներու
գործունէութիւն։ Հաւած է հոն՝ ուր
որ պէտք էր, յաճախ, եթէ ոչ միշտ, ե-
րեսի վրայ ձգելով իր անձնական գործը։
Կը բաւէր որ զաջակցական ընկեր մը
ժամանէր Մարտէյի, արտասահմանէն
թէ Փարիզէն, որպէսզի Արամ Պետիկեան
իր ամբողջ ժամանակը ու աջակցութիւնը
դնէր անոր տրամադրութեան տակ։ Քա-
նիցս մասնակցած է նաեւ Շրջ. ժողով-
ներու իրեն պատգամաւոր Մարտէյի
չընկնէն։ Կը պատկանէր սերունդի մը,
որու համար հայկ. ազգ. կեանքը եւ իր
զապաւարական ընտանիքը ամէնէն նը-
ւերական ասպարէզներն էին։ Բաւական
տարիներ առաջ, զժախտութիւնն ունե-
ցած էր կորոնցիւլու իր կինը, Չալէյը,
նոյնքան նուիրեալ անձ մը, որ Կապոյտ
Խաչի Մարտէյի ամէնէն գործունէայ
անդամուհիներէն մէկը եղած է։
Այսօր, զժախտաբար, քիչեր յիշեն
թերեւս Արամը, մանաւանդ անցեալի իր
այնքան անաչախելի ծառայութիւնը
Մարտէյի հանրային թէ կուսակցական
կեանքին։
Մեր ցաւակցութիւնները՝ սիրելի Մլքէին
եւ զաւակներուն։

ԺԱՏՐԱԿ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՆՈՑՅԵՆՈՒԹԻՒՆ
ԿԱՆԱՆՑ ԱՆՈՑՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Սմոլեյի (Դաշնակցային Ռուսիա) տե-
ղի ունեցած ճատրակի խորհրդային կա-
նանց ախոյեանութեան մրցաշարի կէս -
աւարտական հանդիպումներուն մեծ յա-
ջողութիւն արձանագրած է երեւանցի
Շուշանիկ Հայրապետեան, 13 կարեկիւ-
թենէ 8 կէտ շահելով։

«Սպարտակ»ի տղաքը թէեւ տիրապետած
են դաշտին եւ յաճախ գրաւած մրցակից-
ներու բերանին հրապարակին ու շուրջը,
սակայն չեն յաջողած գրաւել բերդը,
իսկ հիւրերը 70-րդ վայրկեանին երրորդ
կոլ մըն ալ նշանակելով ամբողջուած
են իրենց յաղթանակը։
Աշտարակի «Օլիմպիա»ն իր դաշտին վը-
րայ ընդունած է Միլիտարի «Աւտոմո-
բիլիստ»ը։ Հիւրերը չեղար գրած են սուր
գրոհներու վրայ եւ կոլ նշանակելու բազ-
մաթիւ կարեկիւթիւններ ունեցած, սա-
կայն «Օլիմպիա»ն բերդապահէր՝ Մա-
նուկեան, յաջողած է փրկել իր բերդը։
Այսուհանդերձ 18-րդ վայրկեանին Հա-
սանով զլուխի հարուածով նշանակած
է խաղին միակ կողմը։ Երկրորդ կիսախա-
ղին Աշտարակցիներու ի նպաստ փենալ-
թի մը նշանակուած է, սակայն Պետրոս-
եան չէ կըցած արդիւնաւորել զայն։
Լենինականի «Շիրակ»ը Սուխուի մէջ
1-ի զէմ 3 կէտով պարտուած է տեղւոյն
«Դինամօ»էն։

ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳԻ ԺԱՌԱՆԳՈՐԴԸ

Ա.

Հայրը Սասնոյ Խուժ գետաւոր Արծուրիկ չէնէն էր. մայրը՝ Մշոյ գաւառի Ալաւորիկն էր: Իսկ ան ծնաւ ու մեծցաւ լեռներու գրկին մէջ թառած գիւղ մը, զոր նոր չէնցուցած էին տուն ու տեղ կորսնցուցած մարդիկ եւ ի նշան ծննդավայրի հանդէպ հաւատարմութեան՝ վերին Սասնաչէն կոչած: Գաղթած մարդիկ էին, հոգ ու տուն կորսնցուցած, հարազատ ու մտերիմ զոհ տուած: Կորսնցուցած էին ամէն բան, սակայն խորունկ անթերացած էին կարօտը, յոյսը, երգը: Եւ ան՝ փոքր մանուկ մը, կը մեծնար կարօտի թեւերուն, կը մեծնար երգի մէջ, զոր կը լսէր ամէն բարի լոյսի հետ ու ամէն բարի գիշերէն առաջ:

Կ'երգէին ծնողքները, կ'երգէին գիւղի տարեց մարդիկ, երբ կարօտը զսպել անկարելի կ'ըլլար եւ կուգային, կը կուտակուէին ու կը լեռնահայկին կոկորդիններուն: Կ'երգէին թեթեւեղութեամբ համար սիրտը, թէ աւելի ծանրացնելու:

Լաւ երգող էր հայրը: Բայց կար նաեւ մէկը, որուն քով կը սիրէր երկա՛ր՝ երկա՛ր նստել արդէն պատանի դարձող Գէորգը եւ վերացած լսել, լսել: Սանահէր Բարսեղի երգը: Այդ երգը զինք կը յախճատէր ու կը տանէր հեռու՝ հեռու, կը հանէին Սանոյ լեռներու կատարները, եւ ծերունիներու ամենօրեայ պատմածներով կը տեսնէր կուտակ ժայռերը եւ լեռներէն կ'ընկնէր ձորերը, կ'ընկնէր Ծովասար եւ ուխտի եկած աղջիկներու երգը կը լսէր թաքուն ու կ'երթար հորեան հետ գիւղը, որ Ծովասարի ստորոտին էր: Եւ այսպէս, օրը օրին կը միահիւստէր պատանիին երեւակայութեան մէջ իրական ու հնգեակայինը: Եւ աւելի ու աւելի սիրելի կը դառնար սանահէր Բարսեղին երգը: Իսկ այդ երգը կուգար արծաթ գանգակի զօգանջով, կուգար երկրի ձայնով, երկրի զոյնով ու բոլորով եւ կարօտած սրտը կը քանդէր: Ծերունիները անոր երգէն ետք երկա՛ր՝ երկա՛ր կը յիշէին, թէ ինչպէս ուխտի կ'երթային Մշոյ Առաքելոց ու Ս. Կարապետ վանքերը: Ինչպէս կը բարձրանային Մարաթուի եւ յոյսով կը նայէին Գաւթի բերդի որձաքար ապառաժներուն:

Իսկ հայրը, որ շատ կը սիրէր պատմել երկրէն, յաճախ կը յիշէր հաւատարմութեան: Ամբողջ Սասունը կը հաւաքուէր Ծովասարի լանջերուն: Ու տօնը, որու ծագման մասին ոչ ոք ոչինչ գիտէր, կը վերածուէր ուրախ երգերու եւ պարերու, զանազան մրցումներու, տօնախմբութեան: Իսկ յետոյ, վերջին օրը, բոլորը կ'երթային Խանդավազի աղբիւրը: Տօնախմբութիւնը իրօք կը դառնար նախընտաց աւանդութիւններու հաւատարմութեան տօն:

— Հայրիկ, Խանդավազի մասին երգէ, — կը խնդրէր պատանի Գէորգը:

— Իրաւունք չկայ, — կը խրատէր հայրը, — սանահէր Բարսեղէն ետք երգելը մեղք է:

Ու կը պատմէր գաւկին, թէ այն օրերուն ինչպէս կ'երգէր երիտասարդ Բարսեղը, կը մասնակցէր երգի մրցումի, եւ մարդիկ հեռուէն կը ձանձնային անոր ձայնը:

Իսկ սանահէր Բարսեղ ամէն անգամ չէր երգեր: Անոր համար լեռնացող կարօտի պահ հարկաւոր էր: Իսկ պատանի Գէորգը գիտէր այդ պահը: Կը նստէր, կը ծխէր, կը ծխէր, յետոյ՝ հէ՛յ գիտի Ծովասար կ'ըսէր, ու մէկէն կը քանդուէր ձայնը ու կը յորդէր:

Իսկ ձմեռը հարսանիքները կը սկսէին: Կը չէնցային հազար ու մէկ վիշտ տեսած մարդոց օճախները, եւ արդէն անոնց գաւառները պատկեր կ'արձանանային: Ժրպիտը կ'երեւար մարդոց աչքերուն մէջ եւ ուրախ երգեր կը հնչէին:

Մեծ պատիւ էր տանտիրոջ համար, եթէ հարսանիքին երգէր ծերունի Բարսեղը: Չէ՞ որ ինք էր հարսանեկան երգերու լաւագոյն գիտակը: Պատանի

Գէորգը երբ լսէր, թէ ծերունի Բարսեղ հարսանիքի տունն է, հոն կը վազէր:

Եւ կ'երգէր Բարսեղ ծերունի, գէպի ետ կ'երթային գէպքին կնճիռները, ի յարգանս երգի՝ ոտքի կ'ըլլէր ու կը զովէր նորահարսն ու նոր փեսան: Ու գէպքը կը շողար երջանկութենէն. մօտ առեւնէն մանուկներ պիտի յայտնուէին օրօրոցներու մէջ եւ պիտի ունենան իրենց պապերու եւ մամիկներու, զոհուած հարազատներու անունները:

Ու կ'երգէր. —

Ի՞նչ պերիք քակտրի նման,
Ծառ խնգինի քակտրի նման,
Թակտր Թակտր մեծ խորհրդան:
Ի՞նչ պերիք քակտրի նման,
Կացէ՛ք պերիք ըզգոնուց չոյին...

— Ինքնուրու տարի ապրեցաւ սանահէր Բարսեղ, բայց ձայնը միշտ մնաց տանեւ: Ու թաքնուեց: Մինչեւ հիմա ակնհայտ մէջ է, — կը պատմէ Գէորգը Յակոբեան: — Լաւ գիտէր երգերուն բառերը ու շատ նախանձախոյր էր: Անոր ներկայութեան ոչ ոք կը համարձակէր սխալ երգել:

Գիւղին մէջ կային նաեւ անուանի ալլերգայացիներ: Ու պատանին կը լսէր Օլոտ գիւղացի վարդանի, Քոյսիկի գիւղացի Եփրեմի, Ակիւր գիւղացի Յակոբի երգերը: Կը տեսնէր, թէ ինչպէս Սասնոյ «Քոյսիկ» կը պարեն ալլերոյ մարդիկ եւ պարելով կ'երթաւորուէին, կ'աչ — լուծուէին: Յաճախ սրնդահար՝ իր նուագի մոզական աղբիւրներէն, թէ պարողներու ոտքերու զօրինակ ու ծափերու որոտէն հմայուած, կ'ըլլէր սեղանի վրայ ու նոր ուժով կը փչէր փողը:

Պատանի Գէորգը կամայ — կամայ կ'ըմբռնէր, թէ այդ պարերուն մէջ կարօտ կայ, նուագին մէջ կարօտ կայ, ծափերուն մէջ կարօտ կայ: Ան փոքր տարիքէն հասկցաւ, որ մարդկային սէրն ու կարօտը տառապանքներ կը ծնին:

Ծերունի մը կար գիւղը. երբ կ'անցնէր փողոցէն, պատերուն տակ նստած աւելի տարեց մարդիկ անմիջապէս ոտքի կ'ընկնէին: Այն ժամանակ կը զարմանար, յետոյ՝ հայրը բացատրէր, որ այդ յարգանքն ու պարտիւր կը արուին Հայոց ծերերուն եւ զանոնք անմահ ստեղծողին: Չէ՞ որ ամբողջ գիւղը հաւատացած էր, թէ ան երկրի մէջ, իր՝ Մեսրոպ Մաշտոցի ձեռքով գրուած գրքերը տեսած է:

Ու այսպէս, երկիր տեսած ծերունիներէն իւրաքանչիւրը առասպել մը, աւանդութիւն մը, երգ ու իմաստուն խօսք մը թողուց անոր սրտին ու հոգւոյն, յիշողութեան մէջ:

Շատ երգեր գիտէր նաեւ քեռի Մանուկը, որ Բերգանք գիւղէն էր:

Ու յետոյ, տարիներ ետք, Գէորգը Յակոբեան արդէն աւարտած էր գիւղի ութամեայ դպրոցը, ապա դրացի՝ Ներքին Սասնաչէնի տանտէրեան, աւարտած էր գիւղնորական ծառայութիւնը, ընտրուած էր կողմնակազմութեան նախագահ եւ թղթակցութեամբ կը հետեւէր բանասիրական դասընթացի: Օր մըն ալ ստառու կանուխ պատահեց արդարեւ գաւկին: Կանչողը քեռի Մանուկէնց տունէն էր: Եւ ան հասկցաւ, որ քեռի Մանուկին ալ կ'երթայ այս լոյս աշխարհէն: Հասկցաւ ու աճապարեց անոնց տունը: Քեռի Մանուկ լուռ պառկած էր եւ երբեմն — երբեմն ծաղիկներ կ'ուզէր, որ երկիր տան: Գիտեմք ցրտաշունչ Յունուար էր: Գէորգը մօտեցաւ անոր սնարին: Ծերունին ձանցաւ ու ձեռքով նշան ըրաւ, որ նստի: Յետոյ իր շալ գոտին պահանջեց: Հանեցին բարձին տակէն: Գոտիին վրայ պրզուեց հանգոյց կար, հասկցուց՝ փակեցին: Մէջը պաղունց մը հոգ կար:

— Երկրի հոգ է, — բառ չըսելով ու բուռ երկնցուց: Յետոյ տկար ձեռքը տա-

Ծննդեան 100-ամեակին ու մահուան

վեցամեակին է ազգային եւ միջազգային

հեղինակութիւն դարձած Զատիկ Խան-

զաղայի պատմութեան մէջ նոր ձիւղի մը

հիմնադրին ու զարգացողն է ան, այ-

սուհանդերձ, շատերու համար կը մնայ

անծանօթ գէպ մը: Մեր մէջ՝ քարտիսա-

գիտութեան հիմնադիրն է ան: Հակառակ

անոր, որ ան գործած է Փրանսայի ոս-

տանին մէջ եւ իր պատրաստած քարտիս-

ներուն մեծ մասը համայն մարդկութիւ-

նը կը շահագործէ, սակայն ունի նաեւ

առանձին աշխատք (քարտէսներու հա-

ւաքածոյ), որոնք Հայաստանի նուիր-

ւած են: Տակաւին, այլ քարտէսներու

պատրաստութեան մէջ չէ՛ մոռցած հայ

աշխարհագրական վայրերը: Գիտնական

մը եւ միեւնոյն տեսն ազգասէր հայ մըն

է Զատիկ Խանզաղեան:

Հետեւինք իր կեանքի ուղեգիծին:

Ծնած է 1886, Ապրիլ 3-ին, Մանիսա:

Նախնական կրթութիւնը ծննդավայրին

մէջ ստանալէ ետք, կը յաճախէ Իգմիրի

Լազարիստներու վարժարանը: Այս շրջ-

անին իսկ կը յայտնաբերէ խորունկ հե-

տաքերութիւն մը՝ ծովային նիւթերու

հանդէպ: 1903-ին կ'երթայ Փրանսա եւ

ընդունուի Լազարիստներու վարժարանը:

Մեր երգեր չմոռնաք...

Յետոյ գէպքը խաղաղեցաւ եւ շրջները

լռեցին յաւիտեան: Անկախ իր վերջին

պատգամն էր ապրողներուն...

Գէորգին տունը կը մնային քեռի Մա-

նուկի երգերը ձայներով վրայ: Ուրիշ

երգեր ալ կային: Ան հին ձայնադիրք մե-

քենայ մը դրած էր ծանօթ մը, նորո-

գեւ տուած ու կը ձայնադրէր:

Պատկած էր քեռի Մանուկ խաղաղած

հոգիով, իսկ տունը կը մնար անոր ձայնը

ժաղաչանքի վրայ: Գէորգը տուն գնաց ու

աշխատեց ձայնադիրքը: Ձայնը իր կը

դառնար ու կարօտը կը յորդէր:

Քիւլէ, լաօ, քիւլէ երթանք մըր երկիր...

Կը դառնար ձայնը իր կը հնչէր ծե-

րունական, բայց այնքան կարօտակէզ,

այնքան յուսալիւս ձայնը:

Բանցրիկ սարեր մէջ արօտին

կը շողայ,

Նարոջ սրտիկ մէջ կարօտին

կը դողայ,

Կայնի խորոտ, կայնի անոյշ,

կայնի քամ, կայնի երթանք մըր սարերին

տեսութեան...

Յետոյ Մանուկի ձայնը «Մարաթուի»

կ'երգէր...

Այդպէս կը հանգչէին ծերունիները մէկ-

մէկ, իսկ ձայնը իր վրայ կը մնային

անոնց երգերու բեկորները, ժամանակ-

ւան մը գիւղ ու տանական ձայններ արձա-

գանք — յիշողութիւնները: Կը մնային ի-

րարու քով: Եւ այդ ոչ թէ ձայնադարան

էր, այլ կարօտադարան: Մարդկային

կարօտն էր ի մէջ հաւաքուած, եւ Գէորգ

ոչ միայն ակնածանքով, այլեւ ներքին ա-

հով մը կը նայէր այդ ժաղաչանքներուն,

որոնք իրենց մէջ կը պահէին սահուն կա-

րօտ ու սէր, անմար յոյս ու հաւատք: Ա-

ւելի քան հարիւր նման երգեր:

Սակայն ի՞նչ երգողներու, ի՞նչ նուա-

զողներու, ի՞նչ պատմողներու ձայնը

անհետ կորսնցած — դացած են անդարձ —

յաւիտեան: Իսկ ան փրկած էր զոնէ այս

քիւլէ, որ արդէն մե՛ծ, շա՛տ մեծ դանձ

պիտի դառնար, վկայարաններէն մին մեր

տոհմիկ երգի:

ԳԵՈՐԳ ԴԵՆԻՐԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Կը յաճախէ ծովային վարժարան՝ նախ
նուագնացութիւն սորվելով: Ապա կը
յաճախէ Պրէսլի ծովային վարժարանը,
զոր կ'աւարտէ 1910 Օգոստոս 21-ին,
փայտին նիւթերով: Գ. Կարգի վարժարան
ստեղծութեան աստիճանէն կը լարձրանալ
Բ. Կարգի, նաեւ Փարիզի Պատկերազնա-
կան Բարձրագոյն վարժարանը մտնելու
իրաւունք ձեռք կը ձգէ: Կ'աւարտէ զայն
1912-ին՝ վկայուելով իրրեւ ջրագէտ —
ճարտարագէտ:

Օսմանեան Պետութենէն Պոլսա գալու
եւ Օսմանեան կայսրութեան ռազմավա-
րական ուժերու վարչութեան մէջ աշխատելու
հրաւեր կը ստանայ: Կ'ընդունի հրաւերը
եւ, Պոլսա գալով՝ երկու տարի կը ծա-
ռայէ:

Երբ 1914-ին Առաջին Աշխարհամարտը
կը պայթի, իր կեանքը վտանգուած գտա-
լով, պուլկար սպաննու օժանդակու-
թեամբ կը յաջողի Պուլկարա ապա-
տանիլ, սակայն ան կը մերժէ ծառայել
պուլկար Պետութեան, ինչ որ պատժա-
կը դառնայ իր բանտարկութեան: Հաւա-
նարար այս մերժումին մէջ իր դիմաւոր
գերը խաղաղած ըլլալ Համաձայնական
ներուն դէմ չլուծուելու իր վեհանքն կեց-
ւածքը: (Չմոռնանք, որ իրին մասնագի-
տութիւն եւ վկայական հայթայթած Ժը-
րանսան մաս կը կազմէր Համաձայնա-
կաններուն):

Կը դատուի եւ, իրրեւ լրտես ամբա-
տանուելով՝ մահուան կը դատապարտու-
ի: Սակայն հայ դատութիւն եւ իր աղե-
ցիկ փաստաբանին միջամտութեանց շը-
նորհիւ, կ'ազատի եւ կ'ուղարկուի Փը-
րանսայի բանտարկեալներու կայանը:

Չինապոլսոյ (1918) կը փոխադրուի
Սեւանի (Յունաստան) եւ հոնկէ կ'անցնի
Փարիզ: Իր աւագանին մէջ է: Կը վերա-
դառնէ իր ուսուցչներն ու Ծովային նա-
խարարութիւնը: Ժորժ Լէյկ (Ծովային
նախարար) զրկարաց կ'ընդունի զինք, ա-
մէն յարմարութիւն ընծայելով իրեն:
Պատկերազնային քարտիսագրական տաղան-
քնոր իր առաջին քայլերը կ'առնէ: Ի պա-
տի իրեն, պէտք է նշել, որ իր ապա-
րէզին երախտը կը կազմէ «Հայաս-
տան» պատմական աթլաս (1920) դրօշը:
Պատկերազնային ունեցած է երկու տեսակի
գործունէութիւն — ազգային եւ քարտիս-
ագրական:

1919 — 1920 դործակցած է մեր գոյ
պատուիրակութեանց — Հայաստանի Հան-
րապետութեան Պատուիրակութեան (Ա-
ւետիս Ահարոնեանի նախագահութեամբ)
եւ Ազգային Պատուիրակութեան (Պողոս
Նուպար Փաշայի նախագահութեամբ)
հետ:

1928 — 1932, նախ իրրեւ քարտիսագ-
րագ իրրեւ փոխ — նախագահ գործած է
Հայ Մշակութային Ընկերակցութեան
մէջ: Բ. Աշխարհամարտէն ետք, վերա-
դառնալով իր ստանձնէ փոխ — նախագահի պա-
տօնը:

1935-ին՝ Ժորժ Լէյկի, Հանրի Լորէն
եւ Այսլէր Պուրտիսի հետ կը հիմնէ Փա-
րիզի Հայկական Տնտեսական Կեդրոնը:
Եղած է քաղաքային տեսուչ Սեւանի
Սամուէլ — Մուրատեան վարժարանի
(1928 — 1952):
Պատկերազնային քարտիսագրական վա-
տակը յաջողական եւ արժէքաւոր է: Մե-
ղի ծանօթ է քարտիսագրական 10 գործ:
Կը նշենք զանոնք:

1. — «Հայաստանի աշխարհագրութեան
միութեան տեղեկագիր» (1920, 40 մեծ-
գիր էջ): Կը պարունակէ Հայաստանի
հին եւ միջին դարերու, արդի եւ ժամ-
նականից շրջաններու 25 քարտէս: Յա-
տաշարանը գրած են Աւետիս Ահարոնեան
եւ Պողոս Նուպար:

Պատրաստած է մեր գոյ պատուիրա-
կութեանց պահանջով, հայկական հողա-
յին պահանջներու՝ Փարիզի վեհաժողո-
վին ներկայացման իրրեւ պատմական
փաստաթուղթ:

2. — «Աշխարհագրական տեղեկատուու-
թիւն», Իրաքի եւ Թուրքիոյ սահ-
մանագծման (1924):

3. — «Թուրքիոյ տնտեսական աշխար-
հագրութեան աթլաս» (1924):

4. — «Աւերիոյ եւ Լիքամանի տնտեսա-
կան աշխարհագրութեան աթլաս» (1926):
Կը պարունակէ 67 քարտէս, Պողոսի պատ-
միչէն նոր ժամանակներու, աշխարհագրական
մական, քաղաքական, աշխարհագրական
եւ տնտեսական տեղեկութիւններ: Թիւ-

10, 12, 14, 39 - 44 քարտէսները կը վերաբերին նաեւ Հայաստանի:

5. - «Օտ նահանգի աթլաս» (1928):

6. - «Ալմերիոյ պատմական, աշխարհագրական աթլաս» (1930): 1830 - 1930 շարիւրամեակի ոսկեմատենան է: Թունուցի եւ Մարոքի թաղաւորները զինք կը պատուեն արարական իֆթիխար պատուանշանի հրամանատարի աստիճանով: Յրանաական կառավարութիւնը զինք կը պատուէ Պատուոյ Լեզէնի Ասպետի շնորհանով:

7. - «Պաղեստինի տնտեսական աշխարհագրութեան աթլաս» (1932):

8. - «Ալգաի տնտեսական աշխարհագրութեան աթլաս» (1931):

9. - «Յունաստանի տնտեսական աշխարհագրութեան աթլաս»:

10. - «Հայաստանի քարտիագրութեան աթլաս» (1960, - 199 էջ, որուն 17 էջը դրոշմին, 120 էջը՝ քարտէս եւ տարածակ):

Բաղմամեայ աշխատանքի արդիւնք է այս գործը: 1930-ական թուականներէն ի վեր լծուած էր անոր պատրաստութեան աշխատանքին: 1932-ին՝ «Կեանք եւ Արեւմտ» տարեգիրքին (Փարիզ) խմբագրութիւնը կը զրէր:

«Պ. Խանգաղեանի երազն է օր մը լոյս ընծայել Հայաստանի ընդարձակ աթլասը: 1920-ին երազարկածը նախափորձ մըն էր միայն: Անքի վաւերաթուղթեր հաւաքած է: Իր գտած հայկական քարտէս - ներքի թիւք արդէն հասած է 630-ի: Տրքուած ըլլալով մեր երկրին շարունակական փափախութիւնը, աշխարհիս միակ ազգը եղած է Հայաստան, որ ունեցած է ամենէն շատ քարտէսը» (էջ 129):

Յաջորդ տասնամեակներուն, հաւանաբար ան կը շարունակէր իր հաւաքման աշխատանքը եւ նոր քարտէսներ կ'աշխատէր: 1960-ին լոյս ընծայած «Հայաստանի աթլաս»ին համար, որ կոթողական գործ մըն է, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան զայն կ'ընտրէր պատաստմանեան թղթակից անդամ:

Տարիներով (95 տարի), վաստակով եւ փառքով բեռնաւորուած մահացաւ 1980 Յունուար 25-ին՝ Քուրպրիուայի (Փարիզ) իր բնակարանին մէջ:

Ա. ՏԷՐ - ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

LIVRES REÇUS

OPERATION NEMESIS
LES VENGEURS ARMÉNIENS
JACQUES DEROCY
Préface : Gérard Chaliand
Ed. Fayard, Paris 1986.

ԵՆՆԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿ

ՌԻՍԱԲ ՄԵԾԱՐԵՆՅ
ԹՈՐՈՍ ԱՉԱՏԵԱՆ

Ամբողջ գիրքին մէջ, ոչ մէկ էջ՝ որ տըրպատէ, որ ազգէ, որ ցնցէ, որ խորհրդազանգ տայ: Գիրքին ամբողջ ընթացքին մէջ զազափարի ու նիւթի հիմերէն զարկ տիրապէս անձնական բանաստեղծութիւն մը, խանձարուրտած անխմատ ու արտառոց խորհրդապաշտութեան մը ձորակներով, անմարտելի եւ յուսահատեցողիչ է: Պէտք է աւելցնել որ՝ զրիչի հիւսնութիւնը, լեզուին տիրացումը եւ զիտակցութիւնը, նկարագրելու կարողութիւնը չէ՝ որ կը պակասի Մեծարենքին: Ունի նկարագրութիւններու յորդանոթի մը բառերու ներդաշնակութիւն մը, պատկերներու կենդանացողիչ վրձին մը, նմանաձայնութիւններու հնչական զանազանութիւն մը՝ ճշմարտապէս հրապարակ եւ համակրելի...:

Պէտք է մտադրել այդ կեղծ արուեստին միջոցով վանելու, արգիլելով անոր մտաքը եւ սպրդումը մեր բանաստեղծութեան անարիւն երակներուն մէջ, ուր կրնայ անդամանելի աւերներ գործել,

ԱՌԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ
ԱԼԵԿՍԱՆԸՐԵԹԻ ՄԷՋ

ԳԱՆՏՈՒՐԱՆԻ
ՀԱՅ ԱՌԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Քէսապի ժողովուրդը բազմախաղով կը սկսի տարածուիլ զէպի հարաւ եւ զէպի արեւմուտք եւ վերջին երկու դարերու միջոցին կը հիմնէ նոր դիպեր, որոնց մեծագոյնն է Գալատուրան կամ Գարաթուրան: Սա վերջինը շինուած է եօթը կամ ութ քիլոմետր երկարութեամբ նեղ հովիտի մը մէջ, որ բերդի աւերակներուն զոնուած սարահարթին ծայրէն սկսելով կ'ընկէ եւ կը հասնի մինչեւ Միջերկրական ծով: Իրականին մէջ Գալատուրան ինքը իրարմէ հինգէն - քսան վայրկեան հեռաւորութեամբ ութ փոքր դիպերու կամ թաղերու խմբաւորումն է: Այս ձորին զրեթէ մէջտեղ կը գտնուին Եարալեան, Լըջիկեան (կամ Կէօքճեան) եւ Սաղարճեան տոհմերու անուններով կոչուող երեք թաղերը, որոնց զրեթէ ըլլոր բնակիչները Բողոքականներէ կը բաղկանան: Գաղազեան, Թէրզեան եւ Ծովեղեռնայ թաղերուն մէջ ալ Բողոքական ընտանիքներ կային: Դարուս սկիզբը Գալատուրանի աւելի քան հազար անձ ժողովուրդին մէկ շորորով Բողոքական հասարակութեան կը պատկանէր: 1918 - 1920-ի միջոցին զիւրի ըլլոր բնակչութեան հազար 45 առ հարիւրը տարազրուծուած վերադարձած է: Իսկ Եարալեան թաղի 74 անձ Բողոքականութենէն միայն այր մը վերադարձ է:

Աւետ. Շարժումը այս զիւր մտած է Քէսապի եկեղեցիէն զրկուած աւետարանիչներով եւ զօրացած է 1860-ի հոն հաստատուող քէսապի ընտանիքներով: Բայց բողոքականութեան միայն զիւրերու աւետարանականութիւնը տկար մնացած է հոս, թէպէտ Քէսապէն դուրս առաջին անգամ Գալատուրանի մէջ է որ Աւետարանական եկեղեցին կազմուած է 1873ին, եօթը անդամներով: Աւետարանական գործը հոս միշտ յառաջ տարուած է ուսուցիչ քարոզչով մը՝ ենթակայ ըլլալով Քէսապի եկեղեցիին իբր անոր մէկ ճիւղը: Սկիզբէն մինչեւ հիմա ունեցած է իր սեփական զարոյցը, որուն աշակերտութիւնը 1878-ին եղած է քառասուն, եւ ապա ատեն մը բարձրացած է մինչեւ վաթսուն - եօթանասուն: Ատանայի ջարդէն ետք, 1909-ին նոր եկեղեցական զեղեցիկ չէր մը շինած եւ տասով տասնհինգ մէթր տարածութեամբ:

Մինչեւ եկեղեցիին կազմութիւնը, 1873-ին Աւետարանական գործը յառաջ տարուած է քէսապի աւետարանիչներով եւ 1873-էն մինչեւ 1915 յաջորդաբար հետեւեալ ուսուցիչ քարոզիչներով. - Սահակ Սաղարճեան եւ Դուկաս Եարալեան. երկուքն ալ գալատուրանցի եւ եկեղեցիի հիմնադիր անդամներէն: Սարգիս Եր-

վատախտարակ համաճարակի մը թոյնը կաթեցնելով հոն:

«Նոր Տաղեր»ու մասին Յ. Տ. Յակոբեանն է նորէն կ'արտայայտուի, այս անգամ աւելի համոզուած ու վճռական կը դրուատէ «ինքնատիպ» նկարագիրը Մեծարենքին:

« Իր ճարման ուրիշին ոտքին տակ չէ ինկած, ինք բացած է արահետը կեանքի ապալիւր սարին վրայ, եւ կ'երթայ անկէց, թարմ, պերճեղանգ, արեւալիւր, տիրանոյշ, սրտատրոփ, հոգեցունց ծաղիկներ ցանկելով, ամուսնի շինելով, կամ աւելի ճիշդը բնութեան հրաշխոս, խանդարորը, զգայաճոխ գոյները, ներութիւնները քաղելով, ծծելով ու իր հոգիին մէջէն պրիմաակելով...: Իր զրէին տակ ամէն իր կը խօսի, ամէն բան իմաստ մ'ունի, անուշտ իրերը երազներ ունին, անյօդ կազմաւորութիւնները բաղձանքներ, բնութիւնն է վերջապէս որ կ'անդարձաւորուի ու կը խօսի իր մէջ: ... Հաւատաւոր, տարփանքներու մէջ վերապահ, բարեմիտ մարդասիրական, սրտազեղ ու անկեղծ, տոհմիկ խառնուածք ունեցող մեր արդի միակ քերթողն է: «Նոր Տաղեր»ու մէջ կը ներկայանայ իբր աւելի կուտարեկարծութեամբ արուեստագէտ մը: Երեւանցիութիւնը եւ պատկերացումը մը այս երիտասարդին քով հասած է դարձուցումի մը, որուն չի կրնար հաւասարել ոչ մէկ թրքահայ բանաստեղծ ու զրապէս: Յ. Գ. Մարեան, Մեծարենքի ուղղած

կաթեան, ձորճի Շէմճա (1896 - 1899) Ուրֆայի Բ. կամ Ասորի Բողոքական եկեղեցիի զաւակը, Համարձուծ էլմահան, Սահակ ... Սամուէլ Վարժապետեան, Յովհաննէս Քէշիշեան (1909): Կիրիկիոյ ջարդէն ետք գործած են Յարութիւն Մարաշեան, Յովհաննէս ... եւ ամառուան եղանակին այցելու քարոզիչներ գործած են առանց քարոզիչի մնացած տարիներուն: 1873 - 1915-ի միջոցին եկեղեցիին եւ զարոյցին ամէնէն փայլուն շրջանը կը կազմեն ձորճի Շէմճա-սի գործած տարիները:

1915-ին ըլլոր զիւրը կը տարազրուի: 55 բողոքական ընտանիքներէն 18-ը միայն կը վերադառնան: 1921-ին այս թիւը կը բարձրանայ քսանի, որ կը կազմէր զիւրի բնակչութեան մէկ հինգերորդը: 1923-ի ամառուան սկիզբն է որ առաջին քարոզիչը կը զրկուի: Այդ թուականէն մինչեւ հիմա գործած են հետեւեալները.

1. - Տիգրան ձ. Խրոբեան, Հայէպի Մանչերու Բարձրագոյն Վարժարանի ուսուցիչ, ամառուան երեք ամսուան համար միայն կուգայ, բայց կը յօժարի մինչեւ 1925-ի Օգոստոսի վերջը հոս մընալ մերթելով Բարձրագոյն Վարժարանի ուսուցչական միայնուն պաշտօնը: Այս տարիներուն եկեղեցին կը վերակազմուի, անոր նոր չէնքին պակաս մնացած մասերը կը լրացուին, հոգեւոր գործը կանոնաւոր կերպով կը վերահաստատուի, Կիրակի օրեր չափահասներու դաս ընդհանուրին համար պաշտամունք ու քարոզ եւ փոքրիկներուն համար կիրակնօրեայ զարոյց եւ լուր օրերուն շաբաթական երկու աղօթաժողով կը կատարուի: 1923 - 1924-ին քարոզիչին տնօրէնութեան տակ ըլլոր զիւրը կ'ունենայ միացեալ վարժարան մը: Յաջորդ տարին զարոյցները կը դադուին: Քարոզիչը հոգեւոր նոյն գործը վարելով համարեւրճ Քէսապի նախակրթարանին տնօրէնութիւնը կը ստանձնէ՝ իրեն աւագ գործակից ունենալով ձորճի Ինճէճիքեանն ու Օրիորդ Ռեբեկա Քիթիշեանը:

2. - Նշան Գաղազեան 1925 - 1926, Գալատուրանցի հոգեւոր եղբայր մը:

3. - Պատ. Պօղոս Թիւթիւնճեան, 1926 - 1932:

4. - Բիւզանդ Գալֆայեան, 1932 - 1935:

5. - Յարութիւն Պաշեղեան, 1935 - 1937:

6. - Յովհաննէս Հանճեան, 1937 - 1938: 1938 - 1939-ին նոյն պաշտօնով կը գործէ Պաղճաղը:

Բեմը թափուր մնացած է 1938 - 1939-ին:

7. - Սամուէլ Թոգանճեան 1939 - 1941: Բեմը թափուր մնացած է 1941 - 1942:

8. - Աւագ Աւագեան, 1942 - 1945, որ

իր նամակին մէջ կը գրէ. «Ազնի բանաստեղծ, կ'ողջունեմ «Նոր Տաղեր»ու մէջ ձգնաբիւր Բանաստեղծ մը, որ գիտէ զգալ եւ զգացունել բացարձակը, եւ որոյ նման հազիւ երեք մը կըրցանք տեսնել վերջին քսան տարուան անթիւ անհամար հայ քերթողներուն մէջ:

Գեղամ Բարսեղեան եւս կը շեշտէ իր գրախօսականին մէջ «Ծիթածանի Երգիչ»ին իր Բ. երկին մէջ աւելի կուտարեկարծուած, «Իր զիծերուն եւ հրապոյններուն մէջ աւելի ճշգրտած» դուրս գալը. «Աճա՛քնարակիր պարմանին, որ ծաղկաւէտ ճամբաներէն կը դառնայ կրկին, նոր գեղեցկութիւններով բեռնաւոր: Իր տաղերը դուրս առաքելութեան ուխտագիր, ընծալարեւորած իր անանուն յոյզերու երջանկութեամբ թէ տառապանքին, անկաշկանդ թափառաշրջին է ան որ մերթ կը յամենայ տրտմանի անդորր ստուերներու խորք, եւ սակայն հեշտաւէտ աղբիւրներէն կ'անդին բաղձանքներն ու ապրելու կամքը կ'արբենայ: Մեծարենք ապահովապէս իմով ընդլայնեց բանաստեղծութեան տարրը մեր նորագոյն գրականութեան մէջ, բայց մանաւանդ ճոխացուց զայն նոր շեշտով մը, եւ պոյսահայ վերջին բա - նաստեղծութեան մեծ մասամբ իրարու նմանող իրարու հետ շփոթուող գոյններուն մէջ ստեղծեց այն յատկանշական, թարմ գոյնը որ քաղքենի պուշտիկներուն չէ երբեք:

(Շար. 16)

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԿԵԱՐԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ՁԱՅՆԸ

Կեարիոյ եւ չրջանի Հայրենակցական Միութեան ժողովը տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 13-ին, Շարաթ օր ժամը 15-ին Շ. Բ. Բ. Մ. «Ալեք Մանուկեան» սրահը, եւ արուեստի կարեւոր որոշումներ:

Առաջին՝ 1987 Սեպտեմբերին պիտի պատրաստուի կարաւանախումբ մը խորհրդային - Հայաստան եւ Նոր - Կեսարիա այցելելու համար:

Երկրորդ՝ արդւմ մը լոյս պիտի տեսնէ 1987 թուականին վերջին քսան տարուան աշխատանքները յոյց տուող եւ պատկերազարդուած բազմաթիւ նկարազարկաններով:

Երրորդ՝ 1987, Յունուար 18, մոմաւաճութեան հանդիսութիւնը պիտի կատարուի Մեղքեան կրթական հաստատութեան վաթսուհամեակի ոգեկոչումով: Տարեկան ճաշին (Ապրիլ) պիտի տօնուի Չաթի-հերոսամարտին 70-րդ տարեդարձը:

Չորրորդ՝ Միութիւնը երիտասարդներով զօրացնելու եւ Լիոն, - Մարսէյլ նոր մասնաճիւղեր կազմակերպելու համար հայրենակիցներ՝ Կ. Սարաֆեան եւ Եգ. ձորճեան տրամադիր զոնուեցան այս գործը յաջողցնելու:

Ապա՝ յարգանքով յիշուեցան հայրենակիցներ. - Յովսէփ Սվաճեանի մահը, ինչպէս նաեւ Տիգրան Յ. Թաճեանի, յետոյ ցաւով նշուեցան Սոնա Թօփալեանի, Վ. Պետանեանի, Արա Պարթեանի կորուստները որոնք պատահած են արձակուրդի ամիսներուն:

Հիանալի եւ օգտակար նաեւ հայրենաւորէր որոշումներուն քովը տխուր եւ բնական մահեր, որոնց միմիայն ցաւակցութիւններ կրնանք յայտնել սղակիր ընտանիքներուն:

ՄԱՃԱԿԵՑԻ

Եղած է Գալատուրանի քարոզիչ եւ միեւնոյն ատեն Քէսապի միջնակարգ վարժարանին տնօրէնը:

9. - Նշան եւ որդին Յովհաննէս Գարճեան: Նշան, հոգեւոր եղբայր մը, պատասխանատու էր բեմին. բայց մարմնական տկարութեան եւ անհանգստութեան պատճառով չէր կրնար գործօն բաժին մը ունենալ, իր որդին Յովհաննէս կ'օգնէր իր հօր՝ միեւնոյն ատեն վարելով զարոյցը: Ծառ չանցած հայրը կը մեռնի 1948 Փետրուարին եւ որդին ըլլոր գործին պատասխանատուութիւնը ստանձնելով կը ծառայէ մինչեւ 1948-ի աշուն: Յետ պատերազմեան շրջանի միջոցին, Բ. Գալֆայեանի պաշտօնաւարութիւնը կը զրաւէ եկեղեցիի պատմութեան ամէնէն փայլուն ժամանակը: Եկեղեցին ամէն ուղղութեամբ զարգացած է. կիրականօրեայ զարոյցի կանոնաւորում եւ ամուսն, նոր Ջանից ընկերութեան կազմութիւն, բարձրագոյն նախակրթարանի հաստատութիւն, չափահասներու եւ կրտսեր սերունդի մէջ հոգեւոր եւ եկեղեցական եռանդ՝ արտաքին փաստեր են: Աւագեանի ժամանակ եկեղեցին երկրորդ վերելք մը կը սկսի յոյց տալ, զոր Գարճեան կ'աշխատի տեւականացնել, բայց ներգաղթը վրայ կը հասնի եւ Աւետարանական ժողովուրդին կէտը կը մեկնի Հայաստան: Գործը չի դադրել սակայն: Տիգրան եւ Իսահակ Սարաֆեան եղբայրներ, պետական ուսուցիչ եւ միւսը պետական քարոզչարժէսապի մէջ, գոյնիլի զոհողութեամբ եւ նուիրումով կը ծառայեն Գալատուրանի հոգեւոր գործին, Գարճեանի մեկնումէն մինչեւ հիմա:

Բոլոր շրջանին մէջ ամէնէն ազգատ գիւղն է Գալատուրան, որուն ժողովուրդին կէտը կը պանդխտէ ապրուստի համար: Այս պարզ բայց հաստատ հաւատքի տէր, հիւրասէր եւ չարքաջ ժողովուրդը հաւատարմութեամբ կը շարունակէ եկեղեցական գործը հակառակ մեծ դժուարութիւններու:

Համագրեց՝ ՏՈՔԹ. ՀԱՅԿ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Հայէպ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանի հա-
յերէն լեզուի դասընթացները կը վե-
րսկան Զորքաբերի, Սեպտեմբեր 24,
առաւօտեան ժամը 9-ին :
Արձանագրութեանց եւ տեղեկութիւննե-
րու համար դիմել վարժարան :

Ecole St. Mesrop
4, rue Komitas — 94140 Alfortville
Tél. : 43 - 96 - 18 - 13
43 - 78 - 92 - 91

×

ՄԱՐՍԵԻԼ

Հ. Բ. Բ. Միութեան Մարտչլի վար-
չութեան հովանաւորած հայերէն լեզուի
միօրեայ դասաւանդութիւնները սկսան
Սեպտեմբեր 10, Զորքաբերի օր :
22, rue St. Victoire

Ecole St. Joseph
13006 Marseille

Արձանագրութիւնները կը շարունակ-
ւին, Զորքաբերի եւ Շարաթ, կէսօր
վերջ, ժամը 14 - 17, վերեւ յիշուած
դպրոցին մէջ :

Իսկ Երկուշաբթի, Երեքշաբթի, Հինգ-
շաբթի եւ Ուրբաթ օրերը արձանագրու-
թիւնները տեղի կ'ունենան, Հ. Բ. Բ.
Միութեան գրասենեակը :

33, Cours Pierre Puget
13006 Marseille

Կէսօրէ վերջ, ժամը 14 - 17 հեռա-
ձայնի թիւ 91 - 37 - 75 - 97 Զորքաբե-
րի օրերը հեռու ընկողներուն համար
լինքաշարժի սպասարկութիւն :

Կր դասաւանդուին, մայրենի լեզու,
Հայոց Պատմութիւն, Կրօնք, Աշխարհա-
գրութիւն, Երգ եւ Զեւարուեստ :

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան
առանձին դասարաններու մէջ :

Շարաթ օրերը մեծ սկսնակներու հա-
մար մանաւանդ ՊԱՐԱՎՈՐԷԱՅԻ պատ-
րաստուող հայ ուսանողներու, կէսօր
վերջ ժամը 14 - 16 :

le CLUB
FRANCO - ARMÉNIEN
d'ANTONY

Կը ներկայացնէ

ՆԱՅԻՐԻ
ՊԱՐԱՎՈՐԷԱՅԻ

Սեպտեմբեր 26, Ուրբաթ, Երեկոյեան
ժամը 20-30-ին :

Salle Firmin Gemier, Antony
Place du Marché

Կը նախագահէ՝

Երեսփոխան - Քաղաքապետ՝
ՓԱԹՐԻԲ ՏԷՎԷՃԵԱՆ

Տոմսերը ապահովելու համար դի-
մել հետեւեալ թիւերուն, Անթոնի -
Պ. Ա. Մովսէսեան 46-68-31-13

Տիկին Ա. Մամեան 46-66-09-75

Տիկին Լ. Աւետիսեան 46-66-45-90

Տիկին Ա. Սամուրյան 46-68-24-62

Այս տարուան վերամուտի հալա-
կան տոմսին ձեռնարկն ըլլալով, կը
խնդրուի տեղերը կանխաւ ապահովել :

- ձԱՇ -

ԼԻՈՆԻ ՄԵՋ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մա-
նաճիգս իր հիմնադրութեան 58-րդ տա-
րեկաւորին առիթով կազմակերպած է

ձաշ մը, Սեպտեմբեր 28, Կիրակի օր,
ժամը 12-ին, տեղւոյն Ս. Յակոբ Եկեղե-
ցոյ յարակից Ազգային Տան սրահին մէջ :

Ձերմ միջնորդ : Ճոն ճաշացոյցակ :

(Արեւելեան համալսարանի միջնորդ քննադատ) :

Փութապէք աշմէն իսկ ապահովել ձեռ
տեղերը մինչեւ Սեպտեմբեր 20, Շարաթ
Երեկոյ, հեռաձայնելով 78 - 49 - 06 - 06

եւ կամ 78 - 75 - 90 - 30 թիւերուն,
ամէն օր ժամը 19-էն վերջ :

ձաշադին՝ 100 Փրանք :

ՄԱՐՍԵԻԼ -

Այլի Տիկին Միքէ Թիւթիւնճեան
եւ ազգային,

Տէր եւ Տիկին Տիւրիսո
եւ զաւակները,

Տէր եւ Տիկին Փիլիպի եւ զաւակը,
Պետիկեան եւ Տօլալեան ընտանիքները
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ
մեծ - հօր՝

ԱՐԱՄ ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 18-ին :

Յուզարկատուութիւնը կը կատարուի
Շարաթ, Սեպտեմբեր 20, ժամը 8-30-ին
Սէն - Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցին, ուրկէ
մարմինը կը փոխադրուի Վալանթինի գե-
րեզմանատունը :

Մահազգ չստացողներէն կը խնդրուի
ներկայ իբրեւ այդ նկատել :

ՆԱԿՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Պուլիպ Ծոտոյի (Մար-
տչլ) մանաճիգը կը ներկայացնէ հա-
յաստ Փիլմ մը՝ «Արիւնապարտը»՝ Սեպ-
տեմբեր 28-ին, Կիրակի, ժամը 15-ին,
Մարտչլի Հայ Մշակոյթի Տունը :

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրան - Լիւրի Կառ-
կանի մանաճիգին պարահանդէսը՝
ՆՈՅՆՄԱՐԻ 15-ին :

×

Կիրակի, Հոկտեմբեր 26, ՄՇԱԿՈՅԹԻ
ՕՐ-ը : Հանդիսութիւն՝ ի նպաստ Իսի
Եկեղեցոյ Միօրեայ վարժարանի :

L.U.C.F.A.F., LA J.A.F.,
THE ENTERTAINMENT CORPORATION (Londres) présentent
avec le concours de la FONDATION NOURHAN FRINGHIAN
(Département Musique)
et des Spectacles LUMBROSO

CHŒUR ACADEMIQUE D'ARMÉNIE
(Grand Prix 1970 de l'Académie du Disque Charles Cros)

— 90 Choristes + Solistes —
Direction OHANNES TCHEKIDJIAN

2 Concerts exceptionnels
A PARIS
EGLISE ST. EUSTACHE
FORUM LES HALLES — Métro et R.E.R.

LUNDI 29 SEPTEMBRE MARDI 30 SEPTEMBRE

A 20 HEURES 45

TCHEKIDJIAN	NOVIKOV	FAURE	HOVANESSIAN
YEKMALIAN	MASCAGNI	VIVALDI	KARA MURZA
KOMITAS	VERDI	VERDI	YEKMALIAN
GANANTCHIAN	GOUNOD	ROSSINI	KOMITAS
TCHOUKHADJIAN	ROSSINI	HAENDEL	TCHEKIDJIAN
		TIGRANIAN	HAROUTOUNIAN

PETIT ORGUE DE SAINT - EUSTACHE

2 PROGRAMMES TOTALEMENT DIFFERENTS

BILLETS EN VENTE

PARIS

- 3 FNAC
- Centre Culturel Artistique Arménien : 6, Cité Wauxhall, 75010 (de 16h à 20h)
- Librairie PALOUYAN : rue de Trévis, 75009
- Librairie SAMUELIAN : 51, rue Monsieur le Prince, 75006 (sauf samedi après-midi)
- HAY DISC : 35, rue La-martine, 75009
- UGAB : 11, square Alboni, 75016

BANLIEUE

- BOIS COLOMBES
DJIZMEDJIAN, 31, rue P. Déroulède
- ALFORTVILLE
Restaurant SEVAN, 1, bld. Carnot
- CLAMART
CAPIGUIAN, 175, ave. Jean-Jaurès
- ISSY-LES-MOULINEAUX
Restaurant CAUCASE, 99 bis, ave. de Verdun
et autres points de vente habi-tuels.

PRIX DES PLACES : 50 - 80 - 120 F.

Les places ne sont pas numérotées.

Dès le début du Concert les places

ne seront accessibles qu'entre les interprétations

PARKING

FORUM DES HALLES

Entrée rue du Louvre

— OPERA DE MARSEILLE —

- 2 CONCERTS -
EXCEPTIONNELS

organisés par la Fondation
ARAM KHATCHATOURIAN

sous la présidence

de Monsieur ROBERT VIGOUROUX, Maire de Marseille.

CHŒUR ACADEMIQUE D'ARMENIE
(90 Choristes)

ORCHESTRE DE CANNES PROVENCE - COTE D'AZUR

Direction

OHANES TCHEKIDJIAN

Vendredi 26 Septembre à 21 h.

Chœur et Orchestre

Au programme :

G L O R I A VIVALDI

FANTAISIE POUR PIANO - CHŒUR ET ORCHESTRE BEETHOVEN

Soliste : Myriam BIRGER

EXTRAITS DE « N A B U C C O » VERDI

PROLOGUE DE L'OPERA « A N O U C H E » DIKRANIAN

Dimanche 28 Septembre à 15 h.
A CAPELLA

Au programme :

KOMITAS - YEGMALIAN - DIKRANIAN -

GANATCHIAN - AROUTIOUNIAN - TCHEKIDJIAN

NOVIKOV - VERDI - ROSSINI - GOUNOD - GERSHWIN

LOCATION :

A partir du samedi 20 septembre à l'OPERA de MARSEILLE

Tél. 31 - 55 - 21 - 22

PRIX DES PLACES . Concert du 26 Septembre : de 130 francs à 40 francs

Concert du 28 Septembre . de 90 francs à 30 francs

**ԱՄԵՐԵԿԱՆԻԹԵԱՆ ԴԵՄ
ՄԻԹԵՐԱՆ - ՇԻՐԱՔ
ՁԵՆՔ - ՁԵՆՔԻ**

Միթերան և Շիրաք ձեռք ձեռքի եւ իրար սրտի կը զործեն այս օրերս եւ իրենց ժողովրդականութիւնն ալ, ցարդ, այսօր քարծր էր եղած : Նախագահը, վարչապետին իսկ տեսնուեցաւ Շիրաքի, Փաշուպի եւ Փանտրոյի հետ : Յաջորդ օր ալ, ընդունեցաւ Պաշտպանութեան նախարար եւ Գաղտնի Սպասարկու-թեանց պետը : Նախագիտ ալ, Շիրաք տեսնած էր քաղաքական տարբեր հո-ւանքներու պարզալուծներու հետ : Հոս ալ, տարակարծութիւններ չկային, բացի իր փէյի Ազգային ձախտէն, որ կը քրե-նագատ կառավարութեան ձեռք առած իրենցը : Արդէն չենթարկուիր ալ Շի-րաքի արդիւնքն եւ միտքը զրամ էր, եր-րաւորութիւնն առաւ, չհրաժարիլ նոյն օրը խաղաղութեան իր ցոյցէն եւ զոր կա-ռավարութիւնը արդիւնք :

Այս ընդհանուր համախոս եւ համակամ իրողութիւն մէջ, սպառնալիքները չեն լարել եւ երկուստեքի առաւ, ոչ ոք իր խորէն թէ չորս օրուան հանդարտու-թիւնը կը նշանակէ թէ ամէն ինչ վերջ գտած է : Արդարեւ, «Արար բանտարկ - թիւնը համակամութեան կոմիտէն» եւ սպառնալիքներ ըրած է, յայտնելով իսկ թէ աւելի զօրաւոր պիտի զարնէ : Վերջ չենք դրած մեր զործողութեանց եւ միտք չունինք վերջ գնելու : Կը պա-տանակէ Ֆրանսա արգելափակուած զին-ւորներու ազատ արձակումը : Հակա-ռաւ պարագային կրակը պիտի մեծնայ, պատուի, շարունակուի եւ տեղափոխ-ուի : Նոյն զեկույցով, կոմիտէն իտալիոյ պաշտպանութիւն կ'ընէ, յայտնելով թէ երկու փողոցները ռուսներով պիտի խցին : Բանալն է, ժողովքին Սարգիս, ինչ ալ անդամ լիբանանեան զինուոր ու-նենք եւ ժողով Իսրայէլի Ապտալայի բա-նակումէն, որ 16 տարի արգելափակման զառապարտուած է իտալական իշխանու-թեանց կողմէ, «անմեղ եմ» կը պիտայ եւ իր ժամանակ կը սպառնայ իտալացիներ - ընդ : Միւս կողմէ, մէկը վերջէս, որ ինչպէս է տեսնուի Ապտալայի հետ, ինչք չեղադիր զրկած է. մէկը՝ ձեռնալէ-ւ, մէկը՝ Միթերանի, մէկն ալ՝ Շատ-րի :

Քիւլայէթի մէջ, «Մաքէն» թղթա-ւորը բանի մը ժամ անցուցած է Ապտալա իտալական մօտ : Ասոնց անդամները իտալական կառավարութեան ծախուած իրաւականներ զերենք մարքին : Ռուսներ, Սարգիս եւ իմի, որոնք «կը փնտռուին» իտալական մէջ, տեղույն ընտելութեան իրաւաւորութիւնը կը վայելին : Ամէն ինչ կը պնդէ որ ասոնցմէ ոչ մէկը զի-ւր ընդհանրութեան է Յուդիսէն ի վեր :

Քիւլայէթի մէջ, «Մաքէն» թղթա-ւորը բանի մը ժամ անցուցած է Ապտալա իտալական մօտ : Ասոնց անդամները իտալական կառավարութեան ծախուած իրաւականներ զերենք մարքին : Ռուսներ, Սարգիս եւ իմի, որոնք «կը փնտռուին» իտալական մէջ, տեղույն ընտելութեան իրաւաւորութիւնը կը վայելին : Ամէն ինչ կը պնդէ որ ասոնցմէ ոչ մէկը զի-ւր ընդհանրութեան է Յուդիսէն ի վեր :

Քիւլայէթի մէջ, «Մաքէն» թղթա-ւորը բանի մը ժամ անցուցած է Ապտալա իտալական մօտ : Ասոնց անդամները իտալական կառավարութեան ծախուած իրաւականներ զերենք մարքին : Ռուսներ, Սարգիս եւ իմի, որոնք «կը փնտռուին» իտալական մէջ, տեղույն ընտելութեան իրաւաւորութիւնը կը վայելին : Ամէն ինչ կը պնդէ որ ասոնցմէ ոչ մէկը զի-ւր ընդհանրութեան է Յուդիսէն ի վեր :

Քիւլայէթի մէջ, «Մաքէն» թղթա-ւորը բանի մը ժամ անցուցած է Ապտալա իտալական մօտ : Ասոնց անդամները իտալական կառավարութեան ծախուած իրաւականներ զերենք մարքին : Ռուսներ, Սարգիս եւ իմի, որոնք «կը փնտռուին» իտալական մէջ, տեղույն ընտելութեան իրաւաւորութիւնը կը վայելին : Ամէն ինչ կը պնդէ որ ասոնցմէ ոչ մէկը զի-ւր ընդհանրութեան է Յուդիսէն ի վեր :

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐԾ ՄԻՍԱԲԵԱՆ
Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

ԹՐԳԱԿԱՆ ԽԵՂԱՍԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ
**ԵԹԷ ՀԱՅ ԶԷ
«ՀԱՅ ԵՄ» ԿԸՍԷ՞**
ԿԱՍ
**Երբ հայը իր գաւաղը
չի կրնար հայկ. դպրոց
դրկել**

Նոր չեն, անշուշտ, քրքալան այս խեղ-կատախուրիւնները : Մինչ մէկ կողմէ, իսկ - իսկ, մամաւանդ երոպական բեմե-րէն, կը պարծենան թէ ժողովրդավարու-թիւն կը տիրէ Թուրքիոյ մէջ եւ թէ փոք-րամասնութիւնները ամէն ազատութիւն կը վայելեն, տեղւոյն վրայ «վարչական ձեռակերպութեանց» պիտակին տակ, իշ-խատութիւնները **ԲԱՑԷ Ի ԲԱՑ ԱՐԳԵԼՔ** կը հանդիսանան որ Հայը իր գաւաղը հայ-կական դպրոց դրկէ : Ահա թէ ինչ կը գրէ տեղական մեր պաշտօնակիցը, Սեպ-տեմբեր 16-ի իր թիւով. -

ՏԵՍԱՆՔ ԼՍԵՑԻՆՔ

**ՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԵԼՈՒ
ԱՆՕՐԻՆԱԿ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆԸ**

Օրերէ ի վեր ակնհայտանքէ, դպրո-ցական շրջանակներէ, բայց մասնաւոր ծնողներէ զանգատներ կը հասնին իրմ-րազրութեանս, հայկական վարժարան-ներ արձանագրուել ուղղով աշակերտներու կապակցութեամբ կրթական Տնօրէնու-թեան կողմէ կազմուած քննիչ յանձնա-խումբերու մասին : Քննիչ յանձնախում-բերը պիտի քննեն իրմիւս կառարող աշակերտը «Հայ» է իսկապէս, այնպէս ինչպէս կը պնդէ, եւ եթէ ստուգեն թէ Հայ է, անկէ վերջ արտօնագիր պիտի տան որպէսզի ան արձանագրուի մանկա-պարտէզ, կամ առաջին դասարան, կամ վեցերորդ դասարան :

Մնողները առաւուր կանուխ գործ - բան կը թողուն, դիմում կատարելով թիւ կ'առնեն, պոչ կը բռնեն : Բայց երբեմն մին-չեւ իրիկուն սպասելով հանդերձ կարգը իրենց չի հասնիր, «վաղը եկուր» կ'ըստուի : Եւ կամ անպայման պակաս բան մը կը գտնուի իրենց թուղթերուն մէջ : Այս բոլո-րը ինչո՞ւ : Փաստելու համար թէ Հայ են : Ուրիշ ո՞վ «Հայ եմ» պիտի ըսէր արդ-եօք եթէ ոչ Հայը : Թո՞ւրք մը, Յո՞յն մը, Հրեա՞յն մըն է որ «Ես Հայ եմ, հայ-կական վարժարան երթալ կ'ուզեմ» պիտի ըսէ : Երբ Հայերուն մեծամասնութիւնն անգամ կը ջանայ «պահել» իր հայու-թիւնը, ուրիշ ո՞վ բարձրագոյնակ եւ Հայ եմ եւ զաւակը հայկական վարժարան ար-ձանագրել կ'ուզեմ պիտի ըսէ, եթէ ոչ հարգաւոր Հայը :

Այսպիսի իրաւ Հայեր օրերէ ի վեր կը պայքարին ամէն տեսակ «արուես-տական ու բնական» դժուարութեանց դէմ, որոնք ստեղծուած են Հայկական վարժարաններու արձանագրութեան պա-րագային : Կարծես թէ քննիչներուն բուն նպատակն է ձանձրացնել ծնողները եւ դանոնք հրաժարեցնել իրենց զաւակները հայկական վարժարան մը դրկելէ : Օրի-նակի համար բաւական դժուարութիւն չարուցուած էր 1981 Մայիսէն մինչեւ Դեկտեմբեր ծնած աշակերտներու մասին, որոնք կ'ընդունուէին ոչ մանկապարտէզ, ոչ ալ նախկին վարժարան : Մէկուն համար մեծ, միւսին համար պղտիկ կը նկատ-ւէին անոնք եւ «տարի մը տունը թող ըս-պասեն» կ'ըստէր իրենց հայրը : Այս դժ-ւարութիւնը հազիւ հարթուեցաւ, զանա-զան միջամտութիւններով : Բայց ուրիշ դժուարութիւններ կը շարունակուին :

Մեր կրթական վարիչները հաւաքաբար պէտք է բողոքեն այս կացութեան դիմաց եւ կացութեան տեղեակ պահեն աւելի վերին շրջանակները :

**RETRouvailles ENTRE LA COMMUNAUTE
EUROPÉENNE ET LA TURQUIE**

BRUXELLES.—
Anne-Marie MOURADIAN

Le coup d'envoi vient d'être donné à la normalisation des relations entre la CEE et la Turquie. Des relations qui existent depuis 23 ans déjà, puisque la Turquie est le plus ancien pays tiers à avoir obtenu, en 1963, le statut d'Etat associé à la Communauté européenne. Des relations qui s'étaient vues grandement perturbées après le coup d'Etat militaire du Général Evren le 12 septembre 1980, entraînant notamment le gel de l'aide financière - 700 millions de dollars - octroyée par la CEE à Ankara.

Le retour au régime civil, en novembre 1983, n'a pas débloquent la situation, la condition posée par la Communauté européenne étant le retour de la Turquie à une véritable démocratie.

«Tant que des milliers de détenus politiques ne seront pas amnistiés et que les libertés publiques ne seront pas totale-ment restaurées, la CEE maintiendra la porte fermée à la Turquie» déclarait-on il n'y a pas bien longtemps encore dans les milieux diplomatiques européens.

Et puis, ces derniers mois on assiste à un brusque revirement et un retour en force d'Ankara dans l'arène européenne. Pour la première fois depuis 6 ans, le Conseil d'association qui réunit les ministres des affaires étrangères de la CEE et de la Turquie s'est retrouvé à Bruxelles, le 16 septembre dernier.

Certes, la situation en Turquie n'est plus comparable à celle de 1980 et des améliorations ont été effectivement apportées notamment au niveau de la formation des partis.

Mais les Douze n'ignorent pas, lorsque leur collègue ture Vahit Halefoglu leur affirme solennellement qu'«il n'y a pas un seul prisonnier politique dans son pays et que la torture y est inconnue car interdite par la loi» qu'il fait montre d'une belle dose de cynisme. Les droits de l'Homme ne sont toujours pas respectés en Turquie, les Douze en sont parfaite-ment conscients et les manifestants grecs, chypriotes, kurdes et arméniens qui ta-paient la semelle à la porte du Conseil des ministres de la CEE leur ont rappelé les procès de masse contre des opposants politiques, des syndicalistes et des Kurdes, le génocide arménien, les 2000 prisonniers chypriotes grecs disparus dans les gèoles turques, la persistance d'un Etat fantoche au nord de Chypre et les menaces terri-torales turques sur l'espace aérien et ma-ritime de la Grèce. «Il y a encore des progrès à faire en Turquie» a reconnu le président du Conseil européen, le Bri-tannique sir Geoffrey Howe, toujours oscillant entre deux eaux, «mais nous sommes persuadés qu'ils seront accom-plis».

De même, si les Douze se disent «préoc-occupés» par la situation à Chypre, ils semblent quasiment s'en laver les mains, y compris la Grande Bretagne, pourtant l'une des garantes de l'indépendance et de l'intégrité de l'île. Tout cela es-timent-ils concerne des problèmes bi-latéraux entre Athènes et Ankara.

Bref, ces premières retrouvailles mi-nistérielles depuis 6 ans entre Euro-péens et Turcs auraient été des plus harmonieuses si la Grèce n'avait pas réussi à jouer des trouble-fêtes. Par la voix de son ministre des Affaires étrangères Théodore Pangalos, Athènes s'est oppo-sée à toute déclaration commune donnant le feu vert à une normalisation des rela-tions entre la CEE et Ankara. Or, on sait

à quel point la CEE tient à donner une image d'unité et de cohérence. Le resul-tat, c'est que le Conseil d'association n'aura débouché sur aucune décision im-portante, mais le fait qu'il se soit tenu est en soi politiquement très significatif.

La question est de savoir combien de temps Athènes tiendra bon face aux pressions de ses onze partenaires vis-à-vis desquels elle se retrouve complètement isolée et marginalisée? Les arguments po-litiques avancés par la Grèce pour blo-quer le rapprochement avec Ankara semblent de peu de poids comparés aux arguments d'intérêt économique qui guident d'autres pays de la CEE préoc-cupés par deux dossiers brûlants. Le pre-mier concerne les quelques 1,5 million de travailleurs tures vivant à l'intérieur de la CEE. A partir de 1er Décembre 1986, ils auront le droit de circuler librement dans l'espace européen. Une sérieuse me-nace pour l'Allemagne fédérale, qui ac-cueille déjà la grosse majorité d'entre eux.

Pour éviter un nouvel afflux, Bonn cherche un arrangement à l'amiable avec Ankara, qui déclare comprendre la gravité de la situation sur le marché de l'emploi dans la CEE et est disposé, du moins en privé, à ne pas trop insister sur ce point à condition que des concessions lui soient faites dans d'autres domaines.

Deuxième dossier délicat : le com-merce. La Turquie est le premier four-nisseur de textiles de la CEE, une vérita-ble invasion tout à fait légale sur un marché européen déjà sursaturé et que les Douze cherchent à freiner en demandant à Ankara d'auto-limiter ses exportations textiles. Une opération qui demande du doigté car l'Europe est le premier parte-naire commercial de la Turquie, l'Alle-magne fédérale fournissant à elle seule 40% des ventes européennes à ce pays.

Dans pareil contexte et en y ajoutant des liens traditionnels qui lient l'Allema-gne et la Turquie, comment s'étonner que les députés allemands de droite au Parle-ment européen aient été les principaux responsables du rejet de la proposition Van de Meulebrocke pour une reconnais-sance du génocide arménien.

De même, Bonn et La Haye se sont montrées les plus hostiles à la proposition du président François Mitterrand, aujour-d'hui tombée dans les oubliettes, en fa-veur d'une initiative européenne pour la création d'une «commission internationale d'historiens y compris arméniens et tures, chargée de faire la lumière sur le génocide arménien». «Quelle mouche a donc piqué la France? En quoi cela nous concerne-t-il? Les Arméniens ce n'est pas notre pro-blème! Et puis combien y en a-t-il chez nous?» s'exaspérait-on du côté des délégations allemandes et hollandaises à Bruxelles. Car il est évident qu'exceptées la France et la Grèce, les pays de la CEE ne sont absolument pas sensibilisés à la question arménienne qui les gêne ou les ennuit, qu'ils préfèrent ignorer et que d'ailleurs ils ne comprennent générale-ment pas, la transformant souvent en une sorte de haine folklorique entre deux peuples.

Il faut savoir enfin que si la Grèce, pour éviter de se voir complètement mar-ginalisée au sein de la CEE, se voyait ac-culée à lever son blocage, la voie serait ouverte au redémarrage de l'aide finan-cière européenne à la Turquie et à une demande officielle d'Ankara pour devenir le 13e membre, à part entière de la Com-munauté européenne.

ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳԻ ԺԱՌԱՆԳՈՐԴԸ

(Բ. Է. Վերջին մաս)

Թալինի չըջան, վերին Սասնաշեն: Դուրսն շատ սովորական աւաններէն մին Հայաստան աշխարհի: Այդպէս՝ դուրսն, սակայն ներսն՝ բոլորովին ուրիշ: Կարծէք Սասնոյ եւ Տարօնի մանրակերտը ըլլայ: Հարիւր տուն ունեցող փոքր գիւղին մէջ կ'ապրին այս երկու աշխարհներու 23 տարեկան գիւղեկները: Տուն կայ, որ երկիրը մարած ամբողջ գիւղ մը կը ներկայացնէ եւ ամէն մէկը կորսնցուցած ու վերագտածի, վերածնածի ու չնցածի խորհուրդը ունի իր մէջ: Մեծ խորհուրդ՝ դոյաւանման ու յարատեւման յաւերժական խորհուրդը:

Եւ այս փոքր գիւղին մէջ կ'ապրին ու կը յարատեւեն մարած քաներեք գիւղերու արձագանդները, յիշողութիւնները, աւանդութիւնները, սովորութիւնները, կենցաղն ու խօսքը, երգն ու պարը, կաթոն ու սէրը, յոյսն ու հաւատարմը: Մեծ պատասխանատուութիւն ու պարտականութիւն՝ ապրողներու սրտին ու հոգւոյն:

Գէորդ Յակոբեան, որ շատոնց արդէն աւարտած էր բանասիրական լսարանը, տասներկու տարի գիւղին մէջ նախագահել էր, հայերէն լեզու եւ գրականութիւն կը դասաւանդէր զարոյցին մէջ, օր մըն ալ, երբ սովորակներն պէս կ'ունկնդրէր ձայներիցէն այդ կարօտի երգերը, կրկին մտովին տեսած էր Մանուկ Բերդանքիի վեհօրէն խաղաղ դէմքը ու լսած մարդ ձայնը: «Մեր երգեր ճշմոտեմբ...»: Ընտանիքը հաւաքած է չորսը ու յայտնած մտածումը: Կը հիմնեն ընտանեկան երգչախումբ մը: Կարճ ժամանակուան մէջ անոր յարկին տակ սկսան հնչել այդ հին ու հինաւոր երգերը: Կ'երգէին Կինը՝ Անթիկան, Կընոյ Քոյրերը՝ Եպրաքեան եւ Ամալիա Ոսկանեան: Անոնց հետ կ'երգէին նաեւ իրանները: Յայտն էր չորսը: Ու 1977-ին ծնած այս փոքր խումբը անոնց փափաքով կոչուեցաւ «Ծովասար»:

Կ'երգէին անոնք, իսկ Գէորդ խառնապահանքութեամբ կ'ուղղէր - կը շտկէր խորքանշիւր հնչիւն: Ու այսպէս հնչիւն առ հնչիւն, տող առ տող կը վերածնէին հինաւոր երգերը, կը դառնային արեւն ու կանչ ու էութեան մասնիկ մը:

Յետոյ ոգեւորուեցան գիւղին մէջ եւ անոնք արդէն միայն իրենք իրենց համար չէին երգեր: Գէորդ Յակոբեանի ընտանեկան յարկը վերածուեցաւ փորձի սենեակի: Կուգային երախներ՝ առաջին դասարանէն մինչեւ տասներորդ դասարանի աշակերտներ, ան կը փորձէր ու կը փորձէր ձայններ: Իրեն կ'օգնէր կինը՝ նոյն գարոյցի Փրանքեանի ուսուցչուհի Անթիկա Ոսկանեան: Կարճ ժամանակուան մէջ «Ծովասար»-ի երախներու թիւը հասաւ երեսունի ու անխախտ մնաց 1980-էն մինչեւ այսօր:

Ու այսպէս երկրորդ ծնունդ ապրած խումբը սկսաւ երգի յամառ վարժութիւնները: Ամէն օր որոշեալ ժամուն Գէորդ Յակոբեանի ընտանեկան յարկը կը վերածուէր փորձի վայրի ու համերգի սրահի: Այս սկսան նաեւ ելոյթներ ու մասնակցութիւնը մըր - ցումներուն: Այդպէս հասան մինչեւ Անդրկովկասեան հանրապետութիւններու միջ - դպրոցական զեպարուեստական փառատօն եւ առաջին կարգի վկայական ու դափնեկիրի մետալ նուաճեցին: Այս, որպէս յաղթական հաւերժական համաժողովրդական հեռատեսիլի Օստանկինո համերգային մեծ դահլիճ, մասնակցելու «Կապոյտ հրաշք» երկուստարգան երեկոյթին:

Խումբը բոժ ելաւ, իսկ փորձի սենեակին մէջ յուշիկ կը քայլէր Գէորդ: Ան շատ յուզուած էր: Իսկ խումբը բեմին վրայ էր: Յետոյ հնչեց երգը: «Գր քել»-ին յաջորդեց «Միւ, նինար»-ը, ապա «Նինար», նինար»-ը: Երբ երգերը լռեցին, պալթեցան ծափերը: Փորձի սենեակին մէջ ան զրկած էր երախները ու լսած: Բոլորը լաւ կը հասկնային անոր լուսնութիւնը: Համերգէն ետք երախներուն քով եկաւ այերանաւոր Գէորդի Բերեզովոյ, որ շնորհաւորեց զանոնք ու համ-

բուրեց, ապա ողջագործուելով Գէորդի հետ, բաւ:

- Ի՞նչպէս կըցած էք պահպանել այս երգերը:

Յետոյ արդէն մասնակցեցան խորհրդային Միութեան կազմաւորման 60-ամեակին նուիրուած հանդիսութեանց, ստացան խորհրդային Միութեան Գլխաւոր ցուցահանդէսի եւ խորհրդային Միութեան Գլխաւոր փոխնախագահի վկայականներ: Այս մեծ յաղթանակի 40-ամեակին նուիրուած հանրապետական փառատօնին մէջ ելլելու առաջ Գէորդ Յակոբեան երախներուն բաւ:

- Երգելու առեն մեր գիւղի զոհերուն յուշարձանը ձեր աչքերուն առջեւ թող ըլլայ: Անոնց յիշատակին երգեցէք...

Գիւղին յուշարձանը...

Իսկ չէ՞ որ յուշարձանին վրայ կան դոհերուն անուն - մականուններն ու լուսնակներն: Լուսնակար մը չկայ: Հոն գրուած է. - «Չկրցաւ լուսնակար իջ»: Ան ողբերգականօրէն խօսուն այս մակադրութիւնն ալ զարձաւ Գէորդ Յակոբեանի գիրքին վերնագիրը: Չոհերու սուրբ յիշատակին նուիրուած գիրքը լոյս տեսած էր այդ օրերուն...

Բեմին վրայ կը հնչէր երգը:

Հաւաք իջաւ երկնքուց,
Նըխշուն քելիւր ուր կսուց,
Նըխշուն քել, նըխշուն քել,
Իմ նըխշուն քել, տամբուրա:

... Այսպէս է «Ծովասար»-ի անցեալ հնգամեայ ուղին, որ զարգարուած է ոչ միայն մեր տոհմիկ երգի սիրահարներու ծափերով ու զովասանքներով, այլեւ վերակալաններով ու մետաքներով, սիրով ու երախտագիտութեամբ:

Երախներու զեպարուական դաս - տիարակութեան ասպարէզին մէջ Գէորդ Յակոբեանի հարուստ փորձառութեան մասին գրուած է համաժողովրդական մասնակալական մամուլին մէջ: Ան եւ իր կինը հանդէս եկած են իրենց գործին մասին յոգեւածներով:

Այսօր իր երգացանկին վրայ 42 երգ ունի «Ծովասար»-ը: Իւրաքանչիւր երգ ծնած է գծուարութեամբ, ծնած՝ երկու-գծուութեամբ, ծնած՝ երկար վարժութիւններէ ու ծնած՝ տքնութեամբ:

Երբ չուր բարձրացած է սրբութեան աստիճանը, երբ խումբին համար նախնիներու յիշատակին հետ հաղորդակցելու սրբազան պահն է: Ան թէ ինչու երախները իրենք զիրենք հպարտ կը ըլլան բեմին վրայ: Անոնք գիտեն, թէ ինչ մասունքներ կը փրկեն մոռացումէ: Երբ զը անոնց համար դարձած է պահանջ, դարձած է փորձ:

Խումբը կը սկսի երգը այնպէս, ինչպէս յանկարծ մշուշը կը ցրուի եւ լեռնադաշտները կը լուսաւորուին արեւու շողերէն:

Եւ որքան անոյշ կ'երգեն, որքան կարօտով, որքան միաձուլ: Յետոյ կը պոռթկայ պապերէն ու մամիկներէն մտնանք կարօտը:

Սասնոյ աշխարհ՝ արեւն երգիկ,
Արծուի բուն ու քաղցրիկ,
Ուր ջրեր պալ, հովերն անոյշ,
Հանգիւր ծաղիկ, սարեր մշուշ...

Ու այսպէս իւրաքանչիւր համերգի լուրջութիւնը կը յաջորդեն «Լաճ անուր»-ը, «Մամ խորբան»-ը, «Օրօրօցային»-ը, «Մշոյ հարանք»-ը, «Գր քել»-ը եւ այդպէս երգէ՛ր, երգէ՛ր: Մինչ այդ խումբին մեկնարանած 42 երգերէն միայն «Հայրօ հայրանք»-ին ծանօթ էր: Մնացեալը Գէորդ Յակոբեանի սիրտը, նուիրումը, ջանքերուն շնորհիւ է, որ ժամանակին փրկուած է, զրի առնուած, ձայնագրուած ու պահպանուած է ու այժմ վերածնելով կը դառնայ ամէնուն, որպէս հաց հանապազօրեալ:

Քառասներկու երգ. խումբին զեպարուարը կը շարունակէ նորիւ սորվեցնել իր բարեկամներուն: Կանգնած են անոնք

ՊՈՐԻՍ ՍՊԱՍԿԻԻ ԱԿՆՈՑՈՎ ԳԱՍՊԱՐՈՎ - ԳԱՐԲՈՎ ԽԱՂԸ

ԽՍԲ. - Սպասկի, հատրակի մեծ դէմք մըն է: 1966-ին կը խաղար համաշխարհային ախոյեանութեան իր առաջին մրցումը, զոր կը կորսնցնէր Պետրոսեանի դիմաց: 3 տարի ետք, վրէժը կ'առնէր, նոյն Պետրոսեանի դիմաց, բայց կրկին կը պարտուէր, 1972-ին Ֆիշերէ: Այժմ Ֆրանսա կ'ապրի եւ «Մաթէն»-ի (Սեպտեմբեր 16) կուտայ իր տպաւորութիւնները: -

×

- Ի՞նչ տպաւորութիւններ ունիք հատրակի աշխարհի ախոյեանութենէն:

- Գասպարով պէտք է շահի այս մրցումը. այս տպաւորութիւնը ունի տարբէն մրցումէն առաջ իսկ: Աշխարհի առաջին ախոյեանութեան, երկու տարի առաջ երբ հինգ ամսուան ընթացքին 48 հանդիպում ունեցան, Գասպարով պէտք էր զոյժ չունէր այդքան երկար մրցում մի տոկալու: Նման հանդիպումէ մը ետք զրեթէ երեք տարի պէտք է, որպէսզի մարդ ինքզինքը գտնէ. երկրորդ ախոյեանութիւնը կորսնցուց, որովհետեւ պէտք էր զոյժն ու պատահելիքը նոյնն է: Գասպարովի մօտ ուժի պակասը իր մրցումը ձախողութեան մը կը վերածէ:

- Թէեւ այս ախոյեանութենէն առաջ Գասպարով երկու մրցաշարք շահած էր համաշխարհային ընտրանիին դէմ, բացի Գասպարովէ:

- Ամէն րան ըրաւ ցոյց տալու համար թէ կարող է, սակայն մրցումի մը համար բաւարար չէ այս. Գասպարով հարկաւոր ուժը չունի, աւելին, կը տառապի երկու բարդօթէ. - ա) կը վախնայ Գասպարովէ, բ) գիտէ թէ աւելի տկար է սկիզբներու մէջ ու այս կէտը շատ կարեւոր է իրեն համար: Իր վստահութիւնը կորսնցուց:

- Ինչո՞ւ համար, աշխարհի առաջին ախոյեանութեան, երբ Գասպարով նախ 4 - 0, ապա 5 - 0 յաղթական դիմքի վրայ էր, աւելին չըրաւ վնասակար յաղթանակը տանելու համար:

- Այդ մրցումը առեցնուած մըն է. ինծի համար անլուծելի կը մնայ այն կէտը,

Երգելու պատրաստ եւ կ'ունկնդրեն Գէորդ Յակոբեանի խօսքը:
Ապա կ'երգեն Ոսկանեան քոյրերը:

Արի էրթանք սարն ի Սասնոյ,
Եւ Էդմիւ ծալիս,
Դու Էդմիս տուն,
Տօ, տընաւեր:

Յետոյ անոնց կը միանան պատանեկան զիւ ու զրնդուն ձայններ:

Համակ ուղարկութիւն դարձած կ'ունկնդրէ զանոնք Գէորդ Յակոբեան: Այսօր փորձ կայ համերգէն առաջ: Իսկ վաղը կը մտնէ դասարան ու կը շարունակէ հայ գրականութեան գտար: Աշակերտներուն կը սորվեցնէ սիրելի մայրենին ու հայերենի գրականութիւնը: Իսկ այժմ երախն - ներսն կը սորվեցնէ այն, ինչ որ չեն սորվեցնէր դասաւարտները: Ան կարօտը կ'ուսուցանէ անոնց, երբ կ'ուսուցանէ, երբ կ'զգացում ու երգի պաշտամունք, երբ կ'սէր ու ճաշակ:

Մեր տոհմիկ, մեր հնամեայ, մեր ճաշակաւոր երգը կը սորվեցնէ անոնց, երբ փրկել ու ապրեցնել կը սորվեցնէ անոնց այդ դարմանալի, այդ երգապաշտ, հայերենի երգի նուիրեալ Գէորդ Յակոբեանը:

ԳԵՈՐԳ ԴԵՒՐԻԿԵԱՆ

Թէ ինչո՞ւ Գասպարով չհաճեցաւ: Ան կը տառապի իր նկարագրին որոշ դիմելուն պատճառով: 5 - 0 յաղթական դիմքը վրայ չուղեց վտանգի ենթարկուել: Երբ զոյժ թէ յոյնած է, վախի մատուցաւ, մարդկային է այս: Քաջութեան պակաս ցոյց տուաւ ու վճարեց այս տկարութիւնը: Մեծ ախոյեան մըն է, որ տասը տարեան ընթացքին հոյակապ արդիւնքներ ձեռք ձգած է. սակայն Գասպարովի դէմ այս մրցումին ընթացքին իրեն անձ շատ տկար յայտնուեցաւ: Դժուար էր նախատեսել, թէ հասարակ խաղով, այսքան մեծ ախոյեան մը դժուարութեան պիտի մատնէ: Մրցումը Գասպարով չհաճեցաւ. Գասպարովն աւելի Գասպարովի օգնեց, քան Գասպարովի:

- Ո՞վ կը շահէր, եթէ խաղը շարունակուէր:

- Գասպարով պիտի շահէր, ուրիշ կեղծարար չէր:

- Չէ՞ր կրնար 6 - 5 արդիւնքով կորսնցնել:

- Չէր կրնար. օրէնք մը կայ. երբ 5 - 4 արդիւնք ապահովուած է, տիտղոսակի ախոյեան մը չի կրնար 6 - 5-ով կորսնցնել. ճատրակի պատմութեան մէջ նոյնն պարագայ տեսնուած չէ. ախոյեան միշտ շահած է. ասոր դո՞ւր եղաւ եւ այդ Պետրոսեանի դէմ, 1966-ին, չէի կրնայ գերազանցել զինքը, հոգեբանական բան մըն է այս:

- Ինչո՞ւ աշխարհի ախոյեանութեան ընթացքին երկու խաղացողներ միշտ սովորականէն աւելի գէշ կը խաղան:

- Հանրութիւնը միշտ դժգոհ է: Կը լինէ՞ր Բոտոլինիկ - Միխայիլ մրցումը, շատ կը քննադատէի խաղի սրակը. յետոյ, երբ ես ախոյեանական մրցումներ տեսցայ, ես էի քննադատողը: Մրցումի մը ընթացքին ձեռք հակառակորդը կը չափէ թէ ինչ ընել կ'ուղէք: Երկու խաղացողներ փոխադարձաբար կը խորհակեն իրարու գաղափարները. կ'ուզեն նախ փնտցնել զանոնք, յետոյ ստեղծել:

- Որո՞նք են այն խաղացողները որոնք կրնան արգելիք հանդիսանալ մրցումներու յաւիտեան Գասպարով - Գասպարով զոյգին կողմէ խաղացուելուն:

- Առ այժմ ոչ ոք կը տեսնէ: Արեւմուտքի մէջ մարդ չկայ: Թիմման չեն կարծեր, ոչ ալ Լեւորոյշէի: Թերեւս սոսկային չիքէլ Ծորթ. լաւ խաղող սա վերջին տարիներուն. Թերեւս լաւագոյն տաղանդն է:

- Իսկ հորիզոնային Միութեան մէջ:

- Չեմ գիտեր իրենց անունները, սակայն շատեր կան, սուսկի պէս կը բուսնին:

- 1972-էն ի վեր տեսա՞ք Ֆիշերը:

- Ոչ:

- Եթէ Ֆիշերը ըլլար, շահելու հաւանականութիւն կ'ունենար Գասպարովի դէմ:

- 44 տարեկանին դժուար է նման բան իր ասպարէզի գաղաթնակէտին, կը կարծեմ թէ երկուքն ալ աւելի զօրաւոր էր:

- Բոլորովին դադարած է խաղալ:

- Ըստածին համաձայն, ան կը հետեւի այժմեականութեան, համակարգիչներու դէմ կը խաղայ:

- Բայց ինք շատ զօրաւոր չէ՞ անոնց նկատմամբ:

- Անշուշտ. դո՛հ պէտք է ըլլայ շահել:

- Դուք լաւ կը գնահատէք միջազգային դաշնակցութեան նախագահութեան քեյ-նաժողովները. մէկ կողմէ կայ ներկայ հաւանականութիւն, միւս կողմէ խաղաւոր Քամիովանէն, միւս կողմէ կան Քեմնէ եւ Լիւսեմա. որո՞ւ կուտայ յի՞ք ձեր փութին:

- Դժբախտաբար կը ճանչնամ զիրենք:

(Շաբ. Ա. Էջեմ)

բանակցություն, որոնք կ'ուզեն Ֆրանսա պալ, պարտին անորոշ ժամանակով սպասել վերադարձի, որովհետև զինվորները պէտք է քննուին Փարիզը:

× Լիբանանի մէջ ալ Ֆրանսացիներուն կացութիւնը լաւ է: Հինգ զինուոր եւս վերադարձեցան, առջի օր մինչ իրանի մօտ իրաքեան շարժում մը կը սպառնայ Լիբանանի Ֆրանսացի պատանդներուն, այն առարկութեամբ, թէ Ֆրանսա տէր է իր յանձնառութեանց, քանի որ արտաքինութեան երկու իրաքցիները չեն վերադարձած, Ֆրանսա:

× Ըստ թրքական մամուլին («Թէր-ֆիւման», Սեպտեմբեր 20) Ֆրանսական ոստիկանութիւնը անգլիական ոստիկանութեան ուշադրութեան յանձնած կ'ըլլայ, որ «Արաբ բանտարկեալներու համակամութեան կոմիտէն» կրնայ Անգլիոյ մէջ ալ նոյն ոճրափորձերուն ձեռնարկել, Զաւէն Պետրոսեանի ազատ արձակումը պահանջելով:

×

ԷՕԶԱՎ ՎԻԵՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

Էօզալի ներկայութիւնը, Վիեննայի ժողովին շատ սիրալիք ընդունելութեան մը չէ արժանացած, ըստ երեւոյթին: Սեպտեմբեր 21-ի «Թէրֆիւման»ը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ այդ առնչութեամբ. —

Թուրքիոյ համայնավար կուսակցութեան պատկանողներ փորձած են կրակի տալ «Աստրիոյ ժողովրդական կուսակցութեան» կեդրոնի շէնքը. այս կուսակցութիւնը հիւրընկալի պաշտօն կը կատարէր «Եւրոպայի ժողովրդավար միութեան» Վիեննայի ժողովին: Հընչ խումբեր շուտով առաջն առած են վտանգին, մինչ այդ աւստրիական ոստիկանութիւնը տեղւոյն վրայ ձեռք անցուցած է «Թուրք համայնավար կուսակցութեան» պատկանող հանրազգ մը, հետեւեալ արձանագրութեամբ. — «Անկցի եւրոպայի ժողովրդավար միութեան հաւաքոյթը, որուն կը մասնակցի նաեւ Փաշտտ բրանակալ Էօզալ — Թուրքիոյ համայնավար կուսակցութիւն — Մարքսական Լենինական»:

Միութեան նախագահին կողմէ սարքըւած ընթերցի մը միջոցին Էօզալ խօսք առած ու ըսած է. — «Թուրքիոյ համար կուսակցութեան հետ քաղաքական կարեւոր օգուտներ պիտի ունենայ յատկապէս Եւրոպայի համար: Թուրքիա միշտ մէկ մասը եղած է Եւրոպայի ուժի հաւասարակշռութեան: Արեւմուտքի պաշտպանութեան մեր մասնակցութիւնը աւելի պիտի մեծնայ ու աւելի եւրոպականանայ: Գաղափարական գեանի վրայ համարկում մը անհմատ կը մնայ, եթէ կենսական շահեր պաշտպանելու բուն պատասխանատուութիւնը չի ստանձներ: Թուրքիա ոչ միայն Ֆիլիքական, այլ նաեւ հոգեբանական կերպով բնական միակ կամուրջն է Եւրոպայի ու Միջին — Ասիոյ միջեւ: Սակայն նման համարկումի մը օգուտ-

ները յատկապէս տնտեսական բնոյթ կ'ունենան»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՅՆԵՐԸ մերժած են Թուրքերու օժանդակութիւնը վերջին երկրաշարժին առթիւ: Մինչ Զուիցերիոյ մէջ, Կարմիր խաչը իր հաւանութիւնը տուած էր թրքական իշխանութեանց, որոնք 850 վրան եւ հազուադէպ կ'ուզէին զրկել յոյն աղէտեալներուն, վերջին պահուն, Պոլսոյ օգակայանը լուր հասած է որ Յոյները չեն ուզեր եւ հարկ եղած է օգանաւորէն վար առնել ինչ որ բեռնուած էր:

ՄԻԱՅՆԱՎ — ԱԶԳԵՐՈՒ քարտուղար՝ Տէ Գուէյյար իարայեւեան ուժերու հեռացումը կ'ուզէ հարաւային — Լիբանանէն: Ֆրանսա ալ համակարծիք է, բայց մէկը կայ որ համաձայն չէ՝ Իսրայէլ:

15 ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ հոգիին առջեւ է, որ ամերիկացի քարտուղի մը՝ Պիլլի Կրահամ, Փարիս — Պերսի մէջ, բացումը կատարեց Աւետարանումի շարժում: Պարականութեան ոգիին դէմ է: Ահաբեկչութեան մասին կ'ըսէ թէ ան նոր չէ՝ Արեւը սպան — նելով Կայէնը առաջին ոճրափորձը զործեց: Բազմաթիւ հեղինակներ կը յիշէ, Յովհաննէսէն զատ՝ Ռուսօ, Նափոլէոն, Փասքալ, Անտրէ Ծոնիթէն ու կատակ մըն ալ կը պատմէ ձաղկելու համար անհանգուրժողութիւնը. — Հարուստ բողոքական թեքստսի մը կայ, որու կրօնքը արգելք է որ ձիարշախաղայ: Օր մը, ձիարձակարանի մը առջեւ, Նիւ — Եորք, կաթողիկէ քահանայ մը կը տեսնէ, որ կը խաչակնքէ աղանցող ձիու մը վրայ: Չորս անգամ, ձին կը շահի մրցումը: Թեքստսի չի դիմանար 5-րդին: Կը խաղայ: 100 մեթր անդին, ձին կ'իյնայ: Կ'երթայ բացատրութիւն պահանջելու քահանային: «Կաթողիկէ» էք թէ բողոքական» կը հարցնէ քահանան: «Բողոքական, ատո՞ր համար կ'որանցուցի»: «Ոչ, կ'ըսէ քահանան, բայց օրհնութեան եւ վերջին հաղորդութեան տարբերութիւնը չէք տեսներ իսկ»:

×

ՃԱՏՐԱԿ

ԳԱՐԲՈՎ ԿԸ ՅԱՌԱՋԱՆԱՅ

Գարբով, անակնկալի բերաւ բոլորը, եւ առաջին հերթին՝ մրցակիցը, յաջորդաբար երկու խաղ շահելով եւ երկրորդը՝ (18-րդ) սեւերով: Յետաձգուած այս խաղին, Գարբով աւելի շօշափելի դարձուցած է իր նպաստաւոր դիրքը, բացառիկ ձգորոտութեամբ մը սարդոստայն մը հիւսելով, ինչ որ ստիպած է Գասպարովին լքել՝ 59-րդ հարուածին: Յոյց տուած է, որ արտակարգ ռազմավար մըն է: Ներկայիս՝ Գասպարով միայն մէկ կէտով կը յաղթէ, քանի որ արդիւնքը՝ 9,5 / 8,5 է:

ՎԵՐԱՍՈՒՏ

ԱԼՖՈՐՈՎԻ

Ալֆորովի Ս. Մետրոպոլիտանի հաւելէն լեզուի դասընթացները կը վերականգնի Զորեքարթի, Սեպտեմբեր 24, առաւօտեան ժամը 9-ին:

Արձանագրութեանց եւ տեղեկութիւններու համար դիմել վարժարան: Ecole St. Mesrop 4, rue Komitas — 94140 Alfortville Tél. : 43 - 96 - 18 - 13 43 - 78 - 92 - 91

×

ՍԷՆ — ԹԱՆԹՈՒՄԸ

ՄԱՐՍԷՆԻ — ՍԷՆ — ԹԱՆԹՈՒՄԸ Սուրբ Թադէոս Եկեղեցւոյ եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած միօրեայ դպրոցը կը բացուի Զորեքարթի, Սեպտեմբեր 24-ին, ուսուցչութեամբ՝ Օր. Հայկուհի Գաղանձեանի եւ Օր. Ազատուհի Մանուկեանի: Իսկ կրօնքը եւ Հայոց Պատմութիւնը պիտի դասուանողէ դպրոցիս ընդհ. պատասխանատու՝ Վաչէ Ծ. Վրդ. Իգնատիոսեան:

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն Զորեքարթի, ժամը 9:30 — 12:

Արդ՝ կը խնդրուի ծնողներէ արձանագրել տալ իրենց զաւակները եւ թոռնիկները եկեղեցւոյ խորհրդարանը:

ԲԱՅԱՌԻԿ

ՆՈՒԷՐ ՄԸ

Վիեննէն. — Պ. Սերոր Արամեան իր ամուսնութեան 65-ամեակին եւ նորոգ հանգուցեալ կնոջը՝ Աղաւնիի թրամ յիշատակին 50.000 Փր. (5 միլիոն սանթիմ) կը նուիրէ Վենետիկի Միութեան միաբանութեան հրատարակչական ձեռնարկներու:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱԿԱՅԱՆ ՆԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԷՆԻ — Տէր եւ Տիկին Ժաք Պօլոսեան 300 Ֆ.:

ՓՈՒԱՆ ԾԱՂԿԵՊԱԿԻ

ԱՐԱՍ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒՄՆ ԱՌԹԻՒ

Տէր եւ Տիկին Արմէն Պուտաքեան 300 Փրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Տէր եւ Տիկին Նուպար Դաւիթեան 200 Փրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԵՈՐԳ

ՄԱՏԱՂՈՐ ՀՆՈՒԹԻՒՆ

Սէն — Լուի Ս. Գեորգ Եկեղեցւոյ անւանակոչութեան առթիւ՝ Կիրակի, Սեպտեմբեր 28-ին աւանդական մատուցօրհնութիւն:

Սկիզբ ժամերկութեան ժամը 9-ին: Պատարագ, ժամը 10-ին: Մատուցօրհնութեան արարողութիւն, ժամը 12-ին:

Կր պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ՇԱՀԱՆ ԽԶԳԻ. ԲՆՆՅ. ՏԵՏԵՆԱՆ Պատարագին երգեցողութիւնը կը կատարէ Գուսան երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Ժուլիէթ Ելմալեանին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Եղիարէթ Նաճարեան (Աթէնքէն), Նիւ Եղեղեցւոյ ժամանակ, իր ամուսնոյն մահուան տարեկիցին եւ ծնողաց՝ Թովսագալեան զերդաստանին ի յիշատակ 400 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՓՈՒԱՆ ԾԱՂԿԵՊԱԿԻ

ՊՐԻՒՍԷՆ. — Պ. Ա. Ղազարեան 300 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, Նուպար Գիգիբեանի մահուան առթիւ:

ՇԱՐՎԻԾ — Ա. ՆԵԱՆ

ՏՕՆ ՎԱՐԱԳԱՅ ՍՐԲՈՅ ԽԱԶԻՆ

Սոպտեմբեր 28, Կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի:

Կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝ ՎՐԹԱՆԷՍ ԱԻԱԳ. ԲՆՆՅ. ՏԵՏԵՆԱՆ Հայր Մերի պահուն ՎԱԶԳԵՆ ԱՌԱՋ-ՆՈՅՆ Ծայրագոյն Պատրիարքի եւ Սըրբազնագոյն Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց Հայրապետական Մաղթանք կը կատարուի օծման երեսունմէկերորդ տարեդարձին առթիւ:

Յետ պատարագի բոս կտակի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ս. Եկեղեցւոյ բարերարներու ծնողաց ոգեւորանքին՝ Նշան, Ֆիլօք Պաշտաւեանի, ինչպէս նաեւ՝ Պաքմագեան, Խարբուքեան, Թիւքիւնեան եւ Յարութեան զերդաստաններու ի հանդիս:

Նոյն ատեն արեւշատութեան աղօթք եւ մաղթանք եկեղեցաւէն մեծ բարերար Տէր եւ Տիկին ձեպարայէլ եւ Ազատուհի Պաշտաւեանի:

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյ Շնորհալի երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Յակոբ Արքահայրնի:

Պատարագ ժամը 10-ին:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville — 75010 Paris Commission Paritaire : No 55935

— OPERA DE MARSEILLE —

2 CONCERTS EXCEPTIONNELS

organisés par la Fondation ARAM KHATCHATOURIAN

sous la présidence

de Monsieur ROBERT VIGOUROUX, Maire de Marseille. CHŒUR ACADEMIQUE D'ARMENIE (90 Choristes)

ORCHESTRE DE CANNES PROVENCE - COTE D'AZUR

Direction

OHANES TCHEKIDJIAN

Vendredi 26 Septembre à 21 h.

Chœur et Orchestre

Au programme :

G L O R I A VIVALDI

FANTASIE POUR PIANO - CHŒUR ET ORCHESTRE BEETHOVEN

Soliste : Myriam BIRGER

EXTRAITS DE « N A B U C C O » VERDI

PROLOGUE DE L'OPERA « A N O U C H E » DIKRANIAN

Dimanche 28 Septembre à 15 h.

A CAPELLA

Au programme :

KOMITAS - YEGMALIAN - DIKRANIAN -

GANATCHIAN - AROUTIOUNIAN - TCHEKIDJIAN

NOVIKOV - VERDI - ROSSINI - GOUNOD - GERSHWIN

LOCATION :

A partir du samedi 20 septembre à l'OPERA de MARSEILLE Tél. 31 - 55 - 21 - 22

PRIX DES PLACES . Concert du 26 Septembre : de 130 francs à 40 francs
Concert du 28 Septembre : de 90 francs à 30 francs

ՅԱԿԱՅՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Սաշի Երջանային Վարչութիւնը իր սրտազին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Թովմասեան ընտանիքին՝ Հայկ Թովմասեանի մահուան առթիւ:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Կապ. Սաշի Պուլմար Օտտոյի մասնաճիւղը կը ներկայացնէ՝

Հայաստան ֆիլմ մը՝

ԱՐԻՒՆԱՊԱՐՏԸ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 28, ժամը 15-ին, Մարտիկի Հայ Մշակոյթի Տունը: 12 — 14 ռիւ. Սէն — Պազիլ

ՃԵՐՈՒՄ

Կապ. Սաշի Պանէօ — Քաշանի մասնաճիւղը 260 Ֆ. ստացած է Այրի Տիկին Արփիէն Սէֆէրեանէ Հրանդ Ակունայեանի յիշատակին (ոչ՝ 160, ինչպէս լոյս տեսած էր Սեպտեմբեր 19-ի թիւին մէջ):

ԼԻԲԱՆԱՆԱՅԱՅ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒՆ 1975 - 1984

Հեղինակ՝ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՆԻԵԼԻԱՆ
ՊԵՅՐՈՒԹ, 1986, 128 էջ

Գրախոսություններ քիչ անգամ առիթն ունի գրադելու ոչ - գեղարվեստական գրականությունում. կամ որովհետև գոնե Սփիւռքի մէջ հրատարակուող նման հատորներու թիւը փոքր է, կամ ալ որովհետև անոնք չեն հասնիր գրախոսին: Այս կրկնակ իմաստներով բացատրութիւն մըն է Պ. Դանիէլեանի աշխատութիւնը եւ արժանի նկատառումը:

Ինչպէս խորագրերը կը թելադրէ արդէն՝ այս գիրքը նկատի ունի վերջին տասը տարիներու հայ տպագրական արտադրութիւնը: Լիբանանի մէջ: Հատորը կը բաղկանայ հակիրճ ներածութենէ մը, ընդարձակ մատենագիտական ցանկէ մը, ուր դասուորուած են ամէն տարուան հրատարակութիւնները հեղինակներու անուններով, հրատարակչի մը ու տպարանի մը, էջաթիւով, եւայլն: Հատորին կըցւած է նաեւ երրորդ բաժին մը, ուր խմբուած են Լիբանանահայ մամուլն ու պարբերական հրատարակութիւնները: Նոր ու քիչ ծանօթ հրատարակութեանց առաջին էջը տրուած է պատճէնահանումով եւ բոլորին պարագային՝ կարելի մանրամասնութեամբ՝ անհրաժեշտ տեղեկութիւններ: Գրքին վերջին մասին մէջ կան հրատարակուած Գրքերու այբբենական ցանկ մը եւ անձնանուններու ցանկ մը, ինչ որ մեծապէս կը դուրսցնէ փրկատուութիւն աշխատանքը:

Ժիրար Դանիէլեանի կազմած ցուցակները կը բերեն մեզի փաստը 700 հատորի, հրատարակուած տասը տարիներու ընթացքին: Հեղինակը կ'ընէ անխուսափելի հետեւեալ հաստատումները.

« Թէեւ լիբանանահայ տպագրութեան կամ գրքի ամբողջական ցուցակ մը ցարդ պատրաստուած չէ, սակայն եւ այնպէս, մօտաւոր տուեալներ իրաւունք կուտան յայտարարելու, թէ՛ հակառակ պատեւ - բաղմի տասը տարիներուն, լիբանանահայ տպագրութիւնը բոլորած է իր ամէնէն արգիւնտէս տասնամեակը ... այս վերջին տասնամեակը կարելի է որակել՝ լիբանանահայ տպագրութեան վերելքի շըրջանը:

« Արտասահմանի մէջ, բոլոր միւս գաղութները միասնաբար, վերջին տասնամեակին՝ հազիւ թէ լիբանանահայ տպագրութեան բերքին կէսը յաջողութեամբ են:

« Լիբանանի մէջ հրատարակուած եւ հրատարակուող հայ գիրքերուն զգալի մէկ տոկոսը կը պատկանի Եւրոպայ, Ամերիկայ կամ այլուր տպող հեղինակներու, որոնք, հակառակ հոս տիրող պայմաններուն, իրենց ձեռագիրները կ'ուղարկին լիբանանահայ տպարաններուն եւ հրատարակիչներուն:

« Հակառակ տպագրական ծախսերու տորապայման սղութեան, լիբանանահայ գրողներն ու մտաւորականները ոչ միայն կը շարունակեն գրել ու ստեղծագործել, այլեւ միջոցներ կը գտնեն իրենց գործերը հրատարակելու » (էջ 8 - 10, քաղուածք):

Հակառակ իր համեմատ ծաւալին՝ ի հարկէ այս հատորը շատ արժէքաւոր հրատարակութիւն մըն է եւ կարեւոր նպաստ մը ոչ միայն լիբանանահայ տպագրութեան պատմութեան, այլեւ պարզապէս հայ տպագրութեան պատմութեան: Պ. Դանիէլեան տարիներէ ի վեր կ'աշխատի այս ուղղութեամբ եւ ներկայ հատորը կուզայ մասամբ ամբողջացնել իր նախորդ աշխատութիւնը: Հայ Նոր Պարբերական Մամուլը, 1967 - 1981, (Պէյրութ 1984): Ըսել, որ եղածը արժէքաւոր հրատարակութիւն մըն է: Արդարեւ՝ ով որ աշխատած է Մատենադարանի մէջ, գիտէ որ նման ցուցակներ, նոյնիսկ չեն լինելու մանրամասնութիւններ որքան կ'արագացնեն փնտռութիւնը մը եւ կը կազմեն անհրաժեշտ ատաղձը սեւէ լուրջ աշխատողի:

Հայկականի Գոլէճի գրադարանի վարիչ՝ Պ. Դանիէլեան Սփիւռքի ինչպէս

ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ

ԳԱՀԱՅԱՆՈՒԹԵԱՆ 25-ԱՄ ԵԱԿԸ
ԼՈՍ - ԱՆՃԵՂԸՍ ԵՒ ՆԻԻ - ԵՌՐՔ

Լոս - Անճըրլիսի Պոլսահայ Միութեան արահին մէջ, Սեպտեմբեր 9-ին, նշուած է Շնորհ Գաղարարի գահակալութեան 25-ամեակը, ճաշով: Հանդիսութիւնը վարած է Յակոբ Երեւանցի: Ողջ առած են Միութեան ատենակալը՝ Տոքթ. Արթուր Երան, յանուն Տիկնանց Յանձնախումբին Հիշատակը Սեպտեմբեր 9-ին, «Նոր Կեանք» ի խմբագիր Գրիգոր Շէնեան, «Արմինէն Օպերա» ի խմբագիր Օշին Քէչիկեան ընդունելով Շնորհ Գաղարարին մէջ հովուի, առաջնորդի, գրադար: Գործադրուած է գեղարվեստական յայտագիր մը: Փակման իր խօսքին մէջ Շնորհ Գաղարարը ծանոթացած է հայապահպանման եւ կրթական հարցերու վրայ:

Յաջորդ օրը Շնորհ Գաղարարը մեկնած է Նիւ - Եորք:

Նիւ - Եորքի Հայ Տան մէջ, Սեպտեմբեր 11-ին, Հայ Օգնութեան ու Մշակութային Միութեան նախաձեռնութեամբ ճաշ մը տրուած է ի պատիւ Պատրիարքին եւ նշուած անոր գահակալութեան 25-ամեակը: Ներկայ եղած է թեմին (էջմիածնական) առաջնորդ՝ Թորգոմ Արք. Մանուկեան: Բացումը կատարած է Միութեան ատենակալը՝ Հրանդ Կիւրեան: Հանդիսութիւնը վարած է Յակոբ Տէտեան, որ խօսք անելով ի մէջ այլոց նշած է, թէ Շնորհ Գաղարարը Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ կարկառուն մեծերէն մէկն է, իսկական կրօնապետ մը՝ սիրուած բոլորէն: Թորգոմ Արք. գրուած է Միութեան վարիչները, որոնք տար տարի առաջ գնած էին Հայ Տան շէնքը եւ այս առթիւ Միութեան նուիրած է երկու նկարներ, բանուած Մայր տաճարի տեսարաններով:

Իր Հուան Բանքին մէջ Շնորհ Գաղարարը ուրախութիւն յայտնած է Կեդրոնը Հայութեամբ լեցուն տեսնելուն համար եւ աւելցուցած. « Մի՛ մօտենաք անոնց որոնք կ'ուզեն բաժնել ձեզ. կապուած մնացէ՛ք մեր հոգեւոր կեդրոնին՝ Ս. Էջմիածնին: Գաւառէն եկած այս ժողովուրդը իր ամբողջ կարելին ըրած է եւ տուած իր աշխատութեան պատուը: Այսօր դեռ 6 - 7 եկեղեցի ունինք գաւառին մէջ, որոնցմէ գեղեցիկագոյնն է Կեսարիոյ Եկեղեցին »:

Նաեւ Հայաստանի այն հազուագիւտ գրադարանապետներէն մէկն է, որ այս պաշտօնը լուրջի առած է եւ աշխատանքը կը կատարէ կարելի հետեւողականութեամբ ու գիտական մօտեցումով: Մեր մէջ յաճախ, զօրախտաբար, գրադարանապետի գործը կը չփոխուի գիրք տալու, առնելու, առաւելագոյն պարագային՝ քարթ մը պատրաստելու աշխատանքին հետ: Սփիւռքի Մատենադարաններուն ջանքիս ժամանակահատիկները տալիս ինչ փաստելով յիշողութեան...: Իսկ բոլորս ալ գիտենք, որ չցուցակաւ գրուած գիրք մը մեռած, կորուսած է ընթերցողին համար: Այլ հարց՝ որ պատահականապէս թեմին մեծ բաժինն ունին այդ գրադարաններու պիւնտին - եթէ ունին - որոշող մարմինները, որոնք երբեմն գրքի գործէն, էպէս մշակութային գործէն, քիչ բան կը հասկնան: Շատ լաւ բան է գիրք հրատարակել, բայց նոյնքան ալ լաւ բան պիտի ըլլար եւ հատարար աւելի գիտակցութիւն պահանջող, եթէ հրատարակուած գրուէր չըրջագրութեան մէջ, արամագրուէր հաւանական ընթերցողին ինչպէս կ'ընէ այս գրքին հեղինակը (*):

Գ. Պ.

(*) Հասկնալի է, որ այստեղ չգնեմ Սփիւռքի մատենադարաններու այլապէս երատապ կարգը՝ արդիականացման, եւ մակարդի մեթոդներով եւ այլ արհեստով անհրաժեշտութեան խնդիրը. պարզապէս չլրջաւորու համար Լաւնոն Բանի մը կրամ միջադրում համար միջոցներ մսխող մեր «ազգային քարտէրներ» երջանիկ հանգիստը:

ՀԱՐՎԼՐՏԻ 350ԱՄԵԱԿԸ

Ամերիկայի մեծագոյն համալսարաններէն մէկն, իր տասը ֆաքուլթիներով, յարակից շէնքերով կը գրաւէ ընդարձակ տարածութիւն մը, ուր եկած են ներկայիս աւելի քան 30 հազար «նախկին»ներ, տոնելու 350-րդ տարեդարձը իրենց «ալմա - մա - մաթրի»ին:

Հոն կան նաեւ 17 հազար ուսանողներ. ու այս Բարկլին մէջ ուր ամէն ցեղէն ու կրօնքէ մարդիկ նոյն լեզուն կը խօսին, ֆրանսացի երիտասարդ մը:

Անոր լիսակալի կեանքը դասական գիծով մը ընթացած է. ապա Տօֆին արձանագրուած է, վարչապետութեան ճիւղին. չորս շաբաթ կը մնայ հոն: «Հարվըրտի մէջ ինչ որ կը գնահատեմ, այն է, թէ կը յարգեմ այս համալսարանը եւ ան՝ զիս: Տօֆինի մէջ ժամը ուրիշն զիս ունիւմ ու փրօֆէսօրը ժամը 10-ին կը հեռանայնէր ըսելու համար, թէ պիտի չգար...»: Այս է սակայն իր աքսորին բուն պատճառը. ան կ'ըսէ, թէ ֆրանսական նախնական ու երկրորդական կրթութիւնը դէռ չէ, բայց պարզաբանային ետքն է որ հարցը կը բարդանայ. ընտրութեան կարելիութիւնը մեծ է. «Էջի գիտեր պարզաբանային ետք, թէ ինչ կ'ուզէի ընել»:

Ան ներկայիս դասական գրականութիւն կ'ուսումնասիրէ, ինչպէս ընտրութիւն կամ Միջին - Արեւելքի անտեսագիտութիւն: Այս է Հարվըրտի սկզբունքը. ուսանողները հոն կուզեն նախ սովորել ընդհ. գրադարանի մը տիրանալու, ինչ որ իրենց պիտի բանայ որեւէ գործի դրոնները: Անիկ ետքն է որ մասնագիտութիւն մը ձեռք պիտի ձգէ տասը ֆաքուլթիներէ մէկուն մէջ: Անոնցմէ երկուքը՝ «Պիլքն Սթուդ» եւ «Բէյքնթ» աշխարհի ամէնէն հռչակաւորներն են:

Երկու անցագիր, յաջողութիւնը ապահովող: «Պիլքն Սթուդ»էն վկայեալ մը տարեկան նուագագոյն 80 հազար տոլար կը վաստկի: Շատեր, առոր ալ չեն ըստար. կը ստեղծեն իրենց անձնական գործը: Կան ուսանողներ որոնք Հարվըրտի իրենց փոքր սենեակէն, արդէն կը զեկալարեն անձնական գործ մը, որ բազմաթիւ միլիոն տոլար կ'արժէ: «Այս բաներուն մասին կը խօսուի հոն, ձեզ լուրջի կ'առնեն, երբ յաջողութիւն մը ունենաք չեն նախանձիր, այլ պարզապէս աւելի լուրջի կ'առնեն ձեզ»:

Համալսարանական կեանքը ունի անուշաքննութիւններ, թէպէր. Հարվըրտի արամիս թերթը խօսք ուղղելով նորեկներու, կը գրէ. «Եթէ ճիշդ է որ մերը ցակցութիւնը առողջութեան նշան է, դուք ամէնէն առողջ անձերը պիտի ըլլաք կեանքի մէջ. պայմանաւ որ ողջ մնաք»: Կայ նաեւ լաւագոյն դասընթացքի արձանագրութիւնը, երբեմն թեմին - ծունկը այնքան բազմաթիւ կ'ըլլան որ վիճակ կը ձգուի: Ուսանողներուն հարիւրաւոր գործունէութեան մասնակցելու առիթը կը տրուի հոն. համալսարանին մէկ թերթին խմբագիրը ամէն կարելիութիւն ունի մամուլի աշխարհին մէկ ծանօթ անունը դառնալու վաղը. մարդիկ մը կընայ ընտրուի Ողբալիական խաղերուն. նուագախումբի մենակատար մը հոն հաւանաբար ունի Պէրնիլապի մը ճամբուն հետեւելու անհրաժեշտ յատկութիւնները. (ինք եւս Հարվըրտէն է):

Հոն դասախօսը դասաւանդելու կատարեալ ազատութեան տէր է. Ժ. Մ. Արտութիւնով, Ֆրանսացի մը, վեց տարիէ ի վեր շատ փնտռուած ուսուցիչ մըն է հոն. «Հոգեբանութիւն ուսանողն էմ. Ժ. Գաբու գրականութիւն պիտի դասաւանդէի, սակայն կուտամ Ժ. Գ. - ի. գաբու գրականութիւնները. ընդարձակ կերպով կը խօսիմ նաեւ ընկերաբանութեան մասին, ժամանակակից շարժարեւոտին ընդմէջէն» կ'ըսէ ան:

Հարվըրտի մէջ անկախ են բոլոր ֆաքուլթիները, նաեւ ուսանողները, իրենց դասընթացները կամ քննութեան նիւթերը ընտրելու մէջ:

Ամերիկայի ամենահին այս համալսարանը անդադար կը նորոգէ ինքզինքը: Ամերիկեան բազմաթիւ համալսարաններ փորձած են օրինակել զայն. նաեւ Եւրոպա պէտք է օրինակ առնէ առանց կեղծ ամօթխածութեան: Վերջապէս, Հար-

ԿԸ ՄՆԱՅ ՅԻՇԱՏԱԿԸ

(ԷՏԿԱՌ ՊՅՅԱՃԱՆԻ)

ԳՈՒՆԱԿՍԿԻՆ ՄԱՀՈՒՆ ԱՌԹԻԻ)

Քսանրհինգ դարունները տակաւին չաւարտած հրաժեշտ առնել այս աշխարհէն, ինչ զօրախտ ճակատագիր: Գեղեցիկ երազներով առցուն, փայլուն ծրագիրներով ընդշողուն, երկտասարդ սրբոր բարախուն կեանքէ մը յանկարծ հեռանալ, ինչ դառն ճակատագիր: Եւ սակայն, այսպէս վերջացան, ամառուան կիզիչ արեւուն ճառագայթներուն տակ եւ աննշան ճամբու մը եղեքքին, կարճատեւ տարիները տարաբախտ երիտասարդի մը՝ Լուկա Պոյաճեանին:

Աղէտալի արկած մը, անբացատրելի, ինչպէս բոլոր արկածները: Ոչ անխոհեմութիւն, ոչ յանդգնութիւն եւ ոչ ալ մարդկային սխալ այս պարագային, այլ շիջումը, քմահաճոյքը շարժանիկ (մոթօ) մեքենային մէկ գործիքին: Ձրապանակ մը որ դաւաճանեց, ինկալ եւ խանդարեց կայունութիւնը շարժանիկին որ տապալիցաւ: Եւ իր հետ նաեւ տարակեանք մը՝ տպագրիչ հեռանկարներով տեսիլով. պայծառ:

Այս վաղահաս եւ եղբրական մահը խոր սուգով կը պատէ ընտանիք մը ամբողջ: Անմիթթար կը ձգէ մեծ - հայր, մեծ - մայր, ծնողք որոնք այնքան դուրսուրանքով կը չըջապատէին, այնքան հոգածութեամբ կը պատրաստէին ապագան իրենց գաւին, այնքան հայրենական շունչով կը դաստիարակէին: Պոյաճեան ընտանիքը, հայր եւ որդի, Գրիգոր եւ Ժիրիփ, երէկէն այսօր, ծանօթ են Մարտիկի եւ յատկապէս Պոմնի արուարձանին մէջ որպէս յանձնառու ազգայիններ, որոնք ծառայած են ու կը ծառայեն իրենց համոզումներուն, կը բերեն իրենց մասնակցութիւնն ու նպաստը հաւաքական գործին, գաղութի արժէքաւոր եւ մնայուն ձեռնարկներուն: Եւ անուշախտական ալ պիտի հետեւէր այս ուղին: Բայց, անողորմ մահը կանխահասօրէն, դեռ դալար, մաղղաչ ու պաղատու հաւք հնձեց:

Լուկա Պոյաճեանի յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Սեպտեմբեր 10-ին Պոմնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, ներկայութեամբ շատ հոգածութեան մը: Շահան խնդր. քնն. Տետեան, (հայերէն), եւ Գրիգորի քնն. Քէչիկեան, հոգեւոր հովիւ եկեղեցւոյ (Փրանսերէն) խօսեցան դամբանականներ յատկապէս վեր աննկող հաւատքին ու իր կարեւոր դիմագրաւելու համար նման անժամանակ մահին:

Յաւալի կորուստ մը, բացակայութիւն մը որ միշտ զգալի պիտի ըլլայ ընտանիքին հետ եւ դուրս: Կը մնայ միայն, այսօր, յիշատակ մը, յիշատակ մը քաղցի եւ անմոռանալի:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Վերտ հիմնուած 1636-ին, երկու դար ետք նոր թափ մը կը ստանայ անգլիկ - սաքսոն մզմուծով մը: 350-ամեակի հանդիսութիւններուն պատուով հրապարակուելու իշխան Չարլզ բաժն է. «Յաճախ հարց կուտամ ես ինձն, թէ կրթական մեր գրութիւնը պիտի կարենա՞յ զուակնել - զրուստը հասցնել այնպէս, ինչպէս կը փափաքեմ որ ըլլան. լայնախոհ, եւ հոգած, բարոյապէս, մարմնապէս զարգացող գեղեցիկ հասարակականութիւն: Յետոյ աւելցուցած է. «Կը մտաւորեմ որ հոս դուք գիտցած էք հարթի ծեմ որ հոս դուք գիտցած էք հարթի այս հարցը աւելի շուտ եւ լաւագոյնս բան ալլուր»:

Հարվըրտ իր չըջանաւարտներուն մէջ ունի ԱՄՆ-ու վեց նախագահներ, Գոնիլթի պէկան 29 մրցանակաւորներ, Գոնիլթի 51 անդամներ եւայլն: Յիշեմք որ Հարվըրտի համալսարանի փրօֆէսօրներէն եղած է՝ Սիւրաֆի Տէր - Ներսէսեան:

Թ. Ա. Թ.

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ
ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ՏՕՆԱԽԱՐԱԾԻԹԻՆ

ԵՒ

ՄԱՏԱՂՈՐՀՆՈՒԹԻՆ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Տօնախմբութիւն և Մատաղօրհնութիւն
Առնուիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ
Սկտեմբեր 28, Կիրակի օր, Վարագայ
Ս. Խաչի տօնին առթիւ, Առնուիլի հա-
մանուն եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պա-
տարագ կը մատուցանէ և կը քարոզէ
Փարիզի առաջնորդ՝

ԳԻԻՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳ-ԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի
աւանդական մատաղի օրհնութիւն և
հոգեհանգիստ հանգուցեալ բարերարն -
բու հոգիներուն ի հանգիստ:

Սիրով կը հրաւիրուին, Առնուիլի,
Սարգիսի, Կուսէնիլի, Անկէնի և Սէյ-
րանի հայ հասարակութիւնը, ներկայ
զանուելու սոյն հանդիսութեան:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՆՈՐԻՅ
ՎԱՄԱՆ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին մէջ,
Սկտեմբեր 28, Կիրակի, Վարագայ Խա-
չի տօնին առթիւ, կը պատարագէ և կը
քարոզէ՝

ԶԱՏԻԿ ԱՐԵՂԱՅ ԱԻՆՏԻՔԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Վարանի և շրջակայքի
հաւատացեալները:

Կոստոս Գիլմերը կը ներկայացնեն՝

Արմէնֆիլմ արտադրութիւն մը

«Une comédie drôle et tendre, enlevée, émouvante.
Un goût étrange venu d'ailleurs.» PREMIERE

Les Films COSMOS présentent une production Armeufilm

le TANGO
DE NOTRE ENFANCE

Հայկ. զաւեշտ մը՝

ԱՆՊԵՐ ՄԿՐՏՁԵԱՆԻ

մասնակցութեամբ՝ ՄՇԵՐ ՄԿՐՏՁԵԱՆԻ և ԳԱԼԻԱ ՆՈՎԵՆՑԻ (յատուկ նշու-
վենեալի փառատօնին, ղերտանուհիներու շարքին):

Զորեքշաբթի Սեպտեմբեր 24-էն

V. O.

Forum - Les Halles

Paris 1

Cosmos

Paris 6

Le Triomphe

Paris 8

ՍԷՆ-ԼՈՒ - Ս. ԳԵՈՐԳ

ՎԵՐԱՍՈՒՏ

ՄԱՏԱՂՈՐՀՆՈՒԹԻՆ

ՍԷՆ - ԹՄՆԹՈՒԱՆ

Սէն - Լուի Ս. Գեորգ Եկեղեցւոյ տն-
աւանդութեան առթիւ՝ Կիրակի, Սեպ-
տեմբեր 28-ին աւանդական մատաղօրհ-
նութիւն՝

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9-ին:

Պատարագ, ժամը 10-ին:

Մատաղօրհնութեան արարողութիւն,
ժամը 12-ին:

Կը պատարագէ և կը քարոզէ՝

ՇԱՀԱՆ ԽԶԻՐ. ՔԶՆՑ. ՏԷՏԷԱՆ

Պատարագին երգեցողութիւնը կը կա-
տարէ Գուսան երգչախումբը, զեկամա-
րութեամբ Տիկին Ժիւլիէթ Երմազեանին:

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Սէն - ԹՄՆԹՈՒԱՆի Սուրբ
Թադէոս Եկեղեցւոյ և Հ. Բ. Բ. Միտ-
թեան հովանաւորած միօրեայ դպրոցը
կը բացուի Զորեքշաբթի, Սեպտեմբեր
24-ին, ուսուցչութեամբ՝ Օր. Հայկուհի
Գազանճեանի և Օր. Ազատուհի Մանու-
կեանի: Իսկ կրօնքը և Հայոց Պատմու-
թիւնը պիտի դասաւանդէ զպրոցիս ընդ-
սպատասխանատու՝ Վաչէ Ծ. Վրդ. Իգնա-
տիոսեան:

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան
ամէն Զորեքշաբթի, ժամը 9.30 - 12:

Արդ՝ կը խնդրուի ծնողներէ արձանա-
դրել տալ իրենց զաւակները և թոռնի-
ները Եկեղեցւոյ խորհրդարանը:

X

- ՇԱՐԹԱՆԿԱՐ -

Կապ. Խաչի Պուլվար Օտտոյի մասնա-
ճիւղը կը ներկայացնէ՝

Հայախօս ֆիլմ մը՝

ԱՐԻՒՆԱՊԱՐՏԸ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 28, ժամը 15-ին,
Մարտէլի Հայ Մշակոյթի Տունը:
12 - 14 ռիւ. Սէն - Պազիլ

Սեվրան - Լիւզի ԿԱՐԱՆ ՄԱՍՆԱՅԻՐ

Զորեքշաբթի Սեպտեմբեր 24, ժամը 10-ին
Դասընթացները տեղի կ'ունենան՝

- Զորեքշաբթի 10-էն 12

- Շաբաթ 14-էն 16

Կապույտ Խաչի Տան մէջ
17, rue de l'Île de France - Livry-Gargan

Տեղեկութիւններ՝ 43 - 85 - 03 - 76
43 - 83 - 87 - 68

ALFORTVILLE

Grande Soirée de Gala

organisée par la M. C. A., la CROIX BLEUE
et l'U. J. A.

Բ Ա Յ Ա Ռ Ի Կ Ե Ր Ե Կ Ո Յ Թ

Կազմակերպուած՝

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՆ, ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ և

Ս. Յ. Ա. Ին կողմէ:

VENDREDI 3 OCTOBRE à 20 h 45

Salle Léo Lagrange, Place Carnot

animée par P I E R R E D O U G L A S

Avec l'aimable participation de

L'Ensemble Folklorique AKHTAMAR

Hagop BADOLIAN

BEDIK

HAROUT

Janet MAFIAN - ALTOUNIAN

L'Ensemble Folklorique NAVASART

NEVART

PHENIX 1915, Danse contemporaine

VICKEN

YERSON

Sous la Présidence d'honneur de

Monsieur Joseph F R A N C E S C H I

Député - Maire d'Alfortville

Réservations MCA : 43 - 76 - 55 - 89

L'U.C.F.A.F., LA J.A.F.,
THE ENTERTAINMENT CORPORATION (Londres) présentent
avec le concours de la FONDATION NOURHAN FRINGHIAN
(Département Musique)
et des Spectacles LUMBROSO

CHŒUR ACADÉMIQUE D'ARMÉNIE

(Grand Prix 1970 de l'Académie du Disque Charles Cros)

— 90 Choristes + Solistes —

Direction OHANNES TCHEKIDJIAN

2 Concerts exceptionnels

A PARIS

EGLISE ST. EUSTACHE

FORUM LES HALLES — Métro et R.E.R.

LUNDI 29 SEPTEMBRE

MARDI 30 SEPTEMBRE

A 20 HEURES 45

TCHEKIDJIAN	NOVIKOV	FAURE	HOVANESSIAN
YEKMALIAN	MASCAGNI	VIVALDI	KARA MURZA
KOMITAS	VERDI	VERDI	YEKMALIAN
GANANTCHIAN	GOUNOD	ROSSINI	KOMITAS
TCHOUKHADJIAN	ROSSINI	HAENDEL	TCHEKIDJIAN
		TIGRANIAN	HAROUTOUNIAN

PEIT ORGUE DE SAINT - EUSTACHE

2 PROGRAMMES TOTALEMENT DIFFERENTS

BILLETS EN VENTE

PARIS

BANLIEUE

- 3 FNAC
- Centre Culturel Artistique Arménien : 6, Cité Wauxhall, 75010 (de 16h à 20h)
- Librairie PALOUYAN : rue de Trévis, 75009
- Librairie SAMUELIAN : 51, rue Monsieur le Prince, 75006 (sauf samedi après-midi)
- HAY DISC : 35, rue Lamartine, 75009
- UGAB : 11, square Alboni, 75016

- BOIS COLOMBES
- DJIZMEDJIAN, 31, rue P. Déroulède
- ALFORTVILLE
- Restaurant SEVAN, 1, bld. Carnot
- CLAMART
- CAPIGUIAN, 175, ave. Jean-Jaurès
- ISSY-LES-MOULINEAUX
- Restaurant CAUCASE, 99 bis, ave. de Verdun
- et autres points de vente habituels.

PRIX DES PLACES : 50 - 80 - 120 F.

Les places ne sont pas numérotées.

Dès le début du Concert les places

ne seront accessibles qu'entre les interprétations

PARKING

FORUM DES HALLES

Entrée rue du Louvre

ԵՐԵՎԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՏԵՐՈՅ

ԵՐԵՎԱՆ
ԱՐՄԵՆԻԱՆՍԻՍ — ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 16 / 22)

ՀԱՅ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ԲԱՑՈՒՄԸ
ԵՐԵՎԱՆԻ ՄԷՋ

Նոյն 1500 տարի հայ ժողովուրդի պատմության անբաժանելի մասն է, անոր հայրենիքի կենսաբերական հայրենիքի ու ծանր փորձերի անհրաժեշտ աստարտը եղած է միջնադարյան հայ գրականությանը, որ այսօր արժանի է համարվել մարդկային ընդհանուր քաղաքակրթության անբաժանելի մասն է որոշակիորեն արժանի է — տարիների միջնադարյան հետաքրքրություններին, երևանի մէջ, Սեպտեմբեր 15-ին, զոհուեց հայ միջնադարյան գրականության միջնադարյան համապատասխանը, հայաստանի ակադեմիայի հրատարակած «Հայաստանի մասնակցած են իմ օր» իրական զանազան քաղաքներէ, գրա-նախագիտական կեդրոններէ եւ արտասահմանէն հրաւիրուած հայագետներ՝ Երեւան, գրականագետ, լեզուաբան։

Ակադեմիայի մէջ արահին մէջ տեղի ունեցած լիազուրկ նիստին բացումը արժանի է վարչապետին տեղակալը՝ Նիկոլ Աղբալյանին, նշած է, թէ հայ գրականությանը, որ աշխարհի հնագոյն գրականություններէն մին է, առարկայ համաշխարհային գիտական մտքի ու արժանիքների։ Լայնօրէն ըմբռնելով զընդհանուրը՝ իբրեւ գեղարուեստական գրականություն, իբրեւ պատմագրու-թյուն եւ փիլիսոփայութիւն, համադրա-նախագիտական մէջ տեսնելով միջնադար-այ գրողներու, պատմիչներու, փի-լիսոփաներու եւ լեզուաբաններու վաս-տակը, հայ միջնադարու արժէքները, ի-նչպէս կրնան դասուիլ քաղաքակրթու-թյան նուաճումներու շարքը։

Գրադպրուած է ակադեմիայի նախա-նագիտող Համարածուեանի ողջոյնի վրայ, որ նշուած է, թէ գիտական ժողո-րդի անհատու վկայութիւնն է այն բանի՝ որ Սիւրբ Մովսէս Կալանդոսեանի հոգածութեան արժանի է ազգային մշակոյթները, լե-զուներն ու գրականութիւնը, դարերու ընթացքին տեղեւորուած արժէքները։ Վեր-ջին տասնամակին Հայաստանի ակադե-միան լայն եւ արդիւնաւէտ գործունէու-թյուն ունեցած է հայագիտական սիմփո-զիումներու գումարման, հայ ժողովուրդի քաղաքական դարաւոր արժէքները հա-մարձակեցական եւ համաշխարհային արժանիքներով ուսումնասիրելու եւ տա-րածելու ուղղութեամբ։ Ակադեմիանը ինչպէս է, թէ մենք իսկապէս կը հար-գանք, որ, հակառակ քաղաքական եւ քաղաքակրթային կեանքի աննպաստ պայ-մաններուն, մեր Ժողովուրդը ստեղծած է ինչպէս գրականութիւններէն մին, որ կը արժանանալով արժէքով ունի համաշ-խարհային նշանակութիւն։ Հայաստանի ակադեմիան, յատկապէս Մ. Արեւելեան ակադեմիան Հիմնարկը, պատրաս-տած եւ տպագրութեան յանձնած է հայ գրականութեան բանաստեղծութեան եւ արժանի ծանօթ գէմբերու ժառանգու-թյան քննական բնագիրը, որոնք գրական արժանիքներ արժէք ունին։ Յատուկ անհատականութեամբ պէտք է նշել հայ գրականութեան համագործակցութիւնը իր արժանիքներու հետ, որու ար-ժանիքն էր վերջերս Լենինգրադ եւ Ե-րեւանի ակադ. Դմիտրի Լիխաչովի խո-րհուրդով հրատարակուած երկու հատորները, նուիրուած հայ եւ հայ միջնադարեան գրականութիւններու քաղաքական ուսումնասիրութեան։ Հե-տաւոր անցեալի գրական մշակութային

«Խմանիք» Սեպտեմբեր 23-ի իր թի-ւին մէջ թղթակցութիւն մը հրատարա-կած էր, նուիրուած թուրքիոյ այն շըր-ջանին, զոր Բիւրսետաւան կը կոչէ։ Գը-րութեան սկիզբն իսկ, թերթին աշխա-տակիցը՝ Պէթեր Նապիլը կը նկարագրէ իր ուղեգիրը՝ Տիարպէթիւրէն դէպի Թաթման ու կ'ըսէ. — «Երբ, զայով Տիար-պէթիւրէն, կ'առնեն այն երկար ճամբան որ Թաթման կ'իջնէ, մանաւանդ լիա-լուսնի գիշերով, գերբնական, հոյակապ բան մը կը յայտնուի՝ Վանայ լճին ան-հունութիւնը...»։

Այս նախաբանէն ետք, «Խմանիք»-ի թղթակցը կ'անդրադառնայ տեղացիներ-ուն թշուառ կեանքին, բանակին «պաշտ-պանութեան» դպրոցի չգոյութեան, եւ-այլի, եւայլի։ Յօդուածին կ'ընկերանան երկու քարտէսներ, քանի մը նկար, որոնց մէջ, թէ եւ սեւ — ճերմակ, դադաւար կուտայ սակայն Վանայ լճին «գերբնական եւ հոյակապ» գեղեցկութեան։

արժէքները ունին ոչ միայն պատմական, այլեւ արդիական նշանակութիւն։

Լիազուրկ նիստին զեկուցումներ կար-դացած են Գաբրիլ Սարգսեան (Երեւան) «Մովսէս Խորենացիի Հայոց պատմու-թիւնը որպէս համակարգ», Դմիտրի Լի-խաչով (Լենինգրադ) «Միջնադարեան գը-րականութիւններու զարգացման քանի մը օրինաչափութիւններու մասին», Ժան — Փիէռ Մասէ (Փարիզ) «Գրիգոր Նարեկա-ցիի Մատենա Ողբերգութեան կառուց-ւածքը», Գէորգ Ջահուկեան (Երեւան) «Քերականական գրականութիւնը որպէս հայ մշակոյթի բնագաւառ» նիւթերուն շուրջ։

Համագումարը արժարժուելիք նիւթերը բաժնած է երեք ճիւղերու՝ գեղարուես-տական գրականութիւն, գիտական գրա-կանութիւն, թարգմանական գրականու-թիւն։ Այս մասնաճիւղերու նիստերը գոյ-մարուած են ակադեմիայի, Մաշտոց Մա-տենադարանի, պետական համալսարանի սրահներուն մէջ։ Կարդացուած են 130 գեկուցումներ հայ միջնադարեան գրա-կանութեան մասին եւ քննարկուած չա-փառնայ եւ արձակ, պատմագրական, փի-լիսոփայական, քերականագիտական կարգ մը արժէքաւոր աշխատութիւններ։

×

ՀԱՅ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ
ՆՈՒԻՐՈՒՄԸ ԳԻՐԲ ՄԸ

Երեւան տեղի ունեցած հայ միջնադար-եան գրականութեան համագումարին առ-թիւ լոյս տեսած է «Հայ միջնադարեան գրականութիւն» (համառոտ պատմու-թիւն) աշխատութիւնը, որ կը բովանդա-կէ Ե. — Ժ.Ը. դարերը։ Գրականութեան շուրջ 15 դարու պատմութիւնը ներկա-յացուած է ժամանակագրական ձեւով, որու հիման վրայ ալ միջնադարեան հայ գրականութիւնը բաժնուած է հինգ շըր-ջաններու։ Օգտագործելով եւ համախըմ-բելով հայագիտութեան նուաճումները, մասնագէտները ներկայացուցած են ան-ւանի հեղինակներու գիմանկարը եւ ցոյց տուած անոնց տեղն ու դերը գրական զարգացման ընդհանուր շղթային մէջ։ Ուսումնասիրութիւնը կատարած են Վ. Նալբանդեան, Վ. Ներսիսեան եւ Հ. Բախ-չիւեան։ Հատորը, զոր խմբագրած է Է. Ջրբաչեան, հրատարակուած է հայե-րէն, ռուսերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներ-ով։

ՕՐՈՒԱՆ
ԴԵՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՅՐԱՆՍԱՑԻ ՊԱՏԱՆԴ ՄԸ
ԵՒՍ

ՄԵՐԿԱՑՈՒՄՆԵՐ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ
ՄԱՍԻՆ

Չորեքշաբթի առտու, Պէյրութէն հա-սած նոր լուրի մը համաձայն, Ֆրանսացի պատանդ մըն ալ աւելցած էր ցանկին վը-րայ։ Անձանթ «Արդարութեան յեղափո-խական կազմակերպութիւն» մը կը ըս-տանձնէր առեւանգուած Ֆրանսացիի մը՝ Մարսէլ Գոտրի (քրիստոնէայ դօտիէն) եւ Ամբրիկացիի մը, ասոնց նկարներն ալ կցելով եւ զրկելով լիբանանեան թերթի մը։

Տեղւոյն վրայ, նոր յարձակումներու թիրախ էին ՄԱԿ-ի ուժերու Ֆրանսացի զինուորները։

Ֆրանսայի մէջ ալ, Քանար — Անչէնէ, որ երգիծականէ աւելի զայնթաղութիւն-ներ կամ գաղտնիքներ երեւան հանդ շա-բաթաթերթի մը կը վերածուի շաբա-թէ — շաբաթ, մերկացումներ կ'ընէր բա-նակցութիւններու մասին, զորս վարած են Շիրաք եւ իր նախորդները։ Թէ որքան նպատակաւոր մը է նման մերկացում — ներ, այս մէջոցին, թերթին խմբագրու-թեան հարցն է անշուշտ։ Ներկայիս ոչ ոքի մօտ արհեստագործարարութիւնը դեր կը խաղայ։ Չգաղտնիքի փնտրու-տուքը ամէն ինչ կը դերացանցէ, յետոյ այն արդար մտահոգութիւնն ունի ռեւ-լրագրող, որ եթէ ինչ գիտակցի եւ լուր մը հրապարակէ, միւսը պիտի հրապա-րակէ։ Այս փակադիմէն ետք, ըսենք ու-րեմը, որ ըստ Քանար — Անչէնէի Շի-րաքը շարունակած է բանակցութիւններ, որոնց ձեռնարկած էր Ֆապիլիսի կառա-վարութիւնը։ Բանակցութիւնները տեղի ունեցած են Մատրիտ, Ֆրանսացի երկու բանադնացի եւ ՖԱՌԻ-ի (լիբանանեան յեղափոխական զինեալ խմբակներ) բան-բերի մը միջեւ եւ ձեռք ձգուած է հինգ ամսուան դադար մը (ոճրափորձ)։ Եղա-ծը սա է՝ Ապտալլայի նկատմամբ, շատ հաւանական է, որ «Դատի հարկ չկայ» (l'impôt — rien) լուծումին յանգին դատա-ւորները, ինչ որ թոյլ կուտայ որ Ապ-տալլա ազատ արձակուի եւ արտաքսուի, Հակոբյանի իսկ, որովհետեւ այն ատեն դատաւարութունին (4 տարի բանտարկու-թիւն) կէտը աւարտած կ'ըլլայ։ Բայց, զաղտնապահութիւնը չի յարգուիլ եւ Յունիսին իսկ Ամբրիկացիներուն ակա-նջը կը հասնի։ Կ'արթնան։ Ուսանիքներն որոշում կը տրուի անմիջապէս, որ Փա-րիզ սպաննուած զինուորական կցորդին ընտանիքը իբրեւ տուժող — կողմ (փառքի — սիւլի) ներկայանայ (4 տարի յապա-գումով, քանի Ամբրիկացիին 1982 Յունուա-րին սպաննուած է), ինչ որ ջուրը կը ձգէ նախորդ կարգադրութիւնը։ Մնաց որ Շիրաք ալ բաւական առանձին է, ըստ նոյն աղբիւրին, այս աղբիւնի մէջ, որով-հետեւ Միթերան եւ ոստիկանութեան պե-տեր, Շալապոն, Ժիրո, Փանտրո բնաւ համաձայն չեն որ Ապտալլա ասօք — փա-նօք երթայ գտնէ իր ընկերները։

×

Կիրակի, Սեպտեմբեր 14-ին Փրայ — Ռենո-ի ռուսէն վերաւորուած երկրորդ

ՓԱՐԻՋԻ ՄԷՋ
ԱԼՊԵՐ ՄԿՐՏՁԵԱՆԻ
Les Films COSMOS présentent une production Armenfilm
le TANGO
DE NOTRE ENFANCE

Սեպտեմբեր 23-ին, Երեքշաբթի իրի-կուն, Շան — զէլիզէի Լը Թրիոնֆ սինե-մային մէջ տեղի ունեցաւ Ալպէր Մկըր-տրէեանի «Մեր մանկութեան թանկօն» ժապաւէնի առաջին ներկայացումը, հրա-ւիրեալներու համար։

Այս ֆիլմը, որ մաս կը կազմէր 1985-ի Վենետիկի փառատօնի խորհրդային ֆիլ-մերու, այնքան ջերմ ընդունելութիւն չգտաւ իտալական թէ Ֆրանսական մա-մուլին մօտ, թէ եւ լոյրըր մեծ հիացու — մով արտայայտուած էին Գալիա Նովիցի մասին, որ «յատուկ յիշատակում»ի ար-ժանացած էր երկու ուրիշ դերասանուհի-ներու հետ (Ա. մրցանակ չարուեցաւ)։

Երեքշաբթի իրիկուն, սակայն, Փարիզի հանդիսատեսները խանդավառութեամբ ողջունեցին ֆիլմը, որու այս առաջին ներկայացման առթիւ Փարիզ եկած էին Ալպէր եւ Մհեր Մկրտչեան եւ որոնք ֆիլմի ներկայացումէն առաջ խօսք առին բեմէն։

Այս ներկայացման աւարտին «Յառաջ» տեսակցութիւն մըն ալ ունեցաւ Ալպէր Մկրտչեանի հետ, որու մանրամասնու-թիւնները, ինչպէս նաեւ ֆիլմէն մեր տպաւորութիւնները յետագային։

ոստիկանն ալ մեռաւ (առաջինը տեղն ու տեղը մեռած էր), զոհ իր քաջութեան։

×

Ապտալլայէն եւ Անիս Նազաչէն ետք, վարուժան Կարպիճեան ալ փոխադրուե-ցաւ Սանթէի բանտը (Կարպիճեան Մուլէն էր)։ Տրուած բացատրութիւնն այն է, որ ապահովութեան համար է, բայց կը կարծուի որ նաեւ հարցաքննութեան գի-րութեան եւ գէմ առ գէմ հարցապնդում-ներով ստուգումներու համար ըլլայ։

×

«Լիպերասիոն» ալ, Չորեքշաբթի օր, Ռուան Տիւմայի վարած բանակցութիւն-ներուն մասին կը զրէ, Ապտալլայի եւ Փէյրոյի փոխանակման վերաբերեալ։

×

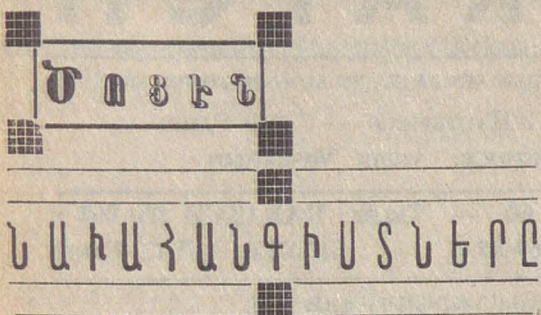
Փարիզ կը գտնուի յոյն — կաթողիկէ պատերազմական փոխանորդ՝ զերպ. Քա-փուշի, մասնակցելու համար խորհրդակ-ցութիւններու Ֆրանսայի եւ արաբական երկիրներու միջեւ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Էձիվիթ անպարտ արձակուեցաւ Երեք-շաբթի օր, Անգարայի տեսանին կողմէ։ Ծանօթ է, որ նախկին վարչապետը մե-ղադրանքի տակ էր, որովհետեւ ճառ մը արտասանած էր, Մայիսին, կնոջը հիւ-նած Դեմոկրատ կուսակցութեան համա-գումարին, մինչ քաղաքական նախկին գէմբերը իրաւունք չունին արտայայտուե-լու։ Դատախաղը ընդունեցաւ Հալքի նախկին ղեկավարին բացատրութիւնները։ Էձիվիթ կ'ըսէր թէ իր արդար իրաւունքը գործածած է միմիայն, յայտնելով թէ կուսակցութեան զօրավիշ է։

ՅՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ
Խիստ միջոցներու ձեռնարկեց թմրեցու-ցիչներու մուլութեան դէմ պայքարելու համար։ Շալապոնն կ'ուզէ զրադիլ մա-նաւանդ երիտասարդներով եւ զարդա-կաններով։ Կ'ուզէ որ օգտագործողներն ալ «հիւանդներ» չնկատուին, այլ՝ յան-ցապարտներ։ Բժիշկները համաձայն չեն։

ՇԻՐԱՔ ՆԻՒ — ԵՌԵՔ մեկնեցաւ Չորեք-շաբթի օր, խօսք առնելու համար Ազգա-ժողովին առջեւ։

ՆԱԽԱՅԱՆԳԻՍՏՆԵՐԸ

(Բ. Ե. Վերջին մաս) (*)

— Սահակին սրճարանը երէկ գիշեր չըրջապատած ու մանրակրկիտ խուզարկած են:

— Սահակին հետ մէկ քանի ընկերներ ալ ձերբակալած ու տարած են ոստիկանատուն: Ժինջեւ հիմա ո՛չ մէկ լուր...:

— Ակումբի մասնաճիւղն ալ իջնելով գէնք եւ ուսմը փնտռեցին: Վարչութեան սենեակը թուղթ թուղթ վրայ չձգեցին:

— Թերեւս թերթին ալ արգելին, խմբագրատունն ու ապարանը գրաւեն...:

— «Ձէնքի եւ դաւաժաններու թաքստոց է» գրած են թերթերը...:

— Նոյն բանը վաղը եկեղեցիին, դպրոցներուն եւ առաջնորդարանին մասին պիտի լսեն:

— Հոտը պէտք է տանէինք արդէն երբ ամպերը ձանդձիւր յայտագրէն բոլոր «Հայաստան»ները, «Հայրենիք»ները, «Նար»երը եւայլն պարտադրեցին վերցրել... սրիկաները...:

Մայիսի լամբարները իրենց ստանալով, արժանապատիւ լոյսով պարբերաբար կը լուսաւորեն խոտակիցներուն գէմքերը: Լամբարներուն իշխանութեան գուրս օգը ծանր է՝ մութ, մռայլ ու մահափիւռ: Հալչակի գիշերային չոր ու զապը օգը ձգտանքն ու գործերն «սերենա»ով չի ճոխանար այդ գիշեր: Այս փոփոխութիւնը հրաշալի էր իր համար: Երկարատեւ մը նախորդող միջոցառում էր իրեն: Բայց հոս երկարատեւ կը պատահէր, ինչո՞ւ պիտի պատահէր: Մենք, Հայերս, տիպար քաղաքացի ենք, աշխատասէր, հնազանդ, օրէնքը յարգող, տուրք վճարող: Պաշտօնին կը պահանջենք ամէն մարդու պէս, Արարիկան Միութիւն կը բազմանք բոլոր իրաւ Արարիկներուն պէս, «Իմ կենտրոններ»ը կը պահանջենք որպէս Սուրբի պատկանող անբաժանելի մէկ մասնիկ, լեցուն օթաբլաններով աշակերտ կը զրկենք ըստ ցոյցերու եւ պետական հանգիստութիւններէ: Բայց պահանջին, արարելէն կը սորվինք, պետական պարտաւորելի մէջ մեծ համեմատութեամբ յաջողութիւն կը իրաւանաւորենք...: «Բարեկամ» եւ «Հիւրընկալ» կառավարութիւնը այսքան հաւատարմով եւ օգտակար քաղաքացիներու փոքրամասնութիւն մը չի կրնար նեղութեան ենթարկել, հալածել, անդամ մը եւս ալիքներուն յանձնել...:

Մայիս նուազին կիսաբանող մարմինը հեռուոր փոթորիկի քաղաքացիներուն ձգտած, փրկութեան լուստը լուս կը սահի երկնքի ու ծովու սեւութեանց մէջ ճընշում ձեռքին ընդմէջէն: Կենսաբան ու յոյսի պատուող աւիւր երբեմն կը նորոգուի լուսով երեւին վրայ պարբերաբար փոքր-փոքր ալիքներուն ազդուելին հետ:

Հեռուոր լոյսերը զանգագործէ մարմին կ'առնեն, կը յատկանան, կը բազմանան ամէն ուղղութեամբ: Ատոգազարդ անջըրպետի մէջ այս ճամբորդութիւնը սրբաւորու վրայ հնչող բեռը կ'ոչնչացնէ յոյսերը կը ճարձէ լուսատեսութեան մտորակին տակ: Այսպէս ալ բազմութեան մէջ կարելի չէ ճշդել այն ու ձախը, վերն ու վարը, կամ գանազանել կենդանի լոյսերը իրենց ցոլացումներէն: Լոյս մը կը մեծնայ ահա, անսովոր համեմատութիւններ կը ստանայ ու կ'անցնի լատին մօտէն: Ձիւնորի նաւակ մըն է որ իր ճաճանջով ծովուն ձուկերը հմայել կը ջանայ: Վերը, հրաշալի անակրն-կայ, սեն ոչնչութեան վրայ ճերմակ մարմարի նման փայլող Աստուածամօր ուր-ւաղիծը կը պատկերանայ: Ժամանակի հոսանքի ի վեր հրաշալի ճամբորդութիւն մը կ'ընէ այս լատին: Կարգ մը լոյսեր իրենց խաչաձեւ մարմինը կը կախեն վերէն, կտրուկ ու յստակ, ձգելով որ ծովուն վրայ իրենց ցոլացումը ծիւղի, քաղաք, անմեղ ալիքներուն վրայ:

«Գաղղիս տիւ Լիպանի» հսկայ ու յոխորտ նոնէն գրեթեբոլոր կուգայ վերջապէս ճշգրիտ երկնքի ու երկրի բաժանման գիծը:

Ծիւնի ծոցը Միջերկրականի Արեւելքը փառաւոր պնդանքով բազմած գեղուհի մըն է, որ իր մօտ ապաստան փնտռողներուն կուտայ խորանքի ու իրականութեան կուտայ աղաւ առաքարներէն, հրաձուանքի ու վախի անսովոր տրոփիւնները, պարբերաբար ջերմութիւն փոխող մշտնաջող քրտինքի բազմաբնիկ մէջ:

Մովեղեքին վրայ անփութօրէն կու-

ՅԻՄՆԱՄԵԱԿ
ՍՏԱԼԻՆԵԱՆ
ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐՈՒ

1937, Օգոստոս 19-ին Մոսկուայի մէջ կը սկսէր «Զինովիւականներու եւ Տրոցկիականներու միացեալ կեդրոն»ին գաղտնաբերութիւնը: 16 ամբաստանեալներուն մէջ կային համաշխարհային ճանաչում վայելող երկու անուններ. Կամենեւ Պոլստ բիւրոյի նախկին անդամ, Լենինի մօտիկ գործակից, եւ Զինովիւն՝ համաշխարհային Գ. միջազգայնականին նախկին նախագահը: Կար տակաւին քաղաքացիական պատերազմի առաջադեմական հերոսը՝ Սմիլնով: Դատաւարութիւնը տեղի կ'ունենայ կորնիլեան սիւններով սրահի մը մէջ, որ անցեալին պարահանդէսներ սարքուած են: Հրապարակային նիստերուն կը հետեւին օտար լրագրողներ ու գիտնականներ: Ամբողջ երեք օր սարսափազգու գաղտնաբեր, Վիլինսկի կը շարքիէ ամբաստանեալները, որոնք կը խոստովանին, թէ 1934-ին կազմակերպած են Ստալինի յաջորդ նկատուած Կիրովի սպանութիւնը ու նաեւ ոճրափորձերու ծրագրերը, վարչական բազմաթիւ այլ անուններու գէմ: Անոնք իրենք գիշերը «Խիշկներ» կը կոչեն ու «մահուամբ արժանի դաւաճաններ»: Իր հարցաքննութեան աւարտին Վիլինսկի կը գոչէ. — «Կը պահանջեմ որ բոլոր այս կատարած շուները հրացանազարկ ըլլան, առանց բացառու-

տակուած ուղին ու ազտութիւնը ետին ձգած՝ փայլուն զգեստներով կ'ենեն ու մարդիկ գաղտնի փոխարի սրահներուն մէջ կուգան փոխադրուիլ Փարիզի «Լիւստո» եւ Մոնաքի խաղաղականները՝ Լիւրանանի օդով ու «մեղք»ներով համեմատած: Խնձոքէն ետք ինքնաշարժները կը սահին բարձունքներէն վար, ձիւնի ծոցին զլլիլիչ համայնապատկերին առջեւ ու մարդիկ հարց կուտան թէ Փարիզ ու Քոթ - Կալուր ճամբորդութիւնը իրաւ էր թէ ցնորք, զրոյանքներ լեցնող թուրթիւրը դրամ են թէ պարտաթուղթ, գեալին փոխող մարդաբանները իսկական են թէ անմարմին ցոլացում՝ ծովու մակերեսին վրայ:

Լիւրանանի յարաբերական իրականութիւններու այս համայնապատկերին մէջ նախաբեկեալ հայուական բացարձակ յեղաշրջան է Անթիմիայի Մայիս Տաճարը: Տարիներու ընթացքին նորացող ու կրճատող նարնջներէ պարտէզներուն մէջ Տաճարին կատայցը կը սլանայ դէպի երկինք խուկի ամպի մը պէս թեթեւ, կաղնիի մը նման հաստարուն ու անսասան:

Վանքի չըջապատէն ներս մեր մշակույթն ու հաւատքը դիմար գրկած կը շտապեն իրենց քաղք ժամանակի սկզբներէն բխող պատմութեան ճամբուն վրայ:

Վանքի չըջապատէն գուրս Մարտին ու Տիրգին, Սիւնին ու Շիւն, հարուստն ու աղքատը, ընկերակցականն ու դրամատէրը, «քեմք»ներն ու պալատները զարմանալի համբերութեամբ մը կենակցել կը ձեռնարկեն, կատարեալ հրաշք, կ'ընեն շատեր, որուն զազանքն ու հասարակաց յայտարարը լիւրանանի գրամն ու հարստութիւնն են:

Լիւրանանան հրաժեշտէ: Գարնան առաւօտ մը, զիմաւաւոր մարդիկ փողոց կ'իջնեն իրենց զինքներով այդ հրաշքին զօրութեան ու տոկունութեան սահմանները փորձելու: Արեւելուայ երկիրը լուս կ'ապրի դաւաճանութիւնը այն իսկապար ամբողջներուն, որոնք կը կարծէր թէ իր հարապատ զաւակներէն կը գոյանան:

Մայիսիները զինավարժութեան թիրախ կը դառնան, խորանները կը կողոպտուին, անտառները կ'ալքեն, վատաւիւներ կ'ոչնչանան: Օգնելու համար երկարող ձեռքերը վիւրաւոր ետ կը քաշուին:

Անթիմիայի Մայիս Տաճարը իր կուտ հիմքերով ու աղամանաձեւ կողոպտով ետ կը մղէ փամփուռներն ու ուսմբերը իր հովանին սփռելով բոլոր մնացողներուն վրայ եւ ներշնչումի լոյսը անխափան հասցնելով ամէն ուղղութեամբ մեկնող փրկութեան լատներուն:

Այս մէկը կ'ուղղուի հարաւ — արեւելք՝ դէպի Պարսից ծոցի տաք ջուրերը:

Պարսից թէ Արարական ծոցի ջուրերը:

Օր մը յաղթական կողմը հաւանաբար պարտադէր վերջնական անունը:

Մինչ այդ աղէտը կը խմորուի, նաւաբեկութիւնը կը յետաձգուի...:

(*) Ա. մանր՝ «Յառաջ», Սեպտ. 16

Իրան»: Բացառութիւն պիտի չըլլայ:

Մինչ այս, ուրիշ գաղտնաբերութիւններ եւս տեղի կ'ունենան: 1937 Յունուարին կը գաղտնի Գ. Բազէկը, ուրիշ մտերիմ մը Լենինի, եւ Ի. Պիտաուով: Անոնք եւս կը խոստովանին ահաբեկչական արարքներու եւ անտեսական խափանարարութիւններու կազմակերպումը, Տրոցկիի եւ Ֆաշիստ տէրութիւններու հրահանգով: Տասներեք մահապատիժ կը տրուի:

Երրորդ արար մը կը բացուի 1938 Մարտին: 21 ամբաստանեալներու մէջ են տեսարան Բուխարին զոր Լենին կուտէր «Կուսակցութեան սիրելի որդին» Ռիկով, Ռադկովսկի՝ համայնապատկերին միջազգային պոստականութեան ծանօթ գէմք մը: Դատաւարութիւնը կ'աւարտի տասներեք մահապատիժի վճիռով:

Միւս կողմէ, նախորդ տարուան Յունիսին կ'իմացուի, թէ Կարմիր Բանակի տիրական գէմքներէն Տուխաչեւսկի լրտեսութեան ու մատուցեալ ամբաստանութիւններով զգնական գաղտնաւոր է ու գրեականահարուած:

Ինչո՞ւ արդեօք, Ստալին, որ ամենակարող կը թուէր, կը մաքրագործէ Յեղափոխութեան պատմական զեկավարները: Պատասխանելու համար այս հարցումին, պէտք է իշխել այն պաշարը որ տեղի ունեցաւ Լենինի յաջորդութեան համար:

1922-ին Լենին նախադաւով իր վախճանը, իր հաւանական յաջորդներուն մասին գրի առնել կուտայ կարգ մը նոթեր: «Կուսակ» միտքուած այս նոթերը ապագայ մրցակցութիւններու դուռ կը բանան, խոտովելով յատկապէս Ստալինը որ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարն ըլլալով, տէրն է վարչական մեքենային: Բախումը ծայր կուտայ Լենինի մահուան միտքին շուրջն իսկ: Ստալին նախ կը դաշնակցի Զինովիւի ու Կամենեւի հետ, իր ամէնէն փոխադրուող հակառակորդին՝ Տրոցկիի հանդէպ: Ապա կը գաղտնի անոնց իսկ գէմ: Հասկնալով իրենց սխալը այս վերջինները Տրոցկիի հետ կը կազմեն «միացեալ ընդդիմութեան ճակատ»ը, մինչ Ստալին նեցուկ կը փնտէր Բուխարինի ու Ռիկովի մօտ, երկուքն ալ «աշակողմեան» ու «հակադրոցիական» նկատուած: Կիրքերու պատճառած բախումներուն կը միանան տեղական տեսական եւ քաղաքական անհամաձայնութիւններու եւս: Խորամանկ, ու մեքենայութիւններու վարպետ Ստալին հետեղհետէ կը բարձրանայ իր մրցակիցներէն վեր: 1927-ին Տրոցկի կուսակցութեան կը վտարուի, իսկ երկու տարի ետք կ'արտաքսուի Խորհրդային Միութեան: Զինովիւն ու Կամենեւ կը զիջին ու կը խոնարհին, խուսափելու համար նման վախճանէ մը:

Հաւատարմութիւններու մօտ խմբակով մը չըջապատուած ու իշխանութիւնը ապահոված Ստալին, կը ձեռնարկէ «մեծ անկենդանաբան», որուն նպատակը պիտի ըլլայ զարմանել զարաւոր յապագում մը: Զարաւարտութեան ու հոգեբան ապահովականացնելու հնարամէտ առաջին ծրագիրը կը սկսի գործադրել: Իրենց անհատական շահերը կ'ոյսողներու թողու պարտաւորութիւնը զարդոյթ կը պատճառէ գիւղացիներու, որոնք կ'ընդգրկման, կը փնտցնեն բերքը: Ահեղ սով մը ու զանգուածային աքաղորդ պատճառ կը գառնան աւելի քան հինգ միլիոն հոգիի մահուան: Մինչ անդին պողպատի նոր գործարաններ կը բարձրանան:

Սարաբիելի այս տարիներու ընթացքին (1928 — 1933) Ստալին դժուարին պահեր կ'ապրի — յատկապէս կ'ոչնչանան անհատականութիւնը, — սակայն հակառակորդներն ոչ մէկ քաղաք անհետ կ'աւանդուին — թիւր կ'ունենան: Կ'ըլլան ներսում խրդողներ որոնք կրկին ծառայութեան կ'առնուին: Ստալին նախկին ընդդիմադիրներու կը նուիրէ պաշտօններ, նոյնիսկ կեդրոնական կոմիտէի մէջ: Այս շրջանին կուսակցութիւն, մամուլ, գրողներ ինկարկեցին զինքը, կոչելով «Ժողովուրդի հայրը», «Համայնապատկերին տաղանդաւոր կերտիչը»:

1934-ին որոշ բարեկաւում մը կը տեսնուի. անդամներ թերեւ կը բարեկարգ, ճարտարաւեստի արտադրութիւնը մեծ համեմատութեամբ կ'աւելնայ, ու կուսակցութեան ընդհանուր ժողովին Ստալին կը յայտարարէ, որ «սը որ մնացած է հարուածելի». նոյնիսկ ընդդիմութեան նախկին զեկավարներու արտօնութիւն կը տրուի խօք առնելու: Սակայն 1935-ին շունթի հարուած մը կը յեղաշրջէ ամէն բան: Լենինգրադի մէջ կը սպաննուի Ս. Կիրով՝ Ստալինի նախափորձ «աշակերտ»ը, որ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ երկրին մէջ:

Սպաննողը՝ Նիկոլայեւ կը գնդակահարուի: Այսօր յայտնի է որ Կիրովի ըս-

ՆՈՐ ՅԱՅՏՈՒՆԻՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ ՄԸ
ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՑ ՄԷՋ

Շինարարական աշխատանքներու ընթացքին Պուլկարիոյ Ռուս քաղաքի Տոնտուրով — Քորաւորով փողոցին վրայ գրաւուող տուններէն մէկուն հիմքին մէջ յայտնաբերուած է հայկական արձանիկ մը՝ նուիրուած Ներսէս Շնորհալի: Քարէ ալդ արձանիկը, որ ունի 0,5 մետր երկայնք եւ 0,22 մետր լայնք, այնքան ալ լաւ պահպանի մէջ չէ: Փորագրուած դիմանկարը բառական փնտռուած է: Լաւ կը կարգացուի պիտուր մակագրութիւնը «Շնորհալի» բառը, որուն տակ, ծաղկաքանդակներու կեդրոնը, փորագրուած են «Հ», իսկ ծաղկերը՝ «Տ» եւ «Կ» տառերը: Ժամանակի փորձութիւններուն յարաբերաբար աւելի դիմացած է ներքին մասը, որ եւս ծաղկաքանդակներու մէջ յստակօրէն կը կարգացուի «Տ» եւ «Կ» տառերը, որոնք հաւանաբար քանդակի հեղինակի կամ պատուիրատուի մականունն են: Արձանիկին կոնակը կայ փորագրուած խաչ մը, իսկ միւս քանդակները բոլորովին ջնջուած են:

Ըստ Պուլկարայի «Երեւան» Մշակութային կազմակերպութեան Կեդր. Վարչութեան «Երեւան» թերթին մէջ տպագրուած հաղորդագրութեան (հեղինակ՝ Շաւարշ Աւետիսեան), այդ արձանիկը պատրաստուած է Ռուսիի մէջ ժող. գարու (60-ական թուականներուն եւ ներքինում է Ներսէս Շնորհալիի գաղափարով ծնունդ առնող 400-ամեակին: Ենթադրութեան հիմք կը ծառայէ այն՝ որ մօտերը գտնուող հայկական եկեղեցւոյ բակին մէջ պահպանուած է նոյն նիւթէն, մօտաւորապէս նոյն ձեւով մշակուած հայկական թուական (1567) տապանաքարը:

Տակաւին Ժ. Դարու կենտրոն Դանուրի հարաւային ափը գտնուող հինաւոր Ռուս (նախկին Ռուսուր) քաղաքին մէջ հաստատուած էին բազմաթիւ Հայեր, որոնց թիւը յետագային աստիճանաբար աւելցած է: Ժ. Դարուն եւ Ժ. Դարու սկիզբները Ռուսիի մէջ կ'ապրէին երեւանէն, Դաիանէն, Շոռոթէն ու այլ վայրերէ գաղթած բազմաթիւ Հայեր: Ի. Դարու սկիզբները (1908) Ռուսի կ'ապրէին 150 հայ ընտանիքներ: Յետագային անոնց թիւը հասաւ երկու հազարի:

Ռուսիի Հայերը սերտ կապեր ունէին Հայաստանի հետ: Ըստ Մարտիկ Մառնի հարաւային գտնուող ձեռագիր նիւթերու, այդ քաղաքին Հայերը մեծ կամ պղծ խումբերով, անցնելով երկար ու վտանգաւոր ճամբաներէ, պարբերաբար ուխտագնացութեան կ'երթային Էջմիածին: Գաղտնի անուանի անձերը սերտ կապեր ունէին Հայոց բարձրաստիճանի գէմքերու հետ: Ինչպէս Լեւոնտանի, Թրանսիլվանիոյ եւ Խրիմի հայկական գաղութներու, այնպէս ալ Պուլկարի մէջ շատ սերտած ու տարածուած էին Ներսէս Շնորհալիի տաղերը: Եւ Ռուսիի Հայերը իրենց այդ գգացումները մեծ բաւարարողներ նկատմամբ արտայայտու են հայկական թղթամատի կեդրոնը, երեւելուց մօտ անոր նուիրուած յուշարձան կանոնեցնելով:

Այն տունը, որուն հիմքէն յայտնաբերուած է արձանիկը, պատկանած է Ռուսիի հայկական Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ Կարապետ քահանայի Պոյաճանի (1887 — 1911), որ եղած է կրթեալ ու զարգացած գէմք մը: Ան սերտ նամակագրութիւն ունեցած է Հ. Դեռնի Արեւելի եւ Խրիմեան Հայրիկի հետ: Ռուս-թրքական պատերազմի ժամանակ, որոսական զօրքերու հրամանաւոր, զօրական զօրքերու — Քորաւորով կ'իջնան վար Տոնտուրով — Քորաւորով կ'իջնան կարապետ քահանայի տունը: Ծանօթ է, թէ ե՞րբ եւ որո՞ւ կողմէ արձանիկը գեղեցուած է այդ տան հիմքին մէջ:

ՎԱՐԳԱՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
պանութիւնը Ստալինի զրոգումով եղած է: Հարկաւոր կատարելները կը ձերբակալուին ու կը գնդակահարուին: Ընդհանուր լեցուցած արեւները կը բոլորի ճամբաները: Սակայն Ստալին գետ չէ հասած իր նպատակակէտին:

(Մնացեալը յաջորդով) Թ. Օ. Մ.

Fonds A.R.A.M

ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐԲ ԷԶՄԻԱԾԻՆ ՄԵԿՆԱԾ

ԴԱՂՈՒԹՅՈՒՆ ԴԱՂՈՒԹՅՈՒՆ

«ՈՋՆԻ»Ի ՄՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԵՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԱՏՐԻԱՐԲ ԵՐԵՎԱՆԻ ՆԿԱՐ

ՄԻԱԿ ՀՆԱՐԸ

Միջնորդ Սիրոյի աստղը էն օրումնից ծնունդ էր առնում, երբ զիւղ - սովետի նախագահ Միխայիլ Գորբաչովն աշխարհից, իսկ նոր նախագահը կորուկ հրաժարուէր կեղծ վկայական տալ, որպէսզի միջնորդն էփան զնով ձեռք բերած անասունները մորթի եւ չուկայ հանի:

Հիմա Սիրոյին յաճախ էին միլիցիայի բաժանմունք տանում:

Հարցը նոյնիսկ չըջգործկում հառաւ: Գործկոմի նախագահը կանչեց, նախա-տեց:

- Համալսարանական ու զարգացական երեխաներ ունես, - ասաւ, - նրանց ենք խղճում: Թէ չէ արժանի եւ խիստ պատ-ծի:

- Ի՞նչ եւ մննուի, ասա, է՛, ձէն հա-նի: Հիմա ո՞նց վարուե՞նք...

Սիրոյի չըթները վերջապէս շարժուե-ցին:

- Մի հնար կայ մենակ... Միլիտանտի վերականգնեցէ՛ք հին պաշտօնում...

ԲԵՆԻԿ ՍԷՅՐԱՆԵԱՆ

×

ՀԱՅՀՈՅՈՒՄՔ

- 1 -

Արտադրամասը կազմում էր: Պետք նը-կատողութիւն ստացաւ: Հաւաքեց անձնա-կազմին ու սկսեց մշակել:

- Դիտմամբ լաւ չէք աշխատում, որ հերս անիծեն, հա՛մ ես ձեռք... Ի՞նչ եւ փնթիւնիմ, Փնթիւն Նեղուչ: Չհայհո-յեմ: Բա ի՞նչ անեմ, ճակատներդ պա-շեմ: Դո՛ւ ինչ եւ բառաւում, ոչխար... Ձէնդ կարիր, տեղդ վե՛ր ընկիր... Ձահ-րումար, ախմա՛խ... Ես վերջացրի: Ե-թէ ձեռք երեսից մի հատ էլ նկատողու-թիւն ստացայ՝ բոլորիդ հէ՛րը կ'անիծեմ: Հասկացա՞ր, ես ձեռք...

- 2 -

Բանուորները բողոքեցին: Տնօրէնը կանչեց արտադրամասի պետին եւ սկսեց դատաւարակել:

- Լսի՛ր, Անտաշեան, դու կնոջդ հայհո-յում ես:

- Ձէ՛:

- Իսկ բանուորուհիներին ինչո՞ւ եւ հայհոյում:

- Որ լաւ աշխատեն:

- Ես կարծում եմ՝ լաւ չաշխատելու:

պատճառը հէնց քո կողմից լեզուն է: Սա՛ մէկ: Եթէ տղամարդիկ կուր են տալիս հայհոյանքներդ, կանայք մի գեղեցիկ օր գլուխդ կը կտրեն: Սա՛ երկու: Էլ չեմ ասում ամուսինների մասին, որոնք աւելի՛ վատ բան կարող են անել: Դա՛ երեք: Սեփական փորձից գիտեմ: Բայց չընդունե՛ք: Եւ չորրորդ՝ պաշտօնը հայ-հոյներու իրաւունք չի տալիս: Հասկա-ցա՞ր:

- Հասկացայ, ընկեր տնօրէն, էջ հօ չեմ: Հիմա ես դրանց էջ հէ՛րը կ'անի-ծեմ...

ԵԴՈՒԱՐԴ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

×

«ԺԻՎՈՒԼԻ» ԵՒ «ՎՈՒԿԱ»

Հնչեց հեռախօսի զանգը: Բնկերուհին ուրախ - ուրախ յայտնեց, որ իրենք «Ժի-վուլի» մեքենայ են առել, եւ խնդրեց ա-մուսնու հետ ներկայ լինել «Թրջմանը»:

- Շնորհակալ եմ, - ասաց տիկինը եւ դրեց հեռախօսափողը:

«Ինչո՞ւ մենք էլ մեքենայ չունենք», - յուզուած մտորում էր նա եւ կշտամբում ամուսնուն:

Երեկոյեան ամուսնու հետ գնացին ըն-կերուհու տուն: Հրաշալի տօնախմբու - թիւն էր, թէ եւ սրտանց ուրախանում էին... միայն տնեցիները: Հիւրերն ամէն կերպ քողարկում էին իրենց տրամու-թիւնն ու զարմանում: - «Ախր դուք ո՞վ էք, որ մեքենայ ունենանք, իսկ մենք՝ ոչ»:

Եկաւ ընկերուհու եղբայրը: Երջանկու-թեան ժպիտը դէմքին՝ յայտնեց, որ ա-մուսնանում է, հարսնացուն «Վուկա» ու-նի եւ ամարանց:

- «Վուկա»... ամառանո՞ց... - չըըն-չաց տանախօսեցին, - իսկ մենք՝ ընդամէ-նը «Ժիվուլի», առանց ամարանցի:

Հիւրերն ուրախ էին: Վրէժը լուծուած էր...

ԴԱՆԻԱ ԴՈՒՆԻԿԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՅԷՔ

« Յ Ա Ռ Ա Ջ » Ը

ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

LIVRES REÇUS

PETIT FRERE

AIDA AZNAVOUR - GARVARENTZ

Ed. Robert Laffont, Paris 1986.

տով մը ոտքի կ'ելլէր ու կ'ըսէր ժպտա-գին. «Զէի կարծեք որ այսօր ինծի պիտի գաք, ուստի քիչ մը քննադատ փորձեցի». Երանայ գեղատեսիլ ձեռքը դուրս կ'ելլէր հագուելու: Կուգային յաճախ իր ընկեր-ները տաքցնելու իր խուցը մտքի ու գրէի խօսքերով: Վ. Թաթուլ գրեթէ ամէն օր կ'այցելէր:

Ձմեռուան մօտերը նորէն արիւն փը-խած էր ու երթալով վիճակը կը ծանրա-նար: Իր մէջ կը նուազէր հեղձեղանք տո-կալու, դիմադրելու կարողութիւնը: Ձիւ-քը կը դարձնէին Տոբթ. Գասպարեան, անոր կիներ եւ Տոբթ. Իշխանեան: Օր մը, Դեկտեմբերին, իրեն եկած էր Տոբթ. Գասպարեան. չափ չունէր անոր ոգեւորու-թիւնը երբ ստացաւ նամակ մը Օֆէլիա-յէն եւ անգլերէն թարգմանութիւնը իր «Հոգեհանգիստ»ին: Ետքը մը ետք Տոբթ. Գասպարեան քաղք մը կը ստանար վահանմէն անմիջապէս Մամաթիա գա-լու: Միտքի վիճակը մտահոգիչ էր: «Այ քոֆա կը լինեայ կոր», բայց էր ան վերջին անգամ: Եւ ահա թէ ի՞նչ ար-ձանագրեց Գասպարեան այդ այցելութե-նէն ետք իր օրագրի մէջ: «Ձիւքը ոտ-քի վրայ կը գտնեմ, նիհարեցած, տրտու-րայց սիրուն, նուրբ, համբարելի: Ան-ցած է ոտքին ցաւը: Կը խօսի արիւնք-թութեան մասին, ինչպէս նաեւ իր ընդ-հանուր վիճակին վրայ: Ձգրաւորուում կը դարձնէ, կը շարունակէ, կարծես ամօ-թահար: Ո՛րք կ'արեւնի սիրտս, վա՛խ Մեծարեց: Կը բռնկաւորեմ: Կը հատ-

նի՛ն կոր թոքերը: Սիրտը կը բաբախէ տենդոտ, ա՛խ, ի՛նչ կակիծով կը լսեմ: Յետոյ խորհուրդներ, միեթարութիւն-ներ, որոնց թոյնը՝ լեզուն կ'այլէ: Սըր-տանց տխուր, դրսանց զուարթ՝ կը շէ-ցրեն՝ տղան, որ կը ժպտի՝ չուն մը: Վահանմ Օֆէլիա, օրուան գրականու-թիւնը, իմ ձգտումներս, իր գրելու տը-րամադրութիւնը, եւ, զինքը բուժելու, կազդուրելու միջոցները չէն զգացնել մեզի ժամերը, որ կը սահին: «Ընդհա-նալ» կ'ըսէ բանաստեղծը, նորէն ու շուտ ե-կուր բնիկ ուղեւոր: «Տրտում ես այսօր, կը ձանձրանայի, օ՛րս ուրախացուցի՛ր զիս...»: Յետոյ իր բազմաթիւ գաւառ երթալու մասին...»:

Այդ օրերուն դարձեալ, Միտքը կ'ըն-դունի այցելութիւնը Տոբթ. Օֆէլիայի եւ անոր ամուսնին: Նախապէս լուր տըր-ւած է իրեն ու ան պատուհանին մէջ կարծես չըմանալուած կը սպասէ ան-համբեր: Իր անձկութիւնը կ'աւելնայ, լսելով սուղումը չոգեկաններին. սիրտը կը թրվուի, իր նայուածքը անթարթ ձգած է փողոցը: Եւ ահա կ'երևան հե-ռուէն: Կը ձանձրանայ: Յանկարծ իր գէմ-քին վրայ կը չըջգործի կարմրութիւն մը: աչքերը լոյս կ'առնեն կարծես ու գողգողուն ոտքի կ'ելլէ գուռին չուանք քաշելու: Իր առաջին բառերը կ'ըլլան «Օֆէլիա՛, Տիգրան»:

Ձեռքերը երկա-րած անոնց ուսերուն սանդուխէն կը բարձրանայ վերնաշարը. կը նստի անոնց

մէջտեղը, իր տաք ու խոնաւ ձեռքերը անոնց ծունկին դրած: Հարցումէ առաջ կ'ըսէ. - «Դիտե՛ս, Օֆէլիա. դեղերդ շատ օգուտ ըրին...»: Մեծ հաւատք ունի ա-նոր գեղերուն ու պատուէրներուն վրայ: Իր խօսքերը կանխամտածուած են, կըտ-րուկ, կարճ ու միշտ իմաստալից: Բայց կը պատահի որ անոնց ներկայութեան լուսն իր հագը: Դուրս կ'ելլէ կամաց մը սենեակէն, յայտնի չընելու: Կը հասկը-նան, ու Տոբթ. Օֆէլիա կը հետեւի ա-նոր: Միտքը լուսաբանին առջեւն է, ձեռքերը սեղմած մարմարին կը հազայ չոր ու խղճուկ հազով մը. կը թքնէ սըր-տատրոփ ու ջրապիլիկ. տաք ու պաղ քըր-տինը մը կը հոսի ճակատէն վար, ուր գովազուցիչ սպեղանի բռնկուհիին ձեռքը միայն կայ: Ան կը հազայ, նորէն կը թքնէ, անընդհատ, մինչեւ որ հանդար-տի: Սենեակ կը բերեն զինքը. այնտեղ կը հեւայ ժամերով, զլիսահալ, տխուր ու լուռ, մերթ խանդաղաւ նայուածք մը կը պտրտցնէ շուրջը, ու կ'օրէ իր գը-լուրը հասկնցնելու համար իր հոգեկան տագնապը: Բառ մը անգամ չարտասա-ներ, իր ցաւը բացայայտելու. անոնց ներկայութիւնը բաւական կ'ըլլայ չու-տով վերադառնել տալու անոր իր սովո-րական վիճակը:

(Շար. 19)

ՈՒՐԲԱՆ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
26
VENDREDI
26 SEPTEMBRE
1986

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEK: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A.R.C. PARIS

LE NUMERO : 4,00 F

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱԲԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսիա : Տար. 600 ֆ. — Վեցամսյայ : 310 ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 ֆ. — Հատը : 4,00 ֆ.

ԳԻՐԻՍՏԻՐ — ԹԻՒ 16.321

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

61e ANNÉE — No 16321

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ՇԻՐԱՔ
ԱԶԳԱՅԻՆՈՎԻՆ ԱՌՋԵԻ
ԻՆՉ ԿԸ ԲԱՆԻ ԳԵՐՊ. ԲԱԺՈՒՉԻ
ՓԱՐԻՋԻ ՄԵՋ

ԵՐԲ ԿՐԿԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՏ
ՍԵՍՆՈՒԹԻ ՈՃՐԱՓՈԶՆԵՐՈՒՆ ՄԵՋ

Ներքև յայտն էր եւ վճռական Ներ -
քերի Ազգաժողովին առջեւ (ՄԱԿ-ի
նախ. ժողով) եւ կը շնորհէր որ բանակ-
ային չկայ եւ չի կրնար ըլլալ: Ահա-
նքովի լինելը, ըստ նախարարացեալ, որ
անգործութեան պատերազմ մըն է եւ ճաշկեց
այն պետութիւնները, որոնք մեղսակից
են: Անորդարձաւ նաեւ Ֆրանսացի զին-
ւորներուն վերադարձումը վտանգներուն
կրթանքի մէջ, Իսրայէլ եւ արաբական
արաբականութեան, ապագինման եւ հա-
րաւի - Ափրիկէի:

Փարիզի մէջ, սակայն, խորհրդաւոր
ստ ծանօթ անձնաւորութիւն մը ժամա-
նակ է, որ պարզ է, էյֆէլի աշտարակը
անանելու չէ եկած: Խորհրդաւոր անձ
մըն է, իսկապէս, դերպ. Գափուշի, մեծ
գործը Մուրիյո Նախագահին, նախկին
Պարիսիական փոխաւորը Երուսաղէ-
մի կաթողիկէ համայնքին, երեք տարի
ընտրուած մնացած Իսրայէլ, այն ամբողջ -
պետութեամբ որ գործակցած է Պաղես-
տինայի Ազգապետական Կազմակերպու-
թեան հետ: Բանակցութեան մարդ է եւ
պարզ յաջող միջամտութիւններ կատա-
ւած է: Այսուհանդերձ, վիճելի անձնա-
ւորութիւն մըն է, ինչ որ տրամաբանա-
կան է: Փարիզ զարկէն ի վեր, 5 - 6 ան-
գամ տեսնուած է Փանտրոյի հետ: Կր-
թի թէ ժամ մըն ալ տեսնուած է, Սանթէի
էլ, Թորթ Ապտալայի հետ: Այսինքն,
զոյս մը ընելու եկած է: Իր ժամանու-
թեան համար, Գործակցութեան նախա-
նորը Իսրայէլի ճամբան ընտան է,
բայց կարճ երթուղարձի մը համար մի-
այն:

Եթէ, Վարուժան Կարպիճեանի անու-
նով, պահանջուած երեք բանտարկեալներու
կողմէն, պատճառ եղաւ, որ մենք ալ
չպարտուինք», այս պատմութեան մէջ,
զոյսային այն է որ հարցը չփախուցաւ
Օրովի անխուսափելի յիշատակումով:
Արդարեւ, հեռաւանդիլ առջի օր, ճա-
նապիտը (մինչեւ ուստի - ինչքովի,
որ Հայ անկախապաշտներու մասին կը
խոսի...), հուսկ՝ Լիպերասիոն, Հինգ-
շաբթի օր, Կախարչեան Հայերու, որոնք
Կախարչի դեր մը խաղացած ըլլալ այն վեր-
ին ոճաւորներուն մէջ: Վերոնիք Պը-
րաբը, որ լաւ ծանօթ է հայկական շըր-
տանակներուն կը հիմնուի ուստիական
անկախութեան մը վրայ, ԱՍԱԼԱ-ի մասին
խոսելու համար: Կըսուի թէ նոյն շինա-
կաւ են Փարիզի երեք ծախողած ոճա-
ւորներուն եւ Արա Թորանեանի զէմ
որոշածուած պայթուցիկները: Բայց,
ըստ նոյն թերթին աշխատակցին,
ԱՍԱԼԱ քակտուած է Պէյրութ, Պաղես-
տինայի հեռանալէն ետք եւ թէ ան
կըրէր իր ուժերը կեդրոնացուցած է
Երեւան հաշուաւարդներու վրայ: Իսկ
Լիպէ մաս ունի, այդ պիտի նշանակէր,
որ վերակազմուած է Ֆրանսայի մէջ, ինչ
որ հաւանական չի նկատուի:

ՄԵՐ ՈՒՄԻՒՆ՝
ՄԵՐ ՄԿՐՏԶԵԱՆ
Մեր Միւրաշան, եթէ բախտն ու-
նեց ըլլար տեսած ըլլալու Ումիւն
(Շաբ. ք. Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՆԵԼՈՒԿԸ ՈՐՎ ԿՐԿԱՅ ԸՍԱԾ ԸԼԼԱԼ. «ԱՄԷՆԷՆ ՎՏԱՆԳԱՒՈՐԸ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԽԵՂԱԹԻՒՐՈՒՄՆ Է»

Հանելուկի ձեւին տակ դրուած մեր այս
խորագիրը, հաւանաբար գուշակել կու-
տայ արդէն պատասխանը: Արդարեւ, այս
յայտարարութիւնը ընողն է, ոչ ոքի
մէկը քան՝ Թուրք մը, եւ ի՞նչ Թուրք՝
Հանրապետութեան նախագահ զօր. Գ.
Էլվրէն: Թուրք պատմութեան 10-րդ հա-
մագումարին է, որ Էլվրէն այս հաստա-
տումը ըրած է, ճաշկեպոյ ով որ կը հա-
մարձակի խեղաթիւրել պատմութիւնը:
No comment

Թուրք պատմութեան 10-րդ համագո-
ղովը սկսած է աշխատանքը 37 երկիրնե-
րէ 525 զինուորականներու մասնակցու-
թեամբ: Բացումը կատարած է Հանրա-
պետութեան նախագահ Գ. Էլվրէն ու ը-
սած, թէ համաշխարհային պատմութեան
առջեւ յանցաւոր դերք մէջ պիտի գտնու-
ին այն ազգերը, որոնք կը փորձեն պատ-
մութիւնը փոփոխելով զրի առնել:

Ան ըսած է տակաւին, թէ պատմու-
թեան փաստաթուղթերը գերիվեր են ա-
մէն արժէքէ ու ոչ ոքի կողմէ կրնան փո-
փոխութեան ենթարկուիլ: Պատմութեան
համար ամէնէն մոլորեցնող ու վտանգա-
ւոր կեցուածքն է պատմութեան խեղա-
թիւրումը: պատմութիւն՝ փաստաթուղթ
կը նշանակէ. առանց փաստաթուղթի
պատմութիւն չըլլար:
«Հիւրընդէպ», (Սեպտեմբեր 24)

Խրակի՝ Բարսեղուն, որ Թուրքիոյ Էփենիսներն են եղեր...

Ըստ երեւոյթի, Թուրք զինվարները
խառնուի մրցակցութեան ելած են, քանի
որ Էլվրէնէն ետք, այս անգամ խօսակն է,
որ Վիէննայի մէջ, պատասխանելով յոյն
յայտարարի մը հարցումներուն, կը յայտնէ
որ Քիւրտերը Թուրքիոյ էփենիսներն
են...:

Վարչապետ Թ. Էօզալ Վիէննայի մէջ
հարցազրոյցի մը ընթացքին յունական
«Էլէֆթիքոս» թերթի թղթակցին հար-
ցումներուն պատասխանելով խօսած է
ի միջի այլոց Քիւրտերու եւ Թրքա-
պատակ Յոյներու մասին:

Հ. - Բացի այն ցնշումներէն, որոնց
մասին կը գրուի ու կ'ըսուի թէ ձեր կա-
ռավարութիւնը կը կիրարկէ քիւրտ փո-
քաւանութեան վրայ, կարելի չէ՞ արդ-
եօք, որ կարգ մը «մարդկային իրաւունք-
ներ» ալ նախաձեռնեց:

Պ. - Այս կացութիւնը մենք Օսմանեան
կայսրութեանէն ժառանգեցինք: Ամբողջ
սերունդներ թուրք - քիւրտ զանազանու-
թիւն չեղաւ. այսօր եւս Թուրքիոյ մէջ
ոչ մէկ խտրութիւն կը գրուի: Ես հարա-
ւէն կուզամ, իսկ նախարարաց Խորհուր-
դին կէսը Անատոլիէն է: Ասոնք «Քիւրտ»
պիտի կոչենք: Ոչ: Սակայն մարքսիստներ
անոնց խօսած բարբառը պատրուակելով
զերենք կը զրգեն ու կը մղեն ինքնավա-
րութեան: Ասոնք անշնան փոքրամասնու-
թիւն մը միայն կը ներկայացնեն սակայն:
Խնդիր յարուցանողներ թիկունք չեն գըտ-

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՓՈԽԹՊՈԼ ԽՈՐՀՐԳԱՅԻՆ ԱՆՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ Ա. ԵՒ Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՈՒՄԵՐՈՒՆ ԱՐԳԻՒՆՔՆԵՐ ՖԵԼԻԲՍ ՎԵՐԱՆԵԱՆ «ԿՈՍՏԱՅ»Ի ՄԱՐԶԻՉ

Խորհրդային ախոյեանութեան Ա. դասա-
կարգի մրցումներու շարքին, Սեպտեմբեր
16-ին, Արմիանի «Կոստայ»-ը իր դաշտին
վրայ կ'ընդունէր Մոսկուայի «Լոկոմո-
տիւ»-ը, որ մաս կը կազմէր դասաւորման
առաջին տասնեակին: Հանդիպումի առա-
ջին իսկ վայրկեանէն Արմիանցիները
տիրապետած են խաղին եւ կոլ նշանաւ -
կելու քանի մը առիթներ ունեցած, սա-
կայն՝ ապարդիւն: 19-րդ վայրկեանին,
Յակոբեան դաշտին եզերքէն ճշգրիտ փո-
խանցումով մը գնդակը դրկած է դէպի
մրցակիցներու բերդը, սակայն «Կոստայ»
քի տղաք չեն կրցած օգտագործել ա-
ռիթը: Իսկ 53-րդ վայրկեանին, Մոս-
կուացիներուն բերդը բոլորովին ան-
պաշտպան մնալով հանդերձ Պօլոսեան չէ
յաջողած կոլ նշանակել: Այսպէսով խաղը
վերջ գտած է հաւասար (0 - 0) արդիւն-
քով եւ «Կոստայ» 12 հաւասարութիւննե-
րու սահմանը անցած ըլլալով, այսուհե-
տեւ կէտ չահելու համար պարտաւոր է
միայն յաղթել:

Այս հանդիպումէն ետք «Կոստայ» 28
կէտով դասաւորման 20-րդ տեղը կը գրա-
ւէր (24 խումբերու մէջ):

Նկատի ունենալով վերջին հանդիպում-
ներուն «Կոստայ»ի արձանագրած նա-
հանջը եւ մինչեւ իսկ դատակարգ իշխու-
ւումը, արդիւնք՝ մարզիչ Արկադի
Անդրեանեանի «Արարատ» փոխադրման,
ոտնադնդակի Հայաստանի դաշնակցու-
թիւնը դարձեալ «Կոստայ»ի մարզիչ նը-
շանակած է Ֆելիքս Վերանեանը: Ծանօթ
է, որ Ֆելիքս Վերանեանի զեկաւարու-
թեամբ «Կոստայ» մեծ յաջողութիւններ
արձանագրած էր անցեալին: Մարզասէր-
ներ կը յուսան, որ Արմիանցիները զին-
ւելով մարտական տրամադրութեամբ,
յաղթանակի ձգտումով կը շարունակեն
մնացեալ խաղերը եւ ամէն ջանք կը թա-
փեն Ա. դասակարգի մէջ իրենց գերբը
պահպանելու համար:

Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳԻ ԽԱՂԵՐ

Այս դասակարգէն հանդէս եկող հայ-
րենի երեք խումբերէն երկուքը յաղթած

ներ թուրք ժողովուրդին մեծամասնու-
թեան կողմէ: Քիւրտեր փոքրամասնու-
թիւն չեն Թուրքիոյ մէջ: Յար եւ նման
թուրք ժողովուրդին, Քիւրտերը եւս
Թուրքիոյ էփենիսներն են:

Այս ճշգրտմէն ետք կարգը կուզայ Յոյ-
ներու: Էօզալ կ'ըսէ թէ ոչ մէկ թշնամու-
թիւն կը սերմանեն նոր սերունդի մտքին
մէջ Յունաստանի հանդէպ: Լրագրողը
կը հարցնէ:

Հ. - Լաւ, սակայն գիտէ՞ք, թէ Պոլսոյ
մէջ Յոյներ ապրանք եւ կալուածներ ու-
նեին ու դուր կարգ մը օրէնքներ ու ար-
գելներ սահմանած էին անոնց մասին:
Արդեօք չէ՞ք մտածեր բարի կամեցողու-
թեան քայլ մը առնել:

Պ. - Առ այժմ վերցուցինք վիզայի պար-
տաւորութիւնը. մօտ ապագային այլ նա-
խաձեռնութիւններ եւս պիտի ունենան:
Կոչ պիտի ուղղեմ պոլսեցի Յոյներու, որ
զան մեզի հետ ապրելու եւ աշխատելու:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

22-ԱՄԵՆԱՅ
ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԳ ՄԸ ԵՒՍ ԶՈՀ
ԻՐԱՆ - ԻՐԱԳ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ

Իրան - Իրաք պատերազմը, Օգոստոս
31-ին, խլած է հայ զոհ մը եւս, յանձնին
Իւրիկ Սարգսեանին: 1985 Յունուարին
զինուորացուած, հայ երիտասարդը միա-
ցած էր Ուրմիոյ զօրաբանակին եւ դար-
ձած խորանկէցի պատասխանատու: Իւ-
րիկ Սարգսեան ծնած էր 1964-ին՝ Ա-
րաքի շրջանի Քալաւ գիւղը: Յաճախած
է Թեհրանի «Նայիրի» դպրոցը: Ողբացեա-
լին մարմինը իր ծնողքին յանձնուած է
Սեպտեմբեր 15-ին: Յաջորդ օրը, խու-
նեցած բազմութեան ներկայութեան կա-
տարուած է յուղարկուորութիւնը: Ս.
Թարգմանչաց եկեղեցին դամբանական
խօսած են Թեմական խորհուրդի ատենա-
պետ տոբթ. Հարմիկ Դաւթեան, երեսփո-
խան Վարդան Վարդանեան եւ իման Սար-
գսեան:

են, իսկ մէկը հաւասարութիւն արձանա-
գրած:

Այսպէս, Սեպտեմբեր 15-ին, Լենինա-
կանի «Շիրակ»-ը իր դաշտին վրայ ընդու-
նած է Ստաւրոպոլի «Լոկոմոտիւ»-ը: Ուս-
ղէն հազիւ 12 վայրկեան անցած կողմերը
արդէն իսկ նշանակած են մէկական կոլ:
7-րդ վայրկեանին հաշիւը բացած է Ա-
լեքսանեան, ապա Թվալաթիշվիլի նշա-
նակած է հաւասարութեան կոլը: Երկրորդ
կիսախաղին եւս լաւ խաղարկութիւն մը
ցուցաբերած են վերոյիշեալ երկու մար-
դիկները: 60-րդ վայրկեանին Թվալա-
թիշվիլի նշանակած է իր խումբին հաշ-
ւոյն երկրորդ կոլ մը, որմէ 8 վայրկեան
ետք Կարապետեան - Սաւատրեան գոր-
ծողութիւնը արդիւնաւորած է դարձեալ
Ալեքսանեան, որու նշանակած հաւասար -
ութեան կոլով խաղը վերջ գտած է
(2 - 2):

Հոկտեմբերեանի «Սպարտակ»-ը իր դաշ-
տին վրայ 1-ի դէմ 2 կէտով յաղթած է
«Գեանջլիկ»-ի: 8-րդ վայրկեանին իսկ Յա-
կոբեան - Գրիգորեան գործողութիւնը ա-
ւարտած է կոլով մը: Երկրորդ կիսախա-
ղին հիւրերը անցած են գրոհի եւ կրցած
են կոլ մը նշանակել: Սակայն «Սպար-
տակ»ի տղաքը յամառօքէն պայքարած
են եւ 80-րդ վայրկեանին Յակոբեան յա-
ջողած է նշանակել յաղթանակի կոլը:

Աշտարակի «Օլիմպիան», 22 խաղերու
մէջ 3 յաղթանակ, 2 հաւասարութիւն եւ
17 պարտութիւն արձանագրելէ ետք, 23-
րդ հանդիպումին վերջապէս յաղթա-
նակ մը ապահոված է «Կոլիտի»-ի զէմ:
40-րդ վայրկեանին Սաքուեան նշանակած
է խաղին միակ կոլը:

ԺԱՏՐԱԿ

Գասպարովի դերքը վտանգուած կը նը-
կատուի, քանի որ Գարբով անհիշկալ
յառաջխաղացում մը կը կատարէ, հակա-
ռակ բոլոր մասնագէտներու նախատեսու-
թեանց:
Չորեքշաբթի օր, խաղը յետաձգուած
էր յաջորդ օրուան, բայց նպատակը
զերբէ մէջ էր Գարբով եւ կը նախատեսէր
նոյնիսկ, որ Հինգշաբթի օր հրաժարի
խաղալէն: Գասպարովի 9,55 ընդդէմ 8,55-ի
արդիւնքը, կրնար հաւասարութեան յան-
գել:
Fonds A.R.A.M

Զ Ա Ր Զ Ա Ր Ո Ւ Ա Ծ Ը

Ա.

Քաղաքական յօդուած մը չէ որ այսօր կը պատրաստեմ. հետեւաբար չարչարուածք ոչ Չիլիցիքն է, ոչ Լիբանանը եւ ոչ ալ Ափրիկէի սովահարներու բանակը։

Չարչարուածք՝ հայերէնն է, հայ լեզուն, որուն համար մեր բառապաշարին չքերականները կը դորձածենք - մետրոպալիտն, մետաֆիզիկ, ռաիօֆիզիկ։

Բայց այդ լեզուն այսօր նսեմացած, անշքացած, իր նախկին չքերականները կորսնցուցած, գահազուրկ արքայազն մըն է, շատ - շատերու կողմէ անտեսուած եւ քամահրուած։ Քանի՞ հոգի այդ լեզունով կը շարունակէ խօսիլ, կամ կարգալ, եւ կամ՝ ամէնէն սարսափելին՝ գրել։ Եթէ հայ լեզուի անկումին ճշգրիտ պատկերը կ'ուզէք, թերթատեցէք մեր թերթերը որոնք անպատշաճ կոչութիւն մը կը շարունակեն արտասահմանի մէջ։

Մի քանի օր առաջ բարեկամ մը կ'ըսէր. «Մամուլը կորսնցուցած է իր գերին կոչումը. հին օրերուն - Պոլիս, Թիֆլիս եւ այլուր - հայ մամուլն էր որ կ'առաջնորդէր համայնքը, ուղղութիւն կուտար»։ Եւ այդ առաջնորդողի դերը ունէր մասնաւոր հայ լեզուի զարգացման, անաղարտ պահպանման գործին մէջ։ Անխրնամ թերթերը բացատրութիւն կը կազմէին, մինչ այսօր պատկերը բոլորովին հակառակն է։ Անմակարդակներ ուղղած են հրապարակը, իրենց աստիճանին իջնացուցած լեզուն եւ ընթերցողները։

Ո՞վ է պատասխանատուն։

Արտասահմանի աննպաստ պայմանները մասնաւոր գեր մը ունին մեր լեզուի անկումին մէջ։ Բոլորս գիտենք, եւ տարիներէ ի վեր կը կրկնենք։ Սակայն կը խորհիմ թէ այդ պայմաններէն աւելի՝ գլխաւոր պատասխանատուն մեր անհոգութիւնն է, թուականութիւնը, հոսանքն ի վար հեղասահ իջնելու մեր պատրաստակամութիւնը։ Եթէ իրապէս մշակոյթի աշխատակիցներն են, զոր կը յորժորտանք ըլլալ, ուրեմն ինչպէ՞ս կրնանք արտօնել որ մեր մշակոյթի գեղեցիկագոյն նուաճումը՝ հայերէնը սպաննուի։

Գիտեմ, ընթերցողները անմիջապէս պիտի հարցնեն - ի՞նչ են կարելիութիւնները, ինչպէ՞ս կարելի է պահել լեզուն։

Նկատելով որ այս օրերուն դպրոցները կը վերաբացուին, յարմար կը տեսնեմ գրել հայ վարժարանին ունենալիք գերին շուրջ։ Կը թուի թէ այս մասին այնքան գիտեմք է որ ալ ըսելիք չկայ, նորութիւն չկայ։ Այդպէս ըլլալով հանդերձ, հայ դպրոցը այսօր ինքզինք դժուարագոյն պայմաններու տակն է կը գտնէ, եւ անհրաժեշտ է այդ դժուարութիւններէն դէմ մի քանիսն մասին արտայայտուիլ։

Հայ դպրոցները մեկուսացած կեանք մը չեն կրնար ապրիլ. անոնք անմիջականօրէն կ'ազդուին զիրենք շրջապատող ոչ - հայ պայմաններէն, պետական կանոններէն, սեղմումներէն կամ ազատութիւններէն։ Արդ, բոլոր երկիրներու մէջ ալ հայ վարժարանները ստիպուած են յարմարիլ, իրենց դաստիարակներուն մէջ մեծագոյն տեղ յատկացնել օտար նիւթերու եւ լեզուներու, դասաւանդութիւնները ընդհանրապէս կատարել տարբեր լեզուներով։ Այսինքն, հայ լեզուի եւ հայալեզուական նիւթերու - Հայոց պատմութիւն, հին եւ նոր գրականութիւն, գրաբար, եւայլն - ուսուցումը պարտադրաբար նուազագոյն աստիճանի իջած է։

Բայց այդ նուազագոյն առիթը կ'օգտագործենք լաւագոյն չափով։

Չեմ կարծեր։

Գլխաւոր դժուարութիւնը հայերէն լեզուի ուսուցիչներու նուազութիւնն է։ Ուրիշ մը՝ դասադիւրեւը խնդիրը։

Գաղափար չէ որ մեր վարժարաններուն մէջ այսօր հայերէն կուսուցանեն այնպիսիներ որոնք իրենք այդ լեզուն սորվելու պէտք ունին։ Անձեր՝ որոնք անկաւորող են վեց տող նամակ մը շարադրել եւ անխալ ուղղագրութեամբ թուղթին յանձնել։ Ո՛չ միայն այդ, այսօր տնօրէնութեան պաշտօնի կոչուած են հայերէնի տարրական ծածկութիւն միայն ունեցող ուսուցիչներ, որոնք եթէ

գրեն - Աստուած մեզ նման փորձանքէ պահէ - մեր լեզուն կը վերածեն արիւրիկեան միալանկային բարբառի մը նախնադարեան պարզունակութեան։ Այսպիսիներու բառապաշարը երկու հարիւրէն կամ երեք հարիւրէն անգին չանցնիր, եւ այս նուազագոյն թիւին կէսն ալ անոնց անծանօթ կը մնայ որպէս գրուած պատկեր կամ ուղղագրութիւն։

Այսպէս է որ հայերէնը այսօր դարձած է լուսկական լեզու մը, խօսակցական միջոց մը, եւ կորսնցուցած իր պատկերային, թուղթի վրայ տպուած, հայերէն գիրերով ձեւուած ու կազմուած բառերու խրատաբան նկարագիրը։ Հետեւաբար ինչո՞ւ դարձանալ որ բառերը իրենց հընչուներով եւ կազմութեամբ մեր բնականներուն մէջ կորսնցնել սկսած են իրենց ուղիղ հնչումը, այսինքն՝ իրենց կազմութիւնը. բառերը կը չարչարուին մեր բերաններուն մէջ, կը ձեւագեղծուին, նկարագիրէ կը պարպուին։

Ուրեմն, եթէ ուսուցիչ եւ տնօրէն այսպէս են, ուսանողները ինչ պաշար պիտի ունենան։ Այն ուսանողները, որոնցմէ պիտի գան մեր նոր ուսուցիչները։ Եթէ կոյրը կոյր կ'առաջնորդէ, մեր տղէտներն ալ ուրիշ անդէշներ պիտի դաստիարակեն - ու արդէն կը դաստիարակեն ալ։

Ի՞նչ կարելի է ընել։

Նախ բոլոր թէ ինչ կարելի չէ՝ ընել։

Պարզապէս կարելի չէ՝ այսպէս շարունակել, եթէ ոչ ուրիշ պատճառի՝ գէթ անոր համար որ հայ ծնողները համբերութիւն ու բարի կամեցողութիւնը պիտի կորսնցնեն եւ իրենց դաւանները - որոնք արդէն չկամութեամբ հայկական վարժարան կը յաճախեն - օտար դպրոց պիտի տանին։ Հայկական վարժարան եկողներու թիւը այնքան իզոյժալի է, որ տաս կամ քիչ մը աւելի ուսանողներու նահանջը որեւէ դպրոց փակուելու վտանգին առջեւ պիտի դնէ։

Ի՞նչ կարելի է ընել։

Հայկական ամէնօրեայ վարժարաններու պարագային, հայերէնի ուսուցիչներէն կարելի է աւելի պատրաստութիւն պահանջել եւ նախքան անոնց պաշտօնի կոչուիլ՝ անոնց հայագիտական պաշարը քննել։ Կարելի է պնդել որ ինքնաշխատութեամբ ուսուցիչ մը ինքզինք դարձուցնէ։ Եւ որպէս խալ՝ վճարումները կատարել օտար վարժարաններու համապատասխան սակերով։

Իսկ շարժաթիւնայ վարժարաններու պարագային անհրաժեշտ է հայերէն լեզուի դասընթացները կազմակերպել ուսուցիչներու համար։ Բայց մասնաւոր՝ պէտք է վճարում կատարել. ոչ թէ շարժաթիւն տասը կամ քան տուր, եւ կամ որոշ պարագաներով՝ նոյնիսկ անվճար, ալ այնքան որ ուսուցիչը ուզէ՝ հետաքրքրուիլ, պատրաստուիլ, ինքնաշխատութեամբ սորվիլ, օգտակար ըլլալ։ Ծարաթիւնայ վարժարաններու ուսուցիչներէն շատեր աշակերտական սեղանին պէտք է նըստին, ոչ թէ ուսուցիչի։ Ձեռքիս տակ ունիմ նման ուսուցիչներու եւ նոյնիսկ տընօրէնի մը կողմէ գրուած տասը կամ քսան տողոց հայերէն պարբերութիւններ, որոնք ամէն ինչ են բացի հայերէն ըլլալէ - ամէնէն նախնական բառապաշար, շարադրական արուեստի բացարձակ բացակայութիւն, եւ մեր լեզուն սպաննող ուղղագրութիւն։

Ծարաթիւնայ վարժարանները, որոնք Առաջնորդարաններու իրաւասութեան տակ կը գտնուին, ամէն կարելիութիւն ունին լաւագոյն կերպով գործելու։ Եկեղեցիներու հովիւ քահանաները կամ վարժարանները, ինչպէս նաեւ ծխական խորհուրդները ընդհանրապէս աւելի քան պատրաստակամ են ամէն գիւրդութիւն բնաւ հայերէն լեզուի ուսուցման որեւէ ձեռնարկի։ Ինչ որ կը պահանջուի՝ ընդհանուր վերանայում մըն է շարաթիւնայ դպրոցներու ամբողջ սխառեմին, կազմակերպութեան, ծրագրին։ Վերանայում, քննարկում եւ յատկապէս տասնամեակներու համար գործադրելի կըրթական նոր ծրագրի մշակում։ Նոր ծրագիր՝ որովհետեւ դպրոց յաճախող ա-

ՅԻՄՆԱՄԵԱԿ ՍՏԱԼԻՆԵԱՆ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐՈՒ

(Բ. Եւ վերջին մաս)

1935-ին մեղմացումը կը թուի շարունակուիլ. խանութները աւելի ապրանք ունին ու յոգնուղներ կ'աւելան «աւելի ուրախ» կեանք մը. «Ժողովուրդին հայր»-ը, կը փայտի որմագրերու վրայէն, աղջնակ մը գրկած։ Երբ Հիթլէր իշխանութեան գլուխ կուգայ ու Գերմանիա կրկին կը սկսի սպառազինուիլ, Սորոս-Միտթիւն կը մերձենայ արեւմտեան ժողովրդավար երկիրներու։ Ծարաթը քաղաքներէն մը կը գծէ «Խորհրդային դրախտ»-ը որ կը հմայէ Ժխոր, Մայրոն եւ այնքան ուրիշներ։ Սակայն հակառակ արձանագրուած յանգրութիւններու, յոռետես է բռնակալը. այնքան որ իր մահւան նախօրեակին հարց կուտայ շուրջիներուն. «Կո՞յր էք. ի՞նչ պիտի պատահի սոսնց ինձի»։ Երկիրը կորստեան պիտի մատնուի, որովհետեւ դուք չէք պիտի թշնամին ճանչնալ։

Մաքիմիլի լաւ աշակերտ մըն է Ստալին, համոզուած՝ թէ ղեկավարելու լաւագոյն կերպն է վախ ազդել։ Ահռելի շրջանի մը յիշատակները թարմ են տակաին. ընդդիմադիրներն առիթ պիտի չփնտռեն՝ դուրս կազմակերպելու. արտասահմանէն Տրոցկի հրահանգներ կը գրկէ։ Կիրով կը միտէր «Հափառորութեան» մը։ Ու Լենինգրադի սպանութիւնը շահէ գուրկ չէ Ստալինի համար։ Ապրտած է մըրզակիցէ մը։ Ինք ճիշդ է որ անտարակիւ գեկավարն է, սակայն իր իշխանութիւնը տակաին քացարակ է։

Գարնան, քառասունի չափ անձեր կը ձերբակալուին Ստալինի գէմ մահափորձ գաւելու յանցանքով։ Ծեր Բուլշեւիկներու ընկերութիւնը լուծուած է, բոլոր գրադարաններէն կը հանուին Տրոցկի եւ իր կողմնակիցներու հատորները։ Արտասահման փախուստներու փորձերը մահով կը պատժուին. 1935 Ապրիլին հրապարակուած օրէնք մը մահապատիժ կը սահմանէ նոյնիսկ 12 տարեկանէն վեր աղոց։ Մատնութիւններն ու ձերբակալութիւնները կը բազմապատկուին։

1936-ի սկիզբը կը սկսի բանտարկեալներու հաշուեյարգարը։ Գործիչներու մէջ կան Ակրամով, Կեզրով, Չաքովիկի. այս վերջինս կը յաւակնէր նոյնիսկ կարող ըլլալ խոստովանիլ տալու Կ. Մարքսի, որ Պիամարքի մէկ գործակալն էր...

«Սոստովանութիւններ» ձեռք կը ձգէին յատկապէս «մարմնական ճնշում»ներու կամ ներումի խոստովանելու։ Ամբաստանեալներու խոստովանելուն գլխաւոր աղբակները կ'ըլլան անարդանքը, հարուածներ, անքուն գիշերներ, անընդհատ հարցաքննութիւններ, բնաւաւոր անդամներու դէմ կատարուած սպառնալիքներ։ Օղտագործութեամբ են նաեւ փրկուած կեանքի ապահովութիւնը, երկարատեւ սակայն հանգստեւէտ արգելափակումը։ Իրենց խոստովանութիւններէն արդէն բարոյապէս կըքած գէմքեր, բոլորովին կը վարկաբեկուէին, երբ իրենց զահիճները կը պարտադրէին ստորագրել խոստովանութիւնները յանուն կուսակցութեան, ի շահ կուսակցութեան։

Գաղափար մը տալու համար պատմու-

չակերտը ինքը փոխուած է։ Ան այլեւս գտարին հայ չէ։ Սոսն ամուսնութիւններու հետեւանքով ուսանողներէն ոմանք կէս հայ են, ուրիշներ՝ քաղաքը։ Եւ այս պիտի շարունակուի ու աւելի ծայրայեղ հանգամանք ստանայ։ Միւս կողմէ՝ ուսուցման ձեւերն ու միջոցները հիմնովին յեղաշրջուած են։ Քոմիւիւրբըր գաղափարին արժան դարձած է, նոյնիսկ նսեմացնելով ուսուցիչը։

Ասոնք միայն մի քանի կէտեր են այն ընդհանուր կացութեան՝ որ, ինչպէս ըսի, պէտք է քննութեան ենթարկուի քանի ու չէ։

Յանդրողով պիտի անդրադառնանք գաղափարներու հարցին, ինչպէս նաեւ այն տարեկանին որ կը կոչուի կայքէջի ուսուցիչի պակաս։

ԱՐԱՅ ԳԱԼԱՅԵԱՆ

«Պայքար»

թեան մէջ աննախընթաց ահ ու սարսափելի այդ շրջանին մասին, բռնիք, թշնամի, արդարաւորութիւններու մաքրագործումէն ետք ապագայ դրախտարներ, որոնց անունները արտասանուած էին դատաւարութիւններու ընթացքին, ու արձանագրուած վիճակի կողմէ, սարսափած, հաղորդագրութիւններ կը ստորագրէին, հաւանութիւն տալով «դատաւաններու արժանի պատիւին»։ Անոնցմէ մէկը իր գգուանքը կ'արտայայտէր բարձրագոյն բոլոր այս «քաղաքական գիւղիկներուն» հասցէին, որոնք «գաղափարաւոր արարածներ» էին ու «ճիշդապէս անսկզբունք ոգրագործներ»։ Այս իր «Ջերմեանդ» սէրը կը յայտնուէր հանդէպ Ստալինի։ Ուրիշ մը, ընդհակառակն, անձնասպան կ'ըլլար առանց սպասելու որ գտնի ձերբակալեն զինք։

Հակառակ ամէն բանի, կարելի է լսել սակայն, թէ կուսակցութեան մէջ կային անուններ որոնք գէմ էին հայաժանքի. զինովիւսականներու սպանութիւնը բուսական էր իրենց համար ու Ստալին ատժամեայ զինուորներ ցոյց կուտար, ինչպէս օրինակ, 1936-ին երբ «Պրաւդա» կը գրէր թէ փաստերու չզոյրութեան պատճառս փակուած էին Ռիկովի ու Բուխարինի հարցաքննութիւնները։ Սակայն բռնակալը շատ լաւ գիտէր թէ հակառակ իրենց կեղծուպատիւ արտայայտութիւններուն նախկին ընդդիմադիրները թէն կը վախնան, սակայն միշտ վտանգաւոր են։ Աւելի ուշ կրնան վրէժ լուծել, պատերազմի մը պարագային, օրինակ համար (միջկողմային հորիզոն կը միջարկէ)։ Ուրեմն պէտք չէ ձեռնաձգ մնալ։

Շուրջ 5000 ձերբակալեալ Տրոցկիականներու մեծ մասը կը սեղանահարուի. անոնց մէջ է նաեւ Տրոցկիի մէկ գաւազնը։

Սպանութիւնները կը շարունակուին. Ստալին բնաջնջել կուտայ զինուորական պետեր, որովհետեւ կը վախնայ ընդդիմութեան փորձէ մը։ Ձերբակալել ու սպաննել կուտայ իր հաւատարմիքէն անուններ իսկ։ Անոնց միակ յանցանքն էր զոգոքած ըլլալ սպանութիւններու յորձանքին գէմ։

Հազարաւոր հին Բուլշեւիկներ կը լուսանուէին ու կ'ազատուէին, որովհետեւ կը մերժեն խոստովանիլ. ամբողջ երկրի մէջ հարիւր հազարաւոր մարդիկ կը ձերբակալուին, մէջն ըլլալով օտարազգի համայնավարներ։

Պատմութեան սարսափի այս անօրինակ շրջանին խորհրդային ազդիւններու համաձայն 1936 - 1938-ի միջեւ 7 միլիոնի կը հասնի ձերբակալութիւններու թիւը, իսկ սպանութիւնները՝ աւելի քան մէկ միլիոն, անշուշտ առանց հաշուելու անոնք որ կը մեռնէին կեղծանցման ճամբարներու մէջ։

Քաղաքացիներու մեծ թիւ մը, տարած՝ տարիներու քաղաքացիներն ու Ստալինեան պաշտամունքէ, հաւատ կ'ընծայէին ամբաստանութիւններու։ Դատաւարութիւնները կը ձայնափութէին, աստեղագրութիւնները կը հրատարակէին. մարդիկ կը տեսնէին որ յանցաւորները - երեւութապէս առողջ մարդիկ - կը խոստովանեն։ Պատերազմէն ետք ալ չէ՞ որ մեծ թիւ մը Ձեխերու եւ ձուկ-գարիներու համոզում էր թէ Սպանիա եւ Դիմադրութեան պատերազմին հետքերէն անուններ կ'ստիպուէին զործակալներ էին։ Ամբողջատրապիկ վարձակներու մէջ որքան հրէշային ըլլալու ստուր այնքան հաւատալի կը դառնայ։

Մինչդեռ արեւմուտքի մէջ որոշ շրջաններ սկսեցին եւ ու կ'արտայայտեն իրենց ընդվզումը։ Տրոցկի գլխաւոր ներշնչարանն է, իր գաղափար ցանցերով, բազմաթիւ ոճիւրներով ու խափանաբարութիւններով։ Ան մերկացումներ կ'ընէ թէքներ անձեղութիւններու մասին, աս-թէքներ անձեղութիւններու մասին, աս-թէքներ անձեղութիւններու մասին։ Ան հակառակ այդքան սպառնալիքի, 1941-ի ապրիլին, կը մնայ նուիրւններու պետք։

Ստալինի քաղաքի ու Պերլինի գրաւումը զինքը կը վերածեն ժողովրդավարութեան մէկուն։ Երկրորդական մեծ կերպիւններէն մէկն է, որ ընդհանուր փոստերը լեզ զինուորական տուած է բազմապատկելի ղեկավարներու գեղանկեր, ներկայացուցիչ կը գրէին Նիւրնպէրի որպէսզի դառնէ պատերազմին նախապահ ոճրագործները, այս ներկայացուցիչները պաշտօնական իրաւունքներ ունէին, որոնք 1936-էն 1938 վերջնակի են եւ, որոնք 1936-էն 1938 վերջնակի են հետ ախտաւոր դեր կատարած են Ստալինի գաղափարութիւններուն։

Թ. Ս. Մ.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԻՆ ՀԱՍՑԵՆԵՐ

Այնպիսի օր, պատշաճ մը ընեմ, ըսի, զարգացման մէջ, ըսի եւ ինծի: Մեծ կարողութիւն ունիւմ աղջկայի պատշաճ մը: Քանի մը պատշաճ համար մէկը ընեմ ամէն գործը պատշաճութիւն, եւ սկսիմ պարտաւարանքին աստիճաններուն միջով: Այդ պարտաւարանքը լեցնող հարկու- լեմ, այդ աստիճանները լեցնող հարկու- լեմ, հարգաւոր դիրքերու միջեւ: Մասնաւոր հեռանալով զարգացման այն աստիճաններէն, որոնք ամէն օր աչքիս առ- լան են եւ որոնց դիրքերուն հետ ամենօր- նայ մտերմութիւն ունիմ, հեռանալով անոնցմէ եւ մօտեցնում զարգացման որոշ միջանկիւններուն, որոնք դիւրաւ - մատչելի չեն անոնց առջեւ, քովը դըր- ւած ուրիշ կարասիներու պատճառաւ: Այ՛ աղջկանիւնները: Մարդ բաւական պէտք է տառապի այդ անկիւններէն դիրք- ըր կարենալ առնելու համար, մինչեւ իսկ նայելու համար թէ ի՞նչեր կան այդ ան- կիւնները:

Այնք հեռու մնացած դիրքեր են այդ անկիւններուն ընկալիչները: Գիրքեր՝ ու- լանց վրայ նայուածքս պահ մը չէ հանդ- լանց առնուցի տարւոյ, տանըսինդ տա- լանքի վեր: Այնք հեռու են, բայց սրտէ հեռու չեն անոնք: Ո՛չ մէկ դիրք սրտէ հեռու է ինծի համար: Մասնաւոր եթէ այդ դիրքերուն հեղինակները ինծի ծա- նոթի են, աւելին, մտերմութիւն գրեցե- լանքներ, սրտակից բարեկամներ, ինծի հետ գրողի ճակատագիրը բաժնած կարգի են:

Այնպիսի օր, պատշաճ մը ընեմ, ըսի, զարգացման մէջ եւ ամէնէն առաջ մօ- տեցայ այն անկիւնը, որ ամէնէն յատկա- նշանակալի է ինծի համար: Հին կը դուռ- նայի Պոլսոյ իմ գրեցեղաններուն հին գործերը: Բոլորին ալ խորագիրները եւ բովանդակութիւնը անգիր դիտեմ զը- թիմէ, հակառակ որ անոնց հրատարա- լանքին կամ ընթերցումին վրայէն եր- բան երեւուն, քառասուն տարի անցած է: Կարգացած եմ զանոնք սիրով եւ հե- տաքերութեամբ, անոնցմէ շատերուն ժողովրդականութիւն ալ ըրած եմ: Ու- լանց զանոնք կը ճանչնամ այնքան լաւ, որքան պիտի ճանչնայի իմ սեփական մէկ հեղինակութիւնս:

Աստիճաններէն քաշեցի տասներհինգ, քան դիրքեր, գրի գետինը, նստայ ա- լանց քով եւ նայեցայ իւրաքանչիւրին, պատի մէջ զգալով արթննալով մեղամաղ- ճուտ արամազրութեան մը: Կը նայէի խորաբերաններուն, կողքի նկարներուն, կը բաւայի, աչք կը նետէի մէկուն կամ միւրին քանի մը էջերուն վրայ, կը հե-

տաքերուէի թէ ո՞ր տպարանին մէջ տպուած էին անոնք, յետոյ կը նայէի թուականներուն, եւ կը զարմանայի թէ որքա՞ն շատ տարիներ անցեր են անոնց ընթերցումին վրայէն:

Յանկարծ գիրքերէն մէկուն վրայ ու- չազրութիւնս գրաւեց հեղինակին հա- տեցէն: Չուէն Պրիւտեանի «Անկուտի Սի- րահարներ» վէպն էր: Տպուած էր 1962- ին: Ետեւի կողքին վրայ տան հասցէ մը կար. Բանկաթի, Էլքէֆ Էֆէնտի փողոց, Մէմա տպարանը:

Այդ երկու տողերը սարսուռ պատճա- ռեցին ինծի: Ողբացեալ մեր գրեցեղա- յոյ, մեզմէ յաւել տաժուելէ առաջ, եր- կար տարիներ բնակած էր Մօտա-յի կող- մերը, Գատըգիւղ: Բանկաթի իր հին հասցէին վաղուց զաղրած էր իրը ըլլալէ: Ով գիտէ այսօր որքա՞ն կը բնակէին Մէմա տպարանի վեցերորդ յարկին վրայ: Բայց այդ հասցէն ահաւասիկ, ճակա- տագրի տարօրինակ եղբայրութեամբ մը, քանդակուած էր հեղինակին գրքին ճակ- տին:

Հետաքրքրութեամբ ուրիշ գիրք մըն ալ դուռն քաշեցի: Խաչիկ Ամիրեանի «Լուսնամբ» գրքոյին էր տպուած 1962- ին: Բնակարանի հասցէ չկար: Կար փոս- տակիցի թիւ մը. Թիւ 113, Երևան: Այս փոստակիցը նոր տէր մը ունէր հիմա, որովհետեւ Խաչիկ Ամիրեանի նոր հասցէն Երևանի մէջ էր այլեւս:

Խաչիկ Ամիրեանի գրքին քովէն քաշեցի ողբացեալ Եղուարդ Միմէշեանի «Ջա- հակիրներ» գրքերը: Յարաբարար նոր գիրք մըն էր այդ, տպուած 1973-ին: Եւ գիր- քին կտրի դարձեալ հասցէ մը. Ֆէրի- գիւղ, Լալա Շահին փողոց, թիւ 73...: Պարպուած հասցէ մը եւս ահաւասիկ...:

Հիմա իրարու ետեւէ դուռն կը քաշէի գիրքերը եւ ուրիշ ոչինչ կը փնտռէի, եթէ ոչ հեղինակներուն հասցէները: Քանի կը կարգայի զանոնք, այնքան կը խորատուգ- լէի մտածումներու եւ կարօտներու մէջ: Հեղինակներ, հասցէներ, տպարանի ա- նուններ: Առաջիններէն ոմանք այս աշ- խարհէն քաշուած, ուրիշներ մեր երկ- րէն հեռացած: Երկրորդները՝ լքուած, ուրիշներու կողմէ գրուած: Երրորդ- ները՝ փակուած, գործունէութենէ դադ- րած, հաշուեկարգարի ենթարկուած: Բայց բոլորն ալ դեռ կը շարունակէին տպրեցնել պատմական միտածութիւն մը, զարգացման մը աստիճաններուն վրայ, հերմալի վրայ սեւով տպուած: Անոնց չնորհիւ, հինցած ինչ- ինչ հասցէներ կը դառնային համեստ յուշարձաններ, ու- ռոնց մէջ ապրած եւ ստեղծագործած էին մեզի հետ ճակատագիրը բաժնած մար- դիկ...:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Հայեր ուրկայի մեջ

Թէեւ, Յրանալի մէջ, ուրկայի հայկա- կան խումբ չէ եղած ընտ, բայց այս մարզաձեւին մէջ որոշ համար մը ունե- ցած են քանի մը հայ երիտասարդներ, հատած են բարձր մակարդակի ու խաղա- ցած երկրին լաւագոյն խումբերուն մէջ: Յիշենք, Ռոմանի մէջ, Եւրոպեան եւ Եւ- թանեան եղբայրները, Կրեմոյը՝ Հայ- բազմաթիւ, Լիոն՝ Ալիքսանեանը: Յան- կը ամբողջական չէ. կան ալ, հաւանա- րաւ, ուրիշներ:

Չմոռնանք մանաւանդ Անդրանիկ Թո- րոսեանը, առնէ մը Օշի եւ Պանիէրի քա- լովորը՝ որ խաղացած է նաեւ ազգային պահեստի խումբին մէջ: Ընդիւ, Անդ- րանիկի զաւակն է որ առիթ կուտայ մե- զի յիշելու այս անունները: Յիշեցիք Թորոսեան, անցեալ մրցաշրջանին, ան- դամ էր Պէդիէի հռչակաւոր խումբին իրեն տրամի տը մէջ: Մասնակցեցաւ նաեւ Յրանալի ազգային երկրորդ կազ- մին, Խորհրդային Միութեան դէմ, Լի- նինգրադ:

Այս մրցաշրջանին ան կը պատկանի Լուրտի ակումբին՝ ուր, սակայն երկար չմնալ թերեւս: Այդպէս կ'ըսէ մեզի: Յիշեցիք Թորոսեան ծնած է 1966, Մա- յիս 15ին, Օշի մէջ: Մեծ հայրը Օրտուցի է, մեծ մայրը՝ Քարահայարցի: Իրեն տրամի տը մէջ, Յրանալի լաւագոյննե- րէն է:

Ուրիշ երկու Հայեր՝ Մէնդիլեան, Բրուա - Բարկ, Կրեմոյի եւ Թաշեան, Փարիզի Ռասինի խումբերուն մէջ յա- ճախակի ներկայ են: Թաշեան, յառա- ջապահ է, «Երկրորդ դիմ»: Կան ալ հա- ւանաբար ուրկայի խաղացող ուրիշ հայ տղաք, բայց ոչ առաջնակարգ խումբերու մէջ:

Այս բոլորը տանըսինդ հոգինոց ուրկ- պիի մէջ, իսկ տասներեք հոգինոց խաղին մէջ՝ որ նուազ տարածուած է Յրանալ, ոչ մէկ Հայու կը հանդիպինք այս տարի: Տեղին է յիշել որ այս մար- զաձեւին մէջ, 1950-ական թուականնե- րուն, մեծ համբաւ ունեցաւ Մարտէյցի Անդրանիկ Աբէլեանը, երկար տարիներ Յրանալի ազգային խումբին քալովորը, մասնակցեցաւ ազգային խումբին չըր- ջապտոյտներուն, նոր - Ջեւանտա եւ - ալլուր: Իր հայրը, Պոլուցի, քահանայ էր. վախճանեցաւ՝ երբ Անդրանիկ 12 տարեկան էր: Ու որք տղան մարզական կեանքին մէջ դուռն ուրախութիւններ՝ որոնցմէ զրկուած էր իր պատանեկու- թեան ընթացքին:

×

Հ. Մ. Բ. Մ. ՎԱԼԱՆՍ

Վալանի, աւելի ճիշդ Պուրկ - լէ - Վալանի Հ. Մ. Բ. Մ. ը՝ որ չորս տա-

Թ. Հ.

«ՈՋՆԻ»

ՄՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԳԶԱՆՈՒՐ

Յիտանական թուականներին ճանա- պարհներին պէնդին լիցքաւորման կէտեր չկային: Հեռու տեղ դնալու համար ան- հրաժեշտ էր լինում վառելանիւթի պա- շար վերցնել:

Մի օր հարկ եղաւ Երեւանի մէկնել: Երբ Կիրովականից դուրս եկանք, վարորդին հարցրի.

- Գէորգ, վերադարձի համար պէնդին վերցրե՞լ ես:

Նա արձապանեց միայն Երեւանի հա- նելուց յետոյ, հարցիս հարցով պատաս- լանելով.

- Բա՞ն տեք, ընկեր Փաշինեան:

×

- Կարդացի յօդուածդ:
- Վերջի՞նք:
- Յուսով եմ:

Ինչերու կեանք մը ունի, կ'ամբասնդէ հետզհետէ իր կազմակերպչական ներքին կարելիութիւնները: Փութալով եւ պատ- քէթ իր գործունէութեան առանցքներն են:

Փութալովի առաջին կազմը կը խաղայ Տիւթրիքի Տրոմ - Արտէշի երրորդ բա- ժանումին մէջ: Մրցաշրջանը սկսաւ հա- ւասար արդիւնքով մը (1 - 1) Վալանի արժեքական ակումբին հետ, իսկ պա- հեստին, հինգերորդ բաժանումին մէջ յաղթանակով (3 - 1) վերջացուց իր ա- ռաջին մրցումը:

Վալանի չըմանի հայ մարզականներուն տոթիներ չեն պակսիր ներկայ ըլլալու Փութալովի հանդիպումներու, քանի որ Հայ Մարզական Միութիւն եւ Հ. Մ. Բ. Մ., ամէն Կիրակի, դաշտ կը հանեն տասնեակ մը խումբեր:

×

ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄ
ՏԵՍԻՆ ՄԵՋ

Օլէմփիկ Լիոնէյի նախագահ Շարլ Միքեան եւ իր գործակիցները կը փա- փաքին լաւագոյն յարաբերութիւններ մը- չակել չըմանին ոչ - արհեստավարժ Փութ- պոյի ակումբներուն հետ:

Այդ ծիրին տակ, մրցում մը ծրագրու- ւած է Հոկտեմբեր 2-ին, Տէսինի մար - դաշտին վրայ, Լիոնի (արհեստա- վարժ, Յրանալի երկրորդ բաժանում) եւ տեղւոյն Հ. Մ. Բ. Մ. ին հետ: Նը- չենք որ երեք զասակարգի տարբերու- թիւն կայ երկու խումբերուն միջեւ:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍԲԱՆԸ

ՄՐԱՍՏՈՒՄ 100ԱՄԵՆԱԿ

ՄԻՍԱԿ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

ԹՈՐՈՍ ԱՋԱՏԵԱՆ

«Միշտ յուսալ կուտայ այս հիւանդու- քանը, արդէն եղբայրացած կը գգաւ լինիմքս անոր հետ» կ'ըսէ օր մը Վ. Թա- թուին:

1908-ի դարունը քիչ մը կազդուր բե- լած էր իր սրունքներուն: Կազդուր մը՝ վաղանցիկ, որ կը զգայնէր սակայն մեր- ձեցումը անխուսափելի փուլումին:

... Օր մը, շիտակ ինծի եկաւ: Հի- ւանդակն կարմիր մը բացուած էր աշ- անուն վրայ, այնքան վառ որ պահ մը մը խաղկանք ունեցայ թէ իրօք առող- վացած է, եւ իրեն յայտնեցի ամբողջ ու- թախութիւնս, ամբողջ երջանկութիւնս:

- Չէ, ըսաւ ցաւազին շեշտով մը, չէ... Յետոյ, յանկարծ բողբոջի ժէսթով մը որ կարծես երկնքին կը հայհոյէր:

- Կը հատնի՞մ կոր ... կը հատնիմ կոր ... մըմտայ:

Դուրս հանեցի գինը: Անուշ դարձան օդ մըն էր. փողոցները կը յորդէին արեւ- անով, կեանքով, ուրախութեամբ: Ըզման- քով թէ նախանձով կը նայէր գէմբերուն, եւ ամբողջ մարմնովը կը ցնցուէր երբ

հրճուանքի կանչ մը կամ երաժշտութեան կողոր մը կը լսէր: Կեանքի գեղեցկու- թիւնը, խնդն ու ծիծաղը պարզապէս անհանգիստ կ'ընէին զինքը: Չէր ուզեր անոնց վրայ խորհիլ, որպէսզի աւելի չզգաւանայ բաժանման պահը, որուն քը- տրմանի արագութեամբ մը մօտենալը կը զգար ապահով կերպով:

Թագաւորի պարտէզը, ուր մտանք, չու- ղեց խառնուել բազմութեան, առանձնա- ցաւ ծառի մը չուքին տակ, թուփերու չըմանակի մը մէջ, եւ չուտով հանդար- տեցաւ: Բայց հազիւ նուազախումբը կը- տոր մը գարնել սկսած էր, չկրցաւ կենալ ու դուրս ելանք:

Միտաք տունն էր ալ գրեթէ, անձնա - տուր՝ իր անյաղթելի Յուսին: Անիկ ետք կը յաջորդէ դառն համակերպումը հո- յերին, որ հրաժեշտ կ'առնէ կեանքէն յա- մըր, տառապալին: Ոչ մէկ բան այնքան կը մտալուզէ զինքը, որքան իր գրեթէ ու գրեթէ գրկելը եւ ծերունի մայրիկին արցունքներ: Նորէն ան գիտէ քաղցրացնել իր տառապանքը: Իրիկնամուտի խաղաղ պահերուն, կ'իլլէ անկողնէն ու կը նստի վերնաշարքը ծովահայկաց պատուհա- նին առջեւ, ու «Քի» մը վախով ու քիչ մըն ալ արցունքով կը դիտէ յայտնուն մեկ- նիւր: Երբեմն կը կարծէ լսել ձայն մը «մեղեքի պարլիւն» մըն է լսել, «բուրում- նաւտ ժապաւէն»՝ որուն հեշտութենէն ռուսները կը սարսուտան: Ու ճիշդ այդ պահուն կը տեսնէ «գոյգ մը ձեռքեր» ու- ռոնք հեշտին ծափի մը մէջ կը համբուր-

ղացնելի՛մ մեր փարփառ շիքերը՝ հորի- զովին մաքիւն մէջ»: Ձայնը այնքան յու- ղիւ է որ հեռուոր հորիզոնին մուծին մէջ ձեռքերու տեսիլքին տեղ՝ «բոց մը» կը փայլատակէ, որ սակայն աւա՛ղ վա- ղեմի «սպիտակ շուշանակաւ տեսիլքը» չէ: Ան կը դառնայ նորէն իր անկողնը «ան- դոր տնքանքոցով» մը: Կը տքայ մանա- ւանդ գիշերները, երբ միշտակ է...:

×

1908-ի ամառնամուտը անգոր կ'ըլլայ իրմէն քաշուելու ցաւատանջութիւնը եւ անկարող կը դարձնէ զինքը շարժարկե- լու, քանի մը քայլ առնելու «եղեւիննե - լու պուրակ»ին մէջ Հէյալի, ուր մեծ զոհողութիւններով ծնողքը կրցած էր տնակ մը վարձել ու հոն փոխադրել Մի- սաքը, իր փափաքին համաձայն: Օր մը միայն, քանի մը ժամ հազիւ կը նստի ան ծառերու հովանիին տակ: Այդ օր ընկ- ճուած ու տխուր կ'երեւաւ: Իրեն հրա- ժեշտը եկած էր Տոքթ. Օֆէլիա, Ատա - վաղար մեկնելու համար: Միտաք կը խնդրէր անկէ գէթ ժամանակ մըն ալ չթո- ղուլ Պոլիսը, եթէ կարելիութիւն կար: Երկուքին համար ալ անկերեւ էր ու վրդովիւ՜ն անգարձ այդ բաժանումը: Մի- սաք այնուհետեւ կ'իջնար անկողնէ, միշտ անարին վերեւ ունենալով իր մայրը: Կի- րակի օրերը զինքը տեսնելու կուգային ազգականներն ու հայրը, որուն կ'ըսէր օր մը. «ա՛լ փայլալուցայ հայր...»:

(Շար. 20)

ՇՈՐՀԱԿԱԼԻ

Այրի Տիկին Վաղգէն Մուրատեան եւ զաւակները՝ Անի - Լորան եւ Ֆրէտէրիք, Այրի Տիկին Քնար Մուրատեան զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Օհաննէսեան իրենց խորին չնորհալիութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծագեալաւոր, փոխան ծագիկի նուէրներով, անձամբ թէ զրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւակին, եղբոր, մօրեղբոր եւ փեսային՝ ՎԱԶԳԷՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ :

Ի ՅԵՆԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Անահիտ Թօփուգեան իր քեռայրին՝ զրաւոր - երգիծագիր Նշան Պէշիկպաշեանի մահուան 14-րդ տարեւոյցին եւ իր անմոռանալի քրոջ՝ Շաֆէ Պէշիկպաշեանի մահուան 7. տարեւոյցին ի յիշատակ հետեւեալ նուէրները կ'ընէ. - 250 ֆ. Դպրոցատէր Տիկինացի վարժարանին, 250 ֆ. Եսաեան Բարեկամական Միութեան, 250 ֆ. Կեղերականի պարբերակներին բարգաւաճման, 250 ֆ. «Յառաջ»ին եւ 500 ֆ. Ռատիօ - Ազգ-ին, (ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Տիկին Ժուլիէթ Զպուքեան իր մեծ բարեկամին՝ տղայի. Արամ Պաղտատարեանի մահուան առթիւ, իր կնոջ՝ Աստղիկ Պաղտատարեանի, զաւակներուն, թոռներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն ցաւակցութիւն կը յայտնէ եւ 100 ֆ. կը նուիրէ Կապույտ Սաշի դպրոցին (ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՓՈՒԱՆ ԾԱՆԿԵՊԱԿԻ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՆԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

Տիկին Զարուհի Տէմիրեան 400 ֆ. կը նուիրէ Մարի - Նուպար հաստատութեան Հայ Ուսանողներու Բարեկամական Միութեան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 ֆ. Յառաջ»ին :

ՀԱՐՍՆԻՔԻ

ՆՇԱՆՏՈՒՔԻ
ԻՐԱԽՃԱՆՔԻ

Ձեր ուրախ օրերու յիշատակը պահելու համար դիմեցէ՛ք՝

լուսանկարիչ՝

Պ Ե Տ Ր Ո Ս - ի

Հեռագրային. - 46 - 45 - 40 - 23

CARDEZ LE SOUVENIR
de vos jours heureux

FIANÇAILLES - MARIAGE ETC...

Grâce au photographe

Bedros

tél. 46 45 40 23

ՅԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷԼ. - Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը, Տէմիրեան եւ Վիլիսի իր մասնաճիւղերով ցաւակցութիւն կը յայտնէ Այրի Տիկին Անտէլ Մուրատեանի եւ զաւակներուն, Այրի Տիկին Քնար Մուրատեանի եւ զաւակներուն, Մուրատեան եւ Բարսեղեան ընտանիքներուն (Լիոն - Տէմիրեան) եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն իրանց սիրելի ամուսնոյն, հօր եւ խնամիին՝ Վաղգէն Մուրատեանի մահուան առթիւ (Վիլիսի) :

ՇՈՐՀԱԿԱԼԻ

Դպրոցատէր Տիկինացի Երկան Վարժարանի խնամակալութիւնը չնորհալիութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Տիկին Ս. Կոստանեանէ, Միլի-պէլէն, որպէս գնահատանք «Բարեւ»ի 200 ֆ., Պ. Հայրապետեանէ, Տէր - Միւր - Սօլ Ընկերութիւն 500 ֆ., Օրիորդ Էմմա Շիրինեանէ Ն. Կարապետեանի մահուան Ս. տարեւոյցին առթիւ 100 ֆ., Տիկին Հ. Փեշիմալճեանէ, Տիկին Բ. Թօփալեանի մահուան առթիւ 200 ֆ. :

GRAND BAL

organisé par

RADIO - ARMENIE

Samedi 11 Octobre

Aéroport de Lyon Satolas

dans les salons de l'Hôtel Méridien

animé par

l'Orchestre *Paros* de Valence
et le chanteur Yervant NAJARIAN

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ս. Մ Ե Ս Ր Ո Պ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

10 bis, Rue Thoudin - 75005 Paris

Ա. - ՓՈՔՐԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ. -

Դասընթացները կը սկսին Զորքաբեր-թի, Հոկտեմբեր 1, ժամը 14-էն 17 :

Կը դասաւանդուին՝ հայերէն լեզու, պատմութիւն եւ երգ, քրիստոնէական վարդապետութիւն : Ի պատրաստութիւն Առաջին Հաղորդութեան :

Կ'ընդունուին 5-էն 14 տարեկան մանուկներ ու պատանիներ, սկսնակ թէ յառաջացած :

Բ. - ԶԱՓԱՀԱՄԱՐՈՒ ՀԱՄԱՐ. -

Հայերէնի դասընթացները կը վերսկսին Հոկտեմբեր 6-ին եւ կը տրուին ամէն երկուշաբթի, երեկոյ, ժամը 20-էն 21.30 : Վայր՝ Ս. Մեքսիկայ Մշակութային Կեդրոն, Թուէն փողոց, 10 պիս, Փարիզ 5րդ : Հեռագրային. -

43 - 26 - 50 - 43 կամ 42 - 78 - 31 - 93

×

ՄԱՐՍԷԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարտէյի վարչութեան հովանաւորած հայերէն լեզուի միօրեայ դասաւանդութիւնները սկսան Սեպտեմբեր 10, Զորքաբերթի օր : 22, rue St. Victoire

Ecole St. Joseph

13006 Marseille

Արձանագրութիւնները կը շարունակուին, Զորքաբերթի եւ Շաբաթ, կէսօրէ վերջ, ժամը 14 - 17, վերեւ յիշուած դպրոցին մէջ :

Իսկ երկուշաբթի, երեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան, Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը :

33, Cours Pierre Puget

13006 Marseille

Կէսօրէ վերջ, ժամը 14 - 17 հեռաձայնի թիւ 91 - 37 - 75 - 97 Զորքաբերթի օրերը հետո ընկողներուն համար ինքնաշարժի սպասարկութիւն :

Կը դասաւանդուին, մայրենի լեզու, Հայոց Պատմութիւն, Կրօնք, Աշխարհագրութիւն, երգ եւ Զեարուեստ :

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան առանձին դասարաններու մէջ :

Շաբաթ օրերը մեծ սկսնակներու համար մանաւանդ ՊԱՔԱՆՈՐԻԱՅԻ պատրաստուող հայ ուսանողներու, կէսօրէ վերջ ժամը 14 - 16 :

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱԶԻ ՏՕՆԸ

ՄԱՐՍԷԼ ԵՒ ԼԱ ՍԻՌՈՒ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 28, Մարտէյի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցոյ մէջ կը պատարագէ՝

ԳԱՐԵԳՈՐ ՎՐԴ. ՊԵՔՃԵԱՆ

Կը քարոզէ հիւրաբար քաղաք գտնուող ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

×

Լա Սիրիայի Ս. Կարապետ Եկեղեցոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Ժամերգութիւն. - 9

Պատարագ. - 10

Քարոզ՝ 11.40

L'U.C.F.A.F., LA J.A.F.,
THE ENTERTAINMENT CORPORATION (Londres) présentent
avec le concours de la FONDATION NOURHAN FRINGHIAN
(Département Musique)
et des Spectacles LUMBROSO

CHŒUR ACADÉMIQUE D'ARMÉNIE
(Grand Prix 1970 de l'Académie du Disque Charles Cros)

— 90 Choristes + Solistes —
Direction OHANNES TCHEKIDJIAN

2 Concerts exceptionnels

A PARIS

EGLISE ST. EUSTACHE

FORUM LES HALLES — Métro et R.E.R.

LUNDI 29 SEPTEMBRE

MARDI 30 SEPTEMBRE

A 20 HEURES 45

TCHEKIDJIAN	NOVIKOV	FAURE	HOVANESSION
YEKMALIAN	MASCAGNI	VIVALDI	KARA MURZA
KOMITAS	VERDI	VERDI	YEKMALIAN
GANANTCHIAN	GOUNOD	ROSSINI	KOMITAS
TCHOUKHADJIAN	ROSSINI	HAENDEL	TCHEKIDJIAN
		TIGRANIAN	HAROUTOUNIAN

PETIT ORGUE DE SAINT - EUSTACHE

2 PROGRAMMES TOTALEMENT DIFFERENTS

BILLETS EN VENTE

PARIS

- 3 FNAC
- Centre Culturel Artistique Arménien : 6, Cité Wauxhall, 75010 (de 16h à 20h)
- Librairie PALOUYAN : rue de Trévisse, 75009
- Librairie SAMUELIAN : 51, rue Monsieur le Prince, 75006 (sauf samedi après-midi)
- HAY DISC : 35, rue Lamartine, 75009
- UGAB : 11, square Alboni, 75016

BANLIEUE

- BOIS COLOMBES DJIZMEDJIAN, 31, rue P. Déroutède
- ALFORTVILLE Restaurant SEVAN, 1, bld. Carnot
- CLAMART CAPIGUIAN, 175, ave. Jean-Jaurès
- ISSY-LES-MOULINEAUX Restaurant CAUCASE, 99 bis, ave. de Verdun et autres points de vente habituels.

PRIX DES PLACES : 50 - 80 - 120 F.

Les places ne sont pas numérotées.

Dès le début du Concert les places

ne seront accessibles qu'entre les interprétations

PARKING

FORUM DES HALLES

Entrée rue du Louvre

ALFORTVILLE

Grande Soirée de Gala

organisée par la M. C. A., la CROIX BLEUE
et l'U. J. A.

Բ Ա Ց Ա Ռ Ի Կ Ե Ր Ե Կ Ո Յ Թ

Կազմակերպուած՝

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱԶԻՆ, ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԵՒ

U. J. A.ին կողմէ :

VENREDI 3 OCTOBRE à 20 h 45

Salle Léo Lagrange, Place Carnot

animée par PIERRE DOUGLAS

Avec l'aimable participation de

L'Ensemble Folklorique AKHTAMAR

Hagop BADOLIAN

BEDIK

HAROUT

Janet MAFIAN - ALTOUNIAN

L'Ensemble Folklorique NAVASART

NEVART

PHENIX 1915, Danse contemporaine

VICKEN

YERSO

Sous la Présidence d'honneur de

Monsieur Joseph F R A N C E S C H I

Député - Maire d'Alfortville

Réservations MCA : 43 - 76 - 55 - 89

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖԻՆԱՆՍԱՅԻՆ ԹՈՒՐԳԻՄ ՄԱՍՆԱԿԻ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ԿԻՐԱԿԻՆ

ՄԵՐԱԿՈՅՏ.— Շիրաֆի կուսակցությունը կը յառաջդիմե
ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎ.— Ժողովին - Պոսիս՝ հաշտար
ԹՈՒՐԳԻՄ.— Հինգերը կը վերադառնան ընտանեկան
ներկայացուցիչներով

Ֆրանսայի մէջ, երկու մասնակի ընտ-
րութիւններ տեղի կ'ունենային Կիրակի
օր: Մէկը՝ Երաւոյտի մէկ երրորդի վե-
րանորոգման մաս կը կազմէ սահմա-
նադրական օրէնդրութեան, միւսը՝
ՀՍԽՍՀ-ի Կառման մէջ կը վերաբերէր Ազգ-
ային ու թեմականութեան, քանի
որ Սահմանադրական խորհուրդը ջնջած
էր Մարտի:

Երաւոյտի մէկ երրորդը կը նորոգուի
3 տարին անցած մը, ուրեմն Կիրակի օր
պիտի ընտրուէին 120 ձեռնարկատէսներ
և 320 թեմականներ կային, որոնց մէջ՝
կենտրոնական (աթոռ փոխելու համար,
կրնան և 2 նախարարներ՝ Փասքուա և
Դանիել): Հոս, արդիւնները զգալաւոր
պատասխան են Շիրաքի ԼՈՒՓԻ-ին,
որ 17 աթոռ կը շահէ իր ներկայացուցիչ-
ները ընդհ. թիւին վրայ՝ 60-էն 77-ի
նշանակով: Երկու շաբաթի առաջ, հետեւ-
ելով ձեռն. կը ներկայանային կուսակցու-
թիւններու ձեռք ձգած արժանները:

Երաւոյտի մէջ, երկու մասնակի ընտ-
րութիւններ տեղի կ'ունենային Կիրակի
օր: Մէկը՝ Երաւոյտի մէկ երրորդի վե-
րանորոգման մաս կը կազմէ սահմա-
նադրական օրէնդրութեան, միւսը՝
ՀՍԽՍՀ-ի Կառման մէջ կը վերաբերէր Ազգ-
ային ու թեմականութեան, քանի
որ Սահմանադրական խորհուրդը ջնջած
էր Մարտի:

Երաւոյտի մէկ երրորդը կը նորոգուի
3 տարին անցած մը, ուրեմն Կիրակի օր
պիտի ընտրուէին 120 ձեռնարկատէսներ
և 320 թեմականներ կային, որոնց մէջ՝
կենտրոնական (աթոռ փոխելու համար,
կրնան և 2 նախարարներ՝ Փասքուա և
Դանիել): Հոս, արդիւնները զգալաւոր
պատասխան են Շիրաքի ԼՈՒՓԻ-ին,
որ 17 աթոռ կը շահէ իր ներկայացուցիչ-
ները ընդհ. թիւին վրայ՝ 60-էն 77-ի
նշանակով: Երկու շաբաթի առաջ, հետեւ-
ելով ձեռն. կը ներկայանային կուսակցու-
թիւններու ձեռք ձգած արժանները:

ԹՈՒՐԳԻՄ

ՀՀ (Երաւ)	35 (+17)
ԼՍԻ-ԼԻՑ - ՉԱՆԱԶԱՆ ԱԶ	54 (+1)
ԱՆԱ - ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ	2 (-2)
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ	19 (-5)
ՀԱՄԱՅՆԱԿԱՆ	10 (-9):

11 աթոռի հարց էր միայն, բայց հոս
ալ կառավարութեան համար փորձ - ընտ-
րութիւն մըն էր, քանի որ 1980-ի պետա-
կան զինուորական հարուածէն ի վեր, ա-
ռաջին անգամն է, որ արածուած օրի-
նաւոր կուսակցութիւններ կրնային մաս-
նակցել այս ընտրութիւններուն, որոնք
կը վերաբերէին քանի մը քաղաքի միայն,
ինչպէս՝ Անգարա, Պոլիս, Իզմիր, Պուր-
տուր, Պրինկէօլ, Անթիպ, Մանիսա,
Նիքիտէ, Սամսոն, Զօնկուլտաք: Եւ հա-
կառակ անոր որ ընտրական մարմնի
15%-ը միայն կը մասնակցէր, ընտրա-
պաշարը բուն էր և կարեւոր իօզալի
համար: Ներկայիս Մայր - Հայրենիքի
(ԱՆԱՓ) կուսակցութիւնը 231 աթոռ ունի
400-ի վրայ, ինչ որ հանգիստ մեծամաս-
նութիւն մը կ'ապահովէ իրեն: Կիրակի
օրուան 11 թափուր աթոռներէն 6-ը կըր-
ցաւ ձեռք ձգել, մինչ չորսը կը շահէր
Տէմիրէլի Ատալէթի տեսակ մը ժառան-
գորդը՝ Տողրու - Եոլ (Ուղիղ ճամբայ)
և մէկն ալ Սոսիալ - Հալքը, զոր հիմնած
է Ինչօնիի ազան՝ Էրտալ:

Իօզալի համար, ով որ իրեն դէմ էր այս
ընտրապաշարին մէջ՝ անիշխանական
էր և խաչակրութիւն մը կար իրեն դէմ:
Եթէ երկրին աւելի ապահով վիճակը, որ
թոյլ տուաւ 67-ի վրայ միայն 5 դաւառի
մէջ պաշարման վիճակը պահպանել իրեն
ի նպաստ է, նոյնը չէ տնտեսական կա-
ցութիւնը ընդգիծութեան համար, որ
համաձայն չէ կառավարութեան ներկա-
յացուցած 7,8% տարեկան աճին: Մնաց
որ արտադրութիւնը շատ նուազած են
մերձաւոր - արեւելեան շուկաներուն վը-
րայ, զրամահոսութիւնը 30%-ը պիտի
անցնի 1986-ին: Գալով անհասարակ-
ութիւններուն, շատ զգալի են, բնակչու-
թեան մը մօտ, որոն տարեկան միջին և-

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱՂԵՏ ՄԸ
ՊԵԼՃԻՈՅ ՀԱՄԱՐ
ԿԱՄ
ՄԱԿՐԻԹ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ

Գերիւրադատ մեծադոյն նկարիչներէն
մէկուն՝ Ռոնէ Մակրիթի ձգած ամբողջ
գործերը, կրնան «արտադրութիւն» և աշ-
խարհի թանգարաններու և հաւաքածոյ
ընդունելու քով ցրուիլ, որովհետեւ պե-
տական արուեստագէտը կտակ չէ ձգած:
Եւ այս կացութեան առջեւ է, որ ելմա-
կան նախարարը չէ վարանած յայտա -
բարելու թէ «մշակութային ազգային ա-
ղէտ մը» տեղի պիտի ունենայ:

Մակրիթ մեռած է 1967-ին, կրնն ալ
անցեալ Փետրուարին: Ուղղակի ժառան-
գորդ չկայ, ոչ ալ՝ վերջնական կտակ, բա-
ցի քանի մը նուիրատուութիւններէ պե-
տական քանի մը թանգարաններու և
ժողով - Փոմիլիտու կեդրոնին: Կը մնան
130 իւզաների, զմարդութիւն, ջրաների,
որոնք 13 միլիոն Փրանսական Ֆրանք դը-
նահատուած են և 12 հեռաւոր ազգա-
կաններ, որոնք չէին լսած իսկ նկարիչին
անունը սկսած են արդէն ներքին վէճե-
րու: Այս «ժառանգորդները» տիրանալու
համար Մակրիթի գործերուն պէտք է ա-
նոնց արժէքին 75%-ին հասնող ժառանգա-
կան տուրք վճարեն պետութեան, որով-
հետեւ Պելժիոյ մէջ, դեռ ի գորտէն չէ,
նոր քուէարկուած օրէնքը, որ թոյլ կու-
տայ այդ տուրքը վճարել արուեստի գոր-
ծերուն իսկ: Ուրեմն, բոլոր գործերը
հրապարակային վաճառքով մը պիտի
ծախուին և Պելժիա հարուստ չէ որ
զնէ: Մակրիթի բանաստեղծ հին բարե-
կամը՝ Մարիէն շատ կը զուարճանայ այս
պատմութեան, որովհետեւ ըստ իրեն
պետական մարդոց բնաւ հոգը չէ Մակ-
րիթի ստեղծագործութիւնը և այս ամ-
բողջը կը կատարուի վարկի և ընտրա-
կան նպատակներով...:

Կամուր միայն հազար տոլար է: Գործա-
դրութիւնն ալ՝ 20% է:

Իօզալի զլխաւոր թշնամիներն են հինե-
րու ընտանեկան պարագաները, որոնք
ձեռնարկեցին նոր կուսակցութիւններ
հիմնելու: Այսպէս Ինչօնի կնոջը յանձ-
նեց Գեմիկը - Սոսիալ կուսակցութեան
մը կազմութիւնը պաշարելու համար
Ինչօնիի տղուն դէմ: Անդին ալ, Տէ-
միրէլ Ուղիղ ճամբուն կողմնակից ըլլալը
որոշ յապաղումով (Սեպտեմբեր 12)
յայտնեց հրապարակաւ, բայց անիչ ետք
բուն պաշար մղեց կողքին ունենալով
Մենտէրէի տղան: Այս միջոցառումն
է որ կատարուեցաւ մասնակի ընտրու-
թիւնները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵՐՈՒԹԻ արեւելեան կողմն է, այս
անգամ, որ բուն եղբայրասպան կոչու-
տեղի ունեցան քրիստոնէական հոսանքե-
րուն միջին: Հոսկէպարի կողմնակիցնե-
րը, Սուրիոյ մօտ, փորձած են արեւել -
եան - Պէյրութի անցնիլ և հետեւանքն և-
ղած է 65 մեռեալ և մօտ 200 վիրաւոր:

ՖԻՆԱՆՍԱՅԻ Պաշտպանութեան նախա-
րարը ըսաւ որ ոչինչ թոյլ կուտայ ըսելու
որ Սուրիա մօտ ունեցած է ահաբեկչա-
կան արարքներուն մէջ, ընդհակառակն,
Սուրիոյ վարչապետը հեռաձայնած է
Շիրաքի և Գործակցութեան նախարարն
ալ Դամասկոս գացած է, թիւրիմացու -
թիւնները փարատելու համար: Աւելին,

ԵՐԵՎԱՆԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 23 - 25
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՊԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԸ
ԳԼԽԱՆՈՐՈՒԹԵԱՄԻ
ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐ ԲԱԼԱՅԵԱՆԻ
ԹՈՒՅՈՒ ԱՅՑԵԼԱԾ

Ասիոյ և Արեւելի երկրներու համե-
րաշխութեան խորհրդային կոմիտէի
պատուիրակութիւնը, զլխաւորութեամբ
Հայաստանի ընկերային ապահովութեան
նախարար Ն. Բալայանի, այցելած է
Թուրքի: Նարինէ Բալայան յիշեալ կոմի-
տէի նախագահի տեղակալն է: Հիւրերը
Թուրքի մայրաքաղաք Էմքի մէջ հանգի-
սուանք ունեցած են կուսակցութեան,
աշխատակողմներու համադաշնակցութեան,
երիտասարդական և կանանց կազմակեր-
պութիւններու ղեկավարներու հետ:
Պատուիրակութիւնը ընդունուած է Թու-
րքի հանրապետութեան նախագահ Էյա-
սեմայի կողմէ: Ընդունելութեան ներկայ
եղած է խորհ. Միութեան Թուրքի դես-
պան Ս. Շահվերդեան:

ՅՈՎՀ. ԱՅՎԱԶՈՎՍԿԻԻ ԱՇԿԱԿԵՐՏ
ԷՄԱՆՈՒԵԼ ՄԱՀՏԵՍԵԱՆԻ ՆՈՒՐՈՒՄԱԾ
ԳԻՐՔ ՄԸ

Մոսկուայի «Կերպարուեստ» հրատա-
րակչական տպագրութեան պատրաս-
տած է անցեալ դարու վերջաւորութեան
և 20-րդ դարու սկիզբի հայ նկարիչ Է-
մանուիլ Մահտեսեանի նուիրուած գիրք
մը, որուն հեղինակներն են Լ. Մահտեսե-
ան և Բ. Զուրաբով: Էմանուիլ Մահ-
տեսեան Յովհաննէս Այվազովսկիի աշա-
կերար եղած է, բայց իր գործերը յարա-
բերաբար քիչերու ծանօթ են: Գիրքին
հեղինակներուն նպատակն է արուեստա-
սէր լայն ըրձանակներուն ծանօթացնել
նկարիչին կեանքն ու գործը: Էմանուիլ
Մահտեսեանի «Ամպեր են կուտակուած»,
«Առաւօտ» և այլ կտաւներ կը գրուտեն
Խրիմի, Սև ծովու դեղեկութիւնը:

Սուրիա առաջարկած է որ իր և Ֆրան-
սական ոստիկանութիւններն ալ հանդի-
պին գործակցելու համար և առաջին շը-
փումները տեղի ունեցած են Ուրբաթ:
Միւս կողմէ, հեռաձայնելով արեւմու-
տեան մամուլի գործակալութեան մը, Պէյ-
րութ, ԱՍՍԼԱ-ն սպառնացած է «աննա-
խընթաց ծաւալով հակաֆրանսական գոր-
ծողութիւններու ձեռնարկել իթէ վտանգ-
ներ շարունակեն սպառնալ 3 բանտարկ-
եալներուն ֆիզիքական գոյութեան»:
Արտաքուստ երկու Իրաքցիները Փարիզ
հասան: Ասոնց վերադարձը պայմաններէն
մէկն էր ձիւհատին:

ՈՒՄՇԻՆԿԻՐԻ մէջ, ուր երեքշաբթի
օր կը բացուի Դամասկոսի Միջազգային
Հիմնարկի ընդհ. ժողովը, Պալատիւր ը-
սած է Ամերիկացիներուն, որ քիչ մը ա-
ւելի համակամութիւն ցոյց տան փոխա-
նակ դաս տալու:

ՊԵՐՈՒԹԻ թուրք ղեկավարը 4-րդ ան-
գամ ըլլալով պահանջեց որ Թուրքիոյ
ղեկավարները պարպուին: Պիր Հասան
զանուող ղեկավարներուն չէնքը գրաւուած
է գաղթականներու ընտանիքներով:

«ՅԻՄԵՐ ԶՈՐԱ ԿԱՐԵԼԻ Է ՏԵՍԵԼԷ»,
այս բաժնին մէջ է որ Գանատ - Անշէն կը
ներկայացնէ «Մեր մանկութեան թան-
կուն» Ա. Միլոշեանի: Երգիծական շա-
րթաթերթը երեք բաժնի մէջ կը գետե-
ղէ շարթուան ֆիլմերը՝ «Կարելի է տեսնե-
լ», «Ի հարկին կարելի է տեսնել» և
«Կարելի է չտեսնել», ինչ որ կը նշանակէ
թէ գնահատուած է հայկական ֆիլմը:

«ԿԵՍ-ԿԱՏԱԿ, ԿԵՍ-ՇԻՏԱԿ»

Բ Ե Կ Ո Ւ Ո Ղ

Շ Ա Ռ Ա Ի Ի Ղ Ը

Ի ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՐԳԻ

Արուեստագրան վախճան Թաթևիկեանի այս յօդուածը, լոյս տեսած «Սովետական Հայաստան» քերթի Սեպտեմբեր 7-ի քիւիմ մէջ նպատակ ունի յատկապէս պատկան մարմիններու ուղղութեամբ յանձնարարական գործադրութեան ներկայի պատկերը: Յօդուածը կուտանք յապարտագրով:

×

Երբ է հայկական լեռնաշխարհում հիսուսել առաջին դարը: Այս հարցին դեռևս դժուար է պատասխանել, բայց վերջին ուսումնասիրութիւնները բերում են այն մտքին, որ այն մօտաւորապէս կարելի է ձեռնարկել այսպէս: Երբ է առաջացել դարը առհասարակ: Հասանալիս Հայաստանին է եղել այս բարդ հիւստիւնը առաջացման բնօրրաններից մէկը: Յամենայնդէպ պատմական ոչ մի աղբիւր դրան հակառակ տեղեկութիւն չի տալիս: Իսկ 5 - 13-րդ դարի աղբիւրները վկայում են, որ այդ ամբողջ ժամանակաշրջանում, չուրջ ութ դար աշխարհի լաւագոյն գորգերի հիւսման առարկայը եղել է Հայաստանը: Հէնց ըսկիցից էլ դարը եղել է աշխոյժ առեւտրի, գործառնութիւնների իր, արդիւնաւորութիւն մէկնուր, ուր ոտք է դրել հայ վաճառականը՝ Արեւմուտքի եւ Արեւելքի պատմա - մշակութային կապերի անխնայ միջնորդը: Միջնադարում մենք նրան մէկ տեսնում ենք Փլամանգական Պրիմ քաղաքի հրապարակում, մէկ վեներականում, Ս. Մարկոս տաճարի դիմաց եւ այլուր, ամէնուր իր առջին դարձած հայկական անգուլակական գորգերը: Դրանցից շատերը այժմ պահպանուել են ոչ միայն աշխարհի ամենահռչակաւոր թանգարաններում, այլեւ վերածնունդի նկարչների ստեղծագործութիւններում, որպէս նրանց վրձնած գեղարուեստական միջնադարի ամենակարեւոր տարրերից մէկը: Դեռևս Ք. Ա. 5-րդ դարում Քսենոփոնի վկայած գորգերի արտահոսքը երբեք չգաղարեց: Դժուար է հաշուել թէ այդ ժամանակից ի վեր որքան գորգեր են արտահանուել Հայաստանից դուրս: Մի բան պարզ է՝ միշտ անհանգուրծելի մի երկրութիւն է եղել դարի բուն լոյսի իւր հրաշմանակ շա - փանիւնների միջին: Իւրաքանչիւր ժամանակաշրջանում գորգերի զարգանալիքը, յորինումները եղել են սուեալ ժողովրդի մշակոյթի լաւագոյն կողմերի հանրագումարը: Նրանք ամենագեղարուեստական բարձրարուեստ լուծումներ - լուծումներ են հայ ժողովրդի հնագույն հաւատարմութիւններից, պատկերացումներից սնուող գորգանկարներ: Հայ գորգագործը այն հիւսել է որպէս իր օջախի ամենաթանկ, վաշիւր իրը, գորգը գործել է սրբաբան տոհմական, գորգագործական բազմաթիւ օջախների խնայողութեամբ մրցակցութեան շնորհիւ տա - ջացել են հազարաւոր յօրինումներ եւ նրանց պարզապէս անհաշիւ տարբերակներ, եւ այսօր, ընդհանրացնելով մեզ մասնէլի նիւթը, որը բաղկացած է ուսումնասիրուած տանեակ հազարաւոր գորգերից, գալիս ենք այն եզրակացութեան, որ գորգերը ունեն իրենց անաղայ - ման արուեստի գործ գործնող մի յատ -

կանիւ: Թէեւ կան որոշակի տիպեր, դար - զանկաների հիմնական խմբեր, բայց ոչ մի դարը նման չի միւսին, ինչպէս միմիանց նման չեն հայկական խաչքա - ները, մանրանկարները, արուեստի միւս ստեղծագործութիւնները: Ամէն դարը, լինելով որոշակի շրջանի մշակութային աւանդոյթների արգասիք, նաեւ խորապէս անհատականացած է, արտացոլելով հայ գորգագործի ճաշակը, տաղանդը, դոյնը եւ զարգանալիքը ընտելութիւնը, յորինումները տարբեր պատմիկ եւ ուրիշ միկ լուծումներ հազարակու նրա ունեկութիւնը:

Եւ այսպէս հարեւաւոր տարիներ ժողովուրդը գորգեր է հիւսել, յաջորդել են դարերը, փոխուել ոճերը՝ միաժամանակ հարապատ մնալով հայ արուեստի ոգուն, մտածողութեանը, եւ 19 - 20-րդ դարերում հիւսուած գորգերում անդամ յատկութիւն կարելի է գտնել 13 - 17-րդ դարերի դասական գորգերի ձեռագործը: Դրանով այդ գորգերի արժէքն ունի է բարձրանում, որովհետեւ 20-րդ դարի սկիզբներին մշակութային արժէքների չվերահսկուող արտահանման եւ թալանի պատճառով մենք կորցրել ենք միջնադարեան գորգերի բոլոր նմուշները եւ այսօր դասական վիշապագորգեր կամ դրանց ժամանակակից այլ յօրինումները կարող ենք տեսնել միայն արտահանման հաւաքածոներում եւ թանգարաններում: Անխնայ հետազոտող լուսաւոր դէպքում Հայաստանի գորգագործական օջախներում կարող է տեսնել 19-րդ դարի կէսերի օրեւէ նմուշ:

Փաստորէի դարը եղել է գեղարուեստի բարձր արտայայտութիւն, բայց դիտելով, վաճառահանուել է որպէս աղբիւր, իր: Ասենք, 1910 թուականի դարը արտահանող վաճառականին քիչ էր հետաքրքրում այն հանգամանքը որ այն կրկնորինակուել է 1810 թուականի լիւի քաղաքում մի նմուշից, իսկ այն էլ հասանորէին, աւելի հին մէկ այլ գորգից: Այսպէս ընդօրինակուելով, լաւատի միջին 20-րդ դարի սկիզբն են հասել անգամ վաղ միջնադարեան հնադոյն գորգանկարներ: Գորգի զարգանալու գրեթէ միշտ անհամեմատ աւելի հին է, քան հիւսուելու ժամանակը:

Սօսքը համոզիչ դարձնելու համար բերենք մի օրինակ. Հայաստանի հին մշակոյթին իրազեկ մարդիկ լաւ գիտեն լաւագոյն, Գեղամայ լեռների բարձունքներում տեղադրուած վիշապ - ձուկ քարէ վիթխարի կոթողները, որ առ այսօր գիտական աշխարհում բուն վիշապա - նութիւնների առարկայ են: Դրանցից մի քանիսը այժմ փոխադրուած են Երեւանի հանդիսաւոր զօմիներ: Բոլոր կարծիքները նոյնանում են այն հարցում, որ դժբանք կապ ունեն ջրի, գարնան զարթո - լի, պտղաբերութեան պաշտամունքի հետ առնչուող հնադոյն ծէսերին եւ պատկա - նում են ուղ ըրնդի կամ վաղ երկաթի դարաշրջանին: Բայց շատ քիչ մարդիկ գիտեն, որ պահպանուել է 19 - 20-րդ դարը ընկած քաղաքում հիւսուած գորգերի մի խումբ (Հին ու Նոր Բայազետներ, Գեղարքունիք), որտեղ վիշապ - ձուկ քարէ կոթողները տեղափոխու - են գորգերի վրայ որպէս զարգանալու ... Թող չստեղծուի այն տպաւոր -

թիւն որ գորգերի արարման անկողնի նալի թուացող ընթացքը յարատեւում է առ այսօր, եւ այժմ էլ Հայաստանի դար - զագործական օջախներում հիւսուած են անցելի արուեստի այդ վկաները: Եթէ այդպէս լինէր, մտահոգուելու առարկա չէինք ունենայ, եւ այս յօդուածն էլ չէ ծնուի: Բանն այն է, որ աւանդապատ գորգերի արտագրութիւնը զարանկողի - առաջին քաղաքում ի սպառ մարեց: Հայաստանի գեղարուեստական հիւսելի դժուարների միջոցով բաժանուած, նորաշր - յար, մեծ մասամբ անհաշիւ չափերով հնա - դարեան արուեստի տանգներին հայ գոր - ցներ, որոնք ոչ մի կապ չունէին հայ գոր - ցագործութեան հետ: Պատճառը այդ հնադոյն արուեստի թե - րեմացութիւնն էր մասնագէտների, զար - գանալիների կողմից, նրանց ժողովրդի վերջից կարուած լինելը: Հետեանք վերջից կարուած լինելը: Հայ Նոր անաշխարծական գորգը կը - րուեց իր ակունքներէր, աղաւաղուեց կորցրել իր արժէքը թէ գեղարուեստ - կան, թէ աղբիւրաբային առումով: Այս - ան աշսօր ուղ աշխարհով մէկ, բոլոր ա - ճուրներում, եւ վաճառարաններում ճուրջներում, եւ վաճառարաններում վա - ճեալ հետզհետէ աճող պահանջարկի վաղուց լուծ հայկական գորգերի արդէն վաղուց է հիւսուող տիպերը, եւ իրաւացիօրէն չհիւսուող տիպերը, եւ իրաւացիօրէն չմեծ - մեծուած են նոր ժամանակներում ըս - տեղծուող ձեռքի գորգերը, անգամ եթէ գրանց որակական լաւ յատկանիւնները նեն: Հին, աւանդական յօրինումները

- Արեւը կը շարունակէ խանձել կանան - չութիւնը, եղիպատարները կը մնայ թը - գուկ, մարդապետին չէ մնացած. անա - սունները կը բառաջեն յուսահատ եւ անձ - րեւ չի նախատեսուիր տակալին:

- Հեղեղը ողորդած է տուններն ու այգի - ները. արմատախիլ են եղած սալաթիւն ու կանկաւոր. կը փախն արմաթիւն ու սղկոյգ - ները:

- Բռնարարուելէ ետք, խեղդամահ է ե - դած աղջնակը:

- Կը խոտացուի ծնողքին վերագար - ձընել տղեկը, մեծ պահարանի մը հա - տուցումէն ետք: Գործի անցած է սատի - կանութիւնը:

- Չարագործի մը դնդակին գոհ դացած է՝ ապահովութեան հսկող պաշտօնեան:

- Միւթերը կը տարածէ հրդեհը. հեկ - տարներով անտառ արդէն հրոյ ճարակ դարձած է:

- Բանուորները դրամած են գործարա - նը. կը պահանջեն...:

- Եւրոպական խորհուրդի նախագահու - թեան թեկնածու կը ներկայանայ թուր - քը...:

- Սինակոկի առջեւ պայթում մը տեղի ունեցած է: Մեռեալներ կան:

- Շալանձէրը պայթեցաւ, բայց աստ - դային պատերազմի դէմքերը պիտի չա - րունակեն կատարելագործուի:

Հաւատացէ՛ք, որ ժամանակի լուսանց - քին վրայ ապրող լինծի պէս մէկն ալ, տե - ապէս պիտի մնայ պատկերազարդ այդ հաղորդումներում ստեղծած մտային լար - ւածութեան ու շղային պրկումի ծայրա - դոյն աստիճանին, եթէ յանկարծ, «ու - րախ» լուր մը չփարատէ քոչմարին աղ - դեցութիւնը:

- Թագուհին գահաժառանգ մը ծը - նաւ...:

Ի՞նչ ընել օրերու զարհուրանքը չապ - րելու համար: Թեթ չընէ՞: Հեռատեսիլ չդիտէ՞: Բայց ի՞նչպէս գիտնալ թէ՛ ի՞նչ պիտի պատահի մեզի վաղը կամ միւս օր: Ի վերջոյ վայրենիներ չենք, որ ապ - րինք աշխարհէն կտրուած եւ յետոյ՝ մեծ գումար մը վճարած ենք գունատ գոր - ծիքին եւ տուրք ալ կը վճարենք...:

×

Հրուէրի մը պատասխանելով, դացի Մանչ: Ուրախ էի, որ կոճակին պիտի չկոխէի. թերթ պիտի չընէի. պիտի ա - գառէի Փարիզի ճնշումէն: Գիտէի, որ ջուր պիտի չնետուէի, որովհետեւ հե - ուէն իսկ Տօլիլի ծովը կը սարսէ մար - մինա, բայց ձուկերն ալ ծով կը հոտին, աւաղն ալ ծովի համ ունի: Կան նաեւ օգն ու հովը եւ քաղաքակրթեան տեղի ունեցած նորութիւններ թերեւս տար - բեր Տոլեմիդակ ստեղծեն: Չէ՞ որ, յա - ճախ, կը փարինք երեւակալական պատ - կերներու եւ որքան ալ յուսահատ ըլլանք տնոնցմէ, կը հաւատանք անոնց իրակա - նացման ու գործութեան:

Անշուշտ, չգտայ ինչ որ կ'ենթադրէի գտնել: Պողոտայի յարգարում մը, պիւ - տոգէրի քանի մը հարուածներ, քաղաք մուտքի ու չրկակայքի կարգ մը նորա - կառոյցներ նորութիւն չեն եւ չեն ալա - կերպեր քաղաքը: Մէկ - երկու ուլունքի յաւելում ի՞նչ կը փոխեն մանեակի մը հուլիներէն: Նոր զգեստ մը կրնա՞յ անհա - տի մը հոգիին տեղ դնել նորը: Տօլիլ ու Թրուվիլ կը մնային այնպէս, ինչպէս տեսած էի: Իրենց տեղն էին քարափ ու փողոցներ. պանդոկ ու ճաշարան. գոհա - րավաճառ ու պիւրիտակաճառ: Նոյն ե - ռանդով կը բանէին զազինո եւ ձիարշա - իվ Սէն - Մարթէնի կողքին էին օտար երկվարներ: Մեղը հաւաքում յամառու - թեամբ, մեղուամման բազմութիւն թա - ուած՝ սեղաններու ու դաշտերու վրայ: Հովին տրուած ցորենի թեփին նման, գրամ, գրամ կը տեղայ:

Ի տես այդ հարստութեան հեղեղին, ի տես տիրող խանդավառութեան ու մո - լուցքի, մտքէ իսկ կարելի չէ անցնել թէ՛ ատկէ դուրս աշխարհ մըն ալ գո - յութիւն ունի: Սո՛ւտ են թերթերը. սը - լաւ են հաղորդումները. անխա՛ւ են սենսիբաները. անգործ ու չքաւոր մարդ չկայ. անօթի պտրտող մէկ հագի իսկ գո -

յութիւն չունի. դրամատուներով սիկա - ութ վառելու չափ հարուստ է ժողովուր - դը: Չհաւատացողն ու կասկածողը թող կառք նստի եւ Հիւսիսային Մովէն ի՞նչ Մանչ: Ատլանտանը թող կարէ եւ քչէ Միջերկրական. բարձրանայ նոյնիսկ Ալպ - եան դաւաթներու բոլոր հոսակաւոր ու անանուն կայանները եւ պիտի հաստատէ թէ միլիոններով կը լեցուին Ռուլէթի եւ ձիերու օրկորները: Եթէ «Արարատի պէս ձերմակ դաւաթ չկայ», կը վստահեցը - նեմ որ՝ ձիերու պէս աղա՛հ, ուղէթի պէս արագ բաժնող մեքենայ չկայ: Առասպել՝ է չունեւորութիւնը: Չունեւորն անգամ չի՛ հաւատար այդ առասպելին, քանի գոյութիւն ունի իրրեւ անհատ եւ կ'աղ - րի աշխարհի երեսին:

×

Վերադարձանք տուն: Տեղեկատուու - թեան բոլոր միջոցները կը շարունակեն կրկնել երէկը՝ նոյն յամառութեամբ:

- Քանի ալ երկիրներ կ'ապահովեն մեր կարիքը, հարկաւոր է փոխել մետաղա - գործութեան արտագրութեան տեսակը: Չգուցիկ պատմութիւն է աճուրդ. պէտք է փակել բոլոր հանքերը: Ռընո, արձա - կուրդէ վերադարձող իր գործաւորներուն կը յորդորէ երկարաձգել արձակուրդը, մնալ իրենց կիներուն գիրկը, կշտանալ սիրաբանութեան անուղով: Թոմսոն, հաւատարակչուելու համար արտագրու - թեան նորմը, ձափոն պիտի երթայ եւ ասիական աշխատանքով մատակարարէ իր երկիրը: Տասո կը փորձէ անգլիական օ - դանաւերու մրցակցութեան քիթը կոտ - րել: Օտար նաւաշինութիւնը պիտի փո - խարինէ Ֆրանսականը: Լա Սիւթայի մասնագէտները իրը տուրք, պիտի սղո - դեն Մարսէլի քարտի: Պուլտից, այ - սուհետեւ, պիտի հարաւորանի Նափոնո - նի անգլիական ծովը խողարկող աշտա - րակով եւ հնադարեան թնդանութիւնով: Տէնքէք, այլեւս պիտի աղբի անգլիա - կան փախուստի յիշատակով միայն:

- Սենտիքաները բարկացած են: Բայց ի՞նչ կրնայ ընել ոտքը կոտորուած ճար - տարարուեստը: Կարելի չէ մէկ - երկու օրէն ոտքը աղաւթել գաճէն...:

- Չողագործութեան ու անասնաբուծու - թեան վզին ալ փաթթուած են մարախ - ներ: Շփոթութեան մասնուած է Ֆրան - սական արձարը: Եւրոպական պարենա - չարի թոյլ չի տար կենդանի կոկերու վրայ կէլլելու, որ հորթերով չձմեկուի երկիրը: Կովերուն իրաւունք չի տրուել խախտել օրէնքը եւ անարշի կաթ ար - տաղրել: Ամերիկեան սոճան, կորեկն ու հաւերը ջուրի ճամբայ են ըրած Ատլանտ - եանը: Իրեւ Ֆրանսական աղբանք կը վաճառուի խաղաղան եւ սպանական գիւղատնտեսութիւնը: «Գուք նստեցէ՛ք, մենք կ'աշխատինք ձեզի համար»: Ֆը - րանսացի աշխատասէր գիւղացին՝ մոր - թէն դուրս ելած, փողոց կը թափէ, քրտնաթոր հաւաքած հասկն ու պտու - դը:

Ամբակուռ կայան հաստատած իվ Մու - րուզի, Մառի - Լու Օպրի, Ժան - Գլոս Պուռէ, Պուլոն Մաղիւր սկսած են սա - սանիլ. դէմքի ու չրթունքի ներկերը ըս - կըսած են դեղնիլ հեռատեսիլի լոյսերուն տակ: Ի՞նչ պիտի ընեն Հերսան, Հաշէթ, Պեռնար Թափի: Նոր կայաններ պիտի ստեղծուին հինգերորդ եւ վեցերորդ շէնքերու մասնագէտներուն: Օդին մէջ կը թռչկոտին անգլեւաբան բառեր ու երգեր, որ յամբարար, աննշմարելի կերպով, բայց վստահօրէն հող կը դրա - տեն, դետին կը նուաճեն, փորձելով լա - փել՝ առասպելական դարձած Ֆրանսա - կան միտքն ու «ձոյս Գաղաք»:

Սոցիալիստներով զարգացած այս ե - ղիճներն ու որոմները արմատախիլ պի - տի ըլլա՞ն լիպերալիզմով: Կ'ըսուի թէ՛ նաւաշինութեան զարգացումը արդէն մը չէ, որ լոյսով ձեղքենք ծովերն ու ով - կիանոսները. էջգահներ պիտի չըջնինք մի - այն Պէ - Էն - Տուլլիվէյյով եւ Ֆիւթով: Իվոն Ծօթար, երեք միլիոնը պիտի պակ - սեցնէ 300 հազարով: Պիտի ստեղծուին «փրթի պուլօններ»: Չորութեան մատնը - ւած հողի մարդոց ըլլալիք հատուցումը

պիտի փրկէ հողային մշակոյթը եւ նոր ամփոփներ ու նշաններ պիտի զօրացնեն արուեստի եւ մտքի լոյսերը:

×

Ճալոնական արտանմանքէ տարբեր ապրանք մըն ալ չըլանառութեան դրուած է: Ասիական յիւսարանոցներէ փախած խելագարի արտագրութիւն: Այսթոյնական ապրանք: Ռուսը մը հոս, ռուսը մը հոն: Մարգարայանութիւն. ոճիւր. արբեւ ա - րիւն. անհոգ պտրտող երախայի, կնոջ, սուրճ խմողի արբին:

Այս օրբա՛ն մեծ չէ՛ք է մարդ արարած կոչուած կենդանին...:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵՍԷ

ԱՐԱՄ ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԱՂԱԽԻԹԵ ԳԱՂԱԽ

«ՈՋՆԻ»Ի ՍՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

ԵՐԱԺԻՇՏ
ԱՂ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ
ՓԱՍՏԱՆԿԱՐ ՄԸ
ԵՐԵՎԱՆԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Սերունդ մը կ'անհետանայ:

Դարուն սկիզբին ծնունդ սերունդն է, համադրվելն ողբերգությունն է, շատ անգամ, հրաշքով ճողողված պատանիներու եւ մանուկներու սերունդն է՝ որուն մաս կը կազմէր Արամ Պետիկեան, ծնած՝ 1902-ին, Հալէպ: Տեղեկութիւնք բնական երեւոյթ է այս պարագային, բայց եւ այնպէս ծանր կը կշռէ մեր ազգային կեանքին վրայ երբ գիտակցինք թէ առնուի իրենց հետ կը տանին հայրենի հողին բոլորը եւ էջ մը մեր ժամանակակից պատկերապարզ պատմութեան:

Այս սերունդը արժեւորած է իր կեանքը, որովհետեւ առանց մը փոխանցած է լեռնորդներուն: Սէր մը եւ զիտակցութիւն մը ձգած է հանդէպ մեր աւանդական արժէքներուն: Բայց, այս անփոխարինելի սերունդին վերջին օրակները զբաղաւորարար երթալէն կը մոռցուն: Ոմանք իրենց ֆիզիքական մասէն առաջ լիակ, կը մեռնին իրենց ընկերներուն եւ բարեկամներուն մոթելն եւ սրտին մէջ: Եւ Արամ Պետիկեանն ալ արժանացաւ այս վաճառին: Ինչ զառն ճակատագրի, մանկութիւն չճանչնալէ յետոյ, Արամ Պետիկեանն ապրեցաւ վերջալոյսի հողաբոց տարիներ, եւ մեկնեցաւ անաղ-մուկ:

Ընկերակց, առատաձեռն, հաճոյակա-ւոր, զոհարեւոր Արամ Պետիկեանն միտ լաւատեսութեամբ, վեհանձնու-թեամբ, աղիւս, ջերմ եւ խանդավառ ողբերգութեամբ կ'ապրեցաւ իր պարտա-կանութիւնները, հետեւած է իր հաւա-սացած ճշմարտութիւններուն:

Իր վատակը մեծ է Մարտէլի դաշ-նակցական շարքերէն ներս: Երկար տա-րիներ վարած է պատասխանատու պաշ-տօններ մանաւանդ որպէս անդամ չըր-թանային կոմիտէին եւ որպէս Դաշնակ-ցութեան ներկայացուցիչը ընկերակա-րան կուսակցութեան մօտ, ուր հաստա-ւած էր ամուր բարեկամութիւններ: Մասնակցած է մէկէ աւելի Երջանային փողովներու: Տեղական օժանդակութիւն ընթացք կ'ապրէր իր կնոջ, Ջալէլ Պետիկեանի, լոյսին: Առաջին մէկ օրէն իսկ եղած է Մարտէլի Զ.Ո.Մ. մի մասնաճիւղին գոր-ւան անդամներէն: Մաս կազմած է նախ-ին Ռադիկալներու եւ Դիմադրականներու Միութեան, վարած է նաեւ Սէն - Լուի Սուրբ Գէորգ Եկեղեցւոյ թաղականու-թեան ատենապետութիւնը: Արամ Պե-տիկեան համոզումով, նուիրումով, ան-լահախըրքէն, տանեակ տարիներ մասնակցած եւ ծառայած է Մարտէլի հայ գաղութի հանրային եւ կուսակցա-

Երեւանի հեռաւորի պատկերասփռած է «Երեւան» արուեստանոցի պատրաստած փաստանկարը, նուիրում երաժիշտ Ա-լեքսանդր Յարութիւնեանի:

ՄԱՆՈՒԿԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ
ԵՐԵՎԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է «Մա-նուկները, զարգացումը եւ խաղաղութիւ-նը» թեմային շուրջ միջազգային հինգօր-եայ համաժողովարը, ԻՒՆԵՍԿՕ-ի հովա-նաւորութեամբ: Մասնակցած են զանա-կան երկիրներէ մանկական եւ պատա-նեկան կազմակերպութիւններու պատ-ւիրակութիւններ: Կարգացումը եւ խաղ-մաթիւ գեղարուեստը, որոնց շուրջ եղած են մտքերու փոխանակութիւններ: Պատ-ւիրակութիւններու գեղարուեստը եւ պատուոյ հիւրերը ընդունուած են Հա-յաստանի վարչապետին կողմէ: Համա-գումարին մասնակցողները այցելած են տեսարժան վայրեր, ներկայ եղած են դա-նազան համերգներու եւ զեղարուեստ - կան ձեռնարկներու:

Կան կեանքին: Տուած է իր լաւագոյնը: Չէ խնայած ո՛չ ժամանակը, ո՛չ հանգիս-տը, ո՛չ նիւթականը եւ առանց սպասելու վաղած ու հասած է հոն, ուր պարտա-կանութիւնը գինքը կանչած է: Կարելի չէ մոռնալ նման Հայերու, Դաշնակցա-կաններու արժանիքները: Եւ սակայն...

Արամ Պետիկեանի յուզարկաւորութիւ-նը կատարուեցաւ Սեպտեմբեր 20-ին, Սէն - Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցին: Հոգե-ւոր հովիւը Ծաֆան Սէրգ. Քէյ. Տէտե-կան վեր առնելէ յետոյ Արամ Պետիկ-եանի մէջ ուխտի եւ հաւատարմութեան մարդը հանդէպ իր համոզումներուն, ծառայելու տենչը իր ազգին, հանրային զոհողութեան եւ նուիրումի բարձր գի-տակցութիւնը, շեշտեց թէ ան արժանի էր աւելի նկատողութեան: Դամբանու-կան խօսեցաւ, Հայերէն եւ Ֆրանսերէն, Կարօ Յովսէփեան ներկայացնելով Դաշ-նակցական եւ հանրային մարդը ու իր վատակը: Յուզարկաւորութեան ներ-կայ էր իր գրօշարով ծաղումով հայ Ֆրանսական բանակի նախկին ռազմիկ-ներու եւ զիմադրականներու միութիւնը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԵՓԵԱՆ

ԾՆՆՆԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿ

ՄԻՍԱԿ ՄԵԾԱՐԵՆՑ ԹՈՐՈՍ ԱԶԱՏԵԱՆ

Խորանը լուսոտող. ջահերը վառ: Նախա-պատրաստութիւն սուգի հանդիսաւորու-թեան: Եկեղեցին լեցուն է յուզարկաւոր-ներով, որոնց մէջ կը նշաւարուին նաեւ ծանօթ անձեր, զորքի աշխարհէն, բա-րեկամները՝ հանգուցելին սգակիր հօրը:

Պատկ մը նուիրած է Կէտիկ փաշայի թաղ. Խորհուրդը: Քնարածեւ ծաղիկալը-սակ մըն ալ բերած են Մեծարեցի բն-կերները հետեւեալ վերտառութեամբ. - «Թանկագին Միսակին իր ընկերներէն՝ Գ. Բարսեղեան, Ծ. Միսաքեան, եւ Վ. Թաթումը»:

Երեք վարդապետ՝ Տ. Գէորգ Արսլան-եան, Տ. Յակոբոս Ծաֆապետեան եւ Տ. Կարապետ Կիրտիչեան կը կենան եկեղե-ցական գաւին գլուխը, որ կը բաղկանայ վեց քահանայէ եւ երկու զպիւրէ: Կը նա-խադասէ ծերունին Ծաֆապետեան վրդ.: Դասին մէջ, սգակիր կեցած են Տ. Զար-մայր Կեօղիւրեան, Տ. Վահրամ Յակոբ-եան, Տ. Արիստակէս Վարժապետեան (Սկիւտար), Տ. Սահակ (Պէշիկթաշ), Տ.

Տիթորօճի Ա. Մանուկեան վարժարա-նին մէջ, Օգոստոս 30 - 31-ին, տեղի ունեցած է Հ. Բ. Ը. Մ. Ի. Ամերիկայի եւ Քանադայի վարժարաններու տեսուչնե-րու եւ հոգաբարձութեանց ատենապետ-ներու հաւաքովը: Նիստերու մէկ մա-սին ներկայ եղած է Ալեք Մանուկեան: Բացումը կատարելով տղթ. Բերկուհի Սվաճեան շնորհակալութիւն յայտնած է Ալեք Մանուկեանի, որու նիւթական օ-ժանդակութեան շնորհիւ կարելի եղած է համախմբումը իրականացնել: Այս խօ-սած է Բարեգործականի վարժարաննե-րու ընդհանուր կառոյցին եւ նպատակնե-րուն մասին: Իւրաքանչիւր տեսուչ եւ ատենապետ անդրադարձած է իր վարժա-րանի զարգացումներուն, իրագործումնե-րուն եւ գծաւորութիւններուն: Խօսք առ-նելով Ալեք Մանուկեան նշած է. - «Հայ զարգացման մեր ամէնէն սիրելի հաստատու-թիւններէն մէկն է: Բարեգործականը սեփական 22 վարժարան ունի, սակայն անոնք ինքնաբաւ չեն: Մենք մեր եկա-մուտին կարեւոր մէկ մասը մեր վար-ժարաններուն համար կը ծախենք: Պէտք է միջոցներ որոնենք մեր զարգացման ինքնաբաւ դարձնելու համար: Հայերը, առ հասարակ, խանդավառ են զարգա-չելքի կառուցանելու մէջ, սակայն ա-նոնց եռանդը կը նուազի, երբ հարցը զայ այդ զարգացման պահելու եւ պիւտ-ճէ հայթայթելու: Դարգացման մը կա-ռուցանելէ առաջ պէտք է մտածել զայն պահելու մասին»:

ՊՈՍԹԸՆԻ Հ. Բ. Ը. Մ. Ի. «Յակոբ Պա-րոնեան» թատերախումբը, Սեպտեմբեր 13-ին, ներկայացուցած է «Քաղաքավա-րութեան վնասները» թատերախումբը, բե-մադրութեամբ Գրիգոր Սաթմեանի: Գլխաւոր դերերը մարմնաւորած են բե-մադիրը եւ Ժողջ. Սէնեան: Ներկայա-ցումէն ետք Միւսեան Կեղոյն տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը:

ՍՈՖԻԱՅԻ Խորհրդային դիտութեան եւ Մշակույթի Տան մէջ, Սեպտեմբեր 10-ին, տեղի ունեցած է զեղարուեստա-կան հանդիսութիւն մը, մասնակցու-թեամբ Հայաստանէն ժամանած ար-ուեստագէտներու: Խօսք առնելով բե-մադիր Գրիգոր Մեղիք - Աւագեան ներ-կայացուցած է խումբին զեկապարը՝ Հա-յաստանի ձայն - հեռաւորի կոմիտէի նախագահի տեղակալ Պերճ Ստեփան-եան, արտասահմանի երկիրներու հեռ-արեւելամիութեան եւ մշակութային կապի հայկական ընկերութեան աշխատակից Արթուր Ներսիսեան, բեմադիրներ Ար-կաղի Հայրապետեան եւ Յովիկ Հայր-

- Դո մէջ ամէն ինչ ինձ դուր է դա-լիս, - առում է ամուսինը, - արտաքինը, խելքը, հրապոյրը: Այժմ դո՛ւ աստ, թէ իմ յատկանիշները ո՞րն է քեզ դուր դա-լիս:

- Ճաշակը, - պատասխանում է կինը:

Վրդովումը ամուսինը, վերադառնա-լով տուն, զիմում է կնոջը.

- Ամէն ինչի մեղաւորը դո՛ւ ես: Ինձ ուղարկում ես ծնողական Ժողովի, առանց ասելու, թէ ո՞ր զարգացման է սովորում մեր որդին...:

- Յիշում ես, թէ ջահել ժամանակ ի՞նչ արագ էի վազում:

- Ինչպէ՞ս չիլէմ, Զոն: Մեր վաշ-տից միշտ դո՛ւ էիր վերջինը գերի ընկ-նում:

- Երեկուայ կինոնկարն ուրա՞խ վեր-ջացաւ:

- Ի հարկէ, բոլորն էլ ուրախ էին, որ այն վերջացաւ:

Առիծի վանդակի մօտ տղան ասաց.

- Հայրիկ, իսկ եթէ վաղըր մեզանից որեւէ մէկին ուտի, ես ո՞ր աւտորուով պիտի գնամ տուն:

Կենդանաբանական աղում տղան հար-ցնում է հօրը.

- Հայրիկ, ինչո՞ւ է կարապի վիզն այդ-քան երկար:

- Որպէսզէն ջրի մակարդակը բարձրա-նալու դէպքում չիւղղուի, - պատաս-խանում է հայրը:

վերջեան, դերասանուհի Ալլա Թու-մանեան եւ այլ արուեստագէտներ: Գե-ղարուեստական յայտագրին մասնակցած են թաւջութեան հարուստ Մեղէն Արա-համան, դաշնակահար Վելլի Սարգիս-եան, երգչուհի Արաքս Մանուկեան, Երեւանի լաւագործ քաղաքի եւ դաշնա-կահարուհի Նարինէ Աւագեան: Յու - ցադրուած է Ստեփան Զօրեանի «Խնձորի աղիւն» պատմութեան հիման վրայ Գր-իգոր Մեղիք - Աւագեանի նկարահանած ժապաւնը:

եան եւ Ենովք Ծաֆէն, իրենց ուսերուն վրայ կրելով դազաղը մինչեւ եկեղեցին հրապարակը. մասնաւորապէս երկու ե-րիտասարդ գրողներ՝ Ծ. Միսաքեան եւ Գ. Բարսեղեան, որոնք եղբոր մը պէս կուլային:

Երբ եկեղեցւոյ շրջակային մէջ դազա-ղը վար կը դրուի, յաջորդաբար դամբա-նակներ կը կարգան՝ Եգ. Գօյանճեան, որ Մեծարեցի կը նկատէ Կեանքի ու Ա-րեւի երգիչ՝ ճշմարիտ բանաստեղծ մը. Լ. Խաճանեան, յուզիչ քերթուած մը «Բոյնէն Զրկուած» խորագրով. Իսկ Կեղ-րոնականի նոյն տարւոյ ընթացաւարտ-ներու կողմէ՝ Ա. Գրեքեան:

Թափօրը իր ճամբան կը շարունակէ դպիրներու յուզիչ երգեցողութեան հետ. մաս մը յուզարկաւորներ կը հետեւին դա-զաղին մինչեւ Պալքիլի գերեզմանա-տունը, ուր ծառի մը հովանիին տակ Մեծատուրեանց դամբարանին մէջ կ'ա-մփեն բանաստեղծին մարմինը: Գոց-ւած հողակոյտին վրայ, Ե. Ծաֆէն, ող-բերգակ արուեստագէտի իր շեշտովն ու արտայայտութեամբ կը կարգայ հա-կիրճ դամբարանական մը՝ բանաստեղծ Գր. Եսայեանի կողմէ գրուած:

1922

(Շաբ. 22 Ի վերջ)

U. G. A. B.

PARIS

présente

le groupe de peintres A G
Alecian - Archak - Barkev
Barsoumian - Kazandjian - Zabounian

Thème : AUTO PORTRAIT

Vernissage - cocktail
le mercredi 1er octobre
de 19 h 30 à 21 h 30

Exposition ouverte
du 1er au 10 octobre
de 18 h à 21 h

Table ronde
le vendredi 3 octobre
à 20 h 30 précises

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, rue de Courcelles - 75017 Paris

ԹԻՅԱՍԵՂԱՆ

Հայ Կարմիր Սալի Անիէն - Պուս -
Գոյումպ - Գոյումպի եւ շրջաններու մաս-
նաճիւղի վարչութեան տարեկան ընկե-
րահամակրական հաւաքութիւն, Կիրակի,
Հոկտեմբեր 5, ժամը 15-30-ին :

Salle «Robert Lavergne»
11, rue Robert Lavergne

92600 Asnières

Գեղարուեստական ճօն բաժին անա-
կրեկաններով, եւ հիւրասիրութիւն խա-
չուհիներուն պատրաստած խմորեղէննե-
րով :

Մուտքը ազատ է :

Հաղորդակցութեանց միջոց. -
Autobus : 165 Porte de Champerret -
Quatre routes (Terminus)

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE

9, rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE

ՎԵՐԱՄՈՒՏ
RENTREE 1986 - 1987
Mercredi 8 Octobre

Activités proposées

— ԵՐԱՓՇՏՈՒԹԻՒՆ —

— MUSIQUE —

Piano - Violon - Guitare
Instruments traditionnels
(Chevi, Kanon, Dehol)

— ՊԱՐԱՐՈՒԵՍ —

— EXPRESSION/DANSE —
Traditionnelle et Folklorique
Initiation classique
Contemporaine arménienne
Gymnastique

— ԶԱՐԹՈՒՄ —

— EVEIL —

Langue arménienne
Culture et identité arménienne

— ՄԱՐԶԱԽԱՆՎ —

— SPORT —

Tennis de table

— ՍՓՈՒՈՒՄ —

— DIFFUSION —

Diffusion livres et disques
Radio Bulletin

— ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ —

— ACCUEIL —

Antenne Sociale
Bibliothèque Foyer

INSCRIPTIONS

les 24, 27 septembre et le 1er octobre
de 15h. à 18 h.

RENSEIGNEMENTS

tous les jours, tél. 43 - 76 - 55 - 89

ՆԿԱՏԻ ՌԻՆԵՍԱԼ

ՄԱՐՍԻՅԵԼ. - Կիրակի, Դեկտեմբեր 7,
թատերական ներկայացում «Ժիմմազ»
թատրոնին մէջ, Մարսիյէլի Հայ Մշակու-
թային Տան թատերախումբին կողմէ :

ՓԱՐԻԶԻ

ՀԱՅ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Նկատի առած որ տարիէ մը ի վեր
հայերէնը ընդունուած է Պաքայօրէյայի
պետական քննութիւններուն համահա-
ւասար օտար այլ լեզուներու, իբրեւ
Առաջին կամ Երկրորդ լեզու եւ միեւ-
նոյն գնահատանքով :

Սամուէլ - Մուրատեան վարժարա-
նին տեսչութիւնը, դոճացում տալու
համար հասած զիմումներուն, կը
կազմակերպէ, Հոկտեմբեր 1-էն սկիւ-
նալ հայերէն լեզուի դասընթացք, եր-
կու մակարդակով :

1. - Նախապատրաստական դասա-
րան սկսնակներու համար :

2. - Բարձրագոյն դասարան - պա-
քայօրէյայի քննութեանց ներկայացող
աշակերտներու համար :

Դասերը տեղի կ'ունենան վարժարա-
նի մէջ, ամէն Հինգշաբթի, ժամը
17-էն 19 :

26, rue Troyon — 92310 SEVRES

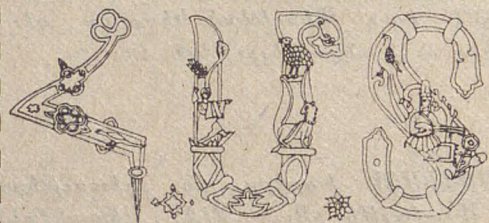
Tél. : 45 34 68 28

Մասնակցող աշակերտներուն կը
տրուի համապատասխան վկայագիր
եւ ամէն եռամիսի վերջաւորութեան
նիշ եւ գնահատանք, որպէսզի կարն-
ան, յաճախած իրենց լիւսնէրէն ներս
ազատ ըլլալ երկրորդ օտար լեզուի մը
հետեւելու օգտակարանութենէն :

Ատիկա է որ մեծ թիւով հայորդիներ
խանդավառութեամբ եւ դիտակցօրէն
հետեւին այս դասընթացներուն, քա-
նի ասով ոչ միայն սորված պիտի ըլ-
լան իրենց մայրենի լեզուն այլ նաեւ
զիրացուցած Պաքայի քննութեանց ի-
րենց յաջողութիւնը...

Յաւելեալ տեղեկութիւններու հա-
մար զիմել ուղղակի վարժարանի
տեսչութեան :

ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
DE DECINES

15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines

— — — — —

ACTIVITES POUR LES 6 - 15 ANS

Ateliers du Mercredi. Travaux ma-
nuels, histoire d'Arménie, et légendes.
Ecole de Musique Arménienne :

1. Classes de piano, 2 cycles. Léon

Tavadjian - Marguerite Vekilian.

2. Classe de violon, Chnorhig Na-
zarian.

3. Classes d'instruments tradition-
nels arméniens. Hagop Boyadjian
Vartan Derderian.

4. Chorale d'enfants.

Cours de Danses Arméniennes. Baïdzar
Guédikian.

Cours de Karaté. Arthur Fakrikian.

ACTIVITES A PARTIR DE 16 ANS
ET POUR LES ADULTES

Enseignement de l'arménien : Vartan
Kechichian.

Atelier de Peinture : Achode
Troupe de Théâtre : Vahé Zékian.

Cours de Danses Arméniennes :
Baïdzar Guédikian.

Stages mensuels de littérature armé-
nienne : Krikor Beledian

Football : Jean-Marc Leylekian.

CLUB DU TROISIEME AGE

Le premier Mardi de Chaque Mois,
en collaboration avec la Croix Bleue
Arménienne de Décines.

— Bibliothèque

— Permanence Club

— Diffusion de livres, disques arméniens

— Voyages, séjour d'hiver, séjour à la

mer...

ՓՈՐԱՆ ԾԱՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՎԻԿԵ ԷՍՍԱՅԵՆԻ
ՄԱՀՈՒՄՆ ԱՌԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Սալիկ Դադարեան ի-
րենց քրոջ յիշատակին 1000 Ֆ. կը նուիրեն
Ռաֆի - Ազգ-ին (ստանալ «Յառա-
ջ»-ին) :

×

Նոյն տիւր առթիւ, Տէր եւ Տիկին
Լուրիս Աթմաճա 300 Ֆ. կը նուիրեն «Յա-
ռաջ»-ին :

×

Տիկին Մարկրիթ Ինճէեան իր սիրելի
բարեկամուհիին յիշատակին 200 Ֆ. կը
նուիրէ Ազգատաններուն (ստանալ «Յա-
ռաջ»-ին) եւ 200 Ֆ. «Յառաջ»-ին :

×

Տէր եւ Տիկին առթիւ Մ. Միշէլ Տէրվիշեան
500 Ֆ. Ալֆորվիլի Մ. Մեքոպ կը թարա-
նին :

×

Արփիկ Միսաքեան 300 Ֆ. Ալֆորվիլի
Մ. Մեքոպ կը թարաւնին (ստանալ «Յա-
ռաջ»-ին) :

ALFORTVILLE

Grande Soirée de Gala

organisée par la M. C. A., la CROIX BLEUE
et l'U. J. A.

Բ Ա Ց Ա Ռ Ի Կ Ե Ր Ե Կ Ո Յ Թ

Կազմակերպուած՝

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻՆ, ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ Եւ
Ս. Յ. Ա.Ի. կողմէ :

VENDREDI 3 OCTOBRE à 20 h 45

Salle Léo Lagrange, Place Carnot

animée par PIERRE DOUGLAS

Avec l'aimable participation de

L'Ensemble Folklorique AKHTAMAR

Hagop BADOLIAN

BEDIK

HAROUT

Janet MAFIAN - ALTOUNIAN

L'Ensemble Folklorique NAVASART

NEVART

PHENIX 1915, Danse contemporaine

VICKEN

YERSON

Sous la Présidence d'honneur de

Monsieur Joseph F R A N C E S C H I

Député - Maire d'Alfortville

Réservations MCA : 43 - 76 - 55 - 89 —

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅ

Լիւրանանէն եկեղ մանուկներու ճամբու
ծախք. -

Գ. ՑԱՆԿ

Օր. Սեւա Պիպերեան 500 Ֆ., Տիկին
Լիլիան Պեքմէզեան 500 Ֆրանք, Տիկին
Մեքոպ Պահարեան 200, Պ. Հրանդ Մի-
նասեան 200, Օր. Լիւսի Մակարեան 200,
Տիկին Շահինեան 500, Պ. Յակոբ Արթիւ-
եան 500, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գասպար-
եան 100, Տէր եւ Տիկին Թընկերեան 200,
Տէր եւ Տիկին Կապայեան 200, Տէր եւ
Տիկին Պետրոս Արքաճամեան 200, Տէր եւ
Տիկին Յակոբ Կոչկարեան 200, Տէր եւ
Տիկին Կապայեան 100, Տիկին Վարսենիկ
Մելքոնեան 100, Տիկին Էլօ Դադարեան
100, Տիկին Ժողէֆին Օհանեան 100, Տի-
կին Սարգիսեան 100, Տիկին Թեֆեզեան
100, Տիկին Լիւսի Աշտեան 500, Օրիորդ
Ազանի Արքաճամեան 500, Պ. Արտաշ
Գարակէօզեան 200, Պ. Պարգեւ Գերոսյը-
եան 700, Պ. Շահան Մակարեան 500 Ֆ.,
Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Գասպարեան
500 Ֆ. վարդգէս Միլեմեանի մահուան
առթիւ :

Գումար՝

6.000 Ֆ.

Նախկին գումար՝

25.400 Ֆ.

Ընդհ. գումար՝

31.400 Ֆ.

ՆԿԱՏԻ ՌԻՆԵՍԱԼ

Կապոյտ Սալի Սեւեան - Լիլիան Կա-
նանի մասնաճիւղին պարահանդէսը՝
ՆՈՅՆՄԱՐԻ 15-ԻՆ :

OFFRE D'EMPLOI

SOCIETE

FABRICATION VETEMENTS

RECHERCHE D'URGENCE UN COMPTABLE

(Niveau déclarations TVA - Charges
Sociales - Connaissances informati-
ques demandées).

Lieu de travail : MONTMORENCY

Tél. : 34 - 12 - 63 - 25

ՑԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Սալի Վիկինի մասնաճիւղը իր խո-
րին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ին-
կերուհի Անժէլ Մուրատեանի եւ զաւակ-
ներուն, ընկերուհիներ՝ Քնար եւ Վա-
նուհի Մուրատեանի իրենց ամուսնային,
հօր, զաւակի եւ եղբոր՝ Վազգէնի վաղա-
հաս մահուան առթիւ, եւ փոխան ծաղի-
կի 500 Ֆ. կը նուիրէ Մշակութի Տան :

ՅՈՒՇԱՅՏԵՐ

ԿԱՊ. ԽԱՅ-ի Փարիզի մասնաճիւղը վե-
րամուտի առաջին անդամական ժողովը
կը գումարէ Շարաթ, Հոկտեմբեր 4,
ժամը 16-ին Մշակութի Տանը :

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅ-ի Անիէն - Պուս - Գո-
յումպ եւ Արթուր Երանցի մասնաճիւղը ընդ-
հանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկե-
րուհիները, երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 4,
ժամը 20-30-ին :

Centre Culturel - rue Robert Lavergne

ASNIERES

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Fonds A.R.A.M